

23 maj.

Debatter m. m.

Onsdagen den 23 maj.	Sid.
Skattebefrielse vid inkomst understigande s. k. existensminimum	3
Anslag under fjärde huvudtiteln:	
Vissa repetitionsövningar m. m.	9
Indragning av Skånska kavalleriregementet	13
Befordringsförhållandena för flottans underofficerare	32
Musikorganisationen inom försvaret	37
Inrättande av civila lärartjänster vid vissa stamskolor m. m. . .	40
Anskaffning av tygmateriel m. m.	42
Frivilliga skytteväsendet	67
Fartygsbyggnader	72
Underhåll av fartyg m. m.	72
Anskaffning av flygmateriel m. m.	73
Försvarets forskningsanstalt	75
Viss forskningsverksamhet	77
Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen	78
Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.	102
Anordnande av allmänna skyddsrum m. m.	104
Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	106

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 23 maj.

Bevillningsutskottets betänkande nr 47, ang. ändring i uppbördsförordningen m. m.	3
— nr 54, ang. avgörande av tvister i varuskattemål m. m.	8
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, ang. anbringande av valkretsbeteckning å valsedel	8

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 4, ang. utgifterna under fjärde huvudtiteln (försvarsdepartementet)	8
— nr 147, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: försvarsdepartementet	77
— nr 148, ang. ombyggnad av vissa kaserner vid Södra skånska infanteriregementet m. m.	77
— nr 149, ang. anslag till kostnader för sjukvård m. m. åt vissa utlänningar	77
— nr 150, ang. vissa anslag till de statsunderstödda alkoholistanstalterna m. m.	78
— nr 152, ang. anslag till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen	78
— nr 153, ang. anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.	102
— nr 154, ang. vissa anslag till civilförsvaret	104
— nr 155, ang. anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.	106

Onsdagen den 23 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Föredrogs och bordlades ånyo bankoutskottets memorial nr 21 och utlåntanden nr 22—25.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

I detta betänkande hade utskottet hemställt,

A) att riksdagen måtte, med förklaring att Kungl. Maj:ts proposition nr 203, såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, icke kunnat av riksdagen oförändrad bifallas,

1) för sin del antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896) med vissa i betänkandet närmare angivna ändringar av 34 § 3 mom. och 90 § 1 mom.;

2) för sin del antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 50 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) samt anvisningarna till 50 § samma lag; ävensom

3) antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående ändrad lydelse av 9 § 2 och 3 mom. förordningen den 26 juli 1947 (nr 576) om statlig inkomstskatt; samt

B) att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 58 av herr Wehtje m. fl. och II: 79 av herr Edström,

2) de likalydande motionerna I: 83 av herr Eskilsson och II: 84 av herr Nilsson i Bästekille,

3) de likalydande motionerna I: 84 av herr Axel Andersson m. fl. och II: 78 av herr Sjölin m. fl.,

4) de likalydande motionerna I: 495 av herrar Niklasson och Gustaf Elofsson samt II: 629 av herrar Vigelsbo och Johnsson i Skoglösa,

5) de likalydande motionerna I: 496 av herr Bergh samt II: 630 av herrar Nilsson i Svalöv och Hansson i Önnarp samt

6) motionen II: 280 av herr Nihlfors, måtte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

På framställning av herr talmannen beslöts att betänkandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. skattebefrielse vid inkomst understigande s. k. existensminimum.

Punkten A 2.

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av, utom annan, herrar *Gustaf Elofsson, Niklasson och Jonsson* i Skedsbygd, vilka på återopade grunder ansett, att utskottet i anledning av de likalydande motionerna I:495 av herrar Niklasson och Gustaf Elofsson samt II: 629 av herrar Vigelsbo och Johnsson i Skoglösa bort under punkten A 2 hemställa, att riksdagen måtte för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändrad lydelse av 50 § 2 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) samt anvisningarna till 50 § samma lag med den ändring, att sjätte stycket i punkt 1 av anvisningarna till 50 § erhöles följande såsom reservanternas förslag betecknade lydelse:

 Ang. skattebefrielse vid inkomst understigande s. k. existensminimum.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Har den skattskyldige haft lägre levnadskostnader än normalt skall den skattskyldiges existensminimum anses hava i motsvarande mån understigit normalbeloppet, t. ex. om en ogift skattskyldig haft gemensamt hushåll med anhöriga eller andra eller om en skattskyldig åtnjutit särskild förmån i form av billig bostad eller billiga livsförnödenheter eller andra liknande förmåner. *I regel torde anledning över huvud icke föreligga att bevilja avdrag för nedsatt skatteförmåga vid existensminimum åt s. k. hemmasöner eller hemmadöttrar.* Icke heller må avdrag medgivas, om den skattskyldige ägt tillgångar; dock att härvid bortses från sedvanliga husgeråd, möbler och kläder, arbetsredskap, mindre bostadsfastighet av enklaste beskaffenhet osv. Å andra sidan må existensminimum beräknas hava överstigit normalbeloppet, om den skattskyldige haft utgifter för underhåll av make och barn, med vilka han icke levt tillsammans under beskattningsåret. Vidare kan anledning finnas att frångå normalbeloppet, om bostadskostnaden varit högre än normalt. Existensminimum för den skattskyldige må jämväl i annat fall bestämmas högre än normalbeloppet, om särskilda skäl därtill föranleda.

(Reservanternas förslag:)

Har den skattskyldige haft lägre levnadskostnader än normalt skall den skattskyldiges existensminimum anses hava i motsvarande mån understigit normalbeloppet, t. ex. om en ogift skattskyldig haft gemensamt hushåll med anhöriga eller andra eller om en skattskyldig åtnjutit särskild förmån i form av billig bostad eller billiga livsförnödenheter eller andra liknande förmåner. Icke heller må avdrag medgivas, om den skattskyldige ägt tillgångar; dock att härvid bortses från sedvanliga husgeråd, möbler och kläder, arbetsredskap, mindre bostadsfastighet av enklaste beskaffenhet, *sådan mindre fastighet som erfordras för den skattskyldiges yrkesutövning och är belånad till bankmässig kreditvärdesgräns*, osv. Å andra sidan må existensminimum beräknas hava överstigit normalbeloppet, om den skattskyldige haft utgifter för underhåll av make och barn, med vilka han icke levt tillsammans under beskattningsåret. Vidare kan anledning finnas att frångå normalbeloppet, om bostadskostnaden varit högre än normalt. Existensminimum för den skattskyldige må jämväl i annat fall bestämmas högre än normalbeloppet, om särskilda skäl därtill föranleda.

Herr NIKLASSON: Herr talman! Jag har tillsammans med två andra ledamöter av bevillningsutskottet fogat en reservation till detta utlåtande. Denna reservation berör endast en detalj av föreliggande ärende, nämligen frågan om det s. k. existensminimum.

Det är tydligt att departementschefen strävat efter att begränsa den form av skattebefrielse, varom här är fråga, och så långt har jag ingen erinran att göra; tvärtom anser jag att den endast bör förekomma i undantagsfall, intill dess att den helt kan avskrivas. Men detta lär väl i dagens läge icke vara möjligt. Jag kan emellertid icke finna det vara riktigt, att begränsningen sker på det sätt som här föreslås, nämligen att vissa social-

grupper, de s. k. hemmasönerna och hemmadöttrarna, undantagas. Visserligen står det att dessa grupper *regelmässigt* icke skola komma i fråga, d. v. s. att i undantagsfall även dessa grupper skola kunna komma i fråga för skattebefrielse. Men är det inte så, att frihet från skatteavdrag för existensminimum endast skall ifrågakomma, då särskilda förhållanden därtill föranleda, d. v. s. i *undantagsfall*.

Den del av inkomsten, som regelmässigt skall vara fri från skatt, är ju det belopp, som representeras av de skattefria avdragen vid inkomsttaxeringen, som våra skattelagar föreskriva, och detta har väl ursprungligen ansetts liktydigt med existensminimum.

Ang. skattebefrielse vid inkomst understigande s. k. existensminimum.

Formuleringen att existensminimum regelmässigt icke skall ifrågakomma för vissa grupper, synes ju tyda på att de för andra grupper skall kunna gälla *mera regelmässigt*. Jag har den uppfattningen, att förmånen av sådan skattebefrielse, som vi här tala om, skall icke regelmässigt gälla någon grupp, utan här gäller det att pröva i varje särskilt fall. Då kan det väl icke vara vare sig nödvändigt eller rättvist att utesluta vissa grupper, även om de av naturligt skäl icke kunna komma in fråga annat än i undantagsfall. Såvitt jag känner till, har denna metod att utesluta vissa socialgrupper från vissa rättigheter icke tidigare förekommit i vår skattelagstiftning i nyare tid, och jag kan icke se något skäl till att införa den i detta sammanhang heller.

Vi möta också ett problem, som man icke synes ha ägnat någon vidare uppmärksamhet. Vad menar man med hemmason och hemmadotter? Tidigare ha dessa benämningar varit gängse på landsbygden och då syftat på hemmavarande barn i jordbrukarehem, som huvudsakligen avlönats med naturaförmåner. Dessa benämningar äro nu på väg att försvinna i samband med att den företagsform, där lanthemmet var en odelad ekonomisk enhet, håller på att försvinna, en utveckling som i hög grad påskyndas av vårt nuvarande skattesystem.

Nu vill finansministern behålla de nämnda termerna både för stad och land, och då måste väl våra skattemyndigheter skapa en definition som klargör begreppen. Att det inte kan gälla oavlönade hemmavarande barn, är ju tydligt. De drabbas ju icke av någon skatt. Inte gäller det väl heller enligt gängse språkbruk sådana som bo kvar i sina föräldrahem men ha anställning utom hemmet. Då återstå de hemmavarande barnen i jordbrukarhem, och det är väl i första hand dessa, som finansministern och bevillningsutskottets majoritet velat ställa utanför.

Det kan givetvis tänkas andra fall. Jag vill ta ett exempel, inte från landsbygden utan från Stockholm, ett exempel

som kanske ger en viss belysning åt den här frågan.

Jag bodde några år på 1930-talet hos en familj, som bestod av en gammal f. d. hantverkare och dennes dotter. Dottern hade tidigare varit ute i förvärsarbete men slutade detta, då föräldrarna blivit gamla och icke längre kunde klara sig själva. Tydligen måste hon räknas som hemmadotter. De besparingar, som denne hantverkare gjort under sin arbetsföra tid, hade han, såvitt jag förstod saken rätt, lagt ned i en lägenhet, som han bebodde i en andelsfastighet. Deras inkomster utgjordes väl i stort sett av vad de uppbyro genom att hyra ut två möblehade rum. Jag hade ett bestämt intryck av att de levde på en inkomst, som väsentligt understeg vad man då räknade som existensminimum. Om vi då hade haft vårt nuvarande system med källskatt, skulle fadern varit skyldig att göra skatteavdrag på den del av den gemensamma inkomsten, som väl vore att hänföra till dotterns arbete i hemmet och som väl måste räknas som en löneinkomst. Det är kanske möjligt att fallet skulle anses som ett undantagsfall och att hon kanske skulle ha kunnat komma i åtnjutande av avdrag. Men det är ju inte så säkert. Hade det varit så, att hon var ägare av lägenheten, var hon på den grunden utesluten från möjligheten till sådant avdrag.

Vi komma här in på den andra spärregeln, nämligen förmögenhetsspärren. Vad är det som vi bruka kalla för förmögenhet? Vi kanske kunna säga att vi därmed mena pengar och ting, vilkas värde kan mätas i pengar. Men om vi ta begreppet ur skattesynpunkt, så måste vi nog göra vissa begränsningar, och vi göra väl också det. Nog har väl rätt till liv- och kapitalförsäkring, till pension o. d. sitt värde i pengar, men vi ta väl i regel icke dessa rättigheter i anspråk, när det gäller att indriva skatt. Jag undrar, om vi inte i vissa fall kunna lägga samma synpunkter på ting, som människor måste ha tillgång till för sin yrkesutövning. I den mån dylika tillgångar gå att belåna, kunna ju medel för skattebetalning utvinnas utan att den skatteskyldige av-

Ang. skattebefrielse vid inkomst understigande s. k. existensminimum.

händer sig dessa tillgångar. Eljest måste de ju försäljas, och då undanryckes en väsentlig förutsättning för yrkesutövningen. Att gå så långt, kan väl icke vara rimligt.

Det är klart att det här måste bli fråga om ett rätt begränsat antal fall. Vad vi här behandla gäller ju i huvudsak — ehuru inte uteslutade — löneavdrag, och det betyder att den skattskyldige, utom att han har en viss egen rörelse, även utför arbete mot lön. Det blir väl i huvudsak innehavare av s. k. stödjordbruk som kunna komma i fråga, ehuru även andra fall kunna tänkas. Men just inom denna grupp, som nog räknar ett rätt betydande antal människor, kan mycket väl tänkas personer i sådana ekonomiska omständigheter, att skattebefrielse kan vara motiverad. Man kanske menar att dessa arbetare ha en tryggare ställning än andra, men i flera hänseenden äro de dock handikapade. De äro bundna till en viss närliggande arbetsplats, och när det gäller permitteringar, som ju kunna förekomma vid arbetsbrist, blir det nog i första hand de som drabbas. Att de i övrigt få köpa sin säkrare ekonomiska ställning genom att avstå mycket, som komma andra till del, såsom normalarbetsdag, söndagsledighet och semester, hör kanske inte hemma i detta sammanhang. Men jag tycker i alla fall inte att vi bör ställa denna grupp utanför de rättigheter, som tillkomma medborgare i allmänhet.

Jag anser därför att vi böra vara mycket restriktiva, när det gäller sådana former av skattelindring, som vi här behandla, men vi böra inte göra restriktionerna så, att vi utesluta vissa socialgrupper. Prövningen bör hänföras till det individuella fallet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad till detta utskottsutlåtande.

Herr talman! Jag skall be att få tillägga några ord med anledning av ett uttalande i Kungl. Maj:ts proposition nr 203. Där uttalar finansministern, att man såvitt möjligt bör sträva till att icke komma till skiljaktigheter, när det gäller de skatteavdrag, som indrivnings-

myndigheten bestämmer, och den skattebefrielse, som taxeringsnämnden sedan har att besluta om. Nu säger departementschefen, att man icke i sådant syfte kan gå så långt, att beskattningsnämndernas fria prövningsrätt borttages. Jag vill gärna starkt understryka just detta uttalande, så att det inte blir de lokala indrivningsmyndigheterna, som i realiteten bestämma skatten, utan att det till slut är den taxeringsnämnd, vilken skall göra taxeringen, som har att bestämma de skattebelopp eller den skattebefrielse, som kunna komma i fråga för den enskilde.

Detta var, herr talman, bara en liten reflexion i anslutning till detta uttalande av departementschefen. Jag har intet yrkande i anledning av det, utan jag begränsar mig, som sagt, till att yrka bifall till den reservation, som herr Gustaf Elofsson, undertecknad och herr Jons-son i Skedsbygd ha fogat till utskottets utlåtande.

Herr SJÖDAHL: Herr talman! Det är i två avseenden reservanterna ha yrkat en ändring i utskottets förslag.

Den ena punkten gäller hemmasönerna och hemmadöttrarna. Denna bestämmelse i skatteförordningen måste ses mot bakgrunden av vad som i övrigt är skrivet där. Det stadgas ju, att om en skattskyldig haft lägre levnadskostnader än normalt, skall man taga hänsyn därtill vid bedömning av hans existensminimum. Om ogift skattskyldig haft gemensamt hushåll med anhöriga eller haft särskild förmån i form av billig bostad eller billiga livsförnödenheter, skall hänsyn också tas till detta. Detta är, herr talman, de bestämmelser som finnas i lagen. Vare sig det här stått talat om hemmasöner och hemmadöttrar eller ej, hade denna huvudregel måst tillämpas på dem, under förutsättning att de ha haft lägre levnadskostnader än normalt genom att ha haft gemensamt hushåll med familjen i övrigt eller åtnjutit särskild förmån i form av billig bostad eller billiga förnödenheter. Även om man skulle stryka vad som här i lagen säges

Ang. skattebefrielse vid inkomst understigande s. k. existensminimum.

om hemmasöner och hemmadöttrar, kan man sålunda icke underlåta att tillämpa lagens bestämmelser även på dem.

Herr Niklasson sade, att en viss socialgrupp här hade uteslutits. Jag har för min del svårt att tro att hemmasönerna och hemmadöttrarna äro att hänföra till någon speciell socialgrupp. Det vore enligt min uppfattning att inlägga oriktig betydelse i begreppet socialgrupp. Ty hemmasöner och hemmadöttrar finnas, såsom både departementschefen och utskottet påpekat, såväl i stad som på landet, och de finnas inom alla samhällsklasser. De äro således icke till följande inom någon speciell socialgrupp. Hemmasöner och hemmadöttrar finnas inom arbetarklassen, inom bondeklassen, inom medelklassen och inom den allra högsta socialgruppen, alltså i alla inkomstskiktet.

Reservationen på denna punkt torde för övrigt vara baserad på något missförstånd. Herr Niklasson sade att hemmasöner och hemmadöttrar regelmässigt icke skulle kunna få dessa avdrag. Jag tror att herr Niklasson nämnde ordet »undantagslöst» i detta sammanhang. Men detta ord finns icke i lagtexten, utan där står på följande sätt: »I regel torde anledning över huvud icke föreligga att bevilja avdrag för nedsatt skatteförmåga vid existensminimum åt s. k. hemmasöner eller hemmadöttrar.» Det betyder ju att bestämmelsen icke skall tillämpas undantagslöst, utan när det föreligger en nedsatt skatteförmåga och samtidigt en bristande arbetsförmåga skall den allmänna regeln tillämpas. I vissa fall kan man därför tänka sig att för hemmasöner och hemmadöttrar lagens allmänna föreskrifter kunna träda i funktion, och att de alltså få åtnjuta denna lindring.

När reservanterna ha skrivit att hemmasöner och hemmadöttrar »icke i någon utsträckning» komma att få tillgodoräkna sig existensminimum, så är ju detta detsamma som då det i lagen skrives, att de »i regel» icke torde få göra detta. Efter vad jag kan förstå, äro således reservanterna och utskottet och Kungl. Maj:t på samma linje. Det måste

därför vara någon speciell känsla för hemmasönerna och hemmadöttrarna, som har framkallat denna reservation. Man måste ha tyckt, att det är fråga om en prickning av just böndernas hemmarörande söner och döttrar. Men så är ingalunda fallet. Det talas såväl i propositionen som i utskottsutlåtandet om hemmasöner och hemmadöttrar både i stad och på landet, och, såsom jag förut sagt, gäller det ju alla socialgrupper. Jag tror därför icke att man från bondeförbundshåll behöver känna sig sårad av att man här använder denna term, ty den är mera allmänt menad, än vad herr Niklasson tycks tro.

Jag vill också påpeka att utskottet i anledning av motionen skrivit, att om föräldrarnas ekonomiska ställning är svag, synes anledning finnas att medgiva skäligt extra avdrag. Där har sålunda utskottet ytterligare betonat, att lagens allmänna bestämmelse mycket väl kan äga sin tillämpning för just hemmasöner och hemmadöttrar, vare sig de bo i stad eller på landsbygden.

Den andra punkten, där herr Niklasson ville ha en annan formulering, gäller vad som stadgas om förmögenhet. Det står i lagtexten, att avdrag icke må medgivas, om den skattskyldige ägt tillgångar. Men sedan angives det vissa undantag. Man har därvid närmast gått ut ifrån utskottets bestämmelser, som något utvidgats, så att man vid förmögenhetsberäkningen skall bortse från sedvanliga husgeråd, möbler och kläder, arbetsredskap, mindre bostadsfastighet av enklaste beskaffenhet o. s. v. Herr Niklasson menade, att detta icke kan gälla smärre hantverkare eller lantbrukare med smärre jordbruk. Även det tror jag är en felsyn. I den punkt av anvisningarna till kommunalskattelagen, som herr Niklasson syftade på och som jag nu läste upp, säges, att normalbeloppen för existensminimum äro i första hand avsedda för skattskyldiga, vilkas inkomst huvudsakligen härflutit av förvärvskällan tjänst, och det är ju de fallen, som i första hand komma i fråga och som exemplifierats. Övriga inkomsttagare äro inte uteslutna.

Ang. skattebefrielse vid inkomst understigande s. k. existensminimum.

Vad som står i anvisningarna hindrar alltså inte att lagens allmänna regel gäller för alla. Så fort det är fråga om en person, som har sin skatteförmåga nedsatt på grund av nedsatt arbetsförmåga, långvarig arbetslöshet, stor försörjningsbörda etc., kan han få räkna sig till godo ett större avdrag. Det gäller alla, och där finns alltså inga undantag. Som bevis härför vill jag anföra vad som står i uppborðsförordningen, där det heter: »Har den skattskyldige att utgöra preliminär B-skatt» — vilket just är fallet med dessa smärre hantverkare och innehavare av mindre jordbruk — »bör vid existensminimum skatten nedsättas genom jämkning enligt 53 §.» De få således anhålla om jämkningsförfarande och inge en preliminär deklARATION över sina inkomster, vilken sedan får prövas på vanligt sätt. Enligt kommunalskattelagens bestämmelser får den lokala skattemyndigheten då nedsätta beloppet. När ärendet kommer till taxeringsmyndigheten efter något år, är situationen precis densamma. Men märk väl, att här föreligger den stora skillnaden, att när det gäller företagare beräknas deras skatt efter deras inkomst två år tillbaka i tiden, medan det för löntagare är fråga om deras inkomst just under det år, då skatten uttages. Det är dock icke någon undantagsställning för dessa mindre företagare.

Dessutom vill jag erinra om att man i propositionen har skrivit, att när kontanta medel eller banktillgodohavanden ävensom belåningsbara egnahems- och villafastigheter förefinnas, skola dessa förmögenhetstillgångar regelmässigt beaktas vid bestämmande av existensminimum. Detta kommer naturligtvis också att analogivis tillämpas, när det gäller jämkning vid beskattning av jordbruk och hantverk. Det föreligger icke någon undantagsbestämmelse på den punkten.

Jag vill för min del bestämt bestrida, att det här är fråga om några spärregler, som drabba en viss grupp av det svenska folket. Det är allmänna spärregler, som komma att verka på alla håll. Liksom det finns hemmasöner och hemmadöttrar både i stad och på landet, finns

det inom alla grupper smärre förmögenhetstillgångar, som man måste ta hänsyn till på det sättet, att man ändå medger ett något högre avdrag både åt löntagare och smärre företagare. Jag tror därför att den nu föreslagna lagstiftningen måste betraktas såsom rättvis, ty den likställer de olika befolkningsgrupperna.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Gustaf Elofsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna A 3 och B.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 54, i anledning av väckta motioner om utredning rörande regler om ett opartiskt förfarande för avgörande av tvister i varuskattemål m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet att anbringa valkretsbe-teckning å valsedel vid vissa allmänna val, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen samt i propositionerna nr 108 och 110 gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1951/52 under fjärde huvudtiteln, avseende anslagen inom försvarsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

På framställning av herr talmannen beslöts att förevarande utlåtande skulle företagas till avgörande punktvis och, där så erfordrades, momentvis.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

**Anslag till vissa repetitionsövningar
m. m.**

Punkten 2.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 108, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1951, såvitt nu var i fråga, föreslagit riksdagen att till Armén: Vissa repetitionsövningar m. m. för budgetåret 1951/52 under fjärde huvudtiteln anvisa ett anslag av 53 000 000 kronor.

Departementschefen hade vid kostnadsberäkningarna utgått från oförändrade penningbidrag till de värnpliktiga, d. v. s. lägst 1 krona 50 öre och högst 6 kronor 50 öre alltefter uppnådd tjänstegrad.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* (I: 248) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. (II: 328), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå av Kungl. Maj:t i proposition nr 1 framställt förslag att under budgetåret 1951/52 inkalla 70 000 värnpliktiga till repetitionsövningar,

dels en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 484), vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att å riksstaten för budgetåret 1951/52 under fjärde huvudtiteln till Armén: Vissa repetitionsövningar m. m. uppföra ett anslag av 53 000 000 kronor,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Öhman* (I: 398) och den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Lu-

Anslag till vissa repetitionsövningar m. m. leå m. fl. (II: 519), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 108,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Söderquist* och *Osvald* (I: 399) och den andra inom andra kammaren av herr *Wedén* m. fl. (II: 520), i vilka hemställts, att riksdagen måtte 1) för sin del besluta, att penningbidrag till värnpliktig enligt 11 § kungörelsen om värnpliktsavlönning skulle utgå med 2 kronor per dag till menig, som fullgjort värnpliktstjänstgöring under sammanlagt minst 270 dagar, och med 2 kronor 50 öre per dag till menig, som fullgjort värnpliktstjänstgöring under sammanlagt minst 300 dagar, samt höjas med 50 öre per dag för värnpliktigt befäl, 2) å riksstaten för budgetåret 1951/52 under fjärde huvudtiteln till Armén: Vissa repetitionsövningar m. m. anvisa ett anslag av 54 275 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 398 och II: 519, såvitt nu vore i fråga, I: 248 och II: 328, I: 399 och II: 520 samt II: 484 till Armén: Vissa repetitionsövningar m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 53 000 000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Söderquist* och *Wedén* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, såvitt nu vore i fråga, samt motionerna I: 399 och II: 520 ävensom med avslag å motionerna I: 398 och II: 519, såvitt nu vore i fråga, samt I: 248 och II: 328 och II: 484 till Armén: Vissa repetitionsövningar m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett anslag av 54 275 000 kronor.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Den motion herr Osvald och jag ha väckt här i kammaren och som hänför sig till de förhållanden, vilka behandlas under

Anslag till vissa repetitionsövningar m. m.

denna punkt i utskottets utlåtande, avser att få till stånd förbättringar i ett viktigt avseende inom försvaret. Det är fråga om höjning av de värnpliktigas penningbidrag.

På alla håll, även inom statsutskottet, är man på det klara med, att en höjning av ifrågavarande ersättning måste ske och att den bör ske mycket snart. »Enligt utskottets mening tala onekligen starka sakliga skäl för att en allmän höjning av penningbidraget till de värnpliktiga kommer till stånd», säges det sålunda i utskottsutlåtandet. Att man inte nu vill förorda en allmän höjning, beror på det statsfinansiella läget. Att inte ens den höjning för en del av de värnpliktiga — de vilka fullgöra repetitionsövning — som motionärerna föreslå, kan förordas, synes bero på att man menar, att det skulle vara en orättvisa att endast ge åt några, då man anser att alla borde ha. Naturligtvis kan detta låta sig säga. Det är emellertid ofta så, och icke minst gäller detta inom försvarets område, att orkar man icke med allt, får man försöka klara något. Det förefaller, som om man här gott skulle kunna tillämpa den regeln, att någonting är bättre än intet. Reservanterna inom utskottet, av vilka jag är den ene, ha med hänsyn till vissa administrationssvårigheter nöjt sig med att här föreslå en höjning bara för vissa av de värnpliktiga, nämligen för dem som komma att fullgöra repetitionsövning fr. o. m. den 1 juli i år. Ett sådant blygsamt yrkande synes icke vara obilligt. Det är att göra *något* när man icke orkar göra *allt*. Det visar god vilja och intresse för denna viktiga sak.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig och herr Wedén under punkten 2 avgivna reservationen.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Vi ha från kommunistiskt håll i anledning av den föreliggande propositionen väckt ett par motioner, som jag med herr talmannens tillstånd vill behandla i korthet i ett sammanhang.

Vi ha från vårt håll motionerat om avslag på den väldiga upprustning som regeringen nu föreslår. Vi anse att den föreslagna militärbudgeten kan skäras ned till 1949 års nivå, vilket i princip skulle betyda en minskning av utgifterna med omkring 365 miljoner kronor. Vi anse dessutom att de föreslagna extra inkallelserna av 70 000 man böra och kunna inställas.

När jag nu med några ord skall kommentera dessa förslag, vill jag understrika, att vår ståndpunkt ingalunda innebär att vi ställa oss likgiltiga till frågan om försvaret av landets frihet och oavhängighet. Vi leva ju tyvärr alltjämt i en värld som är fylld av spänning och motsättningar. Under sådana förhållanden är det en ofrånkomlig nödvändighet att vissa försvarsmedel finnas till förfogande. Det är kostsamt och långtifrån rationellt, om man ser det ur det mänskliga samlivets och civilisationens synpunkt, men det är inte desto mindre en reell nödvändighet under de omständigheter som vi för närvarande leva i. När jag nu än en gång fastslår vår positiva inställning till försvaret av nationens frihet och oavhängighet, uppstår naturligtvis med naturnödvändighet frågan, varför kommunisterna ställa sig avvisande till den höjning av försvarslagen som regeringen föreslår. Jag skall därför be att i alla största korthet få redovisa de grundläggande skälen för vår inställning.

Kommunisterna anse att problemet om landets nationella frihet icke enbart är en fråga om antalet flygplan, kanoner, tanks och annan krigsmateriel. Det är enligt vår uppfattning andra frågor som därvidlag komma mera i förgrunden för ett land som Sverige. Hit höra framför allt de utrikespolitiska ställningstaganden som regeringen tar och som enligt vår mening utgöra en avgörande del av hela försvarspolitikerna. Det skall erkännas att regeringen under senare tid börjat ådagalägga en viss försiktighet i umgänget med de krigförande makterna. Jag syftar på röstnedläggandet i fråga om sanktioner mot den kinesiska folk-

Anslag till vissa repetitionsövningar m. m.

republiken. Det bör också noteras på plussidan, att landet hållits utanför Atlantpakten. Men i övrigt följer regeringen lydigt vinkarna från de stora kapitalistiska länderna i alla avgörande frågor inom Förenta Nationerna. Jag skall inte här exemplifiera detta konstaterande, då fakta ju äro allmänt kända. Vi kommunister anse, att regeringens upprepade avsteg ifrån den alliansfria utrikespolitiken och den gradvisa glidningen in i krigsblocket utgöra en allvarlig fara i händelse av ett stormaktskrig. Vi anse vidare att den upprustning, som nu pågår i alla kapitalistiska länder och i vilken även Sverige deltar, icke gagnar fredens sak utan krigets. Den historiska erfarenheten har ju lärt oss, att upprustning aldrig fört till fred utan alltid lett till krig. Genom upprustningen ökas spänningen i världen, motsättningarna skärpas och riskerna för krigsutbrott tilltaga i takt med de stegrade rustningarna. Det är förhandlingar, i första hand mellan stormakterna, och fredliga överenskommelser som leda till avspänning och fred i världen. Därför mena vi kommunister att Sverige som en del av sin försvarspolitik bör stödja de krafter inom alla folk som vilja framtvinga förhandlingar och vilja åstadkomma en fredspakt mellan de fem stormakterna. — Härmed har jag, herr talman, redovisat det första skälet till att vi kommunister icke vilja stödja den nu föreslagna upprustningen.

Härtill kommer att den demokratiska och nationella pålitligheten hos de män, som ha den dagliga och direkta ledningen inom försvarsmakten, är högst tveaktig. Det är ju högsta modet och beaktas till och med som en merit för generaler och andra högre officerare att intaga en reaktionär inställning till sociala och politiska frågor. Jag vill fråga: Var finns den svenske general som i sina kalkyler har något annat alternativ än krigsfall Öst? Jag tror att ingen kan finna en sådan, men om någon sådan till äventyrs skulle finnas, vågar han inte framlägga sin uppfattning, ty då skulle han omedelbart bli stämplad som en opålitlig officer i den svenska armén — så

betrakta vi läget. Detta visar att den politiska och strategiska målsättningen inom försvarsmaktens ledning är, att Sveriges militära resurser, såsom upprepade gånger framhållits i folkpartiets största tidning, ovillkorligen måste samordnas med Atlantpakten.

Tillåt mig, herr talman, att göra ytterligare en liten kommentar till denna inställning, nämligen att det är typiskt för densamma att det icke förmärks någon som helst oro vare sig inom regeringen, såvitt man vet, eller i den militära ledningen över att Island ockuperats av Förenta staterna och nu förvandlas till en militärbas i kommande krig. Samma kallblodiga lugn ådagalägger också den ansvariga försvarsledningen inför vad som nu planeras i Norge och Danmark, vilkas huvudstäder skola bli säte för Atlantpaktens överkommando. Därmed förvandlas våra närmaste grannländer till baser i det krig som förberedes, och Sveriges militärpolitiska läge undergår en allvarlig försämring. Men jag är tämligen övertygad om att de män, som fått det högsta förtroendet att handha utbildningen av våra soldater och att förvalta de väldiga miljonbelopp som riksdagen nu är beredd att anslå till försvarsändamål, hälsa denna utveckling icke med oro utan snarare med en viss inre tillfredsställelse.

Detta är, herr talman, det andra skälet varför vi kommunister icke kunna stödja regeringens förslag. Vi anse oss inte kunna ta det politiska ansvaret för upprustningen, då försvarsmaktens ledning uppenbarligen på olika sätt motarbetar den officiella målsättningen för landets utrikespolitik. Försvarsledningen tar parti för reaktionens intressen, bekämpar framstegets sak, är fiende till socialismen och lever i den föreställningen att krig är oundvikligt mellan kapitalismens och socialismens system, varvid den förbereder sig på att ta parti för kapitalismen.

Det tredje och sista skälet, som jag här vill redovisa, till att vi icke kunna stödja upprustningsförslaget är de ekonomiska bördor som det kommer att ligga på vårt folk. Det föreliggande försla-

Anslag till vissa repetitionsövningar m. m.

get innebär att våra militärutgifter närma sig 1,5 miljarder kronor om året. Det är en rustningsbörda som det svenska folket inte i längden förmår att bära. Den för med sig ett raserande av vår socialpolitik, en fortsatt och kraftig sänkning av arbetarklassens levnadsstandard. De inkallelser till repetitionsövningar, som det nu är fråga om, innebära att antalet tjänstgöringsdagar för de inkallade kommer att öka med 4 050 000 under två år. De kostnader, som härför skola utkrävas av skattebetalarna, uppgå till över 110 miljoner kronor. Men detta är bara en del av den totala kostnaden, ty man måste väl även räkna med de ekonomiska förluster som de inkallade och deras familjer åsamkas. Därtill böra, enligt vår mening, också läggas de ekonomiska konsekvenser för produktionslivet som ett borttagande av 4 miljoner arbetsdagar för med sig i en tid då bristen på arbetskraft är mycket stor. De väldiga materielanskaffningar, som nu föreslås, innebära att stora delar av industrien blir engagerad för improduktiv krigsproduktion. Allt detta förvärrar inflationen, gör folket fattigare och de besuttna rikare. Därför kunna vi kommunister icke biträda en sådan politik.

Herr talman! Detta är i korthet de skäl som ligga till grund för vårt ställningstagande. Vi mena att upprustningsmiljonerna böra användas på ett förnuftigare sätt. I stället för militär upprustning önska vi en social och kulturell upprustning. I stället för stöd åt de krafter i världen som förbereda krig önska vi, att regeringen bedriver en konsekvent alliansfri utrikespolitik och att Sverige stöder de krafter, som verka för fred och avspänning mellan folken.

Vi gå, herr talman, emot alla anslagsökningar utom på en punkt, nämligen i fråga om de värnpliktigas avlöning, där vi yrkat på höjning. Utskottet har visserligen avslagit vår motion, men då vi betrakta utskottets skrivning som en bestämd uppfordran till regeringen att snarast framlägga förslag i motionens syfte, skall jag inte yrka bifall till motionen II: 72.

Jag ber däremot, herr talman, att un-

der denna punkt få yrka bifall till motionerna I: 248 och II: 328, som innebära avslag på regeringens proposition nr 108. Jag återkommer sedan med yrkanden under övriga punkter.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Jag skall inte uppta till bemötande den föregående ärade talarens yttrande i vad det gäller hans allmänna principiella inställning till den föreliggande frågan. Jag vill bara göra den reflexionen, att det förvånade mig att höra herr Öhman påstå att en officer i vårt land inte vågar uttala sin mening om saker och ting. Jag förvånade mig över detta uttalande, eftersom den ärade talaren ju i allmänhet företräder ett system, där den personliga yttrandefriheten och handlingsfriheten är lika med noll.

Jag skall, herr talman, i övrigt endast uppehålla mig vid de yrkanden som under nu förevarande punkt ha gjorts beträffande penningbidraget till de värnpliktiga. Den ekonomiska utvecklingen i vårt land har ju under den senaste tiden medfört en snabbt fortgående penningvärdeförsämring. Det kunde därför ha varit önskvärt att man något hade kunnat höja penningbidraget till de värnpliktiga. En allmän höjning av penningbidraget på sätt som här föreslagits skulle emellertid kosta ca 10 miljoner kronor om året. Försvarsministern har icke ansett sig kunna framlägga ett dylikt förslag. Inte heller utskottet har ansett sig nu kunna tillstyrka en så stor ökning av utgifterna under fjärde huvudtiteln. Utskottet förutsätter dock, att en ökning av penningbidraget till de värnpliktiga snarast möjligt genomföres. Enligt utskottets mening tala onekligen starka sakliga skäl för att en allmän höjning av penningbidraget till de värnpliktiga kommer till stånd. Emellertid skulle, konstaterar utskottet, redan en så pass måttlig höjning som med 50 öre per dag medföra ytterligare anslagshöjningar för nästa budgetår med ett tiotal miljoner kronor.

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

Då utskottet således icke har ansett sig kunna tillstyrka en allmän höjning av penningbidraget till de värnpliktiga, som nu äro inkallade till 9 å 10 månaders första utbildning, har utskottet inte heller kunnat föreslå en höjning för de värnpliktiga, som inkallas till repetitionsövning. Deras tjänstgöringsperiod omfattar ju blott 30 dagar, varför denna grupp värnpliktiga icke kan vara i större behov av en höjning av penningbidraget än de värnpliktiga, som äro inkallade till 9 månaders utbildning.

Ett bifall till herrar Söderquists och Wedéns reservation skulle heller inte verka rättvist. Det förhöjda penningbidraget skulle enligt reservanternas förslag utgå endast för de repetitionsövningar, som infalla efter den 1 juli innevarande år, alltså under budgetåret 1951/52. Värnpliktiga, som redan nu fullgöra repetitionsövning eller som inkallas för att fullgöra dylik övning före den 1 juli, skulle däremot inte komma i åtnjutande av det högre penningbidraget. Ingen har ju ansett lämpligt att det förhöjda bidraget skulle utgå retroaktivt. De värnpliktiga, som få fullgöra sin tjänst efter den 1 juli, skulle få en extra förmån, medan man samtidigt beginge en orättvisa mot de värnpliktiga som inkallas dessförrinnan. Utskottet har under dessa förhållanden icke ansett sig kunna biträda något av de här motionsvis gjorda yrkandena.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Vid behandlingen av denna punkt i statsverkspropositionen på statsutskottets fjärde avdelning förelåg, såsom herr förste vice talmannen framhöll, full enighet om önskvärdheten att höja de värnpliktigas avlöning, men ekonomiska skäl gjorde att avdelningen icke kunde biträda de föreliggande motionerna. Avdelningen var emellertid fullt enig om att motiveringen skulle skrivas så välvilligt som möjligt till förmån för motionerna. Därvid anslöto sig även folkpartiets representanter till avdelningens

förslag. Det är därför med rätt stor förvåning som man ser, att en reservation har avgivits under denna punkt av två folkpartirepresentanter i utskottet. Förvåningen kanske är desto större som det vid behandlingen i statsutskottet in pleno icke framställdes något direkt yrkande om bifall till motionerna.

Jag ber för övrigt, herr talman, att få instämma i vad herr förste vice talmannen anfört på denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.*Punkten 3.*

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 110 framlagda förslag, såvitt nu vore i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 385 och II: 503 samt I: 391 och II: 528, besluta,

a) att Norrbottens artillerikår skulle utgå ur fredsorganisationen från och med budgetåret 1951/52 och den vid kåren bedrivna utbildningen överflyttas till Bodens artilleriregemente,

b) att Skånska kavalleriregementet skulle indragas från och med budgetåret 1952/53 och ersättas med en mobiliseringscentral, i samband varmed regementets cykelkontingent skulle förläggas till Södra skånska infanteriregementet och dess ryttarkontingent till Livregementets husarer,

c) att Livregementets husarers cykelkontingent skulle i samband med indrag-

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

ningen av Skånska kavalleriregementet förläggas till Älvsborgs regemente,

d) att Göta trängregementes kompani i Nora skulle från och med budgetåret 1952/53 utgå ur fredsorganisationen, i samband varmed förbandets permanent organiserade sjukvårdskompani skulle underställas chefen för Norrlands trängregemente och förläggas till Västernorrlands regemente,

e) att Göta artilleriregemente skulle motoriseras,

f) att arméns radarskola skulle organiseras i anslutning till Göta artilleriregemente samt

g) att Öresunds marindistrikt skulle indragas den 1 juli 1951.

I de likalydande motionerna I: 385, av herr *Ivar Persson* m. fl., och II: 503, av herr *Bergström* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i propositionen nr 110 framförda förslag om Skånska kavalleriregementets indragning samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga förnyad utredning, huruvida inte regementet borde bibehållas i sitt nuvarande skick eller omorganiseras till ett förband, som lämpade sig för uppgifter av den beskaffenhet, som försvarsministern angivit i propositionen 1948: 206, och därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid förevarande punkt hade reservationer avgivits

a) av herrar *Ohlon*, *Alfred Nilsson*, *Ivar Persson*, *Malmberg* i Skövde, *Bergström*, *Svensson* i Grönvik och *Kollberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under b) hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, såvitt nu vore i fråga, samt med bifall till motionerna I: 385 och II: 503 ävensom med avslag å motionerna I: 391 och II: 528, besluta, att avslå Kungl. Maj:ts förslag om indragning av Skånska kavalleriregementet samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga för-

nyad utredning om huruvida regementet borde bibehållas i sitt nuvarande skick eller omorganiseras till ett förband, som mera lämpade sig för uppgifter i kuppberedskapssyfte, och därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

b) av herrar *Mannerskantz* och *Lundgren*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under b) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag, såvitt nu vore i fråga, samt med bifall till motionerna I: 385 och II: 503 ävensom med avslag å motionerna I: 391 och II: 528, besluta att avslå Kungl. Maj:ts förslag om indragning av Skånska kavalleriregementet samt i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört;

c) av herrar *Alfred Nilsson* och *Ivar Persson*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr NILSSON, ALFRED: Herr talman! Man kan ha olika meningar om huruvida det är lämpligt att dra in det ena förbandet efter det andra, även om det naturligtvis i något fall kan vara riktigt att företa en dylik åtgärd. Jag har här begärt ordet för att säga några ord om indragningen av K 2, som jag förmenar vara ett misstag.

Under årens lopp har det skett många förändringar i fråga om de olika regementenas förläggningsplatser. Regimentena ha flyttats från en plats till en annan, och det har vid valet av förläggningsort inte alltid varit de militära synpunkterna som fällt utslaget. Jag tänker t. ex. på Norra skåningarna. Detta regemente hade i många år sin förläggningsplats på Ljungbyhed, som tillsammans med Bonarpshed, Söderåsen och det sjösystem som finns där ansågs vara arméns förnämsta övningsfält. Där samlades en gång om året vid regementsmötena och även någon gång under somrarna de tre skånska kavalleriregementena, de två infanteriregementena i Skåne, Vendes artilleriregemente och trängkåren till övningar.

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

Det var en koncentrerad förläggning, som det nu talas så mycket om, och man trodde att denna förläggning till Ljungbyhed skulle bibehållas. Men så blev inte förhållandet. Det beslöts förflyttning till Kristianstad. Jag förstår mycket väl, att det kan vara angenämt att träffas i denna vackra stad, men det uppstod svårigheter med övningsfältet. Det är egentligen intet övningsfält alls utan snarare en ängsmark, som då och då översvämmas av Helgeån, varför övningsmöjligheterna där äro mycket små. Nu har flyget förlagts till Ljungbyhed, och denna trakt kan väl inte längre anses vara den ödebygd som den tidigare var. Jag anser dock att det hade varit lämpligt, att man hade behållit Ljungbyhed som förläggningsplats även för de regementen, som förr i världen brukade samlas där, varigenom man ju hade fått till stånd en koncentrerad förläggning, vilket nu anses lämpligt ur övnings synpunkt.

Södra skåningarna hade under många årtionden, för att inte säga århundraden, sitt övningsfält på Revingehed. En dag kom man så underfund med att Lund vore lämpligare, och det beslöts att regementet skulle flyttas dit. Det byggdes nya kaserner och inköptes ett övningsfält. Men när kasernerna voro färdiga, upptäckte man att övningsfältet var en leråker som inte kunde användas. Skodonen fastnade i leran, och övningsterrängen var inte heller tillräckligt omväxlande. Övningsfältet i Lund har nu sålts, och kasernerna, som man aldrig hann flytta in i, ha förvandlats till sjukhus. Förläggningen i Ystad blev ledig på grund av att K 6 drogs in, och därför flyttades regementet dit. När kriget utbröt, utrymde man åter K 6:s kaserner och flyttade regementet tillbaka till Revingehed. Det byggdes moderna kaserner för 10—12 miljoner kronor och inköptes ett övningsfält på ett par tusen tunnland. Det blev såvitt man kunde förstå, en modern och trevlig förläggningsplats, där det fanns all anledning att tro att regementet skulle trivas. Men efter några år

upptäckte man att regementet borde samförläggas till Ystad — det hade under de senaste åren varit delat med en kontingent i Ystad och en i Revingehed. Nu kom man alltså på att Ystad åter vore den lämpliga platsen för förläggning av hela regementet. Vi hade denna fråga före här i kammaren år 1949. Första kammaren avsåg Kungl. Maj:ts proposition om samförläggning av I 7, bland annat med den motiveringen att övningsfältet vid Ystad varken var tillräckligt stort eller lämpligt för ett helt regemente. Första kammaren begärde en ny utredning, och denna utredning torde ha visat, att det inte var lämpligt med en samförläggning av I 7, då ju försvarsministern nu sagt ifrån, att han i år inte vill vara med om en sådan åtgärd. Men då kommer arméchefen med det uppslaget, att om det inte går att få hela I 7 förlagt till Ystad, kunde vi åtminstone få en del av K 2 dit. Folk måste till Ystad, oberoende av om övningsfältet var lämpligt eller ej. Så står saken nu.

Den som känner litet till förhållandena där nere — jag har ju också sysslat en del med inköp av mark till övningsfält — vet att det i Ystad inte var möjligt att göra en utvidgning av sådan storleksordning, att övningsfältet lämpade sig för ett helt regemente. Ystad har fått en del av övningsfältet, som det gamla K 6 hade. Staden behövde område för sin utvidgning, och det är ingenting att säga om. I stället överlämnade staden en del av sandskogen, som ingalunda kan jämföras med vad man behöver för ett modernt övningsfält.

Emellertid är det även sparsamhets skäl som anföras för att K 2 skall dragas in och förläggas till Ystad. Arméchefen har räknat ut, att man skulle spara 1 miljon kronor om året, om man lägger ned regementet i Hälsingborg och förlägger två tredjedelar till Ystad och en tredjedel till Skövde. Jag skulle vilja säga, att det inte är ordentligt utrett att man verkligen sparar dessa pengar. Det har kommit till min kännedom, att utgifterna öka på åtskilliga

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

andra håll samtidigt som de minska i Hälsingborg, varför man får räkna med att största delen av den minskning, som man här räknar med, faller bort.

Men det är inte det som är det mest besynnerliga, utan man frågar sig, hur man skall göra i Ystad, när de stora kontingenterna komma om några år. Vi veta att 1960, 1961 omfatta värnpliktskontingenterna omkring 45 000 man, medan de i dag omfatta 29 500 man. Då ställer man frågan, om de värnpliktiga skola ligga i tält, om det skall bli kategoriklyvning eller om vi skola bygga nya kaserner. Jag förmodar att man får bygga nya kaserner, och då komma vi in på samma problem, som vi hade år 1949. Utredningen visade då, att en förflyttning av 440 000 man från Revingehed till Ystad kostade 8,1 miljoner kronor. I dag kan man flytta 200 man från K 2 till Ystad, och det kostar bara 200 000 kronor. Jag frågar, om en sådan utredning kan vara riktig. Nej, ingalunda.

Vi hade en föredragning på första avdelningen av chefen för armén, och jag ställde frågan till honom: »Vad tänker arméchefen göra år 1955, när värnpliktskontingenterna börja öka, och vad tänker arméchefen göra år 1960, då de äro uppe i 45 000 man?» Svaret blev, att det inte är aktuellt. Tar man verkligen så lättvindigt på denna sak bland en del av det högre befälet, att man inte anser att det är aktuellt vad som kommer att inträffa redan om fyra år och är ännu mera högaktuellt om nio år? Jag tycker för min del att det är i högsta grad aktuellt, att man vet i dag, vad man skall göra om några år med de ökade värnpliktskontingenterna.

Så frågade jag arméchefen, vad det berodde på att frågan om K 2:s indragning inte remitterats till chefen för I. milo eller länsstyrelsen eller civilförsvarschefen. Svaret blev: »Jag har själv en gång varit chef för I. milo i ett och ett halvt år, och jag hade samma mening då om denna sak som jag har i dag.» Jag tänkte i mitt stilla sinne: Befinna vi oss i ett demokratiskt land eller i ett diktatorsamhälle? Det liknar mest det senare. Några dagar efteråt hade jag till-

fälle att samtala med chefen för I. milo, och hans första fråga var: »Varför har inte ärendet blivit remitterat till mig?» Jag relaterade vad general Ehrensvärd sagt, vilket chefen för I. milo fann mycket märkligt. Han yttrade vidare: »Jag är väl ändå den som bär ansvaret för försvaret inom I. milo, och jag undrar var chefen för armén skall göra av folket om några år.» Ja, detsamma har jag undrat över. »Men», säger samme chef, »lika märkligt är det att man vill ta bort dessa kaserner, som äro de bäst byggda i hela militärområdet.» Får jag lov att säga det i kammaren, sade jag, att general Åkerhielm anser, att de äro de bäst byggda kasernerna i I. milo? »Ja visst», svarade han, »det är på det sättet.»

Jag tycker vidare det skall till kammarens protokoll antecknas, att kasernerna i Hälsingborg inte äro dåliga, utan tvärtom. När man inte kunnat hitta på något annat fel på dem än att värmeledningen är gammal, bevisar det ju bättre än någonting annat, att man har att göra med en mycket bra förläggning. Att sedan inte övningsfältet är det allra förnämligaste, är alldeles riktigt, men vi skola komma ihåg att utvidgningar ha skett ett par gånger under senare år. Det är därför inte så dåligt, och det ligger dessutom på en plats, där det ur kupperedskapssynpunkt måste sägas vara synnerligen lyckligt, att det finns ett regemente.

Vidare tycker jag man skall notera den stora enighet, som varit rådande söderöver och som tagit sig uttryck i att på en veckas tid samlats in inte mindre än 31 000 namn för bibehållande av K 2. Om man aldrig så litet vill ta hänsyn till den försvarsvilja, som vi ha i landet, skall man inte draga in detta regemente. Det är en oklok och synnerligen olämplig åtgärd, och det kommer om några år att föra med sig mycket stora utgifter för staten, om man gör så.

Jag skulle vilja rikta en vädjan till första kammaren. Jag gör det inte ofta, men jag har gjort det en gång förut, och jag tackar för att man år 1949 följde min uppmaning. Det har visat sig att kammaren handlade rätt den gången, och jag tror att den även i dag handlar

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

rätt, om den avslår Kungl. Maj:ts proposition.

Jag ber därför att få yrka bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

Herr LUNGGREN: Herr talman! Vid denna punkt i statsutskottets utlåtande finnas två reservationer, en av herr Ohlon m. fl. och en av herr Mannerskantz och mig. Det föreligger vissa skilljaktigheter mellan dessa båda reservationer såväl i fråga om klämman som i fråga om motiveringen.

I fråga om klämman föreslås i herr Ohlons m. fl. reservation, att riksdagen skall i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga förnyad utredning om huruvida detta regemente bör bibehållas eller omorganiseras till ett förband, som mera lämpar sig för uppgifter i kupperedskapssyfte, och därefter för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda. Därjämte hemställa dessa reservanter, att riksdagen skall avslå Kungl. Maj:ts förslag om indragning av regementet. Herr Mannerskantz och jag yrka likaledes avslag på förslaget om indragning av regementet, men vi ha inte anslutit oss till de andra reservanternas hemställan beträffande omorganisationen av regementet till ett förband, avsett att stärka kupperedskapen.

Även i fråga om motiveringen skilja sig de båda reservationerna åt, och jag skall, herr talman, i korthet motivera den ståndpunkt, som legat bakom herr Mannerskantz' och min reservation.

De för närvarande mycket höga kostnaderna för vårt försvar göra det nödvändigt att genom rationaliseringar och förenklingar i administrationen söka åstadkomma besparingar, där sådana kunna vinnas utan att försvarets effektivitet nedsättes. Sålunda böra genom förenklingar av förvaltningen, enligt min uppfattning, avsevärda besparingar kunna vinnas. Ur den synpunkten är det, herr talman, beklagligt att regeringen satt så lång remisstid, när den infordrat yttranden över 1946 års förvaltningsut-

rednings förslag, att denna fråga icke har kunnat föreläggas innevarande års riksdag. Genom utredningens förslag vinnas emellertid icke endast besparingar utan även ökad effektivitet, och detta gör det ytterligare angeläget att riksdagen snarast får möjlighet att besluta i denna fråga.

Såsom 1949 års försvarsutredning framhållit, karakteriseras den nuvarande utbildningsverksamheten vid armén av en splittring på ett betydande antal, i vissa fall relativt små utbildningsenheter. Denna splittring medför, såsom även utredningen framhållit, betydande kostnader för administrationen. Under de senare åren ha på förslag av chefen för armén vidtagits åtskilliga åtgärder för att begränsa fredsorganisationen, i första hand genom att införliva vissa småförband med större enheter. Inom arméstaben pågå även undersökningar om ytterligare koncentring av utbildningsorganisationen utan att därför några förändringar i krigsorganisationen vidtagits.

Av olika skäl torde det icke vara lämpligt att för närvarande vidtaga mera genomgripande förändringar i fråga om arméns fredstruppförband. En koncentring av utbildningen på större enheter förutsätter utbyggnad av kaserner vid de förband, som skola bibehållas, och en sådan utbyggnad kan icke annat än i mycket begränsad omfattning för närvarande genomföras med hänsyn till svårigheterna på byggnadsmarknaden. Vissa sammanslagningar av fredsförband kunna dock företagas utan att det pågående utredningsarbetet föregripes. I den nu föreliggande propositionen nr 110 föreslår Kungl. Maj:t sålunda, att arméns jägarskola skall förflyttas från Kiruna till Boden, att K 2 skall indragas, att A 5, alltså Norrlands artillerikår, och A 8, således Bodens artilleriregemente, skola sammanslås samt sjukvårdskompaniet i Nora indragas och förläggas till I 21 i Sollefteå, dock att det i utbildningshänseende skall underställas T 3. I fråga om de båda senare förslagen förordar utskottet Kungl. Maj:ts förslag till organisationsförändring. Däremot har

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

utskottet ännu icke fattat ståndpunkt i fråga om förflyttningen av jägarskolan från Kiruna till Boden.

Med den ståndpunkt, som jag har till dessa rationaliseringsproblem, ligger det närmast till hands för mig att biträda förslaget om indragning av K 2. Av skäl, som jag nu skall anföra, kan jag emellertid icke för närvarande göra detta. Såsom herr Nilsson framhållit, är arméns värnpliktskontingent för närvarande exceptionellt liten. Den uppgår, trots att under en övergångsperiod något mer än en åldersklass togs ut varje år, till icke mer än 29 500 man. Efter år 1960 komma årskontingenterna att snabbt stiga till 45 000 man. Om man nu koncentrerar utbildningen på ett mindre antal enheter och lägger ned en del kaserner, är det nödvändigt att då kontingenterna åter öka, antingen öppna stängda kaserner eller också utbygga de kaserner som äro i bruk. Av dessa alternativ förordar chefen för armén avgjort det senare. En förutsättning för detta alternativ är emellertid att utbyggandet av kvarvarande kaserner påbörjas i så god tid, att förbanden äro beredda att mottaga årskontingenterna i den takt som dessa öka. Det är alltså nödvändigt att senast i mitten av 1950-talet påbörja utbyggnad av kasernerna, därest man nu indrager truppförband och nedlägger kaserner.

Det är enligt min mening utomordentligt viktigt, att även riksdagen har denna sak klar för sig, om riksdagen beslutar att indraga truppförband, och att svårigheterna att få rum med de ökade årskontingenterna under 1960-talet icke få tagas till förevändning för genomförandet av en ny kategoriklyvning.

Det föreligger, såvitt vi kunnat finna, icke någon fullständig utredning rörande de besparingar, som kunna vinnas genom indragning av K 2 och överflyttande av de värnpliktskontingenter, som utbildas vid detta regemente, dels till K 3 i Skövde och dels till I 7 i Ystad. Av denna anledning hade det enligt vår uppfattning varit önskvärt att skjuta på avgörandet i denna fråga till innevarande års höstsession. Utskottet hade då kunnat erhålla ytterligare uppgifter rörande

de ekonomiska konsekvenserna av beslutet. Då detta icke varit möjligt, har jag ej ansett mig kunna biträda den föreliggande propositionen om indragning av K 2.

Jag ber med denna motivering, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Mannerskantz och mig under denna punkt avgivna reservationen.

Herr GILLSTRÖM: Herr talman! Herr Nilsson i Steneberg sade, att det begåtts ett misstag beträffande K 2. Vi anse nog inom utskottet, att det allvarligaste misstaget beträffande detta truppförband begicks, när man år 1943 beslöt att återuppsätta detsamma, men vi betrakta det såsom ett misstag bland många andra improvisationer inom vårt försvarsväsen under de hektiska krigsåren. Redan ett par år senare hade 1945 års försvarskommitté upptäckt, att regementet inte borde ligga där, men frågan om dess indragning ställdes på framtiden.

Spörsmålet om K 2:s vara eller inte vara såsom självständigt förband togs emellertid i ett större sammanhang upp på nytt av 1948 års försvarsutredning, i vilken som bekant framstående representanter för riksdagens samtliga demokratiska partier deltog. Denna utredning hade under stor enhällighet bland annat funnit — och dess uppfattning delades i princip av den militära försvarsledningen — att den nuvarande utbildningsverksamheten inom armén, såsom herr Lundgren nyss citerade, karakteriserades av en onödig och kostsam splittning på i vissa fall relativt små enheter. Utredningen ansåg det både ur kostnads- och effektivitetssynpunkt välbetänt att eliminera några av dessa utbildningsenheter genom sammanslagning med andra truppförband. Det är ett flertal sådana förslag, som inrymmas under den punkt, kammaren nu behandlar, en punkt där redan rubriken — Koncentration av utbildningsverksamheten — anger indragningens verkliga syfte.

Vad K 2 beträffar är det — liksom i övriga detaljspörsmål på denna punkt

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

— nödvändigt att hålla två omständigheter i minnet. För det första innebär indragningen inte någon försvagning av kavalleriets kader i stort sett. Den beridna trupp, som finns vid K 2, skall finnas kvar såsom en utökad del av K 3 i Skövde. Detta regemente i sin tur avstår i stället sin nuvarande cykelkontingent till I 15 i Borås, som utan större svårigheter kan ta emot denna kontingent. Den cykeltrupp, som nu finns vid K 2, skall å andra sidan förläggas till I 7 i Ystad. Denna omförläggning i två fall av cykelberiden trupp från kavalleriregementet till infanteriregementet innebär, enligt sakkunskapens mening, en avgjord förbättring ur utbildnings-synpunkt.

Den andra omständigheten, som man också bör ha i minnet, är att det nu är fråga om fredsorganisationen, inte krigsorganisationen. Det är fredsorganisationen, som i detta fall skall rationaliseras, dels för att göra den billigare, men dels också för att göra utbildningen effektivare. K 2 är nämligen inte någon billig utbildningsanstalt. Den har ett regementes organisation och administration, men den har ett numerärt innehåll, som avsevärt skiljer sig från det vanliga, då den utbildar föga mer än 300 värnpliktiga varje år. Det borde få anses självklart, att en indragning av detta regemente, som inte är något riktigt regemente, och ett överförande av de värnpliktigas utbildning till andra kvarvarande truppförband måste betyda årliga besparingar, även om förändringen skulle medföra någon engångsutgift på annat håll, t. ex. i Ystad.

Utbildningens effektivitet beror också på en rad yttre förutsättningar, främst på övningsmöjligheterna. I Hälsingborg eller i dess närmaste omgivningar finns inte lämplig terräng för kavalleriets övningar. Sådan finns däremot i trakten av Ljunghygd, men de dagliga förflyttningarna till och från detta rätt avlägset belägna område måste utan tvivel inkräkta på den effektiva utbildningstiden.

Skälen för en indragning av K 2 — eller låt oss säga för en överflyttning till en lämpligare förläggning av dess ut-

bildningsverksamhet — har utskottet alltså funnit i hög grad bärande.

De bekymmer, som reservanterna hyser och som fått ett starkt stöd i den lokala opinionen — utskottet har bland annat uppvaktats av en petitionsrörelse med cirka 30 000 namnunderskrifter — förefalla emellertid mera gälla krigsorganisationen än fredsorganisationen. Man har inte påstått, såsom eljest brukar vara vanligt i sådana här sammanhang, att regementsindragningen skulle innebära några vådliga ekonomiska nackdelar för staden och orten. Man har i stället, såsom reservanterna nu göra, alldeles riktigt argumenterat ur försvarsintressets egen synpunkt. Man fruktar att indragningen skall på ett allvarligt sätt försvaga den kupp- och krigsberedskap, som givetvis måste finnas i denna starkt utsatta landsända.

Vid bedömandet av den sidan av saken måste nog vårt civila förstånd i någon mån lita till den ansvariga militära ledningens ord. Man kan inte alltför lätt gå förbi arméchefens mening i detta fall. Men nog förefaller det även lekmannen, som om man överdriver K 2:s betydelse i denna krigsberedskap. Kavalleriet är ju med hänsyn till sina funktioner inte alls avsett att operera på den skånska slättbygden eller till försvar av kusten. K 2 ingår inte ens i det lokalförsvaret, som vid ett krigsfall avsetts för försvaret av dessa bygder. För detta lokala försvar finns helt andra truppförband, som borde inge hälsingborgarna och de 30 000 petitionärerna betydligt större trygghet än vad K 2 någonsin skulle kunna göra. Det lokala försvaret och kuppberedskapen äro alltså beaktade genom andra och mera omfattande anordningar än med den lilla truppkontingenten inom K 2:s stora och dyrbara ram. Utskottet har velat understryka detta genom sitt uttalande, att frågan om en betryggande krigsberedskap i nordvästra Skåne av myndigheterna ägnats den största uppmärksamhet. Detta är enligt utskottets mening en förutsättning för K 2:s indragning.

Jag är den förste att medge, herr talman, att en civil opinion — även om

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

den inte är så månghövdad som i detta fall — kan ha rätt gentemot den militära sakkunskapen vid bedömandet också av militära spörsmål. Nu tror inte utskottet, att det är så denna gång. Här har civil sakkunskap, senast i den på denna punkt enhälliga Nothinska utredningen, och militär expertis liksom försvarsledningen kommit till samma resultat, nämligen att man både kan spara driftkostnader och förbättra fredsoorganisationen utan att försvaga krigsorganisationen. Riksdagen befinner sig därför för ögonblicket i en ganska ovanlig situation, den situationen att med den högsta militärledningens välsignelse kunna dra in ett militärförband. Det skulle allt se ganska egendomligt ut, om riksdagen skulle tacka nej till försvarets ledning för detta besparingserbjudande. Detta gäller också i fråga om de övriga organisatoriska förändringarna som föreslås på denna punkt.

När utskottet för sin del på rekommendation av en enhällig första avdelning beslöt tillstyrka ett beslut av riksdagen om K 2:s indragning, utmönstrades också ett alternativt yrkande att uppskjuta avgörandet till årets höstsession.

Anledningen till att första avdelningen och sedermera även statsutskottet in pleno inte ansett sig böra medverka till ett uppskov med avgörandet är i första hand, att man anser frågan så pass klar numera, att man inte tror på nyttan av ett uppskov. Men ännu viktigare har varit att det knappast finns någon tid för ett uppskov, om förslaget skall kunna genomföras till den tidpunkt, d. v. s. medio av nästa år, som beräknats. Om riksdagen dröjer med sitt beslut till hösten, så går också ett halvår förlorat för den fast anställda personal, som skall förflyttas. Den behöver utan tvivel god tid på sig för att ordna sina bostadsförhållanden, och det kan inte begäras, att den inom loppet av några få månader skall kunna ordna för sig lika bra som om den har den dubbla tiden till förfogande. Det är framför allt ur den synpunkten, herr talman, det är angeläget att ett definitivt beslut kommer till stånd redan nu.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag i sin helhet under denna punkt.

Herr NILSSON, ALFRED (kort genmäle): Herr talman! Herr Gillström förut-satte, att det var lämpligt med en koncentrering av våra regementen. Det har jag ju också försökt att påvisa. Jag har hävdad, att man skulle kunnat fortsätta i Ljungbyhed, där det finns övningsfält. För att man skall kunna åstadkomma en koncentrering till en annan plats måste man ju vara förvissad om att det finns övningsfält, eller i varje fall att man kan utvidga de övningsfält som finnas. Den möjligheten finns inte i Ystad. Det är därför jag bestämt vänder mig mot att man skall flytta regementet till Ystad. Om det hade varit meningen att flytta det till Ljungbyhed eller till Hässleholm, där man har möjlighet att utvidga övningsfälten, så ut man kan få ut någon-ting av övningarna, hade jag inte sagt så mycket om det.

Sedan säger herr Gillström, att K 2 är ett litet regemente. Det är alldeles riktigt. Det är litet i dag, men varför? Ja, man kan ju från militärt håll dirigera värnpliktskontingenterna till vilket regemente som helst och bara behålla en liten spillra kvar vid det regemente, som man vill skall dö. Så har det gått till i Hälsingborg, och därför är kontingenten liten. Men det hindrar ju inte, att de 45 000 värnpliktiga, som vi få om några år, i alla fall måste hysas in någonstans. Jag förstår inte, hur det skall gå till, och därom har jag icke fått något besked av arméchefen.

Herr Gillström säger också, att det inte finns övningsfält i Hälsingborg. Ja, herr Gillström, det är en, summa en, skvadron kvar i Hälsingborg, och vi ha inte långt till Söderåsen. Det har varit övningsfält för åtta skvadroner på sin tid uppe vid Berga, och det vore besynnerligt, om det inte skulle kunna vara övningsfält för en skvadron nu. De övriga äro cykelburna.

Så säger herr Gillström, att det är Nothinkommittén som kommit med detta förslag. Det är en sanning med modifi-

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

kation. Förslaget har kommit från arméchefen, och när Nothinkommittén fattade sitt beslut, var ju läget inte lika ömtåligt som i dag.

Jag vill bara erinra om ytterligare en sak, nämligen att våra grannländer nu ha beslutat om 12 månaders värnplikt. Amerika vill ha 18 månader. Det blir ytterligt svårt för den svenska värnpliktskontingenten, om vi skulle tvingas att följa det exemplet. Det är därför som det är så oekonomiskt att avfolka kasernerna i Hälsingborg.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! När utskottets ärade talesman såsom skäl för indragning av Skånska kavalleriregementet anför, att de militära myndigheterna förordat detta, tycker jag att det ur regeringens och regeringspartiets synpunkt är ett synnerligen dåligt argument. Den givna reflexionen blir nämligen omedelbart: var då snäll och följ de ansvariga militära myndigheternas råd över hela linjen! Det vore naturligtvis inte så dumt, om man i regeringspartiet ville följa den parollen när det gäller förbättringar eller utökningar av försvaret, men då anses de militära myndigheterna inte vara tillräckliga auktoriteter. Nu rör det sig däremot om en indragning, och då följer man dem.

Jag tycker alltså att vi med detsamma kunna avföra detta skäl från diskussionen.

Då herr Gillström säger, att krigsorganisationen inte påverkas av en indragning i detta fall och att befolkningen även på den ytterst utsatta kuststräckan vid norra Öresund kan känna sig ganska lugn, därför att det finns lokalförsvarsförband, undrar jag om man har tänkt igenom hela saken. Jag tror för min del inte att lokalförsvarsförbanden kunna sägas utgöra en kuppberedskap annat än i det fallet, att man fått sådana förvarningar att dessa förband hunnit mobiliseras. I det fallet får man nog också tänka sig att reguljära förband ur fältarmén hunnit dirigeras till det ho-

tade området. Men man kan ju också tänka sig fientliga företag, som verkligen göra skäl för namnet kupper och alltså komma utan någon som helst förvarning, och i ett sådant läge måste ett till trakten förlagt truppförband erbjuda ett visst, om också svagt skydd. Att denna synpunkt verkligen är relevant, fick befolkningen vid Öresunds norra del åskådlig undervisning om den 9 april 1940, och därför tycker jag att man förstår den opinionsyttring som förekommit.

Att jag avgivit en särskild reservation, beror i någon mån på att jag fann den andra reservationen för lång; det kunde nästan befaras att folk inte skulle orka läsa igenom den. Man blandar där också in frågan om överflyttning till Ystad av den vid Revinge hed bedrivna utbildningsverksamheten och gör i övrigt en del uttalanden, som jag inte helt kan instämma i. I denna reservation saknas dessutom helt en synpunkt, som jag för min del anser vara av rätt stor betydelse. Jag djärves nämligen hävda en från arméchefens ståndpunkt skiljaktig uppfattning beträffande det hästberidna kavalleriets betydelse.

Det är precis som om det skulle förekomma modenycker även på det militära området. Då den amerikansk-engelska invasionen på Normandies kust vunnit sådan framgång, att den kunde svepa in över Europa, skedde framryckningen med pansararméer, och förhållandet var detsamma vid den tyska offensiven i västra Europa år 1940. På grund av dessa erfarenheter föreställer man sig att händelseutvecklingen skulle bli ungefär densamma vid ett fientligt angrepp mot Sverige, men man glömmer därvid att krigsskådeplatserna i västra Europa med sina stora slätter och sitt väl utbyggda nät av goda vägar och kraftiga broar äro som skapade för pansarkrigföring, medan huvuddelen av vårt land är täckt av skogar, våra vägar jämförelsevis få och svårframkomliga och våra broar dåliga. I Sverige kan en fiende inte utan vidare räkna med framgång för en pansaroffensiv, särskilt om den inte kombineras med herravälde i luften, något

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

som ju kännetecknade både tyskarnas och västmakternas nämnda offensiver.

Amerikanska officerare ha i skrifter, utgivna efter andra världskriget, förklarat att man hade gått för långt, då man litade enbart till motorisering, och att man i många fall skulle haft stor nytta av beridna förband med förmåga att ta sig fram vid sidan om vägarna i de delar av Europa, som på grund av skogar och andra naturliga hinder äro mera svårtillgängliga.

På östfronten insatte ryssarna stora mängder kavalleri, som inte minst under krigets senare skede vållade tyskarna oerhörda avbräck. Framstående tyska officerare ha i efterlämnade skrifter livligt beklagat, att man på tysk sida i så stor utsträckning hade gjort sig av med det hästberidna kavalleriet. I dessa skrifter framhållas starkt de avbräck, som ständigt och jämt vållades av ryska kavalleriförband, som kunde ta sig fram genom terrängen utan att tyskarna hade möjlighet att hindra eller upphinna dem. — Jag tror att Sverige i mycket hög grad har terrängområden och trakter, där en motoriserad armé kommer att röja sin svaghet.

Under Koreakriget har man kunnat konstatera att många amerikanska förband råkat ut för svårigheter, tydligen på grund av att de inte kunnat operera oberoende av vägarna, och detta bestyrkes för övrigt av uttalanden på amerikanskt militärt håll. FN-truppernas motståndare däremot — vare sig det nu är koreaner eller kineser eller vilka det i övrigt kan vara — ha under offensiverna vällt fram till fots oberoende av vägarna och ha dessutom förfogat över kavalleristyrkor, som ta sig fram fyra eller fem gånger så snabbt som infanteri och som vålla betydande avbräck och svårigheter.

Jag tror därför att vi här i Sverige gått för långt i nedskärning av det hästberidna kavalleriet. Innan man vunnit full klarhet på denna punkt och säkert vet, huruvida och i vilken utsträckning man i framtiden skall ha hästberidet kavalleri, bör man enligt min mening icke heller indraga K 2, som skulle kunna

tänkas bilda kärnan vid en eventuell framtida utökning av det hästberidna kavalleriet.

Detta är ett av skälen till att jag för min del önskar att K 2 skall bibehållas.

När man säger att detta förband inte kommer att kunna användas vid operationer i trakten av Hälsingborg, vill jag erinra om att mobiliseringen naturligtvis inte kommer att ske på förläggningsorten utan antagligen ett stycke därifrån i en trakt, där det är synnerligen lämpligt att insätta kavalleri i striderna.

Ett beridet truppförband bör lämpligen i stor utsträckning rekryteras i en landsända, där det ännu finns något intresse kvar för hästar och där man verkligen förstår att handskas med dem. Detta är faktiskt alltså fallet i de berörda delarna av Skåne, under det att man i mellersta Sveige snart kanske inte kan få tag i en jordbruksarbetare, som verkligen kan köra en häst och ännu mindre handskas med ett varmblod. Jag tycker för min del att nackdelarna av förläggningen till Hälsingborg, därifrån man har ett stycke väg till lämplig terräng för kavalleriförbands övningar, är mindre än den olägenheten att man vid en utökning av det beridna kavalleriet inte kan rekrytera förbandet med lämpligt folk från trakten utan måste sända rekryterna långa vägar.

Jag vill också som ett skäl framhålla, att jag inte tror på den besparing som här ställes i utsikt. Det kan ju vara så, att man medvetet har tilldelat Skånska kavalleriregementet ett mindre antal värnpliktiga just för att kunna påvisa, hur omotiverat det är att bibehålla detta regemente i Hälsingborg; när man vill bevisa en sak, förekommer det nog inte så sällan både under denna huvudtiteln och på andra områden att man söker skapa ett bättre faktiskt underlag för bevisningen. Detta regemente ligger ju i en av vårt lands folkrikaste provinser, och det finns ingen rimlig anledning till att man skulle behöva ha så få värnpliktiga under utbildning som vid K 2.

Någon medveten strävan från statsrådets sida i den nämnda riktningen tror jag inte på, möjligen däremot på

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

en sådan från arméledningens sida. Jag känner chefen för armén mycket väl, eftersom vi varit regementskamrater i många år, och någon entusiast för våra fyrbenta kamrater har han egentligen aldrig varit. Jag vill naturligtvis inte säga, att hans personliga inställning därvidlag varit ett motiv för hans ståndpunktstagande i detta fall, men jag har ändå ansett mig kunna göra dessa reflexioner i anledning av ett argument, som vi hörde i utskottet och som gick ut på att förutvarande arméchefen tagit ställning för K 2, därför att han var kavallerist och att en sådan ännu aldrig föreslagit indragning av ett kavalleriregemente. Finns det psykologiska skäl i ena fallet, kan det föreliggande motiv av samma slag också i andra fallet.

Hur mycket kan man egentligen räkna med att spara i detta fall? Det avgörande är naturligtvis nettobesparingen, och vi veta att i ett kommande utskottsutlåtande föreslås en utgift på 200 000 kronor för att man i Ystad skall kunna omhändertaga cykelkontingenten från K 2. Man måste nog också räkna med vissa extra investeringar i Borås och förmodligen även i Skövde, ehuru de frågorna inte äro upptagna här. Det brukar som bekant kunna komma surt efter vid indragningar och omläggningar av detta slag. Vidare skall en mobiliseringcentral upprättas, och den får man inte heller gratis, vare sig när det gäller engångsutgifter eller löpande kostnader. Vi ha inte i utskottet fått se någon fullständig tablå över plus och minus i detta ganska invecklade räknestycke, och när saken inte blivit fullt objektivt utredd och ordentligt presenterad i utskottet, har man fullt skäl för att säga, att man tills vidare ställer sig avvaktande till talet om besparingar.

Man kan också fråga sig, herr talman, hur en enskild eller ett företag skulle handla i en situation som denna. Vore det inte bättre att behålla någon eller några utbildningsenheter för mycket under åtta eller tio år för att slippa dra på sig de stora kostnader och den besvärliga omställning, som måste

bli ofrånkomliga när den årliga värnpliktskontingenten ökas med åtminstone 15 000 man? Och det måste ju alltid vara ett önskemål att de värnpliktiga få sin militära utbildning i den bygd, där de höra hemma. Långa permissionsresor mellan en avlägsen förläggningssort och hembygden medföra dels kostnader för statsverket och dels stora olägenheter för de inkallade själva. Permissionsresor fram och tillbaka mellan Skövde eller Borås och Hälsingborg ha många och stora nackdelar, och jag tycker inte att man skall nonchalera den sidan av problemet. Jag förstår att arméledningen strävar att använda pengarna till vad den anser vara väsentligt, men om man skall få en fullt klar bild, måste man naturligtvis räkna med allt och inte bara med vissa faktorer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till min och herr Lundgrens reservation. Jag vill också meddela, att om den inte blir godtagen vid en eventuell votering om kontraposition, kommer jag givetvis att rösta med den andra reservationen, som inte är värre än att jag mycket väl kan ansluta mig till den. Min och herr Lundgrens reservation ger emellertid ett bättre uttryck för de synpunkter som för mig ha varit avgörande i denna fråga.

Herr GILLSTRÖM (kort genmäle): Herr Mannerskantz' försvarstal för kavalleriet gör det nödvändigt att än en gång påpeka, att det här inte är fråga om någon kaderminskning för kavalleriet inom armén.

Den sakkunskap beträffande hästavel och skötsel av hästar, som finns i Skåne, torde inte vara större än den som kan uppdrivas i de trakter av Skaraborgs län, dit K 2:s ryttarkontingent kommer att förflyttas från Hälsingborg.

Till sist vill jag bara ha sagt, att jag blev litet förvånad över att herr Mannerskantz i detta fall nästan ringaktar den militära sakkunskapen. Om det nu råkar inträffa att även jag litat på des-

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

sa ord, tycker jag att i varje fall inte herr Mannerskantz skall avråda mig.

Herr statsrådet VOUGT: Herr talman! I den reservation, som i fråga om K 2 fogats till utskottets betänkande av sju ledamöter inom statsutskottet, ha vissa uttalanden av mig från år 1948 omnämnts. Jag vill i anslutning därtill säga, att jag alltjämt anser det önskvärt att vi upprätthålla en sådan organisation — och här berör jag en punkt som herr Mannerskantz nyss var inne på — att de värnpliktiga icke vid mobilisering få alltför långa resvägar. Inom armén iakttages också denna synpunkt i görligaste mån vid krigsplaceringen av de värnpliktiga. I och för sig är ju denna krigsplacering heller icke beroende av frågan, var de värnpliktiga utbildas i fred, men jag vill understryka att det givetvis också är önskvärt att alltför långa resor inte bli nödvändiga för de värnpliktiga under fredstid. Då även det intresset åberopats i diskussionen om K 2, får jag emellertid understryka att principen om att låta de värnpliktiga göra sin militärtjänst vid ett förband icke alltför långt från hemorten närmast bör vid fortsatta överväganden rörande arméns organisation taga sig uttryck i att ett förband inom det truppslag, som med säkerhet i fortsättningen kommer att bli det största inom armén, nämligen infanteriet, bibehålles i åtminstone varje län och att huvudmassan av de värnpliktiga inom länet får göra sin tjänst där. I gengäld är det icke möjligt att i varje bygd eller ens i varje län bibehålla förband för specialtruppslagen i den mån sådana nu finnas. Jag förstår väl det besvär som vållas genom att värnpliktiga från Skåne inom kavalleriet få göra sin tjänst i Skövde, men jag anser att den ekonomiska synpunkten här måste bli avgörande.

I reservationen åberopas även det uttalande, var jag år 1948 underströk kuppförsvarsynpunkten för nordvästra Skånes del. I anledning härav vill jag framhålla att den omorganisation av armén, som nu pågår och som tillkommit ge-

nom regeringens beslut år 1949, skapat ökad rörlighet och ökad stridskraft och att jag därför nu är benägen att anse den lokala kuppförsvarsynpunkten som mindre framträdande.

Jag har därför icke ansett det möjligt att få utrymme för det alternativ, som skulle ta formen av ett förband av annat slag än kavalleriet, förlagt till Hälsingborg.

Riksdagens ledamöter ha i dag att ta ställning till förslag, som innebära en utomordentligt stark ökning av anslagen på försvarets huvudtitel. När jag framlade fjärde huvudtiteln för riksdagen i januari månad, upptog den anslag, som med 138 miljoner kronor överstego huvudtiteln för nu löpande budgetår, däri då även inräknats tilläggsanslagen från höstriksdagen. Sedan januari ha nya anslag tillkommit, bland annat för repetitionsövningarna, med 128 miljoner kronor, och i sin helhet kommer alltså ökningen för nästa budgetår i jämförelse med det löpande att uppgå till 266 miljoner kronor.

En mycket betydande ökning kommer på flygvapnet, vars kostnader för anskaffning av flygmateriel stigit från 119 miljoner kronor budgetåret 1948/49 till 240 miljoner kronor nästa budgetår. Förslag har likväl framlagts för riksdagen om en ytterligare ökning av flygvapnets kostnader med ett engångsanslag på nära 100 miljoner kronor. Jag vill också erinra om att i utskottsutlåtandet efterlyses en ny plan för flottans fartygsbyggnader.

Jag gör dessa erinringar för att klargöra för kammarens ärade ledamöter, att regeringen måste betrakta det såsom ganska allvarligt att ett så starkt motstånd rests mot ett besparingsförslag som det här föreliggande, vilket framgått ur en utredning, utförd av de ansvariga militära myndigheterna och framförd till regeringen i ett enhälligt förslag av 1949 års försvarsutredning, där samtliga våra politiska demokratiska partier äro representerade — bondeförbundet genom denna kammares ärade förste vice talman herr Gränebo, högern genom sin ledare herr Hjalmar-

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

son och folkpartiet genom herr Ståhl. Jag har givetvis all anledning utgå från att denna försvarsutredning underkastat sitt förslag en mycket noggrann granskning ur alla synpunkter, innan den framlagt det för regeringen.

Skulle riksdagen avvisa detta besparingsförslag, är jag rädd att det måste komma att framkalla ökad betänksamhet inför alla ytterligare utökningar av försvaret och att vi riskera att stelna i en gammalmodig och ineffektiv organisation. Jag ber därför att få uttala förhoppningen, att kammaren här följer vad statsutskottets majoritet föreslagit.

Herr NILSSON, ALFRED (kort genmäle): Herr talman! Om statsrådet åhört de föregående anförandena i denna debatt, skulle han haft klart för sig att det hade varit av intresse att få svar på frågan, var man skall göra av alla de värnpliktiga, när kontingenterna om några år bli mycket större än nu. Årskontingenten beräknas omkring år 1960 ha stigit till omkring 45 000 man, och vi äro därför rädda för att resultatet i detta fall inte kommer att bli någon besparing, utan tvärtom på längre sikt en ganska kännbar utgiftsökning.

Därtill kommer att den plats, dit huvuddelen av K 2 skulle förflyttas, har ett övningsfält som åtminstone det stora flertalet människor, som känna förhållandena, anse såsom mer eller mindre oanvändbart för en större kontingent. Jag kan upplysa herr statsrådet om att den till Ystad för repetitionsövningar inkallade styrkan så sent som Kristi himmelfärdsdag låg vid Ravlundafältet för skjutövningar. Om det lilla Kabusa-Hammarsfältet vid Ystad hade räckt till som övnings- och skjutfält, skulle man naturligtvis inte ha kört den långa vägen upp till Ravlunda, där manskapet måste ligga i tält under den tid skjutningarna pågå, utan man hade säkerligen hållit sig hemma i Ystad en sådan dag.

Jag kan alltså inte finna det lämpligt att ytterligare kontingenter förläggas till Ystad.

Herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Jag har givetvis haft anledning att i hög grad beakta den här framförda synpunkten, att värnpliktskontingenterna komma att växa och att antalet värnpliktiga mot slutet av detta årtionde beräknas vara 15 000 flera än nu. Jag vill emellertid erinra herr Nilsson i Steneberg och kammarens övriga årade ledamöter om att vi flera gånger tidigare diskuterat, huruvida det verkligen är möjligt att i full utsträckning inkalla de värnpliktiga åldersklasserna till utbildning.

Jag har som försvarsminister haft att behandla två förslag — det ena av 1945 års försvarskommitté och det andra av 1949 års försvarsutredning — vilka bägge åsyftat en viss begränsning av inkallelserna till tjänstgöring; man har nämligen av ekonomiska skäl ansett det mindre lämpligt att utbilda hela de värnpliktiga åldersklasserna. Vi befinna oss emellertid för närvarande i en vågdal av befolkningsutvecklingen när det gäller tjuguaringar, och jag har i detta läge ansett det fullkomligt uteslutet att begränsa uttagningen av den levande försvarskraften. Min uppfattning i den frågan har jag som sagt haft tillfälle att framföra här i kammaren vid, om jag inte minns fel, två olika tillfällen.

Däremot är jag den förste att erkänna, att riksdag och regering vid sitt ställningstagande till frågan om värnpliktskontingentens storlek mot slutet av detta årtionde — vare sig man då befinner sig på andra sidan av ett världskrig eller under obruten fred — med stor sannolikhet måste, såsom en konsekvens av de värnpliktiga åldersklassernas tillväxt, komma fram till sådana överväganden som redan i nuvarande läge framförts av de bägge utredningskommittéerna.

Det är den ena sidan av saken. Frågan är alltså närmast den, huruvida denna tillväxt av värnpliktskontingenterna verkligen kommer att medföra ett så ökat krav på utbildningen av kontingenterna. Det förefaller mig vara ganska problematiskt.

En annan synpunkt är den, att många skäl tala för att försöka ersätta det hittillsvarande svenska utbildningssystemet

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

met med ett annat. Jag har haft tillfälle att tala om utbildningsfrågor många gånger i denna kammare, och jag är rädd att jag har trötat kammaren. Jag tror jag har sagt detta förut, annars säger jag det nu för första gången, att jag tror, att vår gamla regementsorganisation, där regementet är på samma gång en administrativ enhet, en utbildningscentral och en mobiliseringscentral, är i många avseenden ett system som är dyrbarare och mera tungrott än det system, som man numera allmänt har ute i världen med stora utbildningsläger, där man sammanför de värnpliktiga och ger dem den utbildning, som de behöva, under former som äro på sätt och vis mindre ekonomiskt krävande än när man har en regementsorganisation knuten till utbildningsorganisationen. Jag är övertygad om att i fall man i framtiden kommer att välja den vägen, att man fortsättningsvis tar ut hela kontingenten, alltså låter värnpliktskontingenten öka med 15 000 man, och låter försvarsorganisationen svälla ut i förhållande därtill, så kommer man att välja nya former för utbildningen på det sätt jag här har antytt. I varje fall anser jag att det är så litet sannolikt att vi utan vidare då skulle vilja flytta in i gamla kaserner att man inte bör låta det där perspektivet på något sätt påverka det avgörande som skall ske här i dag.

Herr NILSSON, ALFRED (kort genmäle): Jag kan förstå att den situationen skulle kunna inträffa, att man skall behöva göra en kategoriklyvning i framtiden. Vi önska väl alla att det skall bli en fredligare värld, men är det nu det rätta ögonblicket att börja planera för detta, när andra länders parlament och riksdagar i dag höja värnpliktsutbildningstiden från 8 till 12 månader, och Amerika önskar att tiden för värnplikts-tjänstgöringen här i Norden skall bli ända till 18 månader? Kan det då vara riktigt att man slopar den troligen bästa kasernen som finns inom I. milo? Det är vad general Åkerhielm har sagt. Vi böra ha en utredning om kostnaderna

och om de möjligheter, som kunna inträffa framöver, och vi böra inte hux flux besluta i dag. Ur ekonomisk synpunkt är det oklokt.

Herr PERSSON, IVAR: Jag har i denna fråga huvudsakligen samma synpunkter som framkommit i det första anförande i debatten, som hölls av herr Nilsson i Steneberg, och jag kanske skulle kunna inskränka mig till att instämma med honom. Jag vill i alla fall, herr talman, understryka vissa synpunkter, och jag kan då först säga att enligt min mening är läget just nu så oroligt, att man inte kan anse tidpunkten lämpligt vald för regementsindragningar eller förflyttningar av truppförband. Det är detta som är det bärande i den reservation, som bl. a. jag har undertecknat.

Här föreliggande onekligen vissa besparingsutredningar i samband med denna fråga, men det må, herr talman, förlåtas mig att jag — i likhet med vad som här framkommit tidigare under debatten och vad som även står i reservationen — finner att de olika be-
lopp, som där nämnas, gå mycket dåligt ihop med varandra, och man måste därför säga, att de ekonomiska utredningarna ingalunda kunna vara till fyllest och att det snart nog kan visa sig att det blir tilläggsräkningar för kasernbyggen, för övningsområden och sådant, som vi i dag inte veta vad de komma att belöpa sig till. Men att den besparing av 1 miljon kronor som är framräknad inte kommer att stå sig, det tror jag att alla, som tänka något över vilka konsekvenser detta har, äro fullt på det klara med.

Jag måste också för min del säga, att det har varit så många tvära omkastningar i de högre militärernas syn på speciellt de skånska regementenas förlägningsfrågor under senare år, att man inte får fullt förtroende till de militära myndigheterna härvidlag. Alldeles särskilt som det nu inte har varit tillåtet för några i det lokala området verkande militära myndigheter att avge yttrande öfver detta förslag,

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

förefaller det synnerligen tveksamt, om det är så genomarbetat som det borde vara. Jag vill också säga, att vad som påpekats i reservationen, nämligen de frivilliga försvarsorganisationernas behov av att repliera på låt vara mindre truppförband, i alla fall är en realitet, som jag tror har stor betydelse för försvaret i dess helhet. Vi skulle inte till dessa frivilliga försvarsorganisationer kunna få den hjälp av en mobiliseringscentral i Hälsingborg, som vi kunna få av K 2, och det har säkert sin stora betydelse även det. Jag vill inte heller förneka, att hästintresset naturligtvis kan dra mycket stor nytta av detta regemente, inte bara det hästintresse som finns i den närmaste trakten, utan i hela Skåne, som ju i alla fall producerar en hel del av våra remonter. Även om vi inte skola ha så mycket kavalleri — jag tors inte ge mig in på den saken, ty den är jag inte sakkunnig på — vill jag i alla fall säga, att vi ju skola ha hästar i vår försvarsorganisation även i fortsättningen och att det kan vara av en viss betydelse att en sådan provins som den, där jag hör hemma, får en del av de unga männen utbildade för hästtjänst på det militära området under sin värnpliktstid. Jag tror inte någon vill förneka, att det har sin betydelse för möjligheten att uppehålla en god remontavel. Nu säger kanske någon: »Ja, men dessa pojkar kunna väl lika väl resa till Skövde för att där bli utbildade på detta sätt.» Påstår man detta, tar man nog inte tillräcklig hänsyn till de psykologiska sammanhangen. Det är väl ändå av ett stort värde för ungdom, som kanske inte varit borta från hemmet under tiden före värnplikten, att få lov att göra sin värnpliktstjänst relativt nära hemorten. Jag tror inte alls att det blir tillräckligt med skånska pojkar, som komma att välja Skövde framför regementen belägna på närmare håll, därest sådana komma att stå till buds, och detta även om det inte är fråga om kavalleriregementen.

Ja, herr talman, här har pekats på att lokalförsvarförbunden numera vore

så pass väl organiserade att de skulle kunna överta den kuppberedskap, som vi ha räknat med att även detta lilla regemente svarar för vid en särskilt utsatt punkt av Öresund. Det upplystes i utskottet, att det tar ett par dagar för lokalförsvarförbanden att mobilisera; eventuellt skulle det kunna gå på ett dygn, sades det. Men ingen lär väl i alla fall kunna tänka sig annat än att detta regemente, som, låt vara att det inte är så stort, dock finns på platsen, ändå skulle ha möjlighet att ta en första stöt på ett annat sätt än ett förband, som skall sättas upp och till vilket kanske inte mobiliseringsorder utgått förrän någonting inträffat.

För övrigt är det ju också så, att de psykologiska förhållandena här inverka. Det har nämnts något om den stora tillslutningen till den petition, som har cirkulerat i de skånska bygderna i denna sak. Det är utan tvekan så, att tillvaron av ett förband i en så utsatt punkt som den Sundets smalaste del måste anses utgöra ändå ger folket i dessa bygder en viss känsla av trygghet, som inte skall undervärderas. Jag menar sålunda, att det ur alla synpunkter är olämpligt att just nu företa den föreslagna regementsindragningen. På denna punkt, herr talman, ber jag alltså att få yrka bifall till den av herr Ohlson m. fl. avgivna reservationen.

Herr talman! Kanske det må tillåtas mig att säga ytterligare ett par ord. Jag har jämte herr Nilsson i Steneberg antecknat en blank reservation vid det under denna punkt av utlåtandet ingående avsnittet om att marindistriktet där nere skall indragas. Här tycka vi, att det är utsiktslöst att framställa något yrkande, och jag kommer inte heller att göra det här i kammaren, ty därtill tyckes intresset i de förberedande instanserna åtminstone ha varit för litet. Men, herr talman, jag kan dock inte värja mig för den uppfattningen, att den lilla besparing, som uppnås genom att detta marindistrikt indrages, är så obetydlig att det säkert finns risker för att detta kan bli en mycket dålig affär. Man tycker att det skulle vara motiverat att ha

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

marindistriktet vid Öresund kvar i den orostid vari vi nu leva, och även om denna lilla organisation inte direkt kan göra så mycket, så tror jag att det är åtskilligt ur marin synpunkt att vinna genom att den finns, genom att den med uppmärksamhet följer vad som händer och sker inom sitt distrikt och genom att den så att säga är till hands stundligen. Att vederbörande i Karlskrona skulle kunna klara den saken i alla väder tror jag inte på, och om det kommer att i öresundsområdet behövas en hel del personal från Karlskrona, komma ju säkerligen de därmed förenade dyra resorna, dagtraktamentena och dylikt att till stor del äta upp besparingen.

Herr talman! Jag anser därför för min del att jag inte kan biträda förslaget om marindistriktets indragning, men jag framställer inte något yrkande.

Häri instämde her *Heiding*.

Herr NILSSON, HJALMAR: Herr talman! Det har ju redan sagts så mycket i denna sak, att det inte är mycket mer att tillägga. Jag hade därför kunnat inskränka mig till att instämma med den siste ärade talaren, men jag vill i alla fall inte underlåta att framlägga min syn på detta problem.

Jag anser för det första, att tidsläget inte är sådant att det kan anföras några bärande skäl för att indraga K 2 i Hälsingborg och för att ändra på en organisation, som nu finns och som har vuxit in i det allmänna medvetandet. Man har motiverat denna indragning med en del kostnadsbesparingar, men jag kan i det avseendet instämma i vad som redan tidigare sagts här, att dessa utredningar om kostnadsbesparingarna äro ytterligt svaga och summariska. De äro av sådan art, att de ovillkorligen vinna föga förtroende i kretsar, som beröras av indragningen. Det finns säkerligen mycket stora risker för att de beräknade besparingarna bli inga alls eller rent av negativa; det kan komma dryga efterräkningar på olika utgifter som i dag inte ha klart utretts.

Sakskålen för en indragning av K 2 måste anses vara synnerligen svaga, och varken kasernernas beskaffenhet eller övningsmöjligheterna kunna motivera indragningen. Onekligen finnas ju starka skäl för att utbildningen av de värnpliktiga förläggas så nära hemorten som rimligen kan ske. Det är inte bara resorna till och från tjänstgöringen, det är också permissionsresorna och den bättre kontakten med hemorten, som enligt min mening väga tungt för att de värnpliktiga skola få sin utbildning förlagd relativt nära hemorten. Det kunde också ha varit fullt rimligt att ta hänsyn till den folkopinion, som har gett sig till känna i detta fall. Den petition, som hade samlat mer än 30 000 namnunderskrifter inom alla kretsar av Skånes befolkning, hade säkerligen fått många fler namnunderskrifter, om längre tid hade stått till förfogande. Det kan knappast vara rimligt att så där helt negligera en enhällig folkopinion i en trakt, som beröres av ett dylikt beslut. När man väger fördelar och nackdelar av indragningen av K 2 mot varandra, kan jag inte komma till annat resultat än att nackdelarna äro långt övervägande, och jag ber därför att i detta ärende få yrka bifall till den av herr Ohlon m. fl. avgivna reservationen.

Jag vill också med några få ord beröra den föreslagna indragningen av Öresunds marindistrikt. Det har likaledes på många håll väckt betänkligheter i det nuvarande läget, och man kan inte instämma i uttalandet att det är likgiltigt, huruvida detta marindistrikt finns eller icke finns. Det måste vara en trygghetsåtgärd att det bibehålles åtminstone en tid framåt, tills läget i världen blivit litet klarare. Det måste ju medge en bättre bevakning av det vatten, som Öresund utgör.

Jag skall inte på den punkten framställa något yrkande, men jag kan inte godkänna de skäl, som ha anförts för indragningen. Jag tror att det hade varit mycket välbetänkt att skjuta på denna sak, tills läget i världen blivit litet anorlunda.

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! De som ha talat för att K 2 skulle få vara kvar ha enligt min mening tillmätt detta förband en betydelse ur kuppberedskapssynpunkt som det inte har. Om vi skulle räkna med att få ett angrepp emot Skåne, få vi tänka på att Skåne geografiskt sett har inte mindre än tre öppna kuster och ett otal hamnar, mot vilka ett angrepp kan sättas in. Om vi vidare räkna med att ett sådant angrepp skulle komma från öster, föreställer jag mig att Hanöbukten vore ett betydligt tacksammare angreppsmål än Hälsingborg, ty om en fiende skulle gå från Östersjön och upp till Hälsingborg för att där angripa, skulle han ju inte kunna undgå att bli synlig långt innan han komme till Hälsingborg.

När man räknar med att Hälsingborg är en utsatt punkt, därför att staden ligger vid sundets smalaste del, hör detta samman med att man utgår ifrån att Danmark skulle bli besatt dessförinnan, så att ett anfall på Skåne på denna punkt skulle sättas in över Danmark. Men om ett anfall sättes in över Danmark, få vi väl räkna med att den kuppberedskap och de försvarsförband som äro avdelade för en sådan uppgift redan i god tid ha alarmerats. Man kan följaktligen inte utgå från att ett förband, förlagt till Hälsingborg, skall ha en sådan betydelse som det göres gällande, oavsett vilken art av förband det är, men i all synnerhet när man talar om ett kavalleriförband. Vare sig det är beridat på cyklar eller på hästar måste detta förbands möjligheter att möta en invasion vara oerhört ringa. Det har sagts att det skulle ha varit av stor betydelse att ha ett försvarsförband där nere den gång då det danska kompaniet kom över på färjan den 9 april 1940, och det har ju skämtats rätt mycket över att man tydligen skulle ha kunnat ta hela Skåne med den kontingent, som hade kommit över på färjan. Det är naturligtvis rena barnsligheter, och jag utgår från att de, som resonera på detta sätt, inte heller mena allvar med det, ty det hade väl också vid det tillfället tarvats åtskilligt mer. Men det har sitt

lilla kuriositetsintresse, då man får höra att vid den tidpunkten låg K 2 på Ljungbyhed och alltså inte kunde ingripa i Hälsingborg. Överste Hök var inte ens själv nere vid hamnen, och det hade han inte anledning till, eftersom han inte hade med kustförsvaret att göra.

Emellertid har herr Mannerskantz här gjort gällande att man från försvarssynpunkt sett skulle ha stor användning för kavalleriet även i ett nutida krig. Man får väl ändå säga, att det är att överskatta rytteriet. Jag går ut ifrån att när han talar om kavalleri, menar han kavalleri och inte det cykelberidna infanteri, som kavalleriet till stor del numera är. Det är naturligtvis omöjligt att tänka sig att kavalleriet, när det gäller övningar av betydelse för dess stridsvärde, skulle kunna få samma utbildning på samma tid som infanteriet, eftersom en mycket stor del av den tid kavalleristen använder för sina övningar måste läggas ned på att han skall lära sig rida, alltså förflytta sig till häst, och att lära sig sköta hästen. Han kan följaktligen inte ägna lika mycken tid åt sin egen personliga utbildning som infanteristen, och därför får inte heller en kavallerist ens i terrängstrid såsom avsutten samma stridsvärde som en infanterist har. Den saken kan alldeles säkert slås fast, både med siffror och på annat sätt, så pass att man kan få klart för sig att kavalleriets stridsvärde är tämligen ringa.

När det sedan sägs, att man skall ta hänsyn till att inte pojkar bära förflyttas för långt bort från hemorten och att det skulle vara ett tungt vägande skäl för att behålla K 2 nere i Hälsingborg, så att pojkar i Skåne inte skulle behöva förflytta sig så långt när de skulle göra sin värnplikt, har jag mycket svårt att betrakta detta såsom ett plus, som skulle tala för K 2:s behållande i Hälsingborg. Jag håller i stället före, att det är nyttigt att pojkar komma ett stycke hemifrån, så att de inte kunna resa hem varje söndag.

Jag vill också påpeka att det är en hel del av våra värnpliktiga, som inte få göra sin värnplikt hemma vid stugan.

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

De som bli uttagna att tjänstgöra vid kustartilleriet få vara långt borta från sina hem, och de som få tjänstgöra vid flottan få också vara långt borta från hemmen och även mången gång ligga långt borta från kasernerna. Jag tycker inte att vi skola pjäska alltför mycket med grabbarna, utan skola de utbildas till soldater få de väl också lov att känna på soldatlivet litet grand.

Det är ungefär vad jag har att säga om dessa saker. Jag kan inte finna att ett bibehållande av K 2 i nuvarande form är på något vis förmånligt och anser därför inte heller att det bör bibehållas. Men jag vill säga till herr Nilsson och andra, som ha talat om att man skulle ta hänsyn till den lokala opinionen, som via dessa petitionslistor gett sig till känna, att vi väl ändå få vara överens om att det inte bara är försvarsintresset, som har dikterat dessa underskrifters tillkomst, utan att också en hel del andra intressen ha mängt sig in i detta sammanhang. Därför bör man inte ta så stor hänsyn till denna petition.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det är väl så, att om det drar ihop sig och vi mobilisera för sent, så att kriget är över oss, kan man inte flytta truppförband långa vägar, om man icke har ett ganska deciderat luftherravälde. Detta har ju visat sig t. ex. i Polen och i nästan alla de andra överfallna länderna. Jag förmodar alltså, att om lokala försvarsförband skola ta emot den första stöten, så äro de på intet sätt tillräckliga för detta. Därtill fordras det reguljära arméförband, och om dessa äro uppsatta och sammandragna på platser som äro långt avlägsna ifrån de lokala mobiliseringsplatserna, t. ex. i detta fall i Västergötland, kan man icke räkna med att de nå fram. Eftersom nu den skånska kusten är en av de mest kritiska delarna av vår långa gräns, är det önskvärt, att de truppförband, som skola ingå i de reguljära arméförbanden, icke finnas alltför långt bort.

Jag misstänker, att om K 2 var i Ljungbyhed den tionde april, var detta

i alla fall bättre än om det hade varit i Skövde. Om det nu inte hade varit danskar som kommit, utan fiender, så hade det nog gått fortare att få dit dem, och man får väl utgå ifrån att den saktfärdighet som visades vid det tillfället inte kommer att upprepas, ty vi ha ju blivit så pass skakade i våra hundraåriga fredsvanor, att man inte behöver räkna med att samma sak skall behöva upprepas.

Jag tror att det är oriktigt att säga, att man här lagt för stor vikt vid de lokala synpunkterna. Jag räknar med att hela Sverige tar skada av att en invasion över Öresund lyckas, och eftersom varken herr Lundgren eller jag kan beskyllas för att vara född eller bosatt i Skåne, är det tydligt att sådana synpunkter icke kunna vara motiven för oss. Vi mena, att den delen av landet är så utsatt, att de uppsatta arméförbanden icke böra finnas alltför långt bort, emedan man icke kan räkna med att kunna flytta dem och emedan lokala försvarsförband vid Öresundskusten på knappast 3 000 man icke skulle kunna klara av en större stöt.

Jag tror för min del, att den föregående ärade talaren inte riktigt satt sig in i vad kavalleriets uppgifter numera kunna anses vara. Det skall förflytta granatkastare, kulsprutor, kanske raketgevär och även folk, som skall sköta dem, och förflytta dem snabbt. Det bör tjänstgöra som skidlöpardetachment i Norrland, kunna göra livet surt och outhärdligt för fienden genom eldöverfall, genom att tillfångataga eller tillintetgöra smärre avdelningar, och det måste kunna förflytta sig snabbt, så att det kan klara sig. En sådan tjänst kan aldrig ett cykelförband eller ett infanteriförband utföra. Jag tror nog, att om man skall organisera en reguljär gerillaverksamhet, har man mycket stor nytta av sådana kavalleriförband, men givetvis skola de ha sådana vapen som stå till buds nu för tiden. Det är inte meningen, att de med dragna sablar skola rusa mot onedkämpade infanteri- och kulsprutelinjer, utan man får förutsätta att de skola användas förnuftigt, men på det sätt jag nu skildrat

Ang. indragning av Skånska kavalleriregementet.

kunna de spela en mycket betydande roll i Sveriges framtida eventuella krigsföring.

Herr **ELOWSSON, NILS** (kort genmäle): Herr talman! Tanken i det nutida svenska försvaret är ju den, att kustförsvarsförbanden tillsammans med hemvärnet skola kunna fånga upp den första stöten i ett angrepp och att de skola lokalisera fienden, vare sig han kommer vid kusten eller ifrån luften, i väntan på att de reguljära starkare förbanden skola hinna fram. I Skåne ha vi ju det motoriserade I 7 och det motoriserade Vendes artilleriregemente, som på ett par timmars tid lätt kunna kastas från vilken sida av Skåne som helst till den andra. Det är dessa som först skulle sättas in, när det gäller att försvara Skåne, och vi kunna väl gå ut ifrån att de hinna fram ungefär lika fort som K 2 skulle hinna göra, om en attack skulle sättas in vid någon annan del av skånska kusten än just vid Hälsingborg.

När sedan herr Mannerskantz talar om att jag inte har reda på de uppgifter, kavalleriet har i ett nutida krig, kan det hända att han har rätt i det stycket. Jag tilltror mig inte precis att lämna någon redogörelse för det, men när han talar som han gör, måste jag säga, att då förfaller han till rena romantiken, ty i ett nutida krig är det ju framför allt artilleriets genomslagskraft och luftvapnets bombmöjligheter som ha någon verklig betydelse, under det att de små nålsting som ett kavalleri — cykelburet eller beridet — kan ge med sina kulsprutor eller vad det har, äro så ringa, att det inte blir några större insatser.

Herr **NILSSON, ALFRED**: Herr talman! Jag vill inte diskutera vad herr Elowsson sade om kavalleriet, ty han är ju sakkunnig på det området. Jag vill endast upplysa om att det bara gäller en skvadron, säger och skriver omkring 100 man, och att de inte kunna försvara hela Skåne, det är klart.

Sedan vill jag bara konstatera, att herr Elowsson icke har vederlagt vad jag har sagt om övningsfälten i Kristianstad,

Lund och Ystad och att det alltså står kvar, att de icke hålla måttet. Nu vill herr Elowsson medverka till att skicka en ny kontingent till ett övningsfält, som inte ens i dag håller måttet. Det är det besynnerliga. Vidare har han aldrig yttrat någonting om vad vi skola göra i framtiden, om vi komma att utöka värnplikten till mer än ett år. Det är sådana saker som göra, att jag finner det egendomligt att man vill besluta i dag utan att ha utrett frågan om vad som skall hända i fortsättningen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. a.

I fråga om mom. b, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ohlon m. fl. vid förevarande punkt anförda reservationen; samt 3:o att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i herrar Mannerskantz och Lundgrens vid punkten avgivna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lundgren* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr Ohlons m. fl. reservation.

Herr *Lundgren* äskade emellertid votering även om kontrapositionens in-

Ang. befordringsförhållandena för flottans underofficerare.

nehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 4 punkten 3 mom. b antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Ohlon m. fl. vid punkten anförda reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålles i herrar Mannerskantz och Lundgrens vid punkten avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundgren* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 56.

Därjämte hade 32 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Enär således de avgivna rösterna befunnits lika delade, nedlade herr talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja- och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr talmannen herr *Johannesson* ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara nej-sedeln.

Kammaren hade sålunda fattat beslut i enlighet med nej-propositionen.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 3 mom. b, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innehålles i den av herrar Mannerskantz och Lundgren vid punkten avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 47.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i mom. c—g hemställt.

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. befordringsförhållandena för flottans underofficerare.*Punkten 5.*

I propositionen nr 110 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1951 föreslagit rörade flottans underofficerare.

I detta sammanhang hade riksdagen till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Emil Petersson* (I: 392) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg* m. fl. (II: 522), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandling-

Ang. befordringsförhållandena för flottans underofficerare.

en av Kungl. Maj:ts proposition nr 110 i vad avsåge flottans underofficerare måtte — utöver vad Kungl. Maj:t under ifrågasvarande punkt föreslagit — besluta inplacera vissa i motionerna angivna befattningar i lönegraderna Ma 8 och Ma 6 samt uttala, att beträffande befordringsgången för flottans underofficerare underofficerskåren vid en örlogsstation liksom hittills borde utgöra befordringsenhet men att befordringen borde ske inom varje yrkesavdelning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Soård* och *Lundqvist* (I: 389) och den andra inom andra kammaren av herr *Ky-ling* m. fl. (II: 529), i vilka hemstälts, att riksdagen måtte besluta, att kassacheferna vid försvarsväsendet skulle placeras i lönegrad Ma 8 samt att de kassachefer, vilka avgått med pension, skulle tillerkännas pension enligt lönegraden Ma 8;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Emil Petersson* (I: 393) och den andra inom andra kammaren av herr *Nihlfors* (II: 523), i vilka hemstälts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 110 måtte besluta, att förvaltare i kassatjänst skulle placeras i lönegrad Ma 8.

Utskottet hade i den nu ifrågasvarande punkten på anförda skäl hemställt,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 392 och II: 522, godkänna vad departementschefen i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1951 föreslagit rörande flottans underofficerare;

b) att motionerna I: 389 och II: 529 samt I: 393 och II: 523 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Det föreligger sedan flera år rätt mycket vakanser inom flottans underofficerskår, särskilt när det gäller maskinbefälet. Detta har föranlett, att det tillsatts en utredning för att avge förslag till för-

bättrade löneförmåner för maskinpersonalen vid flottan. De sakkunniga som tillkallats för detta ändamål ha föreslagit, att vissa underofficersbefattningar skola placeras i lönegraden Ma 8, och jag tror för min del, herr talman, att detta är ett gott förslag, som bör vara ägnat att förbättra rekryteringsförhållandena vid flottan.

Lönegraden Ma 8 tillkom enligt beslut 1947 och var närmast avsedd för kassacheferna vid armén. Av olika skäl har denna lönegrad emellertid hittills hållits vakant, och frågan om kassachefernas löneställning har skjutits på framtiden. 1949 års riksdag uttalade sig emellertid mycket positivt när det gällde frågan om förbättrade löneförmåner för förvaltare i kassatjänst. I utskottsutlåtandet, som godkändes av riksdagen, förutsattes det att utredningen skulle verkställas så hastigt, att förslag om förbättrade löneförmåner för denna förvaltarkategori skulle kunna underställas 1950 års riksdag. Även 1950 års riksdag, som icke fick någon proposition i detta ärende, skrev och begärde att frågan snarast skulle underställas riksdagens prövning. Det är ju under sådana omständigheter kanske anmärkningsvärt, att Kungl. Maj:t icke tagit upp frågan om ändrad löneställning för förvaltare i kassatjänst men däremot föreslagit att vissa andra underofficerare placeras i denna lönegrad, Ma 8. Nu har emellertid statsutskottet skrivit, att utskottet med bestämdhet förväntar, att förslag beträffande kassaförvaltares lönegradsplacering förelägges 1952 års riksdag.

Jag har, herr talman, under sådana omständigheter icke något yrkande på denna punkt; jag vill endast uttala den förhoppningen, att den utredning, som enligt vad det upplysts inom utskottet snart skall vara avslutad, skall ge sådant resultat, att frågan kan tagas upp av nästkommande års riksdag.

Herr BENGTTSSON: Herr talman! När det gäller denna punkt, som avser flottans underofficerare, är det en grupp, nämligen maskinbefälet, vars löner och anställningsvillkor jag skulle vilja be-

Ang. befordringsförhållandena för flottans underofficerare.

kammarens ledamöter särskilt lägga märke till. Det förekommer ofta, att en talare uppträder för en personalgrupp av personliga eller andra intressen, och någon har kanske den uppfattningen, att det är på samma sätt, när jag talar för maskinbefålet, men jag skall be att här få påpeka några anmärkningsvärda förhållanden.

När ett visst arbete inte är särskilt eftertraktat, ser man detta genom de vakanser som uppkomma. Här redovisas i de sakkunnigas betänkande, att bland maskinbefålet var vakanssiffran 36 procent, och nu har den stigit ytterligare, så att man för dagen kan beräkna den till 38 procent. Man kan ju omöjligt tänka sig, att flottan är betjänt med att ha 38 procent i vakanser inom maskinbefålet.

Vidare skulle jag vilja påvisa, att ehuru denna personal, t. ex. ubåtsmaskinister och andra, naturligtvis mycket väl kunde ha anledning att ta ut sin semester, har den inte kunnat göra det. Bland de maskinister som varit sjökommanderade under hela året 1950, ha t. ex. de uppbördsmän som ha 35 dagars semester i medeltal 20,5 resterande semesterdagar. Detta belyser ytterligare, vilka svårigheter det är att kunna få folk på detta område.

Som det redan nämnts här har det tillsatts en utredning på detta område, och i direktiven för denna utredning har departementschefen bland annat sagt, att 1945 års försvarskommitté har erinrat om att befordringsförhållandena för flottans underofficerare äro mindre gynnsamma och att det bör göras någonting för att få bättre förhållanden där. Departementschefen återger vidare en framställning från maskinbefälsorganisationen, vars synpunkter även uttryckts av Svenska underofficersförbundet, och meddelar att chefen för marinen framhållit betydelsen av att åtgärder snarast vidtagas för att bereda personalen sådana anställnings- och arbetsvillkor, att de marina myndigheterna bättre än nu kunna hävda sig i konkurrensen om den kvalificerade arbetskraften.

Man kan säga, att utbildningen för denna personalgrupp är god, men befordringsförhållandena äro sådana, att de icke locka till vidare tjänst inom flottan. Därför kan man icke anmärka på rekryteringen, men det är senare som vakanserna uppstå. Riksdagen uttalade 1948, att man borde företaga en särskild utredning angående maskinbefålet. Detta riksdagens uttalande refereras av försvarsministern på följande sätt i direktiven, där han säger: »Med hänsyn till föreliggande brist på maskinbefäl vid marinen samt till att ifrågavarande personalgrupps arbetsuppgifter delvis vore av annan art än de som ålåge flertalet övriga underofficerare vid marinen borde maskinbefälsorganisationen göras till föremål för särskild utredning.» Det blev dock inte någon specialutredning om maskinbefålet — av vilken anledning kan jag inte säga. Försvarsministern behöver inte nödvändigt ta hänsyn till vad riksdagen uttalar, men det kunde vara intressant att få veta, varför man inte företog den speciella utredningen.

Underofficersutredningen tog en avsevärd tid; det blev inte någon snabbutredning man verkställde. Den började i juli 1948, och utredningen avlämnade sitt betänkande i januari 1951. Den utredningen godtogs inte av maskinbefålet, utan detta hade vissa anmärkningar, men det sades dock, att som ett provisorium, tills utredningen hunnit slutföras — det fanns nämligen vissa delar som inte voro färdiga — skulle den med vissa tillägg kunna accepteras.

Vid denna utredning hade man gått in på olika metoder för att förbättra möjligheterna för maskinbefålet. Man diskuterade tre olika alternativ. Det första var att man skulle ha en helt civilmilitär kår, det andra var att det skulle vara en specialofficerskår och det tredje att behålla nuvarande organisation med utökad antal förvaltarbeställningar och en förbättrad befordringsgång. Majoriteten av de sakkunniga stannade för alternativ 3. De framhöllo bland annat, att maskinisternas arbete var mera ansvarsfullt, besvärligt och smutsigt än det sto-

Ang. befordringsförhållandena för flottans underofficerare.

ra flertalet andra underofficerares, och de räknade därför med att man skulle inrätta flera förvaltartjänster och därigenom få en gynnsammare befordringsgång.

Departementschefen tog utredningens förslag i stora delar, men inte i fråga om maskinbefälet. Där föreslogs en sänkning av förvaltarbeställningarnas antal med cirka 50 procent. Maskinbefälets eget yttrande beaktades inte. Departementschefen undantog, vilket redovisas i utskottets utlåtande, åtskilliga befattningar, så många att man kan säga att de föreslagna befattningarna borttagits i väsentlig utsträckning. Varken utredningens förslag eller ännu mindre de av departementschefen föreslagna åtgärderna förbättra maskinbefälets ställning på sådant sätt, att man kan säga att frågan är löst.

I sådana här fall är det vanligt att man säger, att det inte går att förbättra ställningen för en grupp så mycket, emedan då en hel del andra grupper komma att säga, att även de måste få en förbättrad ställning. Men jag har redan pekat på vakanserna och semesterförhållandena. Jag vill dessutom ytterligare betona, att 1949 års tjänsteförteckningskommitté har yttrat sig i frågan och beträffande vakansläget hösten 1950 framhållit, att detsamma i fråga om maskinavdelningen vid flottan är betydligt mer markerat än beträffande övriga yrkesavdelningar. Kommittén har därför förklarat, att den icke vill motsätta sig en inplacering i resp. vikariatslöneförordnande enligt lönegraden Ma 8 av sådana hithörande beställningar med speciell ansvarsställning, vilka äro förenade med huvudsakligen tekniska arbetsuppgifter, detta likväl under förutsättning att det anses angeläget, att den föreliggande frågan avgöres redan vid innevarande års riksdag. De sakkunniga hade alltså inte något särskilt att invända mot att man bröt ut denna grupp och gav den en något förbättrad ställning.

Vi ha i den väckta motionen beaktat såväl vad de sakkunniga sagt som vad som framförts från maskinbefälets sida, och därför anse vi det vara väl motive-

rat att bifalla motionen. Utskottet har emellertid avstyrkt den.

Jag vill ytterligare säga beträffande lönegradsplaceringen, att de sakkunniga ha föreslagit 78 förvaltarbeställningar i Ma 8 och Ma 6, men departementschefen endast 39. Detta är inte heller någon mindre justering, utan man måste beteckna den som en avsevärd nedskärning, som kommer att i väsentlig grad rubba lönerelationerna mellan de olika yrkesavdelningarna och dessutom kommer att fördröja befordringen av maskinbefälet, så att det kommer att bli ytterligare svårigheter att behålla personalen. Man har också föreslagit, att 166 befattningar skola indragas och i stället besättas med högbåtsmän, men då får man mindre kvalificerat folk, och därigenom får det högre kvalificerade maskinbefälet ett ännu större ansvar. Det borde vid sådant förhållande vara ännu mer befogat, att de kunde få dessa förbättringar som vi föreslagit.

Man kan säga, att vårt förslag innebär vissa lönekostnader, och det är riktigt, men vårt förslag beträffande befordringsgången föranleder inte några kostnader, och ändå har inte utskottet velat gå oss till mötes på den punkten heller. Jag vill i detta sammanhang påvisa ett par felaktigheter i utskottsutlåtandet, som kanske böra rättas. På s. 32 står det: »I motionerna I: 392 och II: 522 har yrkats, att, utöver vad i propositionen föreslagits, ytterligare ett antal underofficersbefattningar — flertalet avsedda för maskinbefäl — skola hänföras till förvaltarlönegrader.» *Samtliga* äro avsedda för maskinbefäl. I nästa mening står det: »Motionärerna, som ansluta sig till förslaget att örlogsstations underofficerskår alltjämt skall utgöra befordringsenhet, ha vidare yrkat, att riksdagen måtte uttala sig för att befordran skall ske inom varje yrkesgren.» Det är inte motionens yrkande att befordran skall ske inom varje yrkesgren, utan där yrkas att den skall ske inom varje yrkesavdelning. Det är inte samma sak.

Herr talman! Med detta har jag anfört en del av de synpunkter, vi lagt på denna fråga från motionärernas sida. Då

Ang. befordringsförhållandena för flottans underofficerare.

vi här diskutera om olika personalgrupper, är det ett vanligt argument, att om man inte förbättrar anställningsförhållandena för denna grupp, komma vi att få stora svårigheter att rekrytera den, men jag tror att det på detta område mer än på något annat är befogat att åberopa det skälet. Handelsflottan har mycket stort behov av maskinutbildat folk, och med nuvarande anställningsförhållanden blir det många som flytta över till den. Över huvud taget har detta maskinbefäl sådan utbildning i fråga om skötseln av maskiner, att de mycket väl kunna ta plats på andra ställen, och därför blir konkurrensen mycket hård. Skola vi kunna ha en någorlunda rimlig besättning på dessa båtar, som dock representera mycket stora värden, är det nödvändigt att vi också förbättra personalens löne- och anställningsvillkor. Det är till och med så i många fall, att staten på andra befattningar ger betydligt större förmåner, och många av maskinbefälet söka sig också över till dessa befattningar.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionerna nr 392 i första kammaren och 522 i andra kammaren.

Herr PETERSSON, EMIL: Herr talman! Då herr Bengtson nu anfört många skäl, som tala för bifall till motionen, är det onödigt för mig att upppepa eller variera dessa skäl. Han och jag befinna oss dess bättre på samma våglängd. Jag vill endast understryka vad han och andra ha sagt om de stora vakanserna inom maskinbefälet. Dessa vakanser ge anledning till farhågor, som icke böra underskattas eller nonchaleras.

Vårt marina maskinbefäl är känt för teknisk kunnighet och praktisk duglighet och därför eftersökt inom handelsflottan, där man erbjuder höga löner med pensionsrätt och andra förmåner. Många maskinistunderofficerare övergå till bättre avlönade befattningar på andra arbetsfronter; därom har jag personlig kännedom från min hemstad. Vår närmaste strävan måste bli att minska vakanserna genom att ge maskinbefälet

en bättre löneställning. Vår flotta har ju en mycket dyrbar materiel, som kan äventyras, om inte fullt kvalificerat folk sköter den.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till motionen.

Jag skall be att få tillägga ytterligare några ord.

Under punkten 5 i utlåtandet har statsutskottet även behandlat motioner rörande förvaltare i kassatjänst. Därvid har utskottet gjort ett mycket positivt uttalande om angelägenheten av att denna löneställningsfråga löses vid 1952 års riksdag.

Givetvis ha vi motionärer önskat ett definitivt avgörande vid denna riksdag, eftersom bärande skäl kunna anföras härför. Jag vill endast erinra om att till förvaltarna i kassatjänst överförts en mängd arbetsuppgifter sedan år 1938, då de tillsattes som kassörer vid regementen och kårer och voro biträden åt regementsintendenterna i dessas egenskap av kassachefer. Numera äro förvaltarna i kassatjänst själva kassachefer, och vid ett normalregemente utanordna de på egen hand och på eget ansvar ungefär fyra femtedelar av de många miljoner regementena förfoga över, medan intentionerna, tygofficerarna, kasernofficerarna och regementsläkarna utanordna en femtedel tillsammans. Därtill kommer en mångfald andra uppgifter. Bland annat måste de svara för att avdrag göras för källskatt och kvarstående skatt. De skola handlägga vissa personalärenden, som ibland kräva förhandlingar med lokala personalorganisationer, och de måste tolka en del oprövade reglementen och författningar samt göra därav föranledda utbetalningar, vilket kan medföra betydande risker, i det att de kunna bli nödsakade att själva göra kännbara personliga utbetalningar. Trots detta på senare år mångdubbelt utökade arbete under juridiskt ansvar äro förvaltarna i kassatjänst alltjämt placerade i samma lönegrad, som de tillhörde år 1938, då de voro biträden åt de dåvarande kassacheferna, regementsintendenterna. Förmånerna ha till och med minskats, i det att felräkningspengarna, som

vid ett infanteriregemente utgjorde 400 kronor per år, sedermera borttagits.

Herr talman! Jag har velat med dessa stickprov visa, att vi motionärer inte varit ute i ogjort väder, men med statsutskottets uttalande som bakgrund och i medvetande om att i denna situation kammaren inte kan förmås att bifalla motionen har jag inte något särskilt yrkande beträffande denna del av punkt 5.

Herr THUN, EDVIN: Herr talman! Utskottet har vid behandlingen av denna punkt mer än väl uppmärksammat vad motionärerna anfört beträffande de svårigheter som underofficerarna inom flottan ha kommit i genom att befodringsförhållandena äro sådana, att det är svårt för dem att komma upp i den löneställning som man mycket väl kan utgå från att de böra komma upp i. Utskottet har alltså klart sagt ifrån att utskottet finner det anmärkningsvärt, att inte denna fråga blivit snabbare behandlad, så att det hade blivit möjligt att vidta vissa justeringar. Beträffande dessa möjligheter uttalar också utskottet bestämt att det utgår från att tjänsteförteckningskommittén skall utföra sitt arbete så snabbt att 1952 års riksdag skall få möjlighet att slutgiltigt ta ställning till denna fråga. Man kan säga att denna skrivning är så positiv, att motionärerna ha all anledning att känna sig tack samma för att de ändå skynta förut sättningar för att frågan skall få en enligt deras åsikt gynnsam lösning.

Det är i övrigt inte mycket att säga om denna fråga, utan jag ber kort och gott att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 392 och II: 522; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. musikorganisationen inom försvaret.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölles.

Ang. musikorganisationen inom försvaret.

Punkten 7.

Vid anmälan av propositionen nr 110 hade departementschefen föreslagit vissa jämkningar av personaluppsättningen vid försvarets musikkårer.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Emil Petersson* m. fl. (I: 384) och den andra inom andra kammaren av herr *Nyberg* m. fl. II: 504), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts förslag i propositionen nr 110 angående musikorganisationen vid försvaret måtte besluta,

att antalet elevbeställningar skulle minskas vid typ I-kårerna, inklusive flottans, med fyra, vid typ II-kårerna med tre och vid typ III-kårerna likaledes med tre, så att antalet elever vid respektive kårer bleve två, en och en.

att vid musikkårer av typ I, flottans undantagen, en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning och tre volontärbeställningar till furirbeställningar,

att vid kårer av typ II en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning och en volontärbeställning till furirbeställning samt

att vid kårer av typ III en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten anfört:

»Utskottet delar departementschefens mening att de alltmer ökade försvarskostnaderna göra det angeläget att så snart ske kan söka åvägbringa besparingar i fråga om verksamhet, som icke direkt har betydelse för försvarets effektivitet. I avvaktan på att ställning kan tagas till musikutredningens förslag torde dock någon indragning av musikkårer icke nu böra beslutas i annan mån

Ang. musikorganisationen inom försvaret.

än departementschefen föreslagit eller beträffande musikkåren vid K 2, vilket förband utskottet i det föregående förordat till indragning fr. o. m. budgetåret 1952/53.

I övrigt avses enligt departementschefens förslag den åsyftade kostnadsbesparingen skola åstadkommas genom att antalet platser för musikelever minskas med tillhoppa 113. Till en mindre del uppväges härigenom uppkommande besparing genom att en för personalen något gynnsammare fördelning av beställningarna för manskap inom musikkåren samtidigt föreslås. I motionerna I: 384 och II: 504 åter yrkas, att antalet elevplatser minskas med ytterligare 23 samt att en i förhållande till departementschefens förslag längre gående omfördelning av beställningarna vid musikkåren genomföres.

Utskottet är för sin del — i avvaktan på prövningen av 1947 års musikutrednings förslag rörande militärmusikens framtida ordnande — icke berett att i anledning av motionerna förorda någon avvikelse från departementschefens förevarande förslag, vilket alltså tillstyrkes av utskottet. Härav följer att utskottet avstyrker motionerna.

Såsom departementschefen förutsatt synes det böra ankomma på Kungl. Maj:t att närmare besluta om den takt, i vilken de ifrågavarande organisationsförändringarna skola genomföras.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

a) att motionerna I: 384 och II: 504 icke må av riksdagen bifallas;

b) att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anför.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Alfred Nilsson, Malmberg* i Skövde, *Ståhl, Kollberg* och *Wedén* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 384 och II: 504 besluta,

1) att antalet elevbeställningar skulle minskas vid typ I-kårerna, inklusive flot-

tans, med 4, vid typ II-kårerna med 3 och vid typ III-kårerna likaledes med 3, så att antalet elever vid resp. kårer bleve 2, 1 och 1,

2) att vid musikkårer av typ I (flotans undantagen) en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning och tre volontärbeställningar till furirbeställningar,

3) att vid kårer av typ II en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning och en volontärbeställning till furirbeställning samt

4) att vid kårer av typ III en volontärbeställning skulle ombildas till sergeantbeställning.

Herr PETERSSON, EMIL: Herr talman! Man brukar i bland säga om någon medvandrare, att han är glad som en spelman, men många »spelmän» i de militära musikkåren äro för närvarande långt ifrån glada vid tanken på den ovissa framtid, som 1947 års musikutrednings förslag för dem innebär. I det betänkandet föreslås bland annat, att en del militära musikkårer skola indragas, och detta har väckt ledsnad och besvikelse inte blott hos därav berörd personal utan även bland civilbefolkningen, främst i garnisonsorterna, men även på andra håll. Betänkandet är utskickat på remiss för yttranden, och regeringen och riksdagen få i sinom tid ta slutgiltigt ställning till förslaget, men redan nu skall sägas, att det vore mycket oklokt att ta bort den stämning, glädje och vederkvickelse som militärmusiken ger. För förläggningarnas personal och värnpliktiga är den ett nästan outhärligt komplement till anordningar för att skapa trivsel och arbetshåg i det numera hårda militärlivet. Musikkåren medverkar även vid den frivilliga befälsutbildningen, hemvärnet och skytteföreningarna vid övningar och högtidstillfällen, vid offentliga konserter och besök på sjukhus och sanatorier. Vidare är militärmusiken ett värdefullt inslag i ortens kulturella liv. Givetvis känner jag bäst till musikkåren vid KA 2 och F 17 i Blekinge, som också råkat in i farozo-

Ang. musikorganisationen inom försvaret.

en, och jag vet vad de betytt och betydta i alla dessa avseenden. Liknande vittnesbörd kunna säkerligen lämnas från andra håll. Utgifterna för militärmusiken äro, synes det mig, en god investering, som ger utdelning på olika sätt och i många former. Men, som sagt, till detta ärende får riksdagen återkomma längre fram.

Tyvärr äro befodrings- och löneförhållandena inom de militära musikkårerna mycket ogynnsamma och osäkra. Det är inte sällsynt, att furirer få vänta till de uppnått 50-årsåldern innan de befodras till sergeanter. Knappast inom några andra militärgrupper förekommer så långsam befodringsgång. Läget är så bekymmersamt, att extra åtgärder måste vidtagas för att ändra på dessa förhållanden. Det hedrar departementschefen, att han beaktat framställningar härom och föreslagit en provisorisk anordning för att lätta trycket genom att minska antalet platser för elever och i stället ombilda några volontärsbeställningar till furirsbeställningar. De föreslagna ändringarna kunna beräknas medföra en kostnadsbesparing av bortåt 75 000 kronor. Åtgärderna äro tacknämliga, men de beröra endast personal, som åtnjuter högst musikkorprals lön, och medge sålunda furirs lön åt ett antal musikkorpraler samt i succession därefter korpralsförmåner åt personal med musikvolontärs lön. En verklig lättnad i befodringsförhållandena vinnes endast genom att även ett antal underofficersbeställningar inrättas i utbyte mot lägre tjänster. Det bör bemärkas, att tillkomsten av en sergeantbeställning inte endast medger en befodran av en musikfurir till sergeant, det blir samtidigt befodran i underliggande grader: korpralerna flytta upp och bli furirer, och volontärerna bli korpraler.

En dylik förbättring i befodringsgången har för musikkårerna större betydelse än antalet elevplatser. För att nå detta syfte och därmed tillgodose ett av berörd personal efterlängtat önskemål, utan att den i Kungl. Maj:ts proposition beräknade besparingen minskas, utan snarare ökas, ha vi motionärer föresla-

git en ytterligare begränsning av elevantalet, för att det skall kunna bli några sergeantbeställningar till enligt en plan, som i motionerna närmare angivits.

Motionerna kunna bifallas, utan att statsmakterna fördenskull binda sig för framtiden, men personalen, som utan eget förvållande råkat i ett svårt läge, skulle genom denna anordning få en provisorisk hjälp av verkligt värde.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen och vädjar till kammaren att stödja den.

Herr LUNDGREN: Här föreligger en motion där man yrkar vissa förändringar i musikorganisationen. Det är ju inte rimligt att vidta sådana förändringar, innan den slutliga prövningen av 1949 års musikutrednings förslag hunnit verkställas. Av den anledningen har heller icke avdelningen kunnat tillstyrka ifrågavarande motion.

Herr Petersson förklarade att det förekommer att musikfurirer gå kvar till 50 års ålder utan att befodras till underofficerare. Detta torde bero på ett missförstånd, ty furirer skola avgå vid 34 års ålder, om de inte befodrats till underofficerare. De kunna alltså inte vara kvar till 50 års ålder.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Herr PETERSSON, EMIL: Med anledning av herr Lundgrens sista inlägg vill jag säga, att det finns sådana exempel från KA 2 i Karlskrona, där furirer fått dispens att kvarstå, tills de bli bortåt 50 år, innan de befodras till sergeanter. Det förekommer sålunda och är ett avvikande förhållande, som jag i detta sammanhang velat påvisa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den vid punkten avgivna reservatio-

Ang. inrättande av civila lärartjänster vid vissa stamskolor m. m.

nen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

och behålla lämplig lärarpersonal för undervisningen vid stamskolorna, yttrat bland annat:

Ang. inrättande av civila lärartjänster vid vissa stamskolor m. m.*Punkten 8.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Arrhén* m. fl. (I: 397) och den andra inom andra kammaren av herr *Bracónier* m. fl. (II: 525), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta

dels att från och med den 1 juli 1951 vid Roslagens flygkår inrätta 8 extra ordinarie adjunktstjänster i lönegrad Ce 24 och erforderligt antal extra adjunktstjänster i lönegrad Cg 24,

dels att från och med den 1 juli 1951 vid flygvapnets centrala skolor i Västerås inrätta 2 extra ordinarie adjunktstjänster i lönegrad Ce 24 och erforderligt antal extra adjunktstjänster i lönegrad Cg 24,

dels att från och med den 1 juli 1951 vid flottans underbefälsskolor i Karlskrona inrätta 2 extra ordinarie adjunktstjänster i lönegrad Ce 26, 2 extra ordinarie adjunktstjänster i lönegrad Ce 24 och erforderligt antal extra adjunktstjänster i lönegrad Cg 24,

dels att studierektorerna vid armén, marinen och flygvapnet skulle från och med den 1 juli 1951 placeras i lönegrad Cb 10 eller att studierektorerna vid marinen och flygvapnet skulle placeras i lönegrad Ce 33,

dels ock att Kungl. Maj:t skulle be- myndigas utfärda en gemensam stadga för studierektorerna vid armén, marinen och flygvapnet.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 397 och II: 525 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.

I motiveringen hade utskottet, efter att hava omnämnt, att det visat sig förenat med mycket stora svårigheter att erhålla

»Med hänsyn till det anförda vill utskottet i anledning av motionerna I: 397 och II: 525 framhålla, att utskottet icke har något att erinra mot att vid marinen och flygvapnet, där stamskoleorganisationen erhållit erforderlig stadga, inrättas ett begränsat antal extra ordinarie lärartjänster. Utskottet anser sålunda skäl tala för att 4 tjänster i Ce 24 inrättas vid flottans sjömansskola i Karlskrona samt att 5 av nuvarande 8 tjänster i Cg 24 vid Roslagens flygkår och nuvarande 2 tjänster i Cg 24 vid flygvapnets centrala skolor i Västerås ombildas till tjänster i Ce 24. Beträffande flottan förutsätter utskottet, att en mot nyinrättade tjänster svarande minskning av nu utgående arvoden till civila lärare kommer till stånd. De av utskottet förordade åtgärderna, vilka icke medföra några ökade lönekostnader och som kunna av Kungl. Maj:t vidtagas utan riksdagens medverkan, torde enligt vad utskottet inhämtat icke hindra, att sedermera inifrågakommande ändringar av utbildningsorganisationen kunna genomföras.

Utskottet är icke berett att i anledning av motionerna tillstyrka några förändringar beträffande de nuvarande lönegradsplaceringarna av studierektorerna. Den av motionärerna berörda frågan om att utfärda en gemensam stadga för de tre studierektorerna torde vara av beskaffenhet att böra prövas av Kungl. Maj:t. Utskottet kan alltså icke tillstyrka att riksdagen vidtager någon åtgärd härutinnan.»

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! Denna punkt rör löneplacering för lärarna vid försvarets stamskolor, och utskottets yttrande anknyter till en av mig väckt motion. Jag har anledning att vid detta tillfälle uttala min tacksamhet för den synnerligen hälvilliga behandling som utskottet har ägnat motionen.

Dessa stamskolor ha numera en mycket stor betydelse för utbildningen av

Ang. inrättande av civila lärartjänster vid vissa stamskolor m. m.

befäl inom vår försvarsmakt. Det är i sanning överraskande, att mellan 40 och 50 procent av våra nuvarande officerare på stat ha gått den s. k. långa vägen. Det betyder en fullkomlig revolution i vår officersutbildning under tidigare skeden. Det är alltså synnerligen lyckligt, att förhållandena på lärarnas arbetsplatser på här föreslaget sätt bli förbättrade.

Det är emellertid inte för att säga detta, som jag har begärt ordet. Det är därför, att jag i motionen också hade begärt, att studierektorerna vid armén, marinen och flygvapnet från och med den 1 juli 1951 skulle placeras i lönegrad Cb 10 eller att studierektorerna vid marinen och flygvapnet placerades i lönegrad Ce 33. Studierektorn vid armén är nämligen för närvarande placerad i Ce 33, studierektorn vid marinen i Ce 26 och den vid flygvapnet likaledes i Ce 26.

Utskottet säger helt kort och gott, på bästa statsutskottsmaner, att det icke är berett att tillstyrka några förändringar beträffande de nuvarande lönegrads-placeringarna av studierektorerna. Det föreligger icke ens ett försök till argumentering, varför man har intagit den ståndpunkten. Jag tror också, att det är tämligen svårt att åstadkomma en motivering. Situationen är nämligen den, att försvarets skolutredning redan för två år sedan förordade samtliga studierektors placering i Ce 33. Cheferna för armén, marinen och flygvapnet liksom kungl. skolöverstyrelsen ha alldeles nyligen förordat samma placering och konstaterat, att dessa tre studierektorer ha *likvärdiga* arbetsuppgifter. Den som är mera insatt i detta problem vet också, att de personer, som här inneha den lägre löneställningen, äro att betrakta som initiativtagare till denna skolreform inom försvarsmakten.

Det egendomliga förhållandet föreligger alltså här, att tre personer sitta i samma hus med, efter vad de officiella utredningarna betyga, samma arbetsuppgifter, under det att i lönehänseende sju klasser skilja den ene från de två andra. Detta kan inte annat än uppväcka förvåning hos en utomstående.

Det bör också medföra en viss irritation i förhållandet dessa tre emellan. Det torde ligga i sakens natur.

Man kan också ha anledning att påpeka, att de studierektorer, som placerats i Ce 26, ha en lön, som svarar mot en adjunkts lön vid de allmänna läroverken. Följaktligen måste det, när det gäller att få innehavare till dessa befattningar, uppstå konkurrens mellan adjunktstjänsterna vid läroverken och studierektorsbefattningarna vid marinen och flygvapnet. Det kan inte vara lyckligt.

Man kan, som vanligt, måhända också anföra det argumentet, att här gäller det en kostnadsfråga. Det vore förstäeligt, om man så gjorde och hade fog härför. Ett bifall till alternativ 1 i mitt förslag, alltså att flytta upp studierektorerna vid marinen och flygvapnet till samma löneställning som studierektorn vid armén, skulle emellertid för statsverket medföra en kostnadsökning av 9 024 kronor. Om man följer mitt andra alternativ och placerar alla tre i Cb 10, kostar det statsverket 11 616 kronor. Dessa siffror tycker man inte äro så förfärligt imponerande i en miljardbudget!

Jag får kanske vid detta tillfälle nöja mig med att göra dessa enkla påpekanden, vilka jag tycker på ett självklart sätt peka i den riktning, som jag här vill kalla den enda *rätta*. Jag riktar endast via protokollet den vädjan till statsmakterna, att de, när det gäller att ta ställning till dessa frågor, vilket jag antar kommer att ske i samband med att tjänsteförtekningskommittén lagt fram sitt resultat nästa år, ha dessa befattningar i åtanke och beakta de synpunkter, som jag här har anlagt, vilka enligt min mening äro både skäliga och i dubbel mening billiga.

Herr LUNGGREN: Herr talman! Herr Arrhén har direkt frågat vilka motiv utskottet haft för att avstyrka motionerna om ändrad lönegradsplacering för studierektorerna vid försvarets skolor. Jag kan fatta mig kort härvidlag. Jag skall endast säga, att här liksom vid så många

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

andra lönegradsplaceringar gäller, att tjänsteförteckningsakkunnigas arbete gör att man inte nu kan fatta beslut. Så länge dessa sakkunnigas utredning pågår är det ju inte lämpligt att riksdagen fattar något beslut om ändrad lönegradsplacering för dessa befattningshavare.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 9—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.*Punkten 52.*

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen och i propositionen nr 108 framlagda förslag ävensom med avslag å motionerna I: 174 och II: 231, I: 247 och II: 327 samt I: 398 och II: 519, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i statsrådsprotokollen över försvarsärenden för den 3 januari och den 16 mars 1951 angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 116 500 000 kronor;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 247 och II: 327, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 174, av herrar *Ohlon*, *Andrén* och *Gränebo*, och II: 231, av herrar *Hjalmarson*, *Hedlund* i Rådom och *Ohlin*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. för ar-

inén inom en kostnadsram av 152 000 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 247, av herrar *Öhman* och *Norling*, och II: 327, av herr *Hagberg* i Luleå m. fl., hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i motionerna angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 55 000 000 kronor, dels till Armén: Anskaffning av tygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kronor.

Enligt en vid förevarande punkt avgiven reservation hade herrar *Gränebo*, *Mannerskantz*, *Ohlon*, *Alfred Nilsson*, *Ivar Persson*, *Lundgren*, *Skoglund* i Dövertorp, *Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Ståhl*, *Kollberg*, *Wedén*, *Johansson* i Mysinge och *Hjalmarson* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under a) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 174 och II: 231 ävensom med avslag å motionerna I: 247 och II: 327 samt I: 398 och II: 519, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med av utskottet och i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1951 angivna grunder medgiva utläggande av beställningar å tygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 158 500 000 kronor.

Herr **OHLON**: Herr talman! Tillåt mig att göra en inledande anmärkning. I debatten om försvarsfrågan bar gång på gång hänvisats till en jämförelse mellan vad vi offra för försvaret och vad andra stater offra. Försvarsutgifterna bruka då anges i procent av den s. k. nationalinkomsten. Den som något sysslat med nationalbudgetens olika uppställning i olika länder måste konstatera att dylika jämförelser kunna leda till mycket missvisande resultat. Sverige framstår på grund härav som ett land vilket äg-

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

nar ganska liten del av sin inkomst åt försvarsväsendet.

Härtill kommer att flera av Europas under det sista kriget härtagna stater praktiskt taget avrustade efter kriget. Detta måste ju medföra att de nu äro tvungna anslå mycket avsevärda summor för att sätta sitt försvar i stånd. Visa av 1925 års försvarsbeslut ha vi efter det sista kriget i varje fall hållit vårt försvarsväsende gående. Vi ha en fast organisation att bygga på, och vi ha åtminstone inom vissa grenar en relativt god materiell försörjning. Jag tror det kan vara riktigt att detta sägs ifrån här från denna talarstol. Det är angeläget, att Sverige kommer in i sitt rätta internationella sammanhang och inte framstår såsom en stat, den där helt ägnar sig åt sina egna sociala omsorger, där idealet är 1940-talsskalden Alfred Vestlunds »Jag ville jag vore en full pensionär».

Med detta har inte sagts att allt är väl beställt med vår krigsmakt och inte heller att det kommer att bli det ifall Kungl. Maj:ts propositioner i försvarsfrågan i dag antas oförändrade. Reservationsyttrandena till statsutskottsutlåtandena rörande årets försvarspropositioner vittna om att det i stora kretsar hos vårt folk råder oro beträffande delar av försvaret. Vi äro ett litet folk med ringa materiella och med ännu mindre personella resurser, och vi ha att anpassa oss efter detta utgångsläge.

Jag skall inte gå närmare in på vad detta betyder för ett land som vårt, men jag vill bara säga att vårt försvar i hudsak måste få karaktären av ett uppehållande försvar, ägnat att hålla fienden på mattan till dess stormaktshjälp hinner anlända. Så ligger i själva verket problemet till, även om det låter bitert.

Är det för mycket sagt att den materiella beväpningen inom arméns huvudmassa, infanteriet, är tillgodosedd, utom när det gäller de pansarbekämpande vapnen? Den interpellation beträffande dessa vapen, som nyligen förekom i denna kammare, gav åtminstone den upplysningen att här inte allt är väl

beställt. Enligt de övriga upplysningar som lämnades vid interpellationsdebatten ha vi för pansarbekämpning ett vapen, nämligen granatgeväret, som bör kunna fylla sin uppgift utan risker för personal och materiel. Det är på tiden att bestämmelser för dessa vapens användning i fred som i krig snabbt komma till stånd och att de värnpliktiga få öva sig med vapnen i fråga. Givetvis måste personalens säkerhet garanteras — detta sagt i motsättning till försvarsministern. I sitt interpellationssvar till herr Lundgren härförleden höll ju herr Vougt före att det inte kunde anses fullt tillfredsställande om soldaten icke finge tillfälle att skjuta med sådan ammunition som kunde vara farlig för honom själv.

Det spörsmål, som här berörts, är av väsentlig betydelse för ett litet land som vårt. Vi sakna förutsättningar för att sätta upp en pansararmé, som kan tävla med stormakternas resurser. Detta torde vara inte bara ekonomiskt oekonomförbart, utan sannolikt också tekniskt icke fullt motiverat, då pansaret — i varje fall det lätta pansaret — med hänsyn till de möjliga pansarbekämpande vapnen efter allt att döma sett sina bästa dagar, åtminstone i vår oöverskådliga terräng.

Jag skulle därför ha velat fråga försvarsministern — han är inte närvarande här, men det kanske finns någon som kan anteckna min fråga — om han är beredd att lämna svar på följande: »När ha vi att emotse sådana föreskrifter för skjutning med pansarbekämpande vapen, att övning därmed reguljärt ingår i de värnpliktigas utbildning?» Jag förutsätter, att vi ha tillräckligt med ammunition såväl för övning som för strid med dessa vapen. Skulle så inte vara förhållandet, bör en ommöblering äga rum på härför ansvarigt håll.

Huvudmotsättningen inom utskottet har gällt anskaffningen av tygmateriel och dagjaktens utbyggnad enligt 1948 års principbeslut. Här stå de demokratiska oppositionspartierna eniga mot Kungl. Maj:ts.

I fråga om tygmaterielen kan jag nöja

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

mig med att citera vad reservanternas uttala på s. 155 i utskottets utlåtande. De anse, att första stycket i utskottets yttrande bort ha följande lydelse: »Utskottet anser bestämt att det av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen begärda beställningsbemyndigandet icke är tillräckligt för att medgiva tillfredsställande omsättning och erforderlig modernisering av arméns tygmateriel. Utskottet vill erinra om att en betydande del av vårt lätta fältartilleri består av föråldrade pjäser, konstruerade under 1900-talets första decennium och därför avsevärt underlägsna motsvarande pjäser i utländska arméer. Till denna kvalitativa underlägsenhet bör enligt utskottets mening även läggas att vår relativa artilleristyrka — artilleripjäser per infanteribataljon — är låg i förhållande till utländska arméorganisationer. Likaså är vårt luftvärn på grund av flygteknikens snabba utveckling i stort behov av modernisering. Med hänsyn till det utrikespolitiska läget är det nödvändigt att snarast möjligt avhjälpa dessa brister. — För att industrien skall vilja och kunna leverera materiel jämnt och i snabb takt, är det nödvändigt att beställningar av tygmateriel utläggas under nästa budgetår i större omfattning än vad Kungl. Maj:t äskat. Det är även nödvändigt att tillvarata möjligheterna att från utlandet erhålla materielleveranser av annan tygmateriel i den mån sådan leverans kan erhållas. På grund härav föreslår utskottet, att beställningsbemyndigandet bestämmas till 152 miljoner kronor, vilket i förhållande till det av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen framställda förslaget innebär en höjning med 42 miljoner kronor.»

Det torde vara en motivering som räcker ganska långt. Jag vill dock tillägga ett par ord.

För innevarande budgetår äskade arméchefen — det var till förra årets vårsession — 130 miljoner kronor för diverse tygmateriel. Det anslogs 70 miljoner kronor för ändamålet, vilka 70 miljoner påfylldes med ytterligare 34 miljoner under senaste höstsessionen. Härtill

kommo under tidigare år för andra ändamål inom försvaret beviljade medel på 11 miljoner kronor, som nu disponerades under denna anslagspost. Tillammans gör detta för innevarande budgetår $70 + 34 + 11 = 115$ miljoner av de 130 äskade. För nästa budgetår äskar armeéledningen 152 miljoner och skulle enligt Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten bara få 110 miljoner. Om utskottets förslag antogs, skulle följden bli en sjunkande serie av anslag under de tre budgetåren 1949/50, 1950/51 och 1951/52 på respektive följande belopp: 125 miljoner förra budgetåret, 115 miljoner detta budgetår och bara 110 miljoner nästa budgetår.

Detta, herr talman, äger rum under en tidsperiod, då det utrikespolitiska läget utvecklats sig i alltmera farofylld riktning. Våga Sveriges riksdag och regering axla det ansvar, som medföljer en dylik försvarspolitik?

Det är inte nog med att beställningsbemyndigandet till den innehållsrika posten tygmateriel kronmässigt sett minskat. På grund av de med rätta allt större inkallelserna av värnpliktiga har allt större del av anslagsposten måst användas för övningsammunition, med vilken inte ursprungligen räknats. I ett skärpt utrikespolitiskt läge skulle enligt utskottsmajoritetens åsikt en allt mindre del anslås till förnyelse av försvaret. Härtill kommer försämringen av penningvärdet, vilken medfört mindre utbyte av de anvisade beloppen.

Det av reservanternas ifrågasatta ökade anslagsbemyndigandet gäller mångahanda ting. Sekretessen förbjuder en uppräknings härav och en motivering. Så mycket må dock än en gång understrykas, att det bland annat är fråga om en förnyelse av artilleripjäser, vilka tillfördes försvaret i början av århundradet och alltså överlevt två världskrig, och om nyanskaffning av luftvärnspjäser med hänsyn till flygets revolutionerande utveckling.

Tillåt mig, herr talman, när jag har ordet, att gå in på ett par andra spörsmål, som bara delvis höra samman med denna punkt. De två saker, som jag skul-

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

le vilja behandla, röra anslaget till flyget och anslaget till försvarets forskningsanstalt.

Flygvapnets roll i ett modernt försvar är så uppenbar för alla, att man inte behöver säga mycket härom. Vi ha att bygga på erfarenheterna från det sista världskriget, från den nu pågående kampen i Korea och från vad man i övrigt vet om de föranstaltningar, som vidtagas på flygets område i skilda länder. Ingen har så klart skildrat detta som Winston Churchill i sitt monumentalverk »The Second World War». Churchill är uppfostrad i en helt annan tidsålder, då armén med kavalleriet dominerade slagfältet, men han har frigjort sig från traditionella tankegångar och, trots sin personliga motvilja mot krigets mekanisering, anammat den nya taktiken.

På ett ställe i den del av nämnda verk, som är betitlad »Frankrikes fall», säger han: »Ett nederlag (i luften) skulle innebära förstörelse inte bara av våra flygfält och vår flygstyrka, utan även av flygplanfabrikerna, på vilka hela vår framtid berodde.»

Om det högdramatiska sammanträffandet med Frankrikes öB, general Gamelin, den 16 maj 1940 berättar han: »Kärnpunkten i general Gamelins och över huvud taget i det franska överkommandots argumentering i fortsättningen var att de voro underlägsna i luften och nödvändigt behövde fler divisioner från Royal Air Force, såväl bomb- som jaktplan, men huvudsakligen de senare. Dessa böner om jaktstöd skulle upprepas vid varje följande konferens ända till Frankrikes fall.» Churchill svarade i detta sammanhang, att engelsmännen inte hade mera jaktflyg än att de behövde behålla merparten i sitt eget luftrum. På jaktflyget hängde hela Storbritanniens existens.

Tre dagar senare, den 19 maj, diskuterade Churchill med Chamberlain, andra ministrar och militära sakkunniga brittenas möjligheter att ensamma fortsätta kriget. Överläggningen utmynnade i en rapport på 11 punkter, som delgavs parlamentet. Jag skall bara citera ett par av dessa.

I punkt nr 1 deklarerades det: »Så länge vårt flygvapen existerar, bör det tillsammans med flottan kunna hindra Tyskland från att verkställa en invasion över havet mot vårt land.»

I punkt nr 4 heter det: »Det avgörande är herraväldet i luften.»

Efter evakueringen från Dunkerque vid månadsskiftet maj/juni samma år höll Churchill i underhuset ett stort tal, ur vilket några huvudpunkter må anföras.

Churchill säger: »Vi måste noga akta oss för att betrakta denna evakuering som någon seger. Krig vinnas inte med evakueringar. Men evakueringen innefattar en seger som bör uppmärksammas. Det är den seger som har vunnits av flyget. Av de soldater som ha kommit tillbaka är det många som inte sågo vårt flyg i verksamhet, de sågo bara de bombplan som sluppo igenom dess skyddande anfall. De underskatta flygets insats. Jag har hört mycket tal om detta, och därför är jag angelägen att påpeka det.»

Litet senare i samma anförande säger han: »Alla våra flygplanstyper och alla våra flygare ha befunnits överlägsna allt som de för närvarande ha att möta.» Så fortsätter han: »När man tänker på hur mycket lättare det bör bli att försvara luftrummet över denna ö mot ett anfall över havet, måste jag säga att jag här finner en säker grundval för en praktisk tillförsikt. Jag vill ägna min hyllning åt dessa unga flygare. Den stora franska armén har för ögonblicket i stor utsträckning kastats tillbaka och splittrats genom några tusen stridsvagnars angrepp. Kan man inte då säga att själva civilisationens sak försvaras av några tusen flygares skicklighet och entusiasm?»

På tal om tyskarnas möjligheter att invadera England säger Churchill i annat sammanhang: »Om tyskarna 1940 hade disponerat välutbildade amfibiestyrkor, utrustade med hela apparaten för modern amfibiekrigföring, skulle de i alla fall ha haft en hopplös uppgift med vår sjömak och vårt flyg emot sig. — — — Ingen hade naturligtvis möjlighet att känna till motpartens sin-

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

nesstämning och bedömande, men med varje vecka från mitten på juli till mitten på september sammanfölla mer och mer de tyska och brittiska amiralernas, det tyska överkommandots och de brittiska stabschefernas och även föhrrens och författarens åsikter. Om vi hade varit lika eniga på andra punkter, hade det inte behövt bli något krig. En gemensam utgångspunkt var att allt berodde på kriget i luften.»

Med detta konstaterande slutar Churchill den del av sitt verk, som behandlar Frankrikes fall och tyskarnas plan att invadera Storbritannien.

Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med ytterligare utdrag ur Churchills efter verkligheten komponerade symfoniska verk, där det alltjämt återkommande temat utgöres av hyllningen till de brittiska flygarna och det brittiska flygvapnet: »Aldrig förr i historien om folkets strider ha så många haft så få att tacka för så mycket.» Men jag har velat ange den grundläggande inställningen.

Vårt strategiska läge är i mycket det samma som Englands. Vi bo visserligen inte på en ö, men på en halvö. Huvudparten av gränserna bildas av vatten, men tyvärr ha vi också en landgräns i norr. I huvudsak torde vi dock — om olyckan skulle komma över oss — ha att förvänta den eventuelle fienden genom luften och över havet. De brittiska lärdomarna äro sålunda tillämpliga på oss. Det böra vi inte förglömma, när vi i dag skola ta ställning till om vi nu skola fullfölja 1948 års principbeslut om jaktflygets förstärkning.

År 1949 beslöt riksdagen förstärkning med 50 procent av tre dagjaktflottiljer utöver de tre som förstärktes året förut. Vid föredragningen härav yttrade statsministern följande till statsrådsprotokollet: »Vid den modernisering och förnyelse av försvaret som nu pågår böra ansträngningarna inriktas på ett sådant utnyttjande av tekniken medel att största möjliga försvarsverkan kan uppnås inom ramen för våra begränsade ekonomiska resurser. I enlighet med denna tankegång torde en sådan organisation

av vårt försvar böra eftersträvas att ett visst mått av beredskap — så långt detta över huvud taget är möjligt i fredstid — beständigt är för handen samt att största möjliga stridsverkan snabbt kan åstadkommas även mot plötsliga anfall från angripare med överlägsna stridskrafter. Flygvapnet med sin höga beredskapsgrad och sin stora rörlighet kan betraktas såsom vår första försvarslinje, i all synnerhet vid ett överraskande anfall mot vårt land. Starka skäl kunna därför åberopas för en fortsatt förstärkning av flygvapnet. Ett väl utbyggt flygvapen är även i stånd att ge ökat skydd åt hemorten samt förbättra arméns och marinens stridsduglighet.»

Det synes mig, att vad statsministern sålunda anfört år 1949 äger giltighet den dag som i dag är. Av de tio dagjaktflottiljerna är det fyra, som ännu icke fått förstärkningar. Förutom kostnadsskäl — engångskostnaden härför beräknas av flygledningen uppgå till 96,2 miljoner kronor och årskostnaden vid fullt genomförd organisation till 17,8 miljoner kronor — har som motiv anförts framför allt arbetskraftsbristen. Vi ha inte tillgång till erforderlig arbetskraft, och dessutom lägger bostadsfrågan för de nya arbetarna hinder i vägen. Reservanterna ha i viss mån böjt sig för dessa skäl och nöjt sig med att föreslå riksdagen att inskränka sig till att lämna beställningsbemyndigande och anvisa medel för nästa budgetår för anskaffning av flygmateriel till endast två flygflottiljer. Med hänsyn till den avsevärda utvidgningen av flygplanindustrien utomlands ha också reservanterna velat hemställa hos Kungl. Maj:t, att det undersökes, huruvida möjlighet finnes att från utlandet inköpa flygmateriel för de återstående oförstärkta flygflottiljerna.

I detta sammanhang vill jag ge Kungl. Maj:t mitt erkännande för det under riksdagen framlagda förslaget angående modernisering av nattjakten i Västerås. Härom motionerades ju förra riksdagen av herr Rylander. Utskottsmajoriteten skrev välvilligt — och minoriteten, reservanterna, ännu mera välvilligt — till förmån för denna motion. Motionen upp-

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

togs i den gemensamma motionen från de demokratiska oppositionspartierna vid början av detta års riksdag och har lett till det resultatet, att Kungl. Maj:t har gått reservanterna och oppositionspartierna till mötes. Jag vill, herr talman, uttala min tillfredsställelse över detta.

Frågan om utbyggnaden av det fjärde vapnet, försvarets forskningsanstalt, har föranlett två reservationer. Högern påyrkar här en utökning av avlöningsanslaget med 1 085 000 kronor samt en förstärkning av det speciella forskningsanslaget med inte mindre än 2 760 000 kronor upp till 8 660 000 kronor.

Flertalet av folkpartiets reservanter ha inte vågat gå så långt, utan de ha åtnöjt sig med en ökning av lönekostnaden med allenast 41 000 kronor för att möjliggöra förvandling av tio forskningsingenjörstjänster i Ce 27 till laboratorstjänster, varav fem i högst Cp eller Cr 9 och fem i Ce 31.

Att folkpartiets representanter ha varit så återhållsamma beror på två skäl. För det första pågår en utredning om den centrala ledningen av anstalten och dess olika avdelningar. För det andra fanns det vissa utsikter för att folkpartiets linje skulle samla alla i utskottet, och då hade man åtminstone vunnit något. Högern höll emellertid, kanske naturligen, på sitt förslag, och socialdemokraterna funno då inte anledning att frångå propositionen.

Forskningsanstalten är en ung institution, och den har utvecklats hastigt. Tack vare en duglig personal har den tillvunnit sig stort erkännande från försvarets sida. De anställda ha varit unga, och erfarenheten har visat, att sedan de blivit fullt inarbetade på sina ofta mycket svårlösta problem, ha försvarsgrens-förvaltningarna och andra statliga verk — för att nu inte tala om industrien — lockat dem bort från anstalten till välavlönade laboratoriefattningar och andra ledande tjänster. För att råda bot härför och för att det i avvaktan på omorganisationen skall vara möjligt för verket att behålla välmeriterade forskningsingenjörer har kompromissen om

de tio tjänsternas lönegradsuppflyttning tillkommit.

När jag nu är inne på forskningsanstalten vill jag tillägga ett par ord. Kostnaderna för försvarets materielanskaffning uppgå till inte mindre än 445 miljoner kronor för nästa budgetår, vartill får läggas anslaget för materielunderhåll, 117 miljoner kronor, eller tillsammans 562 miljoner kronor. Såsom understrukits från Försvarets civila tjänstemannaförbund kan en genom forskningsanstalten åvägabragt ekonomisk förbättring av anskaffning och underhåll av materiel intjäna hela eller en stor del av anslaget till anstalten.

Försvarets forskningsanstalt har emellertid tillkommit för andra och högre syften. Den skall bland annat förhindra felaktiga och oändamålsenliga kapitalutgifter. Från debatten i denna kammare torde det vara välbekant, att under kriget beställdes och tillverkades för avsevärda belopp landminor, vilka på grund av bristfällig konstruktion visade sig vara undermåliga. Utredningen ådagalade, att detta måste tillskrivas försummelser vid det planläggande forsknings- och utvecklingsarbetet.

Forskningsanstaltens tyngdpunkt ligger dock till sist däri, att anstalten skall verkställa grundforskning rörande oundgängliga hjälpmedel inom försvaret, som vi ha svårt att importera eller för vilka grundläggande principlösningar måste nyskapas. Det torde vara tillräckligt att nämna sådana ting som radar, skyddsmedel för militär och civilbefolkning mot robotvapen, giftgaser eller radioaktiva stridsgaser.

När vi behandla forskningsanstalten få vi komma ihåg, att omfånget av dess uppgifter är mycket större än som framgår av de direkta anslagsbeloppen i statsverkspropositionen. Forskningsanstalten ombesörjer nämligen också i stor utsträckning beställningsforskning för de olika försvarsgrenarna, vilket allt tillsammans gör, att jag skulle tro att kostnaden för forskningsanstaltens verksamhet belöper sig till över 20 miljoner kronor per år.

Jag vill i varje fall, herr talman, uttala

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

det önskemålet, att översynen rörande forskningsanstalten snart måtte bli färdig, så att anstalten kan utvecklas till full aktivitet.

När jag är inne på detta spørsmål, skulle jag, ifall herr försvarsministern hade varit närvarande, ha velat rikta en fråga till honom, men nu är det väl tämligen lönlöst. För två år sedan ställde jag en fråga i denna kammare angående vår radarförsörjning. Jag fick då det svaret, att den beträffande flottan var god. Den var också ganska god beträffande kustartilleriet. Sämre var det ställt inom flygvapnet. Allra sämst var det inom armén, eftersom man där inte hade klart för sig, vilken användning man skulle tilldela detta nya vapen, om jag så må kalla det. Försvarsministerns svar var mycket gynnsamt, men i övervägande grad innebar svaret ett knippe av förhoppningar. Om försvarsministern hade varit här, skulle jag därför ha velat fråga honom, huruvida de förhoppningar, som han gav uttryck åt den 16 mars 1949, ha gått i uppfyllelse. Det är i alla fall med tillfredsställelse man kan konstatera, att en av de beställningar på radar, som gjordes för tre år sedan, nu äntligen tycks leda till leverans. Denna kommer att fylla en av de betänkligaste luckorna inom vårt radarförsvar.

Ett nutida försvar är en högst komplicerad historia. Det är inte lätt för riksdagens ledamöter att skaffa sig en fulltonig bild av det verkliga läget. Mycket är också höljt i sekretessens slöja. Regeringen sitter därför med trumf på hand, när det gäller att bedöma dessa ting. Riksdagen blir däremot satt i efterhand och får inte del av alla detaljer.

Vid olika tillfällen har tanken uppstått att skapa ett samarbetsråd mellan riksdagen och försvaret angående dettas tillstånd och behov. För närvarande är det i huvudsak endast medlemmarna av statsutskottets första avdelning, som bli närmare informerade. Detta kan inte sägas vara en tillfredsställande ordning med hänsyn till försvarets vikt för vårt folk i en farofylld tid och med hänsyn till de stora kostnader, som försvaret ofrånkomligen måste

draga. Här uppställer sig, herr talman, ett spørsmål, som både regering och riksdag allvarligt borde begrunda.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som föreligger vid denna punkt.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Vid början av innevarande års riksdag väcktes en gemensam borgerlig motion med begäran om vissa åtgärder för försvarets stärkande. Vad beträffar armén förordades vissa åtgärder för förbättring av beredskap och utbildning, för förbättring av läget rörande frivilligt försvarsarbete och en utökning av Kungl. Maj:ts bemyndigande att anskaffa tygmateriel.

I utbildningsfrågorna yrkade motionärerna en utökning av första tjänstgöringstidens längd för gruppchefer och motsvarande med en månad, en ökning av tiden för repetitionsövningar för värnpliktiga officerare och underofficerare med tio dagar före och i omedelbar anslutning till varje repetitionsövning, samt att värnpliktiga gruppchefer av årsklasserna 1947, 1948 och 1949 skulle fullgöra 30 dagars kompletterande utbildning, företrädesvis i anslutning till den befäls- och repetitionsövning som närmast åligger dem. I denna fråga har ju riksdagen redan fattat beslut. På några punkter har Kungl. Maj:t, efter det att motionen avlämnades, tillgodosett de i motionen framställda önskemålen. Så är fallet i fråga om tiodagarstjänstgöringen för värnpliktiga officerare, underofficerare och underbefäl före och i omedelbar anslutning till varje repetitionsövning.

I motionen framhöllos också vissa önskemål rörande förbättrad kuppberedskap. Det är ju så, som ofta påpekats i denna kammare, att från i mars, då huvuddelen av de värnpliktiga normalt rycka ut efter fullgjord första utbildning, till långt fram på hösten, då den nya årsklassen kan anses så utbildad att den kan användas för stridsuppgifter, är vår kuppberedskap mycket låg, man kanske rent av kan säga obefintlig. Härvidlag ha motionärerna förutsatt, att Kungl.

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

Maj:t måtte vidtaga åtgärder för beredskapens upprätthållande även under den ur beredskapssynpunkt svaga delen av året. Även på denna punkt ha motionärernas önskemål blivit tillgodosedda i vad det gäller innevarande år. Däremot vet man ju ingenting om hur det kommer att bli nästa år i det fallet. Departementschefen har nämligen förklarat att han icke fattat ståndpunkt till denna fråga; det skall han göra först längre fram.

Vad beträffar den nu föreliggande punkten — alltså anslaget till tygmateriel — vill jag, herr talman, erinra om att chefen för armén har begärt att beställningsbemyndigandet för anskaffande av denna materiel skulle fastställas till 152 miljoner kronor. Denna framställning gjordes redan i början av sommaren 1950 innan Koreakrisen kom och ansågs alltså motsvara det normala behovet. På grund av Koreakrisen äskade chefen för armén dessutom vissa utökningar av beställningsbemyndigandet. Kungl. Maj:t har emellertid skurit ned chefens för armén äskanden avsevärt, från 152 till 110 miljoner kronor. I den gemensamma borgerliga motionen yrkas härvidlag bifall till chefens för armén förslag. En nedskärning av beställningsbemyndigandet innebär bl. a., att man, såsom herr Ohlon framhöll, icke i den takt som är nödvändig kan genomföra den mycket angelägna ombeväpningen av vårt artilleri. Departementschefen har menat, att industriens produktionskapacitet är sådan, att det inte spelar någon roll om man utökar beställningsbemyndigandet eller inte. Enligt inhämtade uppgifter är detta nog inte riktigt, utan det har stor betydelse att man redan nu ökar beställningsbemyndigandet för anskaffning av ny fälltartillerimateriel.

Detta anslag skall emellertid räcka även till anskaffning av stridsvagnsminor. Vi veta ju alla att det föreligger en högst avsevärd eftersläpning i vad det gäller anskaffningen av stridsvagnsminor. Jag skall, herr talman, inte gå in på anledningen till denna utomordentligt beklagliga eftersläpning. Genom att nu i

enlighet med departementschefens förslag minska det av chefen för armén föreslagna beställningsbemyndigandet kommer det att ta ännu längre tid att fylla behovet av stridsvagnsminor än vad som skulle ha varit fallet, om man hade följt de militära myndigheternas förslag.

Jag beklagar, att departementschefen inte är närvarande i kammaren, ty jag skulle i likhet med herr Ohlon vilja rikta en fråga till honom. Den frågan, som någon annan kanske kan framföra till honom, lyder: Hur lång tid anser departementschefen att det erfordras för att med den tillverkningstakt som förutsättes i Kungl. Maj:ts proposition fylla vårt mobiliseringsbehov av stridsvagnsminor?

I den mån som det inte är möjligt att tillverka erforderlig materiel inom landet, torde Kungl. Maj:t böra undersöka, huruvida man kan åstadkomma en förbättring av materiellaget genom import av materiel. Därvid är det också önskvärt att åstadkomma en standardisering av modellerna, så att vår tygmateriel kommer att överensstämma med vedertagna internationella modeller. Det är nämligen, som jag har tillåtit mig att påpeka här i kammaren vid åtskilliga tillfällen, en bestämd olägenhet att vi ha en hel del vapen av en kaliber, som inte återfinns i andra arméer. Därigenom ha vi icke möjlighet att utifrån få ammunition till våra vapen. Vi kunna alltså icke — med samma lätthet i varje fall — få hjälp med anskaffning av ammunition från utlandet, som vi eljest skulle kunna få i ett krig. Att ha vapen av en kaliber, som inte finns i andra arméer, är en lyx, som kan bli oss ganska dyrbar.

Då herr Ohlon på denna punkt även gick in på frågan om anskaffning av flygmateriel, kanske även jag, herr talman, redan nu skall säga några ord därom. Jag vill i likhet med herr Ohlon erinra om att fyra av våra dagjaktflottiller ännu icke i enlighet med det principbeslut, som fattades 1948, ha blivit förstärkta med 50 procent. I den borgerliga motionen yrkas att de fyra ännu oför-

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

stärkta jaktflottiljerna förstärkas i enlighet med det principbeslut, som fattades av 1948 års riksdag.

För en sådan förstärkning erfordras för nästa budgetår en utökning av beställningsbemyndigandet för flygvapnets anskaffning av flygmateriel med 60 miljoner kronor och vidare ökade betalningsmedel, som uppgå till 14,4 miljoner kronor. Om man skulle förstärka endast två av flottiljerna erfordras för nästa budgetår beställningsbemyndigande på 30 miljoner kronor och anslag på 6 miljoner kronor. Med hänsyn till att det kan vara tveksamt, huruvida det på grund av brist på arbetskraft är möjligt att inom landet omedelbart anskaffa materiel för förstärkning av samtliga fyra återstående jaktflottiljer, ha reservanterna på denna punkt yrkat, att riksdagen visserligen skulle besluta, att de fyra återstående dagjaktflottiljerna omedelbart skulle förstärkas, men att riksdagen endast skulle öka betalningsbemyndigandet för anskaffning av flygmateriel med 30 miljoner kronor och bevilja ökade anslag med 6 miljoner kronor för att möjliggöra en förstärkning av två flottiljer. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t för de övriga två flottiljerna skulle söka köpa flygmateriel från utlandet och återkomma till riksdagen med förslag, därest det vore möjligt att inköpa sådan materiel och man kan få tillräckligt modern flygmateriel.

Slutligen var herr Ohlon också inne på frågan om försvarets forskningsanstalt, och jag skall, herr talman, tillåta mig att i likhet med herr Ohlon även gå in på detta spörsmål.

I statsverkspropositionen till 1950 års riksdag, tionde huvudtiteln, citerade statsrådet och chefen för handelsdepartementet i fråga om ett anslag för utrustning av en vindtunnelanläggning bl. a. följande av vad överbefälhavaren anfört i sitt yttrande över detta förslag: »Inköp av flygplanmateriel och licenser för tillverkning av sådan materiel från utlandet kan visserligen fortfarande ske, men den politiska utvecklingen medför allt större risk för att dessa möjligheter icke komma att finnas i framtiden. Sam-

tidigt har inom alla tekniska områden en tendens framträtt från stormakterna att icke utlämna de mest moderna konstruktionerna eller offentliggöra betydelsefulla forskningsresultat.»

Detta överbefälhavarens yttrande godtog departementschefen. Det torde stå fullständigt klart för kammarens ledamöter, att möjligheterna att utomlands få del av erfarenheter och rön när det gäller försvaret viktiga problem sannoligen icke ökat sedan 1950. Det är av denna anledning utomordentligt klart att forskningen har en mycket stor betydelse för vår försvarsberedskap.

Ett bifall till propositionen minskar möjligheterna att bedriva forskning i hittillsvarande omfattning vid försvarets forskningsanstalt. Såsom herr Ohlon framhöll, är det fråga om högt meriterad och vetenskapligt väl utbildad och kvalificerad personal. Forskningsanstalten blir för dessa en utbildningsinstitution. Det föreligger stor risk att en stor del av anstaltens personal, om man icke kan bereda dessa forskare en ordinarie anställning och en rimlig lönesättning, söker sig över till den enskilda industrien eller till andra områden, där utsikterna att få ordinarie tjänst och förbättrade löneförmåner äro betydligt större än inom anstalten. För att anstaltens verksamhet över huvud taget skall kunna upprätthållas är det nödvändigt att personalen beredes förbättrade löneförmåner i enlighet med den motion, som väckts här av herr André.

Det föreligger i fråga om försvarets forskningsanstalt en reservation av representanter, huvudsakligen för högern, som tillstyrka den av herr André väckta motionen, men också en reservation av herr Ohlon, som förordar en avsevärt mycket mindre utökning av avlöningsanslagen för anstalten. Herr Ohlon talade om att det förelegat en möjlighet att få till stånd en kompromiss, som skulle ha inneburit en utökning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med tio tjänster. Så vitt jag förstår har det icke förelegat någon möjlighet att få till stånd en sådan kompromiss, då representanter för socialdemokraterna redan på ett ti-

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

digt stadium under behandlingen i statsutskottets plenum förklarade sig icke kunna biträda denna kompromiss.

Herr talman! I den nu föreliggande punkten ber jag att få instämma i det yrkande, som framställts av herr Ohlon.

Herr GILLSTRÖM: Herr talman! Det har inte tydligt framgått av de föregående ärade talarnas anföranden, men det bör ändå påpekas, att statsutskottet vid behandlingen av fjärde huvudtiteln varit ense om det allra mesta. Det råder enighet om en utgiftssumma, som, om man bortser från tilläggsstaterna för nu löpande budgetår, med över 300 miljoner kronor överstiger vad riksdagen beviljade i anslag under samma huvudtitel för precis ett år sedan. Läger man till de då beslutade utgifterna för nu löpande budgetår även tilläggsstaterna, dessutom också reservationsmedelsförbrukningen och vissa merutgifter under förslagsanslag, bl. a. det rörliga tilläggets höjning, kommer man likväl fram till det resultatet, att vad som nu föreslås av utskottet beräknas ge ett betalningsutfall för nästa budgetår som är 140 miljoner kronor högre än det nu löpande budgetårets belopp. Detta är vad utskottets majoritet föreslår.

Av den offentliga debatt, som har föregått avgörandet i dag, kan den icke initierade lätt ha fått den uppfattningen — och det har möjligen också varit avsikten — att mot varandra stå tvenne helt oförenliga ståndpunkter i denna fråga, å ena sidan en försvarsvänlig riktning och å den andra sidan en mer eller mindre försvarsovillig riktning. De anförda siffrorna, som belysa vad den senare riktningen, som jag anser mig företräda, verkligen förordar, kunna måhända jäva en sådan uppfattning om en uppdelning i försvarsvilliga och försvarsovilliga. Utskottsmajoritetens budgetförslag slutar nämligen, bortsett från beställningsbemyndigandena, på drygt en och en kvarts miljard kronor; motsvarande beslut i fjol innebar en försvarsbudget på knappt 900 miljoner kronor.

Om denna väldiga stegring av våra försvarsutgifter skall betraktas som en otillräcklig demonstration av vår försvarsvilja, hur långt måste man då sträcka sig för att få tillåtelse att räkna sig till de verkliga försvarsvännernas skara? Den frågan låter sig knappast besvaras på annat sätt än med en hänvisning till det enda alternativ, som föreligger vid avgörandet, till de reservationer, som framförts från borgerlig sida. I dessa förordas anslag på ytterligare 16 miljoner, varav dock endast ungefär två tredjedelar i de enade borgerliga reservationerna, alltså något mer än 10 miljoner kronor. Utskottsmajoritetens totala anslagssumma slutar nämligen på 1 253 miljoner kronor, och reservanternas — häri också inräknade de enskilda reservanternas — totala anslagssumma slutar på 1 269 miljoner kronor. Den som ställer dessa båda summor bredvid varandra finner det måhända litet svårt att göra en alltför markant gradering av försvarsviljan. Man skulle kanske t. o. m. kunna låta bli en sådan gradering, inte minst ur försvarets egen synpunkt.

Något större, men ingalunda betydande, är skillnaden mellan majoritetens och reservanternas förslag beträffande beställningsbemyndigandena, d. v. s. beträffande utgifter som komma att utkrävas av statsverket i en nära eller längre bort liggande framtid. Utskottets majoritet förordar, liksom departementschefen, sådana bemyndiganden för totalt 448 miljoner kronor, reservanterna vilja släppa lös beställningar på framtida leveranser för 520 miljoner kronor. En del av denna skillnad, och en rätt väsentlig del, kommer under den punkt i huvudtiteln, som kammaren nu först skall taga ställning till.

Det har redan påpekats, att meningskiljaktigheterna på denna punkt — om anskaffning av tygmateriel för armén — helt gälla bemyndigandenas omfattning. När man prövar dem måste man emellertid observera, att en betydande höjning skett i fråga om de omedelbara anslagen jämfört med innevarande budgetår. I löpande budget äro nämligen dessa anslag upplagna till 30 miljoner kronor;

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

nu föreslå regeringen och utskottets majoritet en anslagsökning för nästa budgetår till 85 miljoner kronor, alltså en ökning med 55 miljoner kronor. I beställningsbemyndiganden beslötos i enlighet med fjolårets riksstat 70 miljoner kronor för detta ändamål, och höstriksdagen lämnade ytterligare bemyndiganden för 34 miljoner kronor på tilläggsstat. Departementschefen har i statsverkspropositionen för nästa budgetår föreslagit en höjning till 110 miljoner kronor och genom en senare proposition ytterligare 6,5 miljoner kronor, speciellt betingat av repetitionsövningarnas ökade omfattning. Mot dessa belopp — sammanlagt 116,5 miljoner kronor — står den gemensamma borgerliga reservationens yrkande om ytterligare 42 miljoner kronor.

När det gäller bemyndiganden av detta slag måste det alltid bli fråga om en bedömning dels — givetvis — av vad man har råd till, ty även dessa utgifter skola ju en gång betalas, dels av vad industrien kan leverera under de allra närmaste åren, dels också av vad man i bästa fall kan få köpa utifrån. Jag kommer strax till frågan om vad vi kunna ha råd till. Utskottet har utgått ifrån att pågående leveranser skola forceras och att förefintliga möjligheter att erhålla materielleveranser från utlandet skola tillvaratagas. Den höjning, som nu förordas i bemyndigandena, bör ses ur denna synpunkt. Men det är värt att i detta sammanhang observera, att man inte kan få allt man önskar. Det kanske framgår bäst därav, att betalningsutfallet under innevarande budgetår även med en forcering av leveranserna beräknas uppgå endast till omkring 100 miljoner kronor. Med denna summa bör man jämföra det faktum, att vid nu löpande budgetårs slut beräknas äldre bemyndiganden, som icke täckts av anslag eller betalningsreserver, i fråga om tygmaterielen uppgå till över 200 miljoner kronor. Inte minst med hänsyn till detta kvarstående belopp finns det anledning att iakttaga en viss återhållsamhet i fråga om nya beställningsbemyndiganden för detta ändamål.

Men det finns säkert anledning till återhållsamhet även av andra skäl, främst av statsfinansiella skäl. Detta tillåter jag mig, herr talman, att understryka inte bara beträffande den nu behandlade punkten utan också i fråga om huvudtiteln i sin helhet.

Med de tidigare talarna som föredöme skall jag i detta sammanhang också säga något om en annan närbesläktad punkt, den som gäller flygets materiel. Jag beklagar, att det måste nämnas en del siffror därvidlag. Om man studerar handlingarna i detta ärende, skall man finna, hurusom anslagsäskandena på ett egendomligt sätt skjutit i höjden med stark fart för varje nytt aktstycke. Beträffande de direkta anslagen beviljade förra årets riksdag ett belopp på 180 miljoner kronor, därav 45 miljoner kronor på tilläggsstat. I årets statsverksproposition har försvarsministern höjt sitt bud till 185 miljoner kronor. Inför detta förslag har den samlade borgerliga motionen ansett, att 197 miljoner kronor vore erforderliga. Så kom Kungl. Maj:t med propositionen nr 110, vari anslaget föreslogs höjt till 255 miljoner kronor och därtill på tilläggsstat 32 miljoner kronor. Med denna betydande anslagsstegring skulle behovet av nattjaktplan och luftbevakning kunna tillgodoses enligt flygvapenchefens förslag. Härpå svara nu reservanterna med att höja budet ytterligare sex miljoner kronor.

Likadant förhåller det sig med beställningsbemyndigandena. För ett år sedan — d. v. s. för nu löpande budgetår — fastställdes en mycket vidsträckt bemyndiganderam till 230 miljoner kronor, vilket redan har påpekats. I årets statsverksproposition förordas beställningsbemyndiganden för 151 miljoner kronor. De enade borgerliga motionärerna yrkade då på 211 miljoner kronor, varpå Kungl. Maj:t gick upp till 270 miljoner kronor i proposition nr 110. Reservanterna hanmnade då på 300 miljoner kronor jämnt.

Bakom denna till synes egendomliga flygcirkus döljer sig framför allt det förhållandet, att de borgerliga motionärerna numera fått sina krav uppfyllda be-

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

träffande anslagen till nattjaktflyget och luftbevakningen, medan däremot enighet inte kunnat vinnas om takten i dagjaktflygets utbyggande. Någonstans måste gränsen gå för vår förmåga, och man kan ju ha delade meningar om vad svenska folket orkar bära i fråga om skattebördor.

Utskottsmajoriteten delar Kungl. Maj:ts uppfattning, att det inte nu är nödvändigt att anvisa nya medel eller lämna nya beställningsbemyndiganden för dagjaktflygets fortsatta utbyggande. 1948 års principbeslut angav ingen bestämd takt för detta utbyggande. För närvarande pågår utbyggandet av de sex redan beslutade flottiljerna. Det har visat sig svårt att klara ens de beställningar, som gälla dessa sex flottiljer. Pengar finnas för ändamålet — det har riksdagen med stor enighet och frikostighet tillsett — men det kommer dessvärre inte bara an på anslagen och på beställningarna. Vår flygindustri — liksom all annan företagsamhet här i landet — har svårt att få den arbetskraft, som behövs för att klara av vad som redan är beslutat. Enligt de uppgifter, som utskottet fått direkt av vederbörande i flygförvaltningen, fattas det för närvarande åtskilliga hundra man för att genomföra det redan beslutade programmet. Man har för avsikt att införskriva cirka 400 italienare för att rädda situationen, och därutöver behövs även något hundratal svenska arbetare, som det just nu inte går att få tag på — det måste vara yrkeskunnigt folk. Men denna väldiga nyrekrytering av arbetskraft till en enda stad förutsätter också uppförandet av bostäder, både tillfälliga och permanenta, och den förutsätter också mycket omfattande åtgärder även på annat sätt. Dessa problem låta sig inte så lätt bemästras i nuvarande situation.

Om emellertid produktionen inom flygindustrien skall utökas, ökas behovet av ytterligare arbetskraft, ytterligare bostäder och ytterligare anordningar till nära nog det dubbla i förhållande till de åtgärder, som enligt vad jag nyss framhållit måste vidtagas. Om man är optimistisk, kan man kanske hoppas att des-

sa svårigheter skola kunna klaras, men det finns anledning att inte hoppas alltför mycket.

Inte minst av detta skäl — givetvis också av de statsfinansiella skälen — har utskottet inte ansett det rimligt att nu besluta om en utökning av dagjaktflyget med de återstående fyra dagjaktflottiljerna. Det har i olika sammanhang, även från reservanternas sida, åberopats att det nuvarande spända utrikespolitiska läget nödvändiggör de synnerligen stora uppoffringar, som vi nu måste prestera för vårt lands försvar. Detta är enligt min mening alldeles riktigt. Men i så fall kan nu förevarande tvistepunkt inte vara alldeles aktuell. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att denna utökning av dagjaktflyget inte kan bli helt färdig förrän i bästa fall år 1954 eller år 1955. Med »i bästa fall» menar jag, att det verkligen skall lyckas att anskaffa den arbetskraft inom eller utom landet, som behövs för denna stegrade produktion, och att man kan klara de övriga problem, som inställa sig. Klarar man inte dem nöjaktigt, måste vi räkna med att dagjaktflygets förstärkning förskjutes ytterligare ett stycke i framtiden — en framtid, om vilken vi egentligen inte veta någonting alls. För egen del föredrar jag att mera se till vad läget för dagen kräver av oss i fråga om försvarsanstalter.

I den av herr Gränebo m. fl. avgivna reservationen har man räknat med att möjligheter skulle förefinnas att inom landet anskaffa materiel för två av de fyra återstående flottiljerna; för de övriga två skulle materiel möjligen kunna köpas utomlands. Men även om vi inskränka oss till att inom landet försöka bygga dagjaktflyg för endast två flottiljer, skulle samma problem uppstå som i det fall dagjaktflyget skulle förstärkas vid fyra flottiljer. Antingen skulle vi nödgas vidga flygindustriens kapacitet i nästan samma utsträckning — alltså inte fullt samma utsträckning, men nästan samma utsträckning — som måste ske vid ett genomförande av alternativet om fyra flottiljer, eller också skulle de två flottiljer, om vilka vi nu diskutera, kom-

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

ma att utbyggas vid en mycket långt fram i tiden liggande tidpunkt — det kan dröja flera år — och det är, såvitt jag förstår, inte reservanternas avsikt.

Den snabbaste lösningen, den som kan få någon betydelse för det närmaste året eller de båda närmaste åren, är givetvis möjligheten att köpa flygplansbeståndet utomlands. Utskottet har inte bibringats några säkra förhoppningar om att detta är möjligt, men om det vore möjligt, måste det uppmärksammas att inte ens reservanterna anse det erforderligt att nu hemställa om medelsanvisningar i detta syfte. Den frågan kan alltså återkomma.

Ja, herr talman, av statsfinansiella skäl och av de skäl, som jag nu anfört även i fråga om flyget, måste jag även på denna punkt vidhålla, att utskottet sträckt sig så långt som över huvud taget kan anses möjligt.

Av vad jag tillåtit mig säga har framgått, att försvarets huvudtitel denna gång svällt ut till proportioner, som kammaren måhända inte väntade sig bara för ett år sedan. Likväl har det, herr talman, inte varit möjligt att åstadkomma den allmänna samling, som hade varit önskvärd, mellan de demokratiska partierna kring denna kraftanspanning. För egen del måste jag beklaga, att så inte blivit förhållandet, men jag vägrar medge att denna uteblivna samling uteslutande beror på den sida jag representerar i det voteringsavgörande, som vi nu tyvärr stå inför.

Viljan till ett utjämmande av meningskiljaktigheterna har inte saknats, sannolikt inte på någondera sidan och i varje fall inte på den sida, som jag företräder. Redan de betydande anslagsstegringar, som regeringen har förordat efter statsverkspropositionens framläggande i januari, torde väl få uppfattas som ett försök att gå dem till mötes, vilka icke ansett att försvaret blivit till fyllest tillgodosett i sina växande anspråk. Därigenom eliminerades också flera av de motsättningar, som eljest — vilket jag förmodar — skulle ha förennits här i dag.

De försök till ytterligare jämkningar i

ståndpunkterna, som ha gjorts under utskottsbehandlingen, ha däremot inte givit något som helst resultat. Det enda bud, som i detta syfte framförts, har emellertid kommit från de socialdemokratiska representanterna inom avdelningen — om ock med stor tveksamhet. Men detta bud, som ändock skulle ha kunnat skänka försvaret ytterligare 10 miljoner kronor på nu förevarande punkt, accepterades inte. Det möttes endast av ett försagt: »Bjud litet till!» — ungefär som på en auktion. Däremot gjordes inte från motpartens sida — den nuvarande reservantsidan — något som helst försök att åstadkomma en jämkning på ett eller annat sätt av ståndpunkterna. Därav måste jag — det får man förlåta mig — få den uppfattningen, att alla inte voro lika angelägna som vi att lösa försvarsbudgetens anslagsfrågor i enighetens tecken. Tyvärr, herr talman, måste jag konstatera detta.

Det bör alltså stå klart, att meningskiljaktigheterna inte bero på olika starkt intresse för landets försvar i en ond tid. De bero helt på en olikartad uppfattning om vad vårt land, vad svenska folket har råd till i nuvarande läge. Ty därom äro vi väl alla ense, att det någonstans finns en gräns, som det inte går att komma över. För egen del tror jag att vi äro i färd med att överskrida den där gränsen. Jag blir mer och mer övertygad härom vid varje tillfälle, då jag lyssnar till vardagens skattedebatter. Det gnisslar i folkhemmet, när utgifterna skola betalas, och även den, som inte själv hör till dem som allra högljuddast framföra skattebetalarnas missnöjda opinion, vare sig här i kammaren eller ute i den allmänna debatten, måste tro och förstå, att talet om de presande skatterna är en allvarlig realitet. Denna är så allvarlig, att kammaren knappast kan bortse därifrån, när den nu går att fatta sitt beslut.

I detta avseende inbillar jag mig, att jag är ense med mina ärade kolleger på reservantsidan, och jag tar för egen del konsekvenserna av denna uppfattning genom att yrka bifall till statsutskottets förslag på nu förevarande punkt.

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

Herr LUNGGREN (kort genmäle): Herr talman! Jag begärde ordet i början av herr Gillströms anförande för ett kort genmäle.

Herr Gillström gjorde där gällande, att meningsskiljaktigheterna mellan utskottsmajoriteten och reservanterna voro förhållandevis små. Jag vill understryka att så är fallet. Det rör sig inte om stora belopp, vare sig när det gäller beställningsbemyndiganden eller anslag, om man ser på hela försvarsbudgeten. Men jag vill erinra om att det just är de sista i försvarsbudgeten upptagna beloppen, alltså den översta summan — om jag får använda det uttrycket — som kommer att ge den största valutans.

Trots den uppfattning, som herr Gillström sålunda gav uttryck åt i början av sitt anförande, förklarade han dock, att det förelåg olika uppfattningar om vad vi ha råd till. Jag tror att den uppfattning, som herr Gillström företrädde i första delen av sitt anförande, nämligen att meningsskiljaktigheterna ur ekonomisk synpunkt voro förhållandevis små, är den riktiga.

Sedan ville herr Gillström göra gällande, herr talman, att reservanterna höjt sitt bud när det gäller beställningsbemyndigandena för anskaffning av flygmateriel. Det ligger till på det sättet, att reservanterna begärt en utökning av dagjaktflyget. Sedermera har Kungl. Maj:t begärt anslag för utökning av nattjaktflyg och luftbevakning. Att Kungl. Maj:t begärt förstärkning av nattjaktflyg och luftbevakning bör ju inte föranleda reservanterna att frånga sitt yrkande om förstärkning av dagjaktflyget.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Om det värsta skulle hända och vårt land skulle råka ut för det totala kriget, är det hela vårt folk som får ta riskerna. En majoritet av vårt majoritetsparti har nu

tagit på sitt ansvar att vi skola möta de riskerna med mindre resurser än de borgerliga — och jag misstänker även en minoritet av vårt socialdemokratiska parti — ansett vara riktig.

Det kunde vara frestande i detta sammanhang, herr talman, att gå in på den internationella bakgrunden. Men jag vill inte falla för den frestelsen, ty jag vill inte göra denna debatt till en utrikespolitisk debatt. Men vi få ofta i denna kammare — det var fallet senast häromdagen — höra talas om lägets stora ovisshet och de stora risker som detta läge innebär; Koreakriget är ett symptom, händelserna nere i Iran är ett annat.

Andra länders exempel när det gäller att på allvar ta itu med försvarsfrågan vittna ju också om hur allvarligt man bedömer den utrikespolitiska situationen. I vårt land offra vi ungefär 5 procent av nationalinkomsten på försvaret. Storbritannien offerar ungefär det dubbla, Förenta staterna ungefär det tredubbla, och redan detta säger någonting om, hur man utomlands, där man är mera vaken för händelserna på det internationella området än vad vi äro, bedömer läget.

I ett sådant läge kan jag inte annat än beklaga regeringens försummelse att försöka få till stånd en nationell samling i en fråga, som dock måste vara en nationell livsfråga. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att även herr Gillström hade ansett det önskvärt, att man denna gång hade kunnat komma till en nationell samling i denna fråga. Herr Gillström ville göra gällande, att det förelåg ganska små skiljaktigheter mellan den linje, som den socialdemokratiska majoriteten förfäktar, och den linje, som representeras av den borgerliga minoriteten. Men om detta är fallet — och det är delvis sant — borde det ha varit så mycket lättare att komma överens. Ja, herr Gillström anförde vidare, att de bägge ståndpunkterna inte voro oförenliga. Varför ha de då inte kunnat förenas?

Jag skall nu inte gå in på gränsnytte-teoriens betydelse i detta sammanhang

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

— den saken har redan berörts av den talare, som stod före mig i denna talarstol. Men jag skall be att få göra ett par små anmärkningar med anledning av herr Gillströms anförande.

Det är ju uppenbart, att det inte alltid är ett anslags storlek som avgör anslaget betydelse. Det är ändamålets kvalitativa vikt, som här har en avgörande betydelse. Vid ett tidigare tillfälle talade en av regeringens ledamöter om ett blodprov. Jag skall inte använda så stora ord denna gång, men jag måste ännu en gång understryka att om skiljaktigheterna icke voro större än såsom de ha uppfattats av majoritetens representant här i kammaren, så är det så mycket egendomligare att man inte har kunnat överbrygga motsättningarna och komma fram till en enhällig lösning.

Jag hade under krigsåren äran att sitta i statsutskottets första avdelning liksom i försvarsutskotten 1942 och 1943. Ett av mina bästa minnen från min riksdagsmannabana är det goda samarbete, som den gången ägde rum. Och samma goda samarbete hade vi i varje fall i de kritiska situationerna 1938 och 1939, när regeringen under Per Albin Hanssons ledning lade fram tilläggsbudgeter, som på ett avgörande sätt förbättrade vår krigsberedskap. Det hade verkligen varit på sin plats, om den nuvarande regeringen i det nuvarande läget hade övervägt en liknande åtgärd. Vem kan garantera att vi icke för närvarande befinna oss i en situation, som bara alltför mycket liknar den, vari vårt land och världen för övrigt befunno sig 1938 och 1939?

Efter den långa debatt, som redan har förevarit — en debatt, som icke har mötts av alltför stort intresse, något som en alltigenom tom regeringsbänk och en ganska glest besatt kammare har vittnat om — ha åtskilliga frågor berörts och mycket av vad jag tänkt säga är redan sagt. Jag kan i långa, långa stycken instämma i de anföranden, som hållits före mig av herrar Lundgren och Ohlon. Det var med stort intresse som jag hörde den libe-

rale gruppleddaren här i kammaren troget följa den konservative ledaren i England, Mr. Churchill, i spåren. Jag skall be att få önska herr Ohlon god fortsättning på den vägen!

Den fråga jag i första hand skulle vilja beröra är punkt 52, den punkt alltså som just nu föreligger till kammarens bedömning. Den punkten gäller krigsmateriel frågan, alltså anskaffning av tygmateriel m. m. Jag behöver inte här framhålla, hur viktigt det är att i tid förse sig med denna materiel. Vi förstå allesammans att det kan vara oerhört svårt att anskaffa sådan materiel under krig, och det som försummas under fredstid, har man kanske små möjligheter att ta igen under krigstid. Men alldeles bortsett därifrån måste nyanskaffning ske, och detta av flera olika skäl. Som en föregående talare redan har anmärkt, är ju en hel del av vår materiel i hög grad föråldrad. Den är omodern. Det mest slående exemplet är väl att vi utc vid våra förband fortfarande ha kanoner med årtallet 1902.

Men dessutom tillkommer att en ständig förslitning sker av denna materiel, och det är denna förslitning som gör det nödvändigt att i tid anskaffa ny materiel. Jag vill tillägga att det denna gång inte i nämnvärd mån gäller någon strid om direkta anslag. Vad det framför allt gäller är beställningsbemyndigandena. Och därvidlag har, såsom en föregående talare redan anmärkt, regeringen under denna punkt föreslagit att beställningsbemyndigandet skall fastställas till 110 miljoner kronor plus 6,5 miljoner kronor, alltså sammanlagt 116,5 miljoner kronor, under det att den borgerliga oppositionen har begärt beställningsbemyndiganden på 152 miljoner kronor plus 6,5 miljoner kronor, alltså sammanlagt 158,5 miljoner kronor.

Jag skall be att med några ord få beröra vad det innebär för vårt land att regeringen har sådana möjligheter att i tid beställa den krigsmateriel som finnes att få. Det gäller först och främst att i tid komma in i beställningskön.

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

Jag vill be kammarens ledamöter observera, att här föreligger icke någon prioritet för svenska beställningar av krigsmateriel i detta land och att staten sålunda vid sina beställningar måste komma in i kön precis som andra länder få göra. Det gäller vidare att få till stånd en väl organiserad serietillverkning. Detta kan man inte få, om inte beställningarna äro utlagda i tid, så att industrierna kunna planlägga produktionen och se till att allting går så smort som möjligt.

Det gäller vidare att få fram den krigsviktiga materielen så snart som möjligt. Vi veta att det redan nu är en ganska lång leveranstid på denna materiel och att det därför är av yttersta vikt att beställningarna läggas ut i tid.

Slutligen kunna dessa beställningsbemyndiganden också ha betydelse av den anledningen att det kan yppa sig möjligheter att utomlands köpa denna materiel, och om då pengar inte stå till förfogande och man inte vill tillgripa beredskapsstaten, möter det mycket stora finansiella svårigheter att lösa detta problem.

Det är inte säkert, att kriget väntar, till dess att vi bli färdiga med vår materielförsörjning. Och jag vill påminna kammaren om att det förslag, som arméchefen framlade i juni månad förra året och som gick ut på ett beställningsbemyndigande på 152 miljoner kronor, tillkom före Koreakrisen. Det var ett förslag som arméchefen betraktade som ett rent normalt förslag och som inte på något sätt var föranlett av någon internationell kris.

Vad det här gäller har redan föregående talare erinrat om. Det är luftvärns pjäser, artilleripjäser och pansarvärns vapen med tillhörande ammunition. Det är stridsvagnsminor, spräng- och tändmateriel, motorfordon och däck till dessa samt mycket annat. I motionerna ha ju våra svagheter på dessa punkter redovisats, inte minst när det gäller fältartilleriet.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang erinra om den egendomliga serie av beställningsbemyndiganden,

som den nu sittande regeringen har presterat under de senaste förflutna åren. För budgetåret 1949/50, när man ännu bedömde läget i världen relativt optimistiskt, begärde regeringen ett beställningsbemyndigande på 125 miljoner kronor. 1950/51 gick man ned till 115 miljoner kronor, eller kanske jag hellre borde säga 104 miljoner kronor, — men jag skall inte diskutera den siffran — ty de 11 miljoner kronorna utgjordes ju av en omdisponering av vissa anslag. I år nöjer sig regeringen med 110 miljoner kronor. Man får av dessa siffror sannerligen inte det intrycket, att det internationella läget har undergått en skärpning under dessa år.

Jag kan inte gå närmare i detalj i dessa frågor, därför att de siffror, som skulle kunna belysa läget på olika materielavsnitt, äro hemliga. Bakom dessa hemliga siffror kan försvarsministern dölja sig. Där får försvarsministern ett skalkeskjul, om jag så får säga. Men jag tror, att om vi verkligen visste siffrorna, skulle vi inte se så optimistiskt på våra resurser som jag är rädd att åtskilliga av kammarens ledamöter för närvarande göra.

Med herr talmannens tillåtelse skall jag även be att vid detta tillfälle i likhet med föregående talare få beröra ett par andra punkter under fjärde huvudtiteln.

Nästa punkt, som jag vill säga några ord om, är punkten 80:o), som gäller underhållet av marinens fartyg. I detta sammanhang kan jag ju inte underlåta att framhålla den stora misshushållning, som för närvarande äger rum i det svenska samhället genom den vanvård av våra tillgångar som äger rum på de mest skilda områden. Jag behöver bara erinra om huru det står till med bostadsbeståndet och hur vården försummas av detta, hur reparationstjänsten underlåtes och vilka konsekvenser detta kan ha för framtiden. Vad flottan beträffar är läget precis detsamma. Jag vill erinra om att flottan måste äga en snabb beredskap i nuvarande utrikespolitiska läge och att det därför borde vara ett intresse för oss alla att tillse,

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

att de nödvändiga reparationerna verkligen bli utförda. Vad reservanternas här ha föreslagit, är inte mer än en ökning av anslaget till underhållet av flottans fartyg till 4 miljoner kronor. Jag tror att det är en mycket dålig ekonomi att inte bevilja dessa medel.

Nästa punkt, 100:o), gäller anskaffning av flygmateriel m. m. Herr Ohlon har så värtaligt, delvis med hjälp av herr Churchill, skildrat flygets betydelse i det moderna kriget, att jag inte utförligare behöver uppehålla mig vid denna sak. Koreakriget har givit oss den senaste belysningen härav, och jag tror att den illustrationen kan räcka ett långt stycke. Jag vill endast framhålla, att vi behöva ett starkt flygvapen för att kunna genomföra en ostörd mobilisering och att flygvapnet är av största vikt för krigföringen och hemortsförsvaret. Jag tror att det räcker med att i detta sammanhang erinra härom.

Jag vill liksom tidigare talare påminna om att utgångspunkten för alla våra resonemang i denna sak måste bli det riksdagsbeslut, som fattades år 1948 om flygvapnets utveckling. Med beklagande måste jag konstatera, att förverkligandet av detta riksdagsbeslut är från år skjutes undan. Jag tror att det är nödvändigt att vi snarast möjligt få den ytterligare förstärkning som behövs genom att utbygga de två dagjaktflottiljer, som reservanternas ha föreslagit med ett beställningsbemyndigande på 30 miljoner kronor och ett direkt anslag på 6 miljoner kronor.

Till sist, herr talman, skall jag be att få säga några ord om försvarets forskningsanstalt, som redan förut här i debatten karakteriserats som vår fjärde vapengren. Herr Ohlon sade det inte direkt, men jag fick av hans anförande den uppfattningen, att utredningen om denna försvarsanstalts centrala ledning skulle kunna tagas som en förevändning för att inte nu genomföra den förbättring av dess anslag som reservanternas ha föreslagit. Jag tror inte att man på grundval av denna utredning skall vara förhindrad att genomföra den treårsplan, som har förutsetts i en proposition att

genomföras under åren 1949—1952. Jag kan också fullständigt instämma i de vackra komplimanger som herr Ohlon gav personalen vid detta viktiga verk. Jag kan likaledes instämma i vad han sade när han erinrade om att vi riskera att till enskilda industrier och andra allmänna verk förlora den högt kvalificerade personal som har utbildats inom detta verk.

Här är inte platsen och kanske inte heller tidpunkten att närmare belysa vad den svenska isolationismen kan ha för fördelar och nackdelar, men så mycket kan jag väl ändå få lov att säga i detta sammanhang, att vi på väsentliga punkter äro avstängda från främmande länders forskningsresultat på krigföringens område. Desto viktigare är det då att vi själva kunna åstadkomma en forskning av tyngd och vikt på detta område för att skaffa fram nya vapen såväl för anfall som för försvar, de nya vapen som det moderna kriget kräver. Utan en vetenskaplig upprustning av försvarets forskningsanstalt är det inte möjligt för oss att få dessa nya vapen. Jag skall f. ö. inte ingå på några detaljer i fråga om inflyttningen av försvarets forskningsanstalt i Lv 3:s kaserner, och inte heller på det anslag som kan behövas för evakuering under krig av försvarets forskningsanstalt. Det är möjligt att jag kan få anledning att återkomma härtill längre fram under debatten.

Jag måste till sist beklaga, att regeringen har velat ta ansvaret för ett nej till de mycket måttliga förslag, som en samlad opposition denna gång har lagt fram till försvarets stärkande. Det kan ju knappast ha gällt regeringens prestige. I varje fall måste man ändå säga sig, att rikets säkerhet måste väga så oerhört mycket tyngre än sådana prestigefrågor, att jag inte ens ett ögonblick vågar förutsätta att dylika prestigesympunkter kunna ha varit avgörande. Regeringen åberopar det statsfinansiella läget. Jag vill erinra om att när det verkligen gäller — det visade sig ju under förra världskriget — komma de statsfinansiella synpunkterna att väga oerhört

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

lätt vid sidan av angelägenheten att bevara freden och vårt lands självständighet, värden som väl icke kunna mätas med de penningpåsar, som nu dras fram i debatten som ursäkt för att man inte vill anslå de relativt små extra anslag som krävas för att på väsentliga punkter få en bättre försörjning av den krigsmateriel som behövs. Jag är rädd för att vi bittert kunna få ångra de försummelser som vi nu göra oss skyldiga till, om vi inte ge försvaret den materiel-försörjning som är nödvändig för att det skall bli funktionsdugligt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer som föreligga under de punkter som jag här berört.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Jag har deltagit i arbetet inom statsutskottets första avdelning vid behandlingen av dessa frågor. Jag kan försäkra kammaren, att det där icke har rätt någon principiell meningsskiljaktighet beträffande inställningen till vårt försvarsväsen eller om de åtgärder som böra vidtagas för att skydda vår självständighet. Av den debatt, som har förts här, kan man lätt få den uppfattningen att det inom utskottet skulle ha förekommit dylika meningsskiljaktigheter, men så har icke varit förhållandet. Meningsskiljaktigheterna ha rört sig om vad som kan anses vara nödvändigt att bevilja till vårt försvarsväsen och om hur mycket vi ha råd till.

De borgerliga partiernas representanter hemställde i en motion vid början av årets riksdag om höjning av anslagen till vissa väsentliga ändamål inom försvaret, vilka vi ansågo vara eftersatta och inte tillräckligt tillgodosedda. Denna samfälliga aktion för att stärka vårt försvar torde ha betytt åtskilligt för att rikta det allmänna intresset på nödvändigheten av att något åtgjordes i detta avseende. Försvarsministern framlade därefter dels proposition om anskaffande av en nattjakflottilj och dels förslag om anordnande av repetitionsövningar i fältmässiga förband för flera

av de värnpliktiga årsklasserna, vilket bör medföra en väsentlig förstärkning av försvaret.

Inom de borgerliga partierna ha vi både vid framläggandet av den gemensamma försvarsmotionen vid början av årets riksdag och sedermera vid handläggningen av försvarsfrågorna inom statsutskottet ansett, att det i nuvarande allvarliga läge, då utvecklingen är så ovisst och då stormakterna vidta kraftiga åtgärder för att stärka sitt försvar och pressa mindre stater, som äro i allians med dem, till att utöka sitt försvar, är det nödvändigt att vi här i Sverige, som har valt den alliansfria linjen, också vidta åtgärder för att stärka vårt försvar.

Det är huvudsakligen på tre punkter som de borgerliga representanterna i statsutskottet ha hemställt om ytterligare åtgärder utöver vad statsutskottets majoritet föreslagit med tillstyrkande av regeringens förslag.

Vi anse framför allt att behovet av tygmateriel inom försvaret bör tillgodoses. Det är visserligen redan enligt Kungl. Maj:ts och utskottets förslag många miljoner som anslås för detta ändamål. Försvarsministern nämnde i sitt tidigare anförande här i dag, att anslaget till förstärkning av försvarsmateriel för nästa budgetår är 138 miljoner kronor större än under innevarande budgetår. Men denna ökning beror delvis på att anskaffningen av tygmateriel tidigare har varit eftersatt på grund av att man inte ansett det vara någon fara med att dröja; kanske har man inte heller haft tillgång till de nya modeller, som skola ligga till grund för framställning av ny krigsmateriel. Denna försummelse att redan tidigare anskaffa den nödvändiga materielen har vållat, att kostnaderna bli så mycket större när all denna materiel nu måste anskaffas på en gång.

Detsamma gäller det belopp på 128 miljoner kronor som nu föreslås för repetitionsövningar. Att detta belopp blivit så stort beror ju till stor del på att repetitionsövningarna ha varit inställda under de föregående åren. Hade repe-

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

titationsövningar anordnats successivt, hade naturligtvis kostnaderna fördelats på flera år. Härmed vill jag på intet sätt säga, att det hade varit bättre för vår försvarsberedskap, om repetitionsövningarna hade anordnats tidigare. Om det skulle bli fara å färde för vårt land inom den närmaste framtiden, är det ju bättre att vi haft dessa krigsmässiga övningar nu och i större omfattning än om de ägt rum årligen. Det är väl för övrigt så med varje försvarsorganisation, att den i viss mån måste vara elastisk, så att den kan anpassas efter olika lägen och göras mera effektiv under tider då detta är nödvändigt.

Vi anse emellertid att det av Kungl. Maj:ts begärda beställningsbemyndigandet, vilket tillstyrkts av utskottet, icke är tillräckligt, varför vi yrka, att Kungl. Maj:ts beställningsbemyndigande för anskaffning av krigsmateriel skall ökas med 42 miljoner kronor. I reservationen under punkt 52:o) anföres härom: »Utskottet vill erinra om att en betydande del av vårt lätta fältartilleri består av föråldrade pjäser, konstruerade under 1900-talets första decennium och därför avsevärt underlägsna motsvarande pjäser i utländska arméer. Till denna kvalitativa underlägsenhet bör enligt utskottets mening även läggas att vår relativa artilleristyrka — artilleripjäser per infanteribataljon — är låg i förhållande till utländska arméorganisationer. Likaså är vårt luftvärn på grund av flygteknikens snabba utveckling i stort behov av modernisering. Med hänsyn till det utrikespolitiska läget är det nödvändigt att snarast möjligt avhjälpa dessa brister.» Därtill kommer att det genom en ökning av beställningsbemyndigandet skulle bli möjligt att hos industrien utlägga beställningar i större omfattning, vilket skulle möjliggöra en jämnare tillverkning. Det skulle därigenom bli lättare att tillgodose försvarsväsendets behov av denna materiel.

Detta gäller även luftvärnet, vilket ju måste anpassas efter skiftande förhållanden. Flygtekniken har undergått en mycket snabb utveckling. När vår nuvarande luftvärnsmateriel anskaffa-

des, var flyghöjden väsentligt lägre än vad den nu är. Även flygmaskinernas hastighet var då avsevärt lägre. Vi behöva därför anskaffa modernare luftvärns pjäser, vilket kommer att kosta mycket pengar, men faktum är att denna modernare materiel måste anskaffas. Detsamma gäller pansarvärnet. Även för dess vidkommande behöva nya vapen anskaffas i tillräcklig omfattning.

Reservanterna ha förutom beträffande anskaffningen av tygmateriel anmält från utskottsmajoriteten avvikande mening i fråga om anslagen till flyget och flottan. Det är således dessa tre punkter som för oss är det väsentliga.

Vi anse, att jaktflyget nu bör förstärkas i den omfattning som 1948 års riksdag i princip beslöt. Det återstår ännu att anskaffa fyra dagjaktflottiljer. Vi anse att man icke bör dröja med denna förstärkning av vårt flygvapen. Flygvapnet har fått en allt större betydelse. Ett dröjsmål med genomförandet av det principbeslut, som riksdagen tidigare har fattat, skulle leda till att flygvapnet icke får den effektivitet som vi då räknade med. Kostnaderna för denna förstärkning enligt reservanternas förslag skulle inte heller bli särskilt oroväckande stora. Samtliga kostnader för anskaffningen av flygmateriel skulle uppgå till 96 miljoner kronor, men vad som nu begäres, d. v. s. uppsättandet av två flottiljer, skulle endast erfordra ett beställningsbemyndigande på 60 miljoner kronor. Nöjer man sig med att endast anskaffa två dagjaktflottiljer, vilket reservanterna föreslå, skulle det av regeringen begärda beställningsbemyndigandet endast behöva ökas med 30 miljoner kronor jämte ett anslag på 6 miljoner kronor. Vi ifrågasätta även, om det inte vore möjligt att från utlandet köpa en del jaktplan för ytterligare två dagjaktflottiljer. Det skulle enligt vår uppfattning sannolikt vara möjligt att köpa denna materiel i utlandet, vilket skulle medföra en avsevärd förstärkning av vårt flygvapen.

Även flottans underhållsanslag ha under de senare åren eftersatts. Flottan befinner sig därför icke i det skick som

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

är önskvärt. Många invända kanske, att flottan numera inte har så stor betydelse och att den inte kan göra den insats inom vårt försvar som vi räkna med. Men det veta vi faktiskt ingenting om. När vi nu i alla fall ha en flotta, böra vi väl hålla detta försvarsmedel i fullgott skick. De marina förvaltningsmyndigheterna ha förklarat, att det belopp på 1 miljon kronor, som regeringen föreslår, är otillräckligt, varför de begärt större anslag. Reservanterna föreslå, att anslaget skall ökas till 4 miljoner kronor. Det är inget stort belopp, men det skulle bidra till att förstärka flottans stridsberedskap, vilket vi anse vara mycket angeläget.

Vad jag nu här påpekat, och det är detta som är det mest väsentliga, innebär ingenting avskräckande i fråga om kostnaderna. Och ställa vi storleken av de medel som vi begärt i relation till vad andra stater kosta på sitt försvar — herr Andrén har ju tidigare berört den saken här i debatten — kunna vi inte anse att bördan kommer att bli alltför betungande. När det gäller vår frihet, kan det vara värt att göra dessa offer.

Med vad jag här sagt tror jag att jag har styrkt, att det inte råder någon meningsskiljaktighet i princip mellan den ståndpunkt som vi intagit och utskotts-majoritetens. Skillnaden ligger endast i bedömningen om man skall ge vad reservanterna här föreslagit eller stanna vid Kungl. Maj:ts förslag. Det gjordes ett försök inom utskottets första avdelning att få en kompromiss till stånd. De socialdemokratiska ledamöterna inom avdelningen gingo då med på att öka beställningsbemyndigandena med 10 miljoner kronor, som herr Gillström nyss nämnde, men i övrigt skulle enligt deras förslag varken flottan eller flyget erhålla några medel utöver vad Kungl. Maj:t begärt. En sådan kompromiss ansågo vi skulle ge för litet. Den skulle knappast ge någonting i fråga om effektivitet för försvarets förstärkning. Därför vidhöllo vi den ståndpunkt som vi först intagit — visserligen med någon moderation beträffande dagjaktflyget; då

vi ansågo att man sannolikt inte skulle kunna komma längre, stannade vi vid det förslag som reservationen på denna punkt innehåller.

Här under debatten har även upptagits diskussionen om försvarets forskningsanstalt. Inom utskottet ha vi under senare år, när vi handlagt dessa frågor — jag har deltagit i handläggningen av dem under flera riksdagar — haft kännedom om genom representanter för försvarets forskningsanstalt, att anstalten inte har blivit tillgodosedd vare sig ekonomiskt eller organisatoriskt i en sådan utsträckning, som de ansågo vara nödvändigt för att hålla forskningsanstalten på ett sådant plan att den tillfredsställande kunde fylla sin uppgift. Jag har dock för min del icke biträtt de reservationer, som äro avgivna på denna punkt. En höjning av avlöningsposten ansåg jag inte att statsutskottet kunde utan föregående prövning inom departementet framlägga förslag om, utan även här böra de vanliga löneregleringsprinciperna tillämpas. Jag ansåg mig därför icke kunna gå med på reservationen med förslag härom. Inte heller ansåg jag mig kunna biträda de mindre vittgående förslagen i den andra reservationen, att man skulle ge vissa anställda löneförbättring men i övrigt låta det bero.

Jag vill emellertid göra det uttalandet här, att jag hoppas att Kungl. Maj:t så snart som möjligt skall upptaga dessa frågor till omprövning och att forskningsanstalten skall bli tillgodosedd på ett sådant sätt både i lönehänseende och i organisatoriskt hänseende, att arbetsförhållandena bli tillfredsställande och att forskningsanstalten gives möjlighet att bedriva sin verksamhet under bättre förutsättningar än den nu får göra. Ty det råder starkt missnöje inom personalen vid anstalten, och det kan icke befordra ett gott resultat.

Herr talman! Med vad jag nu sagt ber jag att få yrka bifall till reservationen under nu förevarande punkt.

Herr statsrådet VOUGT: Herr talman! I likhet med vad fallet har varit med

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

tidigare talare på denna punkt skall jag tillåta mig att nu i ett sammanhang beröra de frågor, i vilka det så till vida blivit en skiljaktig mening inom utskottet, att det föreligger samlade reservationer från de tre borgerliga oppositionspartierna.

I den första av dessa punkter, d. v. s. den som gäller bemyndigande att beställa tygmateriel, vill jag säga, att enligt min mening de beställningar av artilleri- och luftvärnsmateriel skola kunna ske, som i år böra göras för att den svenska produktionskapaciteten skall kunna utnyttjas i full utsträckning. Jag skall be att få förklara detta med följande redogörelser för de olika bemyndiganden att göra beställningar, som tygavdelningen inom arméförvaltningen har fått.

I arméförvaltningens ordinarie medelsäskanden för budgetåret 1951/52 begärdes bemyndigande att utlägga beställningar för 152 miljoner kronor. Enligt beslut vid 1950 års höstriksdag erhöll arméförvaltningen ett bemyndigande av 34 miljoner kronor, vilket belopp avsågs för tidigareläggning av vissa i äskandet avsedda beställningar. I statsverkspropositionen har begärts bemyndigande på ytterligare 110 miljoner kronor, varför beställningar på sammanlagt 144 miljoner kronor kunna utläggas av de av arméförvaltningen ursprungligen begärda 152 miljoner kronorna. Arméförvaltningen kommer alltså vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag att erhålla så gott som hela det bemyndigande som ämbetsverket ursprungligen begärt. Emellertid har arméförvaltningen sedermera begärt ett ytterligare bemyndigande på 34 miljoner kronor, motsvarande det av höstriksdagen medgivna bemyndigandet.

Striden gäller här egentligen frågan, om höstriksdagens beslut innefattar ett förskott på den för budgetåret 1951/52 avsedda anskaffningen eller en utökning av den totala ramen för anskaffningarna. Regeringen har ställt sig på den förstnämnda linjen och har alltså icke kunnat gå med på den av arméförvaltningen begärda utökningen av den totala ramen

för beställningsbemyndigandena. Jag får erinra om att redan den av regeringen föreslagna bemyndiganderamen, sammanlagt 144 miljoner kronor, är mer än dubbelt så stor som det bemyndigande som arméförvaltningen erhöll på grundval av sitt äskande året förut.

Vid bifall till regeringens förslag, som utskottet nu har gjort till sitt, kommer arméförvaltningens krav att ha tillgodosetts i följande omfattning. Av höstriksdagen ha medgivits beställningar på 34 miljoner kronor. I ordinarie beställningsbemyndigande för nästa budgetår ha upptagits 110 miljoner kronor. För viss radaranskaffning från utlandet har ett särskilt belopp av 11 miljoner kronor ställts till förfogande. Slutligen har, vilket inte tidigare nämnts här i dag, begärts ett anskaffningsbemyndigande av 15 miljoner kronor för anskaffning av motorfordon i samband med anordnandet av repetitionsövningarna. Sistnämnda anskaffning, som samtidigt innebär en tidigareläggning av förnyelsen av arméns standardmotorfordon, omfattar 670 lastbilar, 80 personbilar, 270 motorcyklar och 150 traktorer. Denna anskaffning kommer alltså utöver vad som ursprungligen tänkts. Arméförvaltningen är sålunda befriad från nödvändigheten att använda en del av den av arméförvaltningen ursprungligen föreslagna bemyndiganderamen för anskaffning av dessa motorfordon. Regeringen anser att det inom ramen för de sålunda angivna beloppen, sammanlagt 170 miljoner kronor, skall vara möjligt att inrymma den beställning av artilleri- och luftvärnspjäser, som bör äga rum under nästa budgetår.

Jag övergår därefter till punkten om marinens underhållsanslag. Marinens underhållsanslag har i Kungl. Maj:ts förslag upptagits med ett belopp av 27,3 miljoner kronor, eller 1 miljon kronor mer än för innevarande budgetår. Med hänsyn till att i årets anslag ingår ett belopp av 1 miljon kronor av engångsnatur, vilket också påpekas av utskotts-majoriteten, utgör den reella anslagshöjningen 2 miljoner kronor, eller nära 8 procent.

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

Härtill kommer emellertid att vid bedömandet av frågan om underhållsanslagets storlek bör beaktas, att ett genomgripande moderniseringsprogram, som tar i anspråk kapaciteten vid våra varv i mycket stor utsträckning, för närvarande pågår beträffande flottans fartyg. Ett fartyg som undergår en genomgripande ombyggnad behöver givetvis icke samtidigt underkastas exempelvis generalbesiktning.

Jag övergår slutligen till frågan om fortsatt utbyggande av flygvapnet. Betalningsutfallet under anslaget till anskaffning av flygmateriel har från budgetåret 1948/49 ökats från 119 miljoner kronor till omkring 210 miljoner kronor under innevarande budgetår. För nästa budgetår förutses en ytterligare ökning med 30 miljoner kronor. Denna mycket kraftiga stegring av utgifterna sammanhänger med den redan beslutade förstärkningen av flygvapnet. En ytterligare förstärkning skulle föranleda engångskostnader på omkring 100 miljoner kronor. Därvidlag ha emellertid reservanterna nu bara föreslagit beslut beträffande hälften.

Redan den nu pågående och av riksdagen beslutade förstärkningen av flygvapnet kräver särskilda åtgärder för att tillgodose den inhemska flygindustriens behov av arbetskraft. Som exempel kan nämnas att arbetarstyrkan vid SAAB i Linköping under år 1951 och första halvåret 1952 måste ökas med 600 man. För samtliga dessa måste skaffas bostäder (bostadsbaracker och familjebostäder). Om ytterligare fyra flottiljer skola förstärkas, måste 500 man till anställas under tiden $\frac{1}{7}$ 1952— $\frac{1}{7}$ 1953. Även för dessa måste nya bostäder anskaffas. Då den ordinarie bostadskvoten för hela Linköping för år 1951 uppgår till 460 — Linköping är som bekant en stad, där det råder en utomordentligt stor brist på bostäder och där ett mycket starkt önskemål att få bygga bostäder gör sig gällande — inses att det här måste vidtagas extraordinära åtgärder för att SAAB:s bostadsbehov skall kunna tillgodoses. Regeringen har ansett, att en bostadsanskaffning av denna omfattning

knappast är möjlig att genomföra under nu rådande förhållanden, och detta har medverkat — jag vill inte säga att det har varit utslagsgivande — till regeringens beslut att vid innevarande års riksdag icke föreslå en ytterligare förstärkning av flygvapnet.

Jag hoppas att denna kammare skall följa vad regeringen har föreslagit och vad utskottets majoritet har tillstyrkt.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Jag skall först be att med några ord få kommentera den sista delen av statsrådets Vougts anförande.

Herr statsrådet kom med de många gamla ursäkterna, som ligga i brist på arbetskraft och framför allt brist på bostäder. Jag vill erinra kammarens ledamöter om att när det gällde att realisera de stora projekt, som sammanhängde med ryssavtalet, var regeringen beredd att ge byggnadstillstånd och därmed bidra till att skaffa arbetskraft. Det förefaller mig rimligt att den svenska regeringen hade visat lika stort intresse när det gäller det svenska försvaret som när det gällde det ryska avtalet.

Jag begärde närmast ordet, herr talman, för att med några ord kommentera den sammanfattning, som statsrådet Vougt gav beträffande beställningsbemyndigandena under de sista åren. Denna sammanfattning byggde, förefaller det mig, på en sammanblandning av budgetåren. Jag vill först erinra om att för budgetåret 1949/50 beviljade riksdagen ett beställningsbemyndigande på 125 miljoner kronor. För 1950/51 beviljades under vårriksdagen 70 miljoner kronor och på tilläggsstat för 1950/51 ett anslag på 34 miljoner kronor plus en om-disponering på 11 miljoner kronor, vilket för budgetåret 1950/51 tillsammans gör 115 miljoner kronor. Det går verkligen icke att flytta över de sista anslagen, som äro beviljade på tilläggsstat för 1950/51, till följande budgetår. Därtill kommer sedan i år regeringens begäran om beställningsbemyndiganden på 110 miljoner kronor plus 6,5 miljoner kronor.

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

Det är på det sättet vi få den fallande serie, som jag påtalade i mitt förra anförande och som jag fortfarande måste finna anmärkningsvärd.

Herr OHLON: Herr talman! Herr Andrén har sagt det väsentliga av vad jag ville säga, nämligen att herr statsrådet här manövrerar med siffror från det ena budgetåret till det andra, så att man till sist vet varken ut eller in.

För att få en rätsida på saken, skulle jag vilja föreslå, att man slår samman de två senaste budgetåren, som det här är tal om, nämligen det innevarande och det nästkommande. Mot äskanden på 282 miljoner kronor för dessa två budgetår svarar då ett beställningsbemyndigande som föreslås till 225 miljoner kronor. Dessa 225 miljoner kronor äro alltså utslagna på två budgetår och få ses mot bakgrunden av vad riksdagen beviljade för det enda budgetåret 1949/50, vilket var 125 miljoner kronor. Det är tydligt att här skett en nedgång i beställningsbemyndigandenas storlek under denna kritiska tid och under en tid med fallande penningvärde, då utbytet av vad som beviljas i pengar blir mindre och mindre allteftersom tiden går.

Statsrådet var inne på frågan om industriens möjligheter att sluka alla dessa beställningar. Jag har haft en del förbindelse med försvarsindustrien och framför allt med den försvarsindustri, som utgör den största flaskhalsen, när det gäller att tillgodose dessa behov. Jag har fått det svaret, att om industrien får tillfälle att planera sin tillverkning på lång sikt, kan den åtaga sig mycket större beställningar för krigsmaktens behov än vad som nu är möjligt. Det är alltså ett uttalande i rakt motsatt riktning mot det som statsrådet här gjorde.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Försvarsministern gjorde gällande att de beställningsbemyndiganden, som Kungl. Maj:t begärt i fråga om tygmateriel och som majoriteten i statsutskottet tillstyrkt, äro tillräckliga med hänsyn till den

svenska industriens produktionskapacitet. Enligt bestämda upplysningar, som vi fått under ärendets behandling på första avdelningen, är det med hänsyn till önskvärdheten att industrien skall kunna leverera materiel jämnt och i snabb takt nödvändigt att utöka beställningsbemyndigandena på sätt som chefen för armén äskat och som också reservanterna ha förordat i sin reservation. Ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag kommer att innebära att den nödvändiga ombeväpningen av vårt fältartilleri ytterligare försinkas. Vi komma då att fortfarande ha pjäser, som konstruerades vid sekelskiftet. Jag vill erinra om att våra fältkanoner ha modellåret 02.

Ett bifall till utskottsmajoritetens förslag kommer också, såsom jag tidigare framhållit — försvarsministern var då inte närvarande i kammaren — att medföra att avhjälpandet av den mycket stora bristen på stridsvagnsminor kommer att ytterligare fördröjas. Det är desto allvarligare som vi av kända skäl ha en stor svaghet däri att vårt närpansarvapen ju är relativt kient. Det ha vi debatterat i andra sammanhang.

Jag har, herr talman, i anledning av försvarsministerns yttrande velat göra dessa påpekanden.

Herr statsrådet VOUGT: Herr talman! Jag försäkrar herrar Andrén och Ohlon, att jag här icke gör någon sammanblandning av budgetåren. Jag skall försöka att ännu en gång förklara hur enkelt detta enligt min mening är. Jag skall då inte alls röra vid tidigare beställningsplan utan tar helt enkelt den utgångspunkt, som de ärade motionärerna vid årets riksdag ur de tre borgerliga partierna tagit.

Motionärerna säga, att före Korekriget — det var i själva verket i augusti som skrivelsen kom in till regeringen, och den var daterad efter Koreakrigets utbrott, men planeringen var uppgjord dessförinnan — har arméchefen föreslagit en bemyndigandeplan på 152 miljoner kronor, och den har regeringen icke velat tillgodose. Nu säger jag: i första

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

hand fick arméförvaltningen efter Koreakrigets utbrott, d. v. s. på hösten 1950, genom beslut av höstriksdagen tilläggsanslag för innevarande budgetår på 34 miljoner kronor. Med detta bemyndigande kunde alltså arméförvaltningen börja beställa av den materiel, som ligger inom planen på 152 miljoner kronor. Där ha vi alltså 34 miljoner kronor. Sedan komma 110 miljoner kronor, som äro föreslagna på huvudtiteln. Det gör 144 miljoner kronor. Därefter komma 11 miljoner kronor, som vi ha letat fram ur våra gömmor, om jag får använda det något lättfärdiga uttrycket; det är ju så att av de reservationsmedel, som bl. a. stått till försvarets förfogande, drages tid efter annan in till budgetutjämningsfonden det som man icke anser skall komma till användning, och försvaret mister alltså pengarna. Av dessa medel ha vi alltså plockat fram 11 miljoner kronor för beställning av radar, då det yppade sig en möjlighet att beställa radar, som man tidigare icke känt till. Därmed äro vi uppe i en sammanlagd beställningsbemyndigandeplan på 155 miljoner kronor. Det har utskottet också mycket riktigt observerat.

Sedan tillägger jag utöver detta, att vid innevarande års riksdag, i den proposition som framlades i mars, har tillstånd begärts av riksdagen att köpa motorfordon för 15 miljoner kronor. Dessa motorfordon skola användas vid repetitionsövningarna men stanna ju inom försvaret och tillhöra alltså den materiel, som skulle allt eftersom tiden fortskred anskaffas på denna bemyndigandeplan på 152 miljoner kronor eller på den bemyndigandeplan som ligger därutöver.

Följaktligen, säger jag, ha ifrån hösten 1950 de militära myndigheterna fått en bemyndigandeplan, som sträcker sig över nästa budgetår, på 170 miljoner kronor. När man sålunda på detta sätt genom ett extra anslag tillgodosett inköp av motorfordon, är det min förhoppning, att vi skola inom denna bemyndigandeplan kunna lägga in även beställningarna av det artilleri och det luftvärn, som behöva beställas under

denna tid för att den svenska produktionens kapacitet skall kunna utnyttjas.

Jag sade icke, herr Lundgren, att beställningarna äro tillräckliga för den svenska industriens produktionskapacitet över huvud taget. Det har jag icke någon möjlighet att yttra mig om. Det är en oerhört svår fråga att bedöma. Men jag sade att de önskemål, som uppställas från oppositionens sida om att man skall kunna tillgodose i detta fall Bofors med beställningar av artilleri och luftvärn, tror jag mig kunna infria på grund av att bemyndiganderamen på detta sätt i själva verket har blivit 170 miljoner kronor.

Herr ANDRÉN: Herr talman! Försvarsministern började sitt anförande med att säga, att han skulle göra sin framställning så enkel som möjligt. Jag kan ge försvarsministern den komplimangen, att han var lika enkel i sitt första anförande och gjorde sig skyldig till samma fel.

Jag har i mitt anförande icke talat om beställningsbemyndigandena fr. o. m. förra hösten t. o. m. det kommande budgetåret. Jag har såsom rimligt är tagit ett budgetår i sänder. Försvarsministern vill i genomskinligt syfte sammanblanda budgetåren för att få en bättre serie än den som jag förut presenterat som försvarsministerns. Men hur man än resonerar kommer man icke ifrån den skillnaden, att för nästa budgetår har den borgerliga minoriteten föreslagit beställningsbemyndiganden på 152 miljoner kronor, under det att regeringen har nöjt sig med att föreslå 110 miljoner kronor plus de 6,5 miljoner kronor för motorfordon, som vi i detta sammanhang helt kunna bortse ifrån, ty på denna punkt äro båda parterna av samma åsikt.

Jag har redan i mitt första anförande sökt klarlägga, hur betydelsefullt det är för hela det svenska försvaret att få lägga ut beställningarna i tid för att få materielen i tid. Vi riskera att komma långt tillbaka i kön, om vi icke lägga ut

Anslag till anskaffning av tygmateriel m. m.

beställningarna i tid. Det är den synpunkten, som jag, herr talman, ansett vara av avgörande betydelse i detta sammanhang. Därför tillåter jag mig att framlägga den ännu en gång.

Herr **OHLON**: Herr talman! För varje anförande som statsrådet Vougt hållit har det blivit bättre och bättre. Nu har herr statsrådet kommit i den situationen, att han i sina beräkningar begär medel till armén i mycket större utsträckning än armén själv begärt!

Om vi summera ihop de siffror, som statsrådet nämnde — 110 miljoner kronor begäras i dag, 34 miljoner kronor beviljades i höstas, 11 miljoner kronor ha plockats samman från gamla reservationer och disponerats till radar, och 15 miljoner kronor ha gått till motorfordon — äro vi uppe i 170 miljoner kronor. Arméchefen har bara begärt 152 miljoner kronor.

Men det är väl ändå ett rosenrasande sätt att resonera att hänföra de nämnda mindre summorna till det budgetår som följer efter detta. Om det skulle förhålla sig på det sätt, som statsrådet skildrade, borde naturligtvis konsekvensen ha blivit, att arméchefen skulle vara nöjd, ja, mer än nöjd, med vad statsrådet har begärt. Men han är icke nöjd! — Nej, man måste se hela ärendet mot bakgrunden av vad som skedde vid fjolårets riksdag, då arméchefen begärde ett beställningsbemyndigande för tygmateriel på 130 miljoner kronor, under det att bara 70 miljoner kronor beviljades, d. v. s. det blev ett underskott på 60 miljoner kronor.

När jag, herr talman, ändå har ordet, vill jag anknyta till vad statsrådet Vougt nämnde om de 11 miljoner kronor, som nu disponerats ur reservationer för inköp av radar. Jag ställde den frågan i mitt första anförande. Den 16 mars 1949 förhörde jag mig hos försvarsministern om hur det var ställt med vår radarutrustning och fick då svaret, att det fanns goda förhoppningar att den skulle bli fullt tillfredsställande. Jag skulle vilja upprepa den frågan i dag:

Är radarförsörjningen för alla tjänstegrenar inom försvaret i dag tillräcklig?

Herr **LUNDGREN**: Herr talman! Jag vill konstatera att försvarsministern icke berörde mitt yttrande i vad det avsåg stridsvagnsminorna. Jag förmodar att däri ligger ett erkännande, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle medföra mindre möjligheter att avhjälpa de mycket stora bristerna i fråga om stridsvagnsminor, än vad fallet skulle vara om riksdagen följde reservanternas på denna punkt.

Herr **ÖHMAN**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 247 och II: 327 i de delar de beröra den nu föredragna punkten.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om mom. a, fortsatte herr talmannen, hade yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Gränebo m. fl. vid punkten anförda reservationen; samt 3:o), av herr *Öhman*, att kammaren skulle bifalla motionerna I: 247 och II: 327, såvitt nu vore i fråga.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ohlon* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i herr Gränebos m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 52 mom. a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gränebo m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lundgren* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 78;
Nej — 59.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. b hemställt.

Punkterna 53 och 54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till det frivilliga skytteväsendet.

Punkten 61.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlon*, *Andrén* och *Gränebo* (I:174) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson*, *Hedlund* i Rådombeslut och *Ohlin* (II:231), hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret

Anslag till det frivilliga skytteväsendet.
1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågakommande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I:174 och II:231, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Gränebo*, *Mannerskantz*, *Ohlon*, *Alfred Nilsson*, *Ivar Persson*, *Lundgren*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Ståhl*, *Kollberg*, *Wedén*, *Johansson* i Mysinge och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:174 och II:231, såvitt nu vore i fråga, till Armén: Frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 1 600 000 kronor.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Vid denna punkt ha utskottets borgerliga ledamöter avgivit en reservation, vari hemställes om ett något högre anslag till det frivilliga skytteväsendet än som förordats av utskottets majoritet.

Det frivilliga skytteväsendet är som bekant ganska effektivt och har vunnit stor anslutning, men det försämrade penningvärdet har även för skyttets del resulterat i ökade anslagsbehov; både ammunitionen och iordningställandet och skötseln av skjutbanorna kosta mera pengar.

Skytteväsendets ledning har år efter år anhållit om högre anslag, och Kungl. Maj:t och riksdagen ha sökt att i någon mån tillgodose deras önskemål. I regel har skyttet dock inte erhållit vad som visats vara behövt för verksamhetens bedrivande. Också för nästa budgetår har skyttets ledning äskat höjda anslag.

Anslag till det frivilliga skytteväsendet.

Reservanterna förorda en anslagsökning med 100 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t och utskottets majoritet föreslagit. Det ökade anslaget skulle användas för skjutbanornas iordningställande och underhåll. När nu skytteföreningarna i dessa tider utnyttja sina banor mera än förr, är det också angeläget att dessa hållas i gott stånd. Starka skäl tala för att riksdagen nu beviljar det anslag skyttet äskat och reservanterna hemställt om. Ansökningar om bidrag för iordningställande av skjutbanor ha inkommit till ett belopp, överstigande vad som föreslås i reservationen. Det är för att i någon mån bättre tillgodose detta behov, som reservanterna ha förordat ett högre anslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr GILLSTRÖM: Kungl. Maj:t har på denna punkt, herr talman, ökat anslaget med 60 000 kronor. Reservanterna ha i precis samma syfte — att förbättra möjligheterna till underhåll av gevärsskyttets skjutbanor — yrkat höjning av anslaget med ytterligare 100 000 kronor.

Jag ber att under hänvisning till de synpunkter av rent statsfinansiell natur, som tidigare anförts, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmanen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gränebo m. fl. vid punkten anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *förste vice talmannen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och

godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 61, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gränebo m. fl. vid punkten anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *förste vice talmannen* begärde rösträkning, verkställdes, nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 60.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna 62—77.

Vad utskottet hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta behandlingen av det föreliggande utlåtandet skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 250, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes: Omkostnader jämte i ämnet väckt motion;

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till landsfiskalerna m. fl. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser Kungl. hovstaten;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1951/52;

nr 271, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till Statens sjöhistoriska museum: Avlöningar;

nr 272, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag under fjärde huvudtiteln m. m.;

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 till vissa skyddsarbeten å Uppsala domkyrka m. m.;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1951/52 till avlöningar vid livrustkammaren;

nr 275, i anledning av riksdagens år 1950 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning, i vad berättelsen avser Längmanska donationsfonden;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående anslag för budgetåret 1951/52 till bidrag till driften av anstalter för psykopatiska och nervösa barn;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag till avlöningar vid överståthållarämbetet och länssty-

relserna samt angående den civila regionala beredskapsorganisationen; samt

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade bestämmelser rörande avgångsåldern för civila anställningshavare i statens tjänst m. m.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 265, till Konungen i anledning av väckta motioner om beredande av möjlighet att anbringa valkretsbenämning å valsedel vid vissa allmänna val.

Anmäldes och godkändes särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 280, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till religionsfrihetslag m. m. dels ock i ämnet väckta motioner; samt

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i uppbördsförordningen den 31 december 1945 (nr 896), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; och

nr 287, i anledning av väckta motioner om utredning rörande regler om ett opartiskt förfarande för avgörande av tvister i varuskattemål m. m.

Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av mellan Sverige och Ungern träffad uppgörelse rörande ersättning för svenska privata ekonomiska intressen;

konstitutionsutskottets memorial nr 27, angående uppskov med behandlingen av vissa motioner;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilt bidrag till producent av svensk film m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om skatt å elektrisk kraft (elskatteförordning) m. m., i vad propositionen avser medelsanvisning till kontrollstyrelsen, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av yrkessjukdom;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till skolöverstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1951/52 till universiteten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1951/52 till privatläroverk m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till ny ungdomsanstalt för svårbehandlade m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad propositionen avser vissa avskrivningar av nya kapitalinvesteringar;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1951/52;

nr 173, i anledning av väckta motioner om framläggande för 1952 års riksdag

av förslag till lösning av skärgårdens kommunikationsfrågor;

nr 174, i anledning av riksdagens år 1950 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning m. m.;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1951/52 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa vägreparationer; samt

nr 177, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m. jämte i ämnet väckt motion, m. m.;

nr 26, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om bemyndigande att av riksbankens medel taga i anspråk det belopp, som erfordras för anläggande av ett beredskapstryckeri;

nr 27, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om bemyndigande att av riksbankens medel taga i anspråk de belopp, som erfordras för anläggande av skyddsrum för riksbankens avdelningskontor;

nr 28, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om utbyggnad av pappersmaskinen vid Tumba bruk;

nr 29, i anledning av väckt motion om riksdagspension åt förre riksdagsledamoten A. N. Sjöström;

nr 30, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag angående fortsatt utgivande av otryckta ständsprotokoll;

nr 31, i anledning av väckta motioner angående ersättning åt ledamot av allmänt kyrkomöte;

nr 32, angående regleringen för budgetåret 1951/52 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1951/52, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bankoutskottet, jämte i ämnet väckta motioner; samt

nr 34, angående uppskov med behandlingen av ett av fullmäktige i riksgäldskontoret överlämnat förslag angående avlönings- och anställningsvillkor för riksdagens tjänstemän jämte i detta ämne väckt motion;

första lagutskottets memorial och utlåtande:

nr 31, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 200 med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 4:o), 14:o), 15:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, dels väckt motion om ändrad lydelse av 18 kap. 10 § 2 och 3 mom. strafflagen, dels ock väckt motion om utredning angående förbättrade möjligheter att behandla sexualbrottslingarna; samt

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 4:o), 14:o), 15:o) och 16:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303), dels ock i ämnet väckta motioner; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande och memorial:

nr 40, med anledning av dels i statsverkspropositionen gjord anmälan rörande frågan om medel till kostnader för kvalitetskontroll vid export av fisk och fiskprodukter m. m., dels Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1951/52 m. m. jämte i anslutning härtill väckta motioner; samt

nr 41, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.10 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 23 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 4.

Anslag till fartygsbyggnader.

Punkten 78.

I denna punkt hade utskottet hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 247 och II: 327, såvitt nu vore i fråga,

a) godkänna utökning av nybyggnadsprogrammet för marinens fartyg i den omfattning som i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1951 angivits;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med i berörda statsrådsprotokoll angivna grunder medgiva utläggande av beställningar i fråga om modernisering av marinens fartyg och försöksverksamhet avseende fartygsmateriel inom en kostnadsram av 18 500 000 kronor;

c) till Marinen: Fartygsbyggnader för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 60 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 174 och II: 231, såvitt nu vore i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I de likalydande motionerna I: 174, av herrar *Ohlson*, *Andrén* och *Gränebo*, och II: 231, av herrar *Hjalmarson*, *Hedlund* i Rådombeslut och *Ohlin*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning om ersättningsbyggnader för föräldrade jagare och kustjagare med beaktande av vad i motionerna härom anförts.

Herr LUNDGREN: Herr talman! I den gemensamma borgerliga försvarsmotionen har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en skyndsamt utredning om ersättningsbyggnader för föräldrade jagare och kustjagare med beaktande av de synpunkter, som i motionen anförts.

Den i motionen åsyftade utredningen har pågått inom marinledningen. Denna utredning är numera, enligt vad utskottet har erfarit, i det närmaste slutförd. Det är därför utomordentligt viktigt, såsom också utskottet enhälligt framhåller, att Kungl. Maj:t redan till innevarande års höstsession förelägger riksdagen ett förslag till återupptagande av nybyggnaderna för flottan.

Jag har, herr talman, inte på denna punkt något yrkande, utan jag inskränker mig till att uttala den förhoppningen, att försvarsministern måtte efterkomma den önskan, som statsutskottet uttryckt, då det begärt en snar lösning av denna fråga.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkten 79.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till underhåll av fartyg m. m.

Punkten 80.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att till Marinen: Underhåll av fartyg m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 27 300 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlson*, *Andrén* och *Gränebo* (I: 174) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson*, *Hedlund* i Rådombeslut och *Ohlin* (II: 231), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga,

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

att riksdagen måtte till Marinen: Underhåll av fartyg m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 31,3 miljoner kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 174 och II: 231, såvitt nu vore i fråga, till Marinen: Underhåll av fartyg m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 27 300 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Gränebo, Mannerskantz, Ohlon, Alfréd Nilsson, Ivar Persson, Lundgren, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Ståhl, Kollberg, Wedén, Johansson* i Mysinge och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 174 och II: 231, såvitt nu vore i fråga, till Marinen: Underhåll av fartyg m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 31 300 000 kronor.

Herr **LUNDGREN**: Herr talman! Under den principdebatt, som ägde rum vid behandlingen av anslagen till arméns flygmateriel, behandlades även frågan om anslag för underhåll av fartyg. Jag skall därför inte nu gå in på denna fråga.

Jag vill emellertid erinra om att ett bifall till utskottets förslag, vilket är lika med de äskanden som gjorts i statsverkspropositionen, kommer att medföra, att våra möjligheter att snabbt rusta vissa krigsfartyg komma att bli avsevärt begränsade i förhållande till vad fallet skulle varit om man biträtt reservationen. I denna är nämligen anslaget för underhåll ökat med något över sex miljoner kronor.

Med denna motivering ber jag att på denna punkt få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr *Gränebo* m. fl.

Herr **GILLSTRÖM**: Herr talman! På de skäl som tidigare anförts, framför allt av statsfinansiell natur, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som inefattades i den av herr *Gränebo* m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 81 och 82.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 83.

Lades till handlingarna.

Punkterna 84—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

Punkten 100.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 3 januari 1951 förordats medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 151 miljoner kronor, dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 185 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ohlon, André*n och *Gränebo* (I: 174) och den andra inom andra kammaren av herrar *Hjalmarson, Hedlund* i Rådomb och *Ohlin* (II: 231), i vilka hemställdes, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta, att inom ramen för

Anslag till anskaffning av flygmateriel m. m.

det av 1948 års riksdag fattade principbeslutet de fyra ännu återstående oförstärkta dagjaktflottiljerna inom flygorganisationens ram skulle förstärkas med femtio procent så snart ske kunde, att bemyndiga Kungl. Maj:t att utlägga beställningar å flygmateriel inom en kostnadsram av 211 000 000 kronor, att till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 197 000 000 kronor samt att beträffande nattjaktflottiljen och luftbevakningen förslag snarast skulle framläggas i enlighet med motionernas syfte,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Norling* (I: 247) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Luleå m. fl. (II: 327), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 110 000 000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 110 — med ändring av i statsverkspropositionen härutinnan framlagda förslag — föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1951 anförts medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 270 miljoner kronor, dels ock till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 255 000 000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 174 och II: 231 ävensom I: 247 och II: 327, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 16 mars 1951 anförts medgiva utläggande av be-

ställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 270 miljoner kronor;

b) till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 255 000 000 kronor;

II. att motionerna I: 174 och II: 231, i vad de avsåge ingripande från riksdagens sida i fråga om fullföljande så snart ske kunde av 1948 års riksdags principbeslut om förstärkning av dagjaktflyget, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

III. att motionerna I: 174 och II: 231, i vad de avsåge förslag om anskaffning av nattjaktplan och modernisering av luftbevakningen, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av, utom andra, herrar *Gränebo*, *Mannerskantz*, *Ohlon*, *Alfred Nilsson*, *Ivar Persson*, *Lundgren*, *Skoglund* i Doverstorp, *Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Grönvik, *Ståhl*, *Kollberg*, *Wedén*, *Johansson* i Mysinge och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort i mom. I och II hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 174 och II: 231 ävensom med avslag å motionerna I: 247 och II: 327, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i enlighet med vad utskottet anført medgiva utläggande av beställningar å flygmateriel m. m. inom en kostnadsram av 300 000 000 kronor;

b) till Flygvapnet: Anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 261 000 000 kronor;

II. att riksdagen måtte med bifall härutinnan till motionerna I: 174 och II: 231 besluta, att inom ramen för det av 1948 års riksdag fattade principbeslutet rörande förstärkningar av dagjaktflyget de fyra ännu återstående oförstärkta dagjaktflottiljerna inom flottiljorganisationens ram skulle förstärkas med 50 % så snart ske kunde.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Även frågan om anslaget till flygmateriel har behandlats under principdebatten, och det finns därför ingen anledning att nu åter ta upp detta spörsmål. Jag ber endast, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som på denna punkt angivits av herr Gränebo m. fl.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Lundgrens yrkande. Jag anser att denna fråga är så betydelsefull, att man bör understryka vikten av att dagjaktflygets förstärkning bör ske så snart som möjligt och att kammaren därför verkligen bör beakta betydelsen av den förstärkning av dagjaktflyget, som reservationen innebär. Jag ber sålunda att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen.

Herr GILLSTRÖM: Herr talman! Jag yrkar, av samma skäl som nyss, bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLON: Herr talman! Jag ber att med åberopande av vad jag förut i dag har sagt få instämma i det yrkande, som nu framställts av herr Lundgren.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande mom. I och II av utskottets hemställan och särskilt rörande mom. III.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om mom. I och II förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Gränebo m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till försvarets forskningsanstalt.

Herr Ohlon begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 100 mom. I och II, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Gränebo m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Ohlon begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 68;

Nej — 51.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. III hemställt.

Punkterna 101 och 102.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 103.

Lades till handlingarna.

Punkterna 104—110.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till försvarets forskningsanstalt.

Punkten 111.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 110 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I: 390 och II: 527, såvitt nu vore i fråga,

Anslag till försvarets forskningsanstalt.

a) besluta, att någon ändring från och med nästa budgetår av gällande personalförteckning för försvarets forskningsanstalt icke skulle vidtagas;

b) fastställa under punkten införd avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 315 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 390, av herr *Andrén*, och II: 527, av herr *Hjalmarson*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar anvisa, utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits, ett anslag av 1 085 000 kronor.

Vid punkten hade reservationer avgivits

1) av herrar *Mannerskantz*, *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Wedén* och *Hjalmarson*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 390 och II: 527, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att å personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt skulle — med uteslutande av befattningar för 1 kamrerare i lönegrad Ca 27 och 1 forskningsassistent i lönegrad Ce 25 — ytterligare uppföras befattningar för 10 laboratorer i högst lönegrad Cp eller Cr 9, 1 byrådirektör i lönegrad Ca 31, 6 laboratorer i lönegrad Ce 31, 8 förste forskningsingenjörer och 1 förste forskningsläkare i lönegrad Ce 29 samt 22 forskningsingenjörer i lönegrad Ce 27;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 2 400 000 kronor;

2) av herrar *Ohlon*, *Alfred Nilsson*, *Malmberg* i *Skövde*, *Ståhl* och *Kollberg*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 390 och II: 527, såvitt nu vore i fråga,

a) besluta, att å personalförteckningen för försvarets forskningsanstalt skulle — med uteslutande av 10 befattningar för forskningsingenjörer i lönegrad Ce 27 — ytterligare uppföras befattningar för 5 laboratorer i högst lönegrad Cp eller Cr 9 och 5 laboratorer i lönegrad Ce 31;

b) fastställa i reservationen införd avlöningsstat för försvarets forskningsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

c) till Försvarets forskningsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 1 356 000 kronor.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr *Mannerskantz* m. fl.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN: Herr talman! Med hänvisning till vad jag tidigare under principdebatten yttrat i denna fråga ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLON: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av mig m. fl. under denna punkt avgivna reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Mannerskantz* m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i herr *Ohlons* m. fl. vid punkten anförda reservation.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 112.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till viss forskningsverksamhet.

Punkten 113.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen nr 110 framlagda förslag samt med avslag å motionerna I:390 och II:527, såvitt nu vore i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 5 900 000 kronor;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva, att därutöver beställningar på materiel för försvarets forskningsanstalts verksamhet finge utläggas inom en kostnadsram av 1 500 000 kronor.

I de likalydande motionerna I: 390, av herr *Andrén*, och II: 527, av herr *Hjalmarson*, hade hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet anvisa, utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits, ett anslag av 2 600 000 kronor samt att riksdagen måtte anvisa ett anslag av 160 000 kronor till uppgörande av evakueringsplan för forskningsanstalten.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Mannerskantz*, *Lundgren*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Wedén* och *Hjalmarson* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under a) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I:390 och II:527, såvitt nu vore i fråga, till Försvarets forskningsanstalt: Viss forskningsverksamhet för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 8 660 000 kronor.

Anslag till viss forskningsverksamhet.

Mom. a.

Herr *ANDRÉN*: Med hänvisning till vad jag tidigare sagt under dagens debatt ber jag att få yrka bifall till den av herr *Mannerskantz* avgivna reservationen.

Herr *FÖRSTE VICE TALMANNEN*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Mannerskantz* m. fl. vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Mom. b.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 114—142.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 143.

Lades till handlingarna.

Punkterna 144—151.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51, i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1951/52 till ombyggnad av vissa kaserner vid Södra skånska infanteriregementet m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående anslag för bud-

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

getåret 1951/52 till kostnader för sjukvård m. m. åt vissa utlänningar; och nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de statsunderstödda alkoholistanstalterna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till arbetsmarknadsstyrelsen och den offentliga arbetsförmedlingen jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 135, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951, förslagit riksdagen att

dels besluta, att å personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation antalet kontorsbiträden i Ca 8 skulle ökas med 24;

dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation vidtaga de ändringar, som påkallades av vad i propositionen föreslagits;

dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för den offentliga arbetsförmedlingens permanenta organisation, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1951/52;

dels ock under femte huvudtiteln för budgetåret 1951/52 anvisa

till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 724 000 kronor;

till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 671 000 kronor;

till Arbetsmarknadsstyrelsen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 900 000 kronor;

till Den offentliga arbetsförmedlingen: Avlöningar ett förslagsanslag av 12 692 000 kronor;

till Den offentliga arbetsförmedlingen: Omkostnader ett förslagsanslag av 3 450 000 kronor;

till Den offentliga arbetsförmedlingen: Krisorganisationen ett förslagsanslag av 2 500 000 kronor.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehaft följande motioner, nämligen

från första kammaren:

I: 407 av herrar *Svedberg* och *Karl August Johanson*,

I: 408 av herrar *Svärd* och *Cassel*,

I: 409 av herr *Herbert Hermansson*,

I: 410 av herrar *De Geer* och *Weiland*,

I: 411 av fru *Svenson* m. fl.,

I: 412 av herr *Anderberg* och fru *Sjöström-Bengtsson*,

I: 413 av herr *Boo* m. fl. samt

I: 414 av herr *Falk* ävensom

från andra kammaren:

II: 556 av herr *Aqvist* m. fl.,

II: 557 av herr *Johansson* i Mysinge m. fl.,

II: 558 av herr *Jacobson* i Vilhelmina m. fl.,

II: 559 av fru *Torbrink* m. fl.,

II: 560 av herr *Nolin* m. fl.,

II: 561 av fru *Johansson* i Norrköping m. fl.,

II: 562 av herr *Andersson* i Dunker m. fl. samt

II: 563 av herr *Skoglund* i Umeå m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattet sin hemställan i 12 särskilda, med I—XII betecknade punkter.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.**Punkterna I och II.**

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten III.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, beträffande länsarbetsnämndernas sammansättning, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 409 och II: 557 samt med bifall till motionerna I: 408 och II: 560 ävensom I: 410 och II: 556, i vad de avsåge antalet ledamöter, godkänna vad utskottet anfört.

I de likalydande motionerna I: 409 av herr *Herbert Hermansson* och II: 557 av herr *Johansson* i Mysinge m. fl. hade hemställts, att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte uttala, att en särskild representant för jordbruket (i de nordligaste länen skogsbruket) skulle ingå i länsarbetsnämnderna samt att denne jämte ersättare för honom skulle utses på sätt i motionerna närmare angivits.

I motiveringen hade utskottet yttrat: »Beträffande länsarbetsnämndernas sammansättning innebär arbetsförmedlingsutredningens förslag, att antalet ledamöter — f. n. i flertalet län 9 — skall reduceras till 6, av vilka Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation skola föreslå vardera en samt chefen för arbetsmarknadsstyrelsen återstoden. Departementschefen förordar härutöver ytterligare två ledamöter, varav den ena skulle utses efter förslag från de erkända arbetslöshetskassornas samorganisation och den andra efter förslag av chefen för arbetsmarknadsstyrelsen. I motionerna I: 408 och II: 560 samt I: 410 och II: 565 tillstyrkes utredningens förslag i denna del. I motionerna I: 409 och II: 557 yrkas, att en representant för jordbruket (i de nordligaste länen skogsbruket), utsedd efter förslag från hushållningsällskapens förvaltningsutskott, skall ingå i nämnden.

Utskottet vill för egen del uttala, att bland länsarbetsnämnderna med deras förhållandevis stora antal ledamöter i

regel inrättats arbetsutskott, inom vilka det huvudsakliga arbetet utföres. Då detta icke är en lämplig anordning, synes en mindre nämnd i många fall vara att föredraga. Utredningens förslag om 6 ledamöter, som tillstyrkts i vissa av de nyssnämnda motionerna, torde vara en lämplig avvägning, och utskottet biträder detta förslag. Härvid har utskottet beaktat vad de sakkunniga anfört därom, att kontakten med intressenter i arbetsförmedlingen torde kunna upprätthållas utan speciell representation i nämnden.

Urvalet av nämndledamöter bör enligt utskottets mening avpassas efter länens olika struktur i fråga om näringar, befolkningsgrupper etc. I vissa län är jordbruket helt dominerande, i andra åter kan den kvinnliga arbetskraften inom industrien vara av betydande storleksordning o. s. v. Lämpligheten av generella bestämmelser med innebörd, att vissa bestämda organisationer i samtliga län skola äga föreslå ledamöter, kan därför ifrågasättas. Utskottet förordar, att representationen i nämnderna icke fastläses på ett sådant sätt. Kungl. Maj:t bör i stället — med beaktande av förhållandena inom de olika länen — utse de ledamöter, som i varje särskilt fall synas bäst lämpade. Utskottet vill i detta sammanhang understryka angelägenheten av att dugande och för uppgiften intresserade män och kvinnor utses, oberoende av vilken organisation eller grupp de kunna anses representera. Genom utskottets ovannämnda ställningstagande torde det i motionerna I: 409 och II: 557 angivna syftet med särskilda jordbruksrepresentanter i huvudsak bli tillgodosett.»

Herr BOO: Herr talman! Det är ju så att dagens lösen är sparsamhet med statens utgifter. I dessa sammanhang har det väl blivit nästan klassiskt att strävandena mera, eller i varje fall i första hand, vända sig emot förvaltningsapparatens än mot anslagen såsom sådana. Detta kan i och för sig vara ganska naturligt.

Den utredning som föregått föreliggande proposition har väl följt vad den

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

ansett som sitt huvuddirektiv, nämligen att skära ned arbetsmarknadsorganens personalstater och att därigenom spara på statsutgifterna så mycket som möjligt. Eftersom »det möjliga» i detta fall är ett mycket relativt begrepp, har utredningen också kunnat redovisa betydande resultat. Att här på ett bräde kunna plocka bort 77 tjänster av ett sammanlagt antal av 1 493 är i och för sig inga småsmulor. Ingen tror väl att en sådan minskning kan försiggå utan att det kommer att få inverkan på kapaciteten.

I sparsamhetens intresse kanske även detta skulle kunna accepteras, men sparandet kan bli en chimär. En ledamot av denna kammare berättade för en tid sedan en rolig historia. Den har en utmärkt tillämpning just på vad jag här vill anföra, och jag ber därför att få återge den. Kammarledamoten sade i en diskussion på tal om sparsamheten, att det kan vara en dålig sådan att lägga sig tidigt på kvällarna för att spara på ljuset, om resultatet blir tvillingar. Om planterat på förevarande fall kan man säga: Det är en dålig ekonomi att spara på utgifterna för arbetsmarknadsorganen, om resultatet blir dels en arbetslöshet, som medför ökade statsutgifter i form av bidrag till arbetslöshetskassorna, och dels även på samma gång en minskad produktion och därmed utsikter till en standardsänkning. En effektiv arbetsförmedlingsapparat kan här minska antalet arbetslöshetsdagar och därigenom komma att höja produktionen.

Vare sig man i det politiska programmet nu talar om »full sysselsättning» eller om »hög och jämn sysselsättning», är det lika nödvändigt att det finnes ett effektivt arbetsmarknadsorgan för att tillgodose denna målsättning, och den strävan, som ligger i att uppnå en god sysselsättning, kan väl inte bli föremål för delade meningar. Ingen tänker sig väl på detta område en återgång till gångna tiders man i luckan, som slog de stämplor på korten i arbetslöshetsköerna, som berättigade till understöd och matpoletter hos socialvård och välgörenhetsinrättningar.

Har man denna uppfattning, begränsas diskussionen till att ange vad man anser vara effektivt. De skilda bud som här föreligga äro dels utredningens om indragning inom normalorganisationen av 77 tjänster och en besparing av 567 000 kronor, dels arbetsmarknadsstyrelsens förslag om indragning av 43 tjänster med en besparing av 434 000 kronor, dels departementschefens förslag i propositionen om indragning av 60 tjänster och en besparing med 511 000 kronor, dels slutligen utskottets bud om indragning av 70 tjänster med en besparing av 533 000 kronor.

Som synes är det i samtliga fall fråga om kraftiga nedskärningar och besparingar. Skillnaden mellan buden är inte så stor i pengar.

Mellan departementschefens och arbetsmarknadsstyrelsens förslag föreligger således endast en skillnad på 77 000 kronor, men denna skillnad blir betydligt större, om man går över till att se på de praktiska verkningarna. Det gäller i första hand arbetsförmedlingskontoren på småorterna ute i landet.

Arbetsmarknadsstyrelsens förslag går här ej så hårt fram i nedskärning, vilket är huvudmotivet till att vi i motionen nr 413 i denna kammare framfört dess förslag som vårt eget. Därvid ha vi utgått från och även kunnat påvisa, att detta förslag verkligen tagit hänsyn till besparingssynpunkterna — där finns ju en besparing som går upp till nära halva miljonen — men vi ha inte kunnat vara med om att driva detta så långt att syftmålet med besparingsaktionen äventyras. Skillnaden är, om vi skola ha en ordentlig, fast arbetsförmedlingspunkt i ytterligare ett antal orter ute i landet eller om vi enligt utskottets förslag skola draga in eller försämma ett relativt stort antal kontor. Ser man detta i förhållande till den skillnad i kostnader som föreligger, blir kanske kostnaden försvinnande liten.

Det kan måhända tyckas som om det inte i och för sig hade så stor betydelse, vilketdera av dessa förslag som nu kommer att genomföras. Särskilt i dagens fullsysselsättningssamhälle är det så tyst

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

omkring arbetsförmedlingarna. Deras strävan att skaffa fram ny arbetskraft märkes så litet utåt, även om den i och för sig har lika stor betydelse som arbetsförmedlingens uppgift att vara kontrollorgan i arbetslöshetstider. Men så snart vi komma över i ett samhälle med hög och jämn sysselsättning få dessa organ en mycket stor betydelse. Då bli de utsatta för påfrestningar och kritik, och då är det också av vikt att ute i landet ha dessa fasta stödjepunkter med erfarna tjänstemän. Sådana kan man inte skapa fram på kort tid. Den aspirantorganisation som riksdagen beslutat för arbetsförmedlingsorganen, förutsätter också en lång tränings- och utbildningstid för tjänstemännen.

När utredningen alltså här bygger sina nedskärningsförslag på att »i nuvarande läge» minskningar kunna ske, förutsätts snabba förstärkningar vid en sämre konjunktur. Detta resonemang har svaga punkter. En allmänt försämrad konjunktur med relativt stor arbetslöshet ökar ej de direkta arbetsuppgifterna. Dessa flyttas endast över från de rena förmedlingsuppgifterna till kontrolluppgifter.

Organisationen är alltså i sig själv elastisk, om den har en tillräckligt stor personalkader. Var och en förstår väl, att det inte är så bra att nu på en gång såsom här är föreslaget skära bort 35 stycken kontor för att nästa år, om det skulle bli sämre tider, ersätta dem med nya och sedan kanske ta bort dem igen året därefter. Utredningen har enligt min uppfattning alltför mycket mätt dessa kontors betydelse i det statistiska resultatet. Vi måste nog värdesätta dem från andra utgångspunkter: som fasta punkter i den arbetsmarknadsorganisation vårt moderna samhälle måste ha till sitt förfogande. Ändringar och anpassning skola givetvis ske i denna organisation, men det vore lyckligt, om de kunde ske i mjukare former än dem utredningen föreslagit.

I dessa sammanhang har inte utskottet följt propositionen utan föreslagit indragning av ytterligare fem kontor, vilka skulle ersättas med ombud. Jag

har inlett mitt anförande med att understryka, att riktlinjen för behandlingen av detta ärende är sparsamhetssynpunkten. Ha då kammarens ledamöter observerat resultatet av utskottets sparande verksamhet? Jo, man sparar 18 000 kronor genom att indraga dessa fem kontor, men de fem ombud som skola ersätta dem kosta 10 000 kronor. Det blir alltså 8 000 kronor netto som sparas, eller 1 600 kronor på varje kontor, och för dessa små beloppss skull gör man sig av med fem arbetsförmedlingskontor med deras betydelse för den omgivande bygden ute i landet. Vilka kontor och vilka bygder det är, som bli föremål för utskottets sparsamhet, det nämnes inte.

Även i övrigt äro resultaten av utskottets sparaktioner rätt märkliga. Sammanlagt sparas 22 000 kronor. Därifrån kan man först taga bort de 8 000 kronor, som jag nyss talade om. De återstående 14 000 kronorna framkomma så: 30 000 kronor sparas genom att man minskar antalet ledamöter i länsarbetsnämnderna och 34 000 genom indragning av fem tjänster för hemvårdarinneförmedling. Detta gör 64 000 kronor. Men sedan kommer den stora reducerande faktorn. Utskottsförslaget innebär att kommunerna icke, som Kungl. Maj:t föreslagit, skulle betala hemvårdarinneförmedlingen, och därigenom bortfaller den inkomstpost på 50 000 i ersättning från kommunerna, som departementschefen räknat med. Då återstår en besparing på 14 000 kronor.

Utskottsförslaget om hemvårdarinneförmedlingen ger en direkt förlust på 16 000 kronor. Man mister dessa 50 000 kronor, som skulle ha inlutit i avgifter från kommunerna, och sparar 34 000 kronor genom indragning av fem tjänster. Denna förlust får man så in på det minskade antalet kontor och det minskade antalet ledamöter i nämnderna. Denna ekonomiska visdom är svår att begripa, och den löser inga problem. Utskottet vill draga in fem tjänster, som huvudsakligen — inte uteslutande — ägna sig åt hemvårdarinneförmedling, men uttalar samtidigt, att utskottet ingen-

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

ting har emot att andra arbetsförmedlingar fortsätta med hemvårdarinneförmedling, i den mån det kan ske utan att arbetsbördan eller kostnaderna nämnvärt öka och personalbehovet påverkas. Kostnaderna kunna alltså även enligt utskottets uppläggning något ökas, men de få inte nämnvärt ökas. Detta blir väl, som man brukar säga, varken hackat eller malet. Man måste väl ha en klarare linje i detta fall. Antingen skall väl verksamheten få fortsätta såsom hittills, eller också skall hela denna verksamhet överföras till kommunerna. Ett tredje alternativ är väl det som kommit från Kungl. Maj:ts sida, att låta arbetsförmedlingarna fortsätta såsom hittills, i varje fall tills vidare, och låta kommunerna betala en rimlig ersättning till staten för dessa tjänster. Här finnas tre klara linjer, men i utskottsförslaget är det mycket svårt att se någon linje alls.

Utskottet vill, som jag här redovisat, spara 30 000 kronor på att nämnderna minskas till 6 ledamöter. Detta är även utredningens förslag. Men utskottet följer ej utredningen i fråga om sammansättningen utan har där en egen patentylösning. Utskottet föreslår, att representationen i nämnderna icke skall fastläsas till vissa intresseorganisationer. Med beaktande av lokala förhållanden skola enligt utskottet utses dugande och för uppgiften intresserade män och kvinnor. Man måste då fråga sig, om icke dessa egenskaper finnas hos dem som nu sitta i nämnderna. Dessa nya nämnder skola utses oberoende av vilka organisationer eller grupper de kunna anses representera. I hela vårt samhällsliv bygga vi väl annars på den nu tillämpade representationsformen, som innebär att de stora intresseorganisationerna i samhället företrädas i olika organ. Vi ha representanter för LO, för SAC, för TCO och för jordbrukets organisationer i olika sammanhang. Här sopas nu LO-representanten, arbetsgivarernas representant, TCO:s, arbetslöshetskassornas och jordbruksorganisationernas representanter bort. Ändå gäller det här ett viktigt samhällsorgan, där dessa organisationer böra deltaga och ha na-

turliga intressen att bevaka. Det tycks som om utskottsförslaget skulle ha förbisett dessa viktiga fakta, och det kan väl därför inte heller komma att läggas till grund för riksdagens beslut.

För alla dem som inse betydelsen av ett effektivt arbetsmarknadsorgan är det väl viktigt, att man kan samlas på den linje som vi här i motionen nr 413 framfört, men i dagens läge och med den behandling frågan fått är det inte möjligt att här framställa ett sådant yrkande. Jag skulle därför vilja yrka bifall till de reservationer, som finnas vid utskottsutlåtandet, samt till Kungl. Maj:ts förslag i vissa punkter.

Beträffande den nu föredragna punkten III hemställer jag, att kammaren måtte besluta att beträffande länsarbetsnämndernas sammansättning godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951 anförts.

I detta anförande instämde herr *Sten*.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Den föregående talaren har brett ut sig över hela utskottsutlåtandet. Jag tycker nog det är riktigare att man behandlar varje punkt för sig, då de äro ganska vitt skilda, och jag skall därför nu endast beröra det som den föregående talaren nämnde om länsarbetsnämndernas sammansättning.

Utskottets förslag i denna punkt har icke framställts av sparsamhetsskäl. I vissa andra fall är det fråga om både sparsamhetsskäl och organisatoriska skäl. Vi ha funnit, att den hittillsvarande ordningen med stora nämnder icke har varit lämplig. Dessa nämnder ha icke kunnat samlas för att behandla huvuddelen av ärendena, utan det har utsetts en delegation eller ett arbetsutskott — ofta landshövdingen, länsarbetsdirektören och en ledamot till — och dessa ha skött det mesta, medan nämndens övriga sex eller sju ledamöter kommit tillsammans någon enstaka gång och fått sitta kanske i efterhand godkänna en lång lista på vad arbetsutskottet gjort. Vi som

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

sitta i statsutskottets tredje avdelning ha dock rätt stor erfarenhet av organisationer i allmänhet och ha provat både systemet med stora styrelser med arbetsutskott och systemet med mindre styrelser utan arbetsutskott, och vi mena att det är bättre att på detta område ha en styrelse, som inte är större än att den verkligen kan som helhet mera löpande deltaga i besluten och följa ärendenas gång. Vi ha också sagt oss, att vårt lands olika delar äro så olika, att inom somliga län vissa näringsgrenar dominera, framför allt kanske i arbetsförmedlingshänseende, och då mena vi att där skulle finnas rum för att kunna variera sammansättningen efter de olika länens struktur, så att i vissa län vissa industrier bli väl företrädda, inom andra län jordbruket och t. ex. i textildistriktet, där den kvinnliga arbetskraften är ett stort problem, kvinnorna. Vi mena, att Kungl. Maj:t får mera möjlighet att anpassa sammansättningen efter den praktiska verkligheten, om Kungl. Maj:t kan variera sammansättningen.

Jag vill avsluta detta yttrande med att säga, att det föreföll som om herr Boo knappast tyckte att någonting i utskottsutlåtandet var förståndigt, utan att det enda förståndiga var det som kommit från arbetsmarknadsstyrelsen. Jag vill i anledning därav endast påpeka, att det finns något som heter verksblindhet, då man så mycket rotar in sig i sina egna förhållanden, att man har svårt att fullt objektivt se på saker och ting, vilket kanske friska ögon, som komma utifrån, kunna göra. Jag tror också att den kommitté, som riksdagen direkt beställde för två år sedan och som sedan haft god tid på sig att se över dessa olika ting i de delar som den hittills sysslat med — den har hittills inte behandlat arbetsmarknadsstyrelsen och inte heller stockholmsorganisationen — inte kan frånkännas vitsord. Utskottet har därför inte velat desavuera denna av riksdagen själv begärda kommitté i allt för omfattning.

På denna punkt ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BOO (kort genmäle): Herr talman! Herr Mannerskantz tillskrev mig den uppfattningen, att det i detta sammanhang var arbetsmarknadsstyrelsen som ensam representerade förståndet. Just på den punkt vi nu behandla, som gäller nämndernas sammansättning, måste väl i alla fall herr Mannerskantz erkänna, att där har utskottet gått ifrån alla instanser, även utredningen, och det är ju det jag anmärkt på. Så länge jag står på denna goda grund, har jag ingen anledning att ta emot en sådan anmärkning.

Då herr Mannerskantz säger att man inte skall rota ned sig i sina egna förhållanden, är jag inte säker på att herr Mannerskantz vill tillämpa det i alla sammanhang, t. ex. beträffande jordbruket.

Herr ÅMAN: Herr talman! För att inte bli beskylld för verksblindhet vill jag säga, att jag aldrig har suttit i en länsarbetsnämnd och troligen aldrig heller kommer att göra det, men jag finner ändå utskottets yrkande på denna punkt rätt anmärkningsvärt, då utskottet emot de sakkunniga och emot departementschefen skrivit bort en representation, som vunnit en viss hävd och som arbetsmarknadens parter själva funnit rätt värdefull, den representation som nu är fastställd för dels Arbetsgivarföreningen, dels Tjänstemännens centralorganisation och dels Landsorganisationen. Jag har svårt att förstå, att det skulle vara omöjligt att tillgodose jordbrukets önskemål inom ramen för den representation som man här har uppdragit. Jag förmodar att kontakten mellan Arbetsgivarföreningen och jordbrukets arbetsgivarorganisation inte är svagare än att man, om det befines lämpligt inom vissa länsområden, mycket väl skulle kunna få arbetsgivarrepresentanter som företrädde jordbruket, liksom det inte heller är någon omöjlighet, därest sådana önskemål skulle föreligga, att på den andra sidan få representanter som äro verksamma inom jordbruket. Nu är jag, herr talman, inte övertygad om att dessa frågor bedömas så olikartat, att det är nödvändigt med

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

en specialrepresentation, men jag skall inte uttala mig på den punkten. Jag vill bara påpeka, att det redan med den förefintliga representationen finns möjligheter att, om man vill, tillgodose dessa intressen.

På detta område, där man hittills haft en viss bunden ordning, skulle nu arbetsmarknadens parter träda tillbaka, och det skulle ligga i Kungl. Maj:ts skön att utse vem Kungl. Maj:t vill till representant i dessa nämnder. Jag måste säga, att jag tycker, att det är riskabelt då det måste vara mycket besvärligt för Kungl. Maj:t att utse dessa representanter när det inte finns några som helst normer att gå efter. Jag finner utskottets förslag innebära en mycket opraktisk anordning och vill därför yrka bifall till propositionens förslag, att man bibehåller den ordning i detta avseende som hittills funnits.

Herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Jag skall tillåta mig att på denna punkt också yttra några ord.

Jag har faktiskt haft litet svårt att förstå utskottets syfte med indragningen av ledamöter i länsarbetsnämnderna, för såvitt man inte särskilt trycker på det faktum, att man inte vill ha ett arbetsutskott, utan vill att nämnderna skola sammanträda och själva behandla frågorna, även då det inte gäller principfrågor. Det har ju blivit en sedvänja, att när det gäller arbetsmarknaden har man velat tillgodose olika intressens representation i de organ som skola behandla arbetsmarknadsfrågor.

Här är det uppenbart, att utskottet kanske i främsta rummet tänker på att man inte skall bry sig om att ha några representanter för arbetslöshetskassorna. Det är väl det förnämsta önskemålet, att de skola bort. Jag vågar naturligtvis inte ha någon alldeles bestämd mening om huruvida dessa kassors representanter i länsarbetsnämnderna äro alldeles nödvändiga, men jag vill fästa kammarrens uppmärksamhet på att arbetslöshetsförsäkringens prin-

cip är, att om en person är arbetslös, så är han skyldig att ta ett arbete, för vilket hans krafter lämpa sig. Det är arbetsförmedlingen, som skall sörja för att den bestämmelsen i vår lag om arbetslöshetsförsäkring tillgodoses, men det är kassorna, som i verkligheten äro den maktutövande faktorn på denna punkt, ty om en man vägrar att ta ett för hans krafter lämpligt arbete, så skall han inte ha något arbetslöshetsunderstöd från kassan. För min del måste jag säga, att nog måste det väl ändå vara mycket nyttigt, att det finns ett regelbundet samspel mellan de praktiska handhavarna av arbetslöshetsförsäkringen och arbetsförmedlingarna på den punkten. Därför har jag inte kunnat acceptera den speciella utredningens förslag, att man inte längre skulle utse representanter för arbetslöshetsförsäkringen.

Vad den andra punkten beträffar, om Kungl. Maj:t skall avväga, huruvida jordbruk eller industri är dominerande inom ett län, måste jag erkänna, att jag inte begriper hur en sådan avvägning skall gå till. Det finns nämligen mig veterligt intet län här i landet, där det inte finns både jordbruk och industri. Industrien är ju den stora anställaren av arbetskraft. Att man i något län skulle acceptera en ordning, enligt vilken de industriella arbetsgivarna inte ha någon representant i arbetslöshetsnämnden, det kan i varje fall inte jag föreställa mig; det förefaller mig vara så besynnerligt, att jag vågar trotsa den sakkunskap som utskottet besitter på den punkten.

Jag har varit med om en icke öväsentlig indragning av tjänster, och jag har inte tänkt att opponera mig mot det i detta avseende mera vittgående förslaget från statsutskottets sida, ehuru jag inte är säker på att den organisationen på alla punkter verkligen kan komma att funktionera på ett tillfredsställande sätt. Detta är ju en betjäningorganisation åt både arbetare och arbetsgivare, och det är inte allt för ovanligt, att man hör klagomål från bägge parternas sida, att arbetsför-

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

medlingen i själva verket icke är funktionsduglig, så att den kan skaffa de rätta människorna till de rätta platserna, eller över huvud taget fungerar på ett tillfredsställande sätt. Att den gör detta är ju emellertid så mycket mer betydelsefullt, som man ju praktiskt taget har förbjudit all annan arbetsförmedlingsverksamhet än den stalliga.

När kommittén tillsattes, skedde det på begäran av riksdagen, men jag hade en mycket stark känsla av — jag kan inte säga mera, ty jag hade ingen bevisning annat än på ett par speciella punkter — att det fanns en överorganisation inom arbetsförmedlingsverksamheten. Kungl. Maj:ts förslag i fråga om indragning av tjänster innebär ju en kompromiss mellan utredningens förslag och arbetsmarknadsstyrelsens förslag. Erfarenheten får visa, om det går med den ökade indragning som statsutskottet föreslår. Jag skall inte säga någonting på den punkten.

Men på den andra punkten — om länsarbetsnämndernas sammansättning — är jag rädd för att utskottet har huggit i sten och av det mycket aktningssvärda besparingssyftet har låtit sig förledas till att gå längre än som är önskvärt och lämpligt med hänsyn till denna organisation. Jag undrar därför, om det ändå inte vore klokare särskilt på denna punkt att ta Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror i varje fall att det är tryggare och säkrare att göra det. Man slipper då gallra mellan de intressen som skola bli representerade i länsarbetsnämnderna — en gallring som sannerligen inte är lätt att utföra. Om statsutskottet kan säga mig ett enda län, där det inte finns jordbruk, vore jag tacksam för det. Jag har inte upptäckt något sådant, men har statsutskottet gjort det, böra vi underrättas om denna upptäckt. Finns det något län utan industri, är jag också tacksam för en upplysning därom.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag skall strängt hålla mig till den punkt som vi diskutera, nämligen representationen i länsarbetsnämnderna.

Då jag deltagit i utredningsarbetet såväl som i utskottsarbetet, vill jag bara deklarerera, att jag under utredningsarbetet kom till den uppfattningen, att partsrepresentationen inte har satt några märkbara spår i vardagens arbete i länsarbetsnämnderna. Vi besökte flertalet länsarbetsnämnder och gingo igenom hur de arbetade. Jag vill inom parentes säga, att vi konfererade inte bara med ordförandena och länsarbetsdirektörerna, utan här och var också med lekmännen i nämnderna. Vi resonerade ganska ingående med dem om hur det går till vid sammanträdena, och vi talade litet om deras personliga insatser o. s. v. Genom dessa samtal fingo vi klart för oss, att föreställningen om partsrepresentationens stora betydelse i verkligheten är, om inte en fördom så i alla fall överdriven. Parternas representanter ha suttit i nämnden och behandlat de olika frågorna inte som arbetsgivare eller som arbetstagare utan som ledamöter, och det har inte på något sätt märkts vilken grupp de ha tillhört. Detta förhållande omvittnades från alla håll.

Statsrådet sade, att han inte vet hur man skall förfara, om nuvarande regler om att det i länsarbetsnämnderna skall sitta en representant — man eller kvinna — för Arbetsgivarföreningen, en för Landsorganisationen och en för TCO skulle upphävas. Eftersom utskottets förslag inte ger någon ledning blir det svårt att bestämma, i vilka län den ena eller den andra gruppen dominerar, menade han.

Jag vill med anledning av detta säga, att socialministern nog har rätt upp och kommer att reda upp mycket, mycket värre saker än denna. Enligt utskottets förslag skall det vara sex ledamöter i nämnden. Det finns utan vidare plats för representanter för de tre stora organisationerna på arbetsmarknaden. Övriga tre ledamöter skola även utses av Kungl. Maj:t, och vilken regering som än sitter, har den alldeles säkert så gott omdöme, att den placerar in representanter för de näringsgrenar, som dominerar inom länsarbetsnämndens område. Kungl. Maj:t har ju tillräckligt utrymme

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

för att få in de olika representanterna. Skillnaden är bara, att Kungl. Maj:t enligt utskottets förslag inte är så hårt bunden vid de olika intressegrupperna. Men jag kan aldrig föreställa mig, att det blir svårt att utse ledamöter i länsarbetsnämnden. Hade jag haft den tron, hade jag inte gått med på utskottets förslag i detta fall. Såsom jag sade tidigare diskuterade vi ju inom arbetsförmedlingsutredningen ganska ingående just frågan om partsrepresentationen, och där föll vi för den fördomen, kan man nästan säga, att det bör vara en partsrepresentation. En sådan är föreskriven på så många andra områden, och därför läto vi den passera.

Detta är egentligen de synpunkter, herr talman, som jag vill anföra och som ge stöd för utskottets förslag. I det verkliga livet är det ju redan nu så som utskottet föreslår.

Jag ber således att på denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Landsorganisationen har varit i tillfälle att yttra sig över arbetsförmedlingsutredningens förslag till nedskärning av arbetsförmedlingens organisation, och vi ha uttalat vårt starka tvivel på att sparsamhetsivern här skulle vara motiverad. Även i tider med full sysselsättning kan det vara ändamålsenligt att ha en effektiv arbetsförmedlingsorganisation, och därför ha vi i detta fall inte funnit besparingsåtgärderna motiverade. Jag skall emellertid inte yttra mig om de nedskärningar som nu bli följden av utskottets förslag — organisationen får väl prövas.

Men jag finner anledning att uttala, att statsutskottet har en mycket svag motivering för sitt förslag när det gäller länsarbetsnämndernas organisation. Såvitt jag kan förstå föreligger det ingen annan motivering för detta än att i två motioner har yrkats, att en representant för jordbruket — i de nordligaste länen skogsbruket — skall ingå i nämnden. Detta har utskottet inte funnit plats för i den organisation som har föresla-

gits av Kungl. Maj:t, och för att komma ifrån det hela har utskottet i brådskan sagt, att det är lika bra att Kungl. Maj:t utser alla representanterna utan att några föreslås från särskilda intressegrupper. Det har nämligen inte i utskottets utlåtande sagts att de intressen, som äro mest framträdande i de olika länen, inte blivit tillgodosedda i länsarbetsnämnderna och att alltså de som nu ha att nämna representanter skulle ha föreslagit olämpliga personer. Det skulle väl måhända kunna letas upp någon representant, som inte har fyllt alla de anspråk som man skulle kunna ställa på honom. Men jag kan inte förstå, hur Kungl. Maj:t själv i de olika länen skall kunna leta upp bättre lämpade personer. Det måste väl ändå vara någon som till Kungl. Maj:t föreslår lämpliga personer. Såvitt jag förstår finns det inga som kunna göra detta bättre än de organisationer som här äro nämnda.

Jag tycker att det skulle ha räckt, om statsutskottet uttalat, att utskottet förväntade, att i sådana län, där jordbruket eller skogsbruket är särskilt framträdande, Kungl. Maj:t skulle se till att dessa näringsgrenar bleve företrädna i länsarbetsnämnderna. Det är ändå Kungl. Maj:t som utser. Landsorganisationen, TCO och Arbetsgivarföreningen ha bara att nämna kandidater.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få ansluta mig till det yrkande som redan framstälts av herr Åman.

Herr statsrådet MÖLLER: Herr talman! Jag vill bara göra ett enda påpekande med anledning av herr Gustaf Karlssons yttrande. Det är, att det kanske ändå inte är försiktigt att bedöma denna fråga blott med hänsyn till de senaste årens erfarenheter. Vi kunna komma in i en situation, i vilken länsarbetsnämndernas uppgifter komma att bli mycket mera pressande än de äro för närvarande. Visserligen hoppas vi att kunna hålla full sysselsättning i samhället och att alltså arbetslöshetsproblemen inte få någon större räckvidd, men på sådana här punkter är osvuret alltid bäst. Det

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

kan mycket väl hända, att vi en dag komma i det läget, att staten och kommunerna måste sätta i gång arbeten för att bekämpa arbetslösheten i landet. Då tror jag att det är av betydelse, att de olika intressen, som ju bland annat få ett ganska dominerande inflytande på arten av de beredskapsarbeten som skola utföras i en sådan situation, verkligen bli företrädna i länsarbetsnämnderna. Det är nog klokt att inte på denna punkt i reduceringsiver gå längre än vad Kungl. Maj:t har gjort.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Jag vill endast meddela herr andre vice talmannen, att vi på denna punkt varken haft någon brådska eller låtit sparsamhetsivern leda oss. Vi ha ansett, att ingen organisation egentligen haft så stor möjlighet att genom sina representanter påverka resultatet. Så som arbetssättet har utvecklats sig samlas nämnden ganska sällan, och det mesta är redan undångjort när representanterna komma dit. Om man forskar efter hur det i praktiken går till, skall man finna att de faktiskt inte betytt så mycket. Och jag skulle tro, herr statsråd, att om det blir sådana förhållanden, att länsarbetsnämnderna verkligen måste visa virulens och påhittighet, är en liten arbetsgrupp på sex personer arbetsdugligare och kanske initiativkraftigare än en församling av den storlek som är föreslagen i propositionen. Så fort antalet ledamöter blir något större, blir det genast en annan typ av församling. Jag vill inte säga, att vi påverkats av att antalet ledamöter i statsutskottsavdelningarna är sex, men vi ha funnit, att sex är ett mycket lämpligt antal, när man skall ordna upp en sak.

Längst ned på s. 14 står: »Härvid har utskottet beaktat vad de sakkunniga anfört därom, att kontakten med intressenter i arbetsförmedlingen torde kunna upprätthållas utan speciell representation i nämnden.» Därvid åsyftas den löpande kontakten mellan länsarbetsdirektören — eventuellt ordföranden i länsarbetsnämnden — och de olika organisationer, kassor och andra, med vilka man

behöver ha en speciell kontakt. En sådan upprätthålles säkerligen bättre än den som kan ske genom att man skall lita på en representant som är utsedd för ett antal år och som kanske inte har daglig kontakt med bekymren hos den organisation, som han skall anses företräda. I varje fall kan man tänka sig, att det blir på det sättet.

Slutligen tror jag inte, att utskottet har huggit i sten — såvida inte Kungl. Maj:t kommer att hugga i sten, när Kungl. Maj:t utser ledamöterna.

Herr **HERMANSSON, HERBERT**: Herr talman! Jag har i denna kammare väckt en motion, som syftade till att säkra jordbrukets representation i länsarbetsnämnderna.

När jag såg statsutskottets utlåtande, trodde jag i förstone, att man genom utskottets skrivning skulle ha funnit en form att få jordbruket representerat. Men efter att ha åhört debatten här i denna fråga och inte minst efter statsrådets anförande anser jag det faktiskt riskabelt att gå på statsutskottets linje, ty det förefaller som om jordbruket enligt denna skulle komma att bli klämt mellan sköldarna på ett sätt som gör att det inte kan bli nöjaktigt representerat.

På grund härav, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den motion, som jag här har väckt i denna kammare, alltså motion I: 409.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! Jag tycker, såsom kammarens ledamöter förstå, att det inte är så värst roligt att polemisera mot socialministern; det är mycket roligare att slåss tillsammans med honom. Men det förekommer ju så sällan att socialministern och jag följa skilda vägar, att denna lilla omväxling väl kan gå för sig.

Jag skulle inte till kammarens ledamöter och inte till statsrådet heller säga någonting annat än att under de svåra åren från 1940 och kanske ända fram till 1945 — om jag inte minns alldeles fel — leddes länsarbetsnämndernas viktiga och

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

svåra arbete av tre man, och ingen har klagat på att detta inte var effektivt. Jag tror fortfarande, att det är en liten överdrift, när man säger att olika partsrepresentanter måste vara med för att det hela skall flyta. Jag förringar ingalunda partsrepresentationens värde. Såsom jag sade tidigare förutsätter jag, att Kungl. Maj:t gör en avvägning i förhållande till behovet i länen.

Jag har intet mer att säga. Om kamraren nu skulle följa utskottet och det kanske skulle visa sig, att det kan ha varit mindre lämpligt — ingen kan garantera, att så inte blir fallet, men jag är övertygad om att det inte föreligger någon fara — vill jag bara säga, att det är större saker än denna som fått rättas till. Detsamma gäller ju om Kungl. Maj:ts förslag. Vi ha också granskat detta, men funnit att den av utskottet föreslagna metoden skulle göra det hela smidigare.

Herr ÅMAN: Herr talman! Jag förstår inte riktigt en del av utskottsledamöternas argumentation här. Man säger, att hela denna apparat egentligen är för stor och att det räcker med tre man, men utskottet föreslår dock sex man.

Vad jag vänder mig mot är inte att det skall vara sex ledamöter, utan jag vänder mig mot utskottets mycket besynnerliga skrivning. Man menar, att det skulle vara tokigt, att de tre arbetsmarknadsparterna, som nu ha en fastställd representation i arbetsmarknadsstyrelsen, bleve representerade också i länsarbetsnämnderna. Så kommer man med något som man menar är väsentligt mycket bättre, och det uttrycker man på det sättet, att urvalet av nämndledamöter bör »avpassas efter länens olika struktur i fråga om näringar, befolkningsgrupper etc.». Det är ju rena kautschuken man presenterar. Jag delar herr Karlssons uppfattning, att det inte blir någon katastrof, om man går på utskottets förslag, ty såvitt jag förstår har Kungl. Maj:t ändå ingenting annat att göra än att haka fast vid det gamla nomineringssystemet, ty vilka skola eljest nominera dessa nämndledamöter? Det

är en fråga, som utskottet inte lämnat något svar på. Inte kan socialdepartementet i Stockholm för varje län plocka ut sex ledamöter? Det måste finnas något nomineringsorgan. Skall man lägga nomineringen hos länsstyrelsen, eller var skall man lägga den?

Jag tycker inte, att utskottet på något sätt styrkt, att det nuvarande systemet är felaktigt. Vad man säger är att de människor, som suttit i nämnderna, inte lämnat något spår efter sig. Är man så säker på att de sex som utses på annat sätt komma att efterlämna mera märkbara spår? Det är väl ändå så med den representation som finnes i länsarbetsnämnderna och på flera andra håll, att den inte alltid är så aktiv. Den aktiva kraften ligger förankrad hos tjänstemännen, som driva verksamheten. Men man har satt in dessa representanter för att ha en behövlig kontakt med arbetsmarknadens parter, för att få del av deras erfarenheter och på ett tidigt stadium också kunna ge dem möjlighet att framföra kritiska synpunkter.

Jag delar socialministerns uppfattning. Jag tycker, att utskottet logiskt redan har huggit i sten. Man har anklagat systemet för att vara bristfälligt, eftersom ledamöterna inte lämnat spår efter sig, och det vill man avhjälpa genom att gå ned från åtta ledamöter till sex. När det gäller att utse representanterna övergår man från en klar bestämmelse, som möjliggör representation för vilka befolkningsgrupper och yrkeskategorier som helst, till en diffus bestämmelse om att socialdepartementet skall utse ledamöterna med hänsyn till länets struktur i fråga om näringar, befolkningsgrupper o. s. v. Jag vet inte hur man gör inom Landsorganisationen och Arbetsgivareföreningen, men inom Tjänstemännens centralorganisation går det i praktiken till på det sättet, att man utser betrott folk, personer som äro allmänt intresserade och kunna området. Man söker då ofta utse länsarbetsnämndens ledamöter med hänsyn till länets karaktär. Oftast blir det folk med verksamhet inom industrien. Men så blir inte alltid fallet, ty det primära är att man får intresserat

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

och kunnigt folk. Det har hittills inte motbevisats, och jag vill inte tro, att det skall vara svårare att få intresserat och arbetsdugligt folk den vägen än genom att Kungl. Maj:t får fullmakt att utse ledamöterna efter så vaga nomineringsnormer som utskottet nu har föreslagit.

Herr SANDLER: Herr talman! På grund av den erfarenhet jag har haft, då jag tidigare har tillhört en länsarbetsnämnd under åtskilliga år, önskar jag säga, att jag i detta ärende icke kan dela statsutskottets uppfattning i fråga om länsarbetsnämndernas sammansättning. I denna länsarbetsnämnd fanns över huvud taget inte något arbetsutskott; man har ju bland annat slagit ned på att det skulle vara en orimlig ordning, att det finns en något större länsarbetsnämnd och dessutom ett arbetsutskott inom denna. I stället har arbetet bedrivits på det sättet, att mindre ärenden eller ärenden, som inte haft någon principiell betydelse, ha behandlats som ordförandeärenden. Plenariendena ha varit större ärenden eller ärenden av principiell betydelse, och min erfarenhet är, att det vid plenibehandlingen av ärenden i länsarbetsnämnden har varit fördelaktigt med en mera allsidig sammansättning.

Jag tror icke, att statsutskottets direktiv på denna punkt äro av den beskaffenhet, att de böra följas. Jag delar helt socialministerns uppfattning.

Häri instämde herr *Andersson, Elon*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr *Boo*, att kammaren skulle besluta att beträffande länsarbetsnämndernas sammansättning godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951 anförts; samt 3:o), av herr *Hermansson, Herbert*, att kammaren skulle besluta att, med bifall till motionen I: 409, i övrigt godkänna vad i nämnda statsrådsprotokoll anförts.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Boo* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 152 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, beslutar kammaren att beträffande länsarbetsnämndernas sammansättning godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951 anförts.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 64.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten IV.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten V.

I förevarande punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, beträffande antalet befattningar i 22 lönegraden på länsarbetsnämndernas kanslier, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 410 och II: 556, I: 411 och II: 559, I: 413 och II: 562 samt I: 414 och

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

II: 561, såvitt nu vore i fråga, besluta om indragning av 11 tjänster.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade fröken *Andersson*, herrar *Söderquist* och *Kollberg*, fröken *Elmén* samt herr *Nihlfors* ansett, att på länsarbetsnämndernas kanslier 15 tjänster i lönegrad 22 bort bibehållas. I enlighet härmed hade reservanterna ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort i punkten V hemställa, att riksdagen måtte, beträffande antalet befattningar i 22 lönegraden på länsarbetsnämndernas kanslier, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 411 och II: 559 samt med bifall till motionerna I: 413 och II: 562 ävensom I: 414 och II: 561 samt med avslag å motionerna I: 410 och II: 556, såvitt nu vore i fråga, godkänna vad i reservationen anförts.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation som avgivits på denna punkt av utskottsutlåtandet av fröken *Andersson* och mig från denna kammare samt av ett par andrakammarrepresentanter i utskottet.

Vår mening är, såsom framgår av reservationen, att det är ytterst angeläget att i nuvarande läge utnyttja alla möjligheter att tillvarata förefintlig arbetskraft, och vi ha den uppfattningen, att en inte fullt utnyttjad reserv finns bland de icke yrkesarbetande kvinnorna. Vi anse nu för vår del, att en indragning av befattningar i enlighet med utskotts-majoritetens och Kungl. Maj:ts förslag skulle försvåra länsarbetsnämndernas möjligheter till verksamt arbete just härvidlag. Arbetsgivareföreningen, LO och TCO äro av samma uppfattning. De ha alla motsatt sig den ifrågavarande indragningen. LO har uttalat, att det säkerligen vore motsatsen till sparsamhet, om de föreslagna indragningarna skulle komma till stånd, och förvisso, herr talman, ligger det mycket i ett sådant uttalande. Indragning av befattningar är inte alltid detsamma som besparing, har en talare tidigare sagt vid behandlingen

av detta ärende. Det beror ju helt på om tjänstemännen i fråga utföra nyttigt eller mindre nyttigt arbete. Att det här är fråga om ett ur olika synpunkter verkligt nyttigt arbete har ingen bestritt, så vitt jag hört. I all synnerhet är detta väl fallet nu, då brist på arbetskraft gör sig gällande i särskilt hög grad.

Jag skall inte förlänga debatten, herr talman. Jag slutar som jag började, med ett yrkande om bifall till fröken *Anderssons* m. fl. reservation på denna punkt.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det är nog riktig, att inte alltid indragning och minskning av kostnaderna äro detsamma som nettobesparing, men vilken tes säger att en indragning alltid är slöseri? Det återstår att bevisa.

Här har faktiskt gjorts en undersökning över vad dessa konsulenter verkligen göra. Jag skulle tro att många av dem som ha talat för detta och skrivit motioner tro att konsulenterna äro verksamma med förmedling av kvinnlig arbetskraft. Det är faktiskt inte på det sättet. Både inom utredningen, i arbetsmarknadsstyrelsen och i socialdepartementet har man funnit att här äro några för mycket anställda. Även arbetsmarknadsstyrelsen har tillstyrkt indragning av sju tjänster. Kungl. Maj:t har föreslagit att man skall draga in elva, och det har utskottet stannat för, ehuru utredningen hade funnit att man kunde dra in femton stycken. Om dem som nu äro föreslagna till indragning har man faktiskt inom utskottet inhämtat upplysningar som gå ut på att dessa befattningshavare egentligen få sysselsättas med både det ena och det andra, därför att de inte ha någon direkt uppgift att fylla. Jag är förvissad om att denna indragning inte hör till de kategorier som innebära utgiftsökningar.

Skall man över huvud taget kunna göra någonting åt en administration som man har funnit vara överorganiserad, finns det inte annat att göra än att söka sig fram nedåt, tills man kommer till det som kan vara ungefär lagom. Här äro ju konsulenter i lönegrad 22 kvarlämnade i

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

de län där man har varit tveksam. Vi ha alltså inte där gått lika långt som utredningen gjort, och vi ha därför menat att detta kan man göra utan att några sådana spådomar kunna ha fog för sig som framförts såväl av motionärerna som här i dag.

Jag ber alltså att på denna punkt få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag skall bara säga några ord. Av handlingarna framgår ju hur man runt om i landet har reagerat ganska kraftigt emot dessa indragningar på olika punkter, alltså även på den det nu är fråga om. Jag tror inte det hela går över styr om dessa befattningar dras in, men jag är övertygad därom att uppgifterna då komma att få övertas av andra krafter inom arbetsförmedlingarna. De personer som här ha varit anställda — jag har tagit reda på det — ha sanneligen inte legat på latsidan, utan var i sin stad gjort sina insatser och utfört de arbeten som blivit dem ålagda. Men om man kan dra in en hel del av de här befattningarna, tycker jag att detta utgör ett memento till riksdagen när det gäller att tillsätta nya befattningar. Det kan ju inte skapa arbetsro, reda och ordning runt om i landet, om man rätt vad det är sätter till en massa befattningar och några år efteråt säger: Nej, vi ha nu upptäckt att de inte behövdes. Litet bättre utredningar böra väl ändå ligga till grund för tillsättandet av tjänstemän i den mängd som det här är fråga om.

Också jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SÖDERQUIST: Herr talman! Med anledning av herr Mannerskantz' yttrande, att konsulenterna inte ha sysslat med den uppgift, som det från början var meningen, att de skulle ha hand om, utan med helt andra saker, vill jag säga, att jag förmodar, att det kan vara riktigt, att de arbetat även med annat. Men då han därav drog den slutsatsen, att det inte fanns någon sådan där uppgift, vill jag framhålla, att alla ju tyckas vara ense

om att arbetsuppgiften i fråga verkligen är för handen. Departementschefen exempelvis har sagt, att han finner, att en indragning av befattningarna under alla förhållanden skulle minska länsarbetsnämndernas kapacitet på området. Och skulle det nu vara så, herr Mannerskantz, att de här konsulenterna ibland sysslat med andra ting, än som från början avsetts, behöver ju detta inte med nödvändighet betyda att deras egentliga arbetsuppgifter över huvud inte finnas. Kan det inte bero på den, som fördelar arbetet, att det har blivit på det sättet? Kan det inte möjligen vara så, att det har funnits för mycket att göra på andra områden, och man fått ta till den arbetskraft, man har haft, och låtit ett område, som kan vara mycket viktigt — och det tror jag detta är — ligga till sig.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Söderquist begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 152 punkten V, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av fröken Andersson m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

ånyo upplästs, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten VI.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, i fråga om kontors- och ombudsorganisationen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 410 och II: 556 samt med avslag å motionerna I: 413 och II: 562, såvitt nu vore i fråga, ävensom motionerna I: 407 och II: 563, godkänna vad utskottet anfört.

I motiveringen hade utskottet yttrat:

»Arbetsmarknadsstyrelsen har föreslagit att försöksvis få tillämpa en organisation, där flertalet ombud indragas och kontoren i stället förstärkas så att ambulerande förmedling kan upprätthållas. Arbetsförmedlingsutredningen har ställt sig tveksam till de fördelar, som skulle uppnås genom den föreslagna omorganisationen. Departementschefen har förordat en viss begränsad försöksverksamhet. Enligt utskottets mening har ombudsorganisationen i stort sett fyllt sin viktiga uppgift på landsbygden. Vid den avvägning, som måste ske mellan antalet kontor och ombud, bör därför de sistnämndas betydelse icke underskattas.

Antalet kontor (och expeditioner), som f. n. uppgår till 251, föreslår utredningen skall nedgå till 208, medan departementschefen räknar med 217 och arbetsmarknadsstyrelsen med 220. Utskottet har i och för sig icke funnit anledning till erinran mot en organisation av den omfattning, som de sakkunniga efter besök vid de olika länsarbetsnämnderna ansett sig böra förorda. Utredningen har understrukit att möjligheter böra stå till buds för att smidigt anpassa organisationen till de aktuella kraven. Med hänsyn härtill ävensom till de skäl, departementschefen i detta sammanhang anfört till stöd för sitt förslag, har utskottet dock icke velat motsätta sig, att ytterligare fyra kontor utöver det antal, som föreslagits av de sakkunniga, må bi-

behållas. Totalantalet kontor skulle vid bifall till utskottets förslag således uppgå till 212.

Utskottet biträder departementschefens förslag, att Kungl. Maj:t inom ramen för anvisade medel må besluta om ändringar i kontorsorganisationen. Antalet kontor i varje klass bör därför fastställas av Kungl. Maj:t under det att arbetsmarknadsstyrelsen i fråga om de lägsta klasserna bör äga bestämma, vilka kontor som skola hänföras till viss klass. Härav följer, att utskottet för sin del icke ansett sig böra tillstyrka förslaget i motionerna I: 407 och II: 563 om klassificering av arbetsförmedlingskontoret i Robertsfors.»

Herr HESSELBOM: Herr talman! Under denna punkt, som handlar om arbetsförmedlingens kontorsorganisation, har utskottet rekommenderat riksdagen en indragning av ytterligare kontor utöver vad Kungl. Maj:t har ansett vara möjligt. Enligt den nu gällande kontorsorganisationen har arbetsförmedlingen 251 kontor. Den utredning som tidigare varit omnämnd här i kväll har föreslagit en minskning av kontorens antal till 208. Arbetsmarknadsstyrelsen har ansett att en kontorsorganisation omfattande 220 kontor kunde vara lämplig, och Kungl. Maj:t har kompromissat mellan utredningens och arbetsmarknadsstyrelsens förslag och föreslagit 217 kontor. Nu har utskottet gjort ytterligare en kompromiss, där man stannat någonstans mitt emellan Kungl. Maj:ts och utredningens förslag.

För egen del har jag varit mycket tveksam om lämpligheten av att i nuvarande läge skära ned arbetsförmedlingen så kraftigt, som utskottet här har rekommenderat. Jag har därför reserverat mig emot utskottets ställningstagande på denna punkt.

Som herr Boo tidigare har framhållit, är det ju mycket tacknämligt i våra dagar, om man kan åstadkomma besparingar av statens kostnader, men frågan är om man inte kanske har gått litet för långt i nedskärning av arbetsförmedlingen. Fråga är om man inte för att

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

spara den relativt obetydliga summan av 8 000 kronor, som skulle bli facit om man följer utskottet, riskerar ganska stora samhällsekonomiska värden. Jag har nämligen den uppfattningen att i dagens läge måste det vara mycket angeläget att man kan tillvarataga all den arbetskraft som kan uppbringas för att därmed öka produktionen.

Jag kan därför, herr talman, inte biträda utskottets uppfattning på ifrågasvarande punkt, och jag ber nu att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i avseende å arbetsförmedlingens kontorsorganisation.

I herr Hesselboms yttrande instämde herr Boo.

Herr WEILAND: Herr talman! Det är väl numera ingen som inte anser att det är bra och välbehövligt med en god och effektiv arbetsförmedling, men att det existerar överorganisation på detta område tror jag man i allmänhet är rätt överens om. Jag skall be att få läsa upp något om vad det finns för folk på en länsarbetsnämnds kansli i ett län. Här finns en direktör, en arbetsförmedlingsinspektör, en beredskapsinspektör, en kvinnlig konsulent, en kontorschef, en beredskapsamanuens, en direktörsamanuens, en kassaredogörare, en materialförvaltare, en mobiliseringsamanuens, en omflyttningsassistent, en statistikamanuens och en utlänningskonsulent. Nog tycker man att det är tillräckligt.

Jag har intet yrkande, herr talman.

Herr BOO: Vad herr Weiland här läste upp är personalplanen för en länsarbetsnämnd, men om herr Weiland hade gått till den nämnden och konstaterat vilka tjänster som finnas där i dag hade listan fått reduceras åtskilligt. I planen finnas befattningar som röra krisorganisationen och den beredskapsorganisation som man 1947 lade upp för arbetsförmedlingen, men en del av dessa tjänster ha aldrig någonsin blivit inrättade, och en del av dem, t. ex. utlänningsamanuenserna, äro i flera fall indragna. Det är allt-

så inte ett verkligt exempel som herr Weiland här anfört, utan en personalplan som inte på långa vägar är i full tillämpning. Det är en väsentlig skillnad.

Herr MANNERSKANTZ: När man skall bedöma detta kan man inte vara alldeles säker på vad som är det rätta, bland annat av det skäl som anföres i propositionen, att förhållandena kunna växla och ändra sig dels från tid till tid, dels inom olika områden. Därför är det inte möjligt att skapa någonting alldeles exakt här. Orsaken till att utskottet har ansett sig kunna begränsa antalet kontor till ett något lägre tal — dock högre än utredningen föreslagit — är att vi ha haft förmånen att ha utredningens ordförande inom avdelningen, och vi ha också kunnat få rätt goda informationer genom studiet av betänkandet. Därav har det framgått att man rätteligen skulle kunna gå ned till 208 kontor, men naturligtvis kan det i några fall råda en viss tvekan, om det är bättre med ett kontor eller ett ombud. Då ha vi velat ha den säkerhetsmarginal, som vi ha skapat här, och ökat ut utredningens förslag med fyra kontor.

Till detta vill jag säga att man inte får underskatta ombudsorganisationen. Jag är ganska övertygad om att den på mindre platser och rena landsbygden är en bättre anordning. Kan man, som ofta är fallet, få tag i ombud som äro sedan länge bosatta i de orter det gäller och känna förhållandena väl samt kunna ta detta som en halvtidssyssla vissa tider på dagen, då kunna ombuden säkert ordna upp förekommande problem bättre än ett kontor där personalen kanske växlar, där det kommer unga människor som så att säga äro i karriären och sitta där någon kortare tid och så bytas ut mot nya. Kan man på sådana mindre platser få bra ombud, medför det säkert ett bättre betjänande av de intressen man vill gagna. Det har utskottet understrukt i ett av styckena här. Även detta gör, att om man nu minskar antalet kontor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag och kan ersätta dem med ombud, tror jag det hela bäst gagnas därav.

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

Med särskilt understrykande av att ombudsorganisationen inte bör underkattas, såsom skett i förslaget från arbetsmarknadsstyrelsen, ber jag att få yrka bifall till vad utskottet här har föreslagit.

Herr WEILAND: Herr talman! Det var nog inte bara fråga om en organisationsplan. Alla dessa titlar motsvaras också av tjänsteinnehavare, enligt det tryck jag har här. Det är mycket möjligt att någon av dem numera inte existerar, men jag tror att de allra flesta äro kvar ännu och fullgöra sin uppgift.

Herr OLSSON, KARL JOHAN: Herr talman! Jag blev åtskilligt förvånad, när herr Weiland i diskussionen här drog fram utdrag ur en personalplan för en länsarbetsnämnd. Jag har inom den gamla arbetsmarknadskommissionen varit med om att göra upp sådana personalplaner, och jag är ordförande i en länsarbetsnämnd nu. Jag vill med den dubbelsidiga erfarenhet jag har av arbetsmarknadsorganisationen konstatera att herr Boo har alldeles rätt. Dylika planer voro upprättade, men de skulle inte sättas i full funktion med mindre än att det krävdes full bemanning på alla avdelningar, framför allt på krisorganisationen. Den personal vi nu ha på länsarbetsnämndernas kanslier svarar inte alls mot de planer som då voro upprättade.

I sakfrågan vill jag understryka vad herr Hesselbom har sagt och instämmer i hans yrkande.

Herr HESSELBOM: Utskottets talesman gav uttryck åt att man kan vara tveksam om vilken kontorsorganisation som är den lämpliga och nödvändiga. Om man nu är tveksam på den punkten, finns väl all anledning att inte skynda i väg så hastigt, som utredningen och utskottet här velat, utan gå ett steg i taget. Redan Kungl. Maj:ts förslag innebär ju en icke oväsentlig nedskärning av kontorsorganisationen.

Vidare vill jag säga i anledning av herr Weilands anförande att vad vi här diskutera är inte länsarbetsnämndernas kanslier utan arbetsförmedlingskontoren. Utskottet har här rekommenderat indragning av ytterligare fem kontor med halvtidstjänst. Det gäller alltså fem halvtidstjänster som arbetsförmedlare och ingalunda några konsulenter eller amanuenser eller assistenter och vad det var allt som herr Weiland räknade upp.

Jag vill, herr talman, utöver detta understryka, att då det här är fråga om de allra minsta kontoren, är detta en fråga som inte är alldeles betydelselös för den svenska landsbygdens tillgodoseande med de serviceorgan som arbetsförmedlingskontoren ändå utgöra.

Herr BOO: Jag vill vända mig till herr Weiland igen. Det är en personalplan från 1945 som herr Weiland här läste upp med den krisorganisation vi då hade med mobiliseringsamanuenser och allt detta. Den kan inte ha något vitsord i dagens läge. Det är omöjligt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Hesselbom*, att kammaren skulle besluta att i fråga om kontors- och ombudsorganisationen godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951 anförts.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hesselbom* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 152 punkten VI, röstar

Ja;

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Hesselboms under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hesselbom* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83
Nej — 51.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten VII.

I förevarande punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, beträffande förmedling av hemvårdarinnor, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 412 och II: 558, godkänna vad utskottet anfört.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Utskottet delar de sakkunnigas av socialstyrelsen biträdda uppfattning, att förmedlingen av hemvårdarinnor i princip är en kommunal angelägenhet. Departementschefens förslag, att arbetsförmedlingen även i fortsättningen bör kunna handha denna verksamhet, om kommunen lämnar ersättning härför, finner utskottet ur flera synpunkter mindre lämpligt. Utskottet har därför icke ansett sig kunna tillstyrka nämnda förslag. Utskottet biträder således icke den i motionerna I: 412 och II: 558 hävdade uppfattningen, att arbetsförmedlingens verksamhet på detta område bör utvecklas. I stället böra enligt utskottets mening de fem tjänster indragas, som huvudsakligen utnyttjas för hemvårdarinneförmedling. I anslutning till vad de sakkunniga anfört härom vill utskottet emellertid

framhålla, att i de fall, där arbetsförmedlingen handhar förmedling av hemvårdarinnor utan att arbetsbördan eller kostnaderna nämnvärt öka och personalbehovet påverkas, hinder icke bör möta att arbetsförmedlingen sköter verksamheten.»

Enligt en vid utlåtet avgiven reservation hade herrar *Leander*, *Hesselbom*, *Mårtensson* i Uddevalla, *Lindholm* och *Åkerström* samt fru *Ericsson* i Luleå ansett, att utskottet i huvudsak bort tillstyrka departementschefens förslag beträffande förmedlingen av hemvårdarinnor. I enlighet härmed hade reservanterna ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort i punkten VII hemställa, att riksdagen måtte, beträffande förmedling av hemvårdarinnor, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 412 och II: 558, godkänna vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951 anförts.

Herr HESSELBOM: Herr talman! På denna punkt föreligger en reservation av sex ledamöter av statsutskottet, vilka ha rekommenderat riksdagen att fatta beslut i enlighet med den kungl. propositionen. Det gäller förmedling av hemvårdarinnor. Reservanterna ha bland annat anfört, liksom herr Boo tidigare har framhållit, att det har vunnits mycket goda erfarenheter av hemvårdarinneförmedlingen. Från utskottets sida har anförts att detta är en kommunal angelägenhet. Man kan naturligtvis diskutera, om så verkligen är fallet, då ju kommunerna få statsbidrag för de av dem anställda hemvårdarinnorna. Om för övrigt kommunerna kunna utnyttja ett statligt organ och statliga befattningshavare för en viss verksamhet, måste det väl vara tacknämligt åtminstone ur skattebetalarnas synpunkt. Ett sådant utnyttjande av statliga tjänstemän för kommunernas vidkommande sker ju på andra områden, liksom det inte heller är någon svårighet att lämna exempel på där sta-

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

ten utnyttjar kommunala tjänstemän. Man har i de kommuner, som ha anlitat arbetsförmedlingen för förmedling av hemvårdarinnor, haft stort gagn av samarbetet med arbetsförmedlingen på detta område.

Nu har utskottet bland annat anfört att denna verksamhet endast kan utnyttjas i de större kommunerna, där man har tillgång till arbetsförmedlare, och att det är en förmån som inte kan komma den egentliga landsbygden till godo. Herr talmän! Det är många förmåner som endast kunna komma de större platserna till del, men vi ha ju aldrig tvekat om att ta i anspråk de förmåner, som man kan ge på de större platserna, bara på grund av den omständigheten, att man inte kan ge samma förmåner åt alla landets kommuner.

För övrigt har ju departementschefen här föreslagit att de kommuner, som utnyttja arbetsförmedlingen för denna förmedling av hemvårdarinnor, skola ge bidrag till arbetsförmedlingen för denna tjänst.

Jag ber att med dessa ord, herr talmän, få yrka bifall till den av herr Leander m. fl. avgivna reservationen.

Herr statsrådet **MÖLLER**: Jag skall inte ingå i någon närmare argumentation eller polemik emot utskottet. Jag vill bara påpeka att jag icke kan begripa vad det skulle vara för glädje med att hindra arbetsförmedlingar från att på denna punkt göra kommunerna tjänster. Det är 172 platser, där arbetsförmedlingarna ombesörja denna förmedling av hemvårdarinnor, och nu ett tu tre säger man att det här är en kommunal angelägenhet, som arbetsförmedlingarna inte ha med att skaffa. Det må vara hur det vill med den saken, men när man har en organisation för att fördela arbetskraft åt olika håll och detta har visat sig medföra goda resultat, måste jag säga att jag absolut inte kan begripa, varför man skall förhindra det. Det är ju ingen kommun som *tvingas* att anlita arbetsförmedlingen, och för att man inte skall kunna tala om någon speciell förmån för vissa kom-

muner är det föreslaget, att i de fall, där arbetsförmedlingarna anlitas, kommunerna skola lämna ersättning för detta och alltså icke staten betala det.

Jag tycker inte att man skulle behöva säga mera för att var och en skall inse, att den här föreslagna ändringen tillhör, uppriktigt sagt, sådana påhitt, som inte böra vinna kammarens stöd, och jag hemställer för min del, mera energiskt än jag gjort på de andra punkterna, att kammaren måtte följa reservanternas i denna fråga.

Herr **MANNERSKANTZ**: Eftersom statsrådet inte har polemiserat mot utskottet, skall jag inte heller polemisera mot herr statsrådet. Jag vill bara säga, att jag haft svårt att fundera ut vem som ursprungligen har hittat på att länsarbetsnämnderna skola ha att göra med förmedlingen av hemvårdarinnor, ty det är en uppgift, som borde handhas av hemhjälpnsnämnden direkt.

Det finns åtminstone tre skäl till att vi inom utskottet ha kommit till det resultatet att de sakkunniga, som ha gått in för den principen, ha rätt.

Först och främst är det inte så, som det vid första ögonkastet kunde förefalla av utskottsutlåtandet, att ett bifall till reservationen skulle medföra några lägre kostnader för staten än ett bifall till utskottets förslag. Det är i själva verket tvärt om, om man ser närmare efter. Det beräknas att man skall få in 50 000 kronor i avgifter från de kommuner, som anlita arbetsförmedlingarna i detta avseende, och när utskottet föreslår indragning av fem tjänster, vilket skulle innebära 34 000 kronors besparing, skulle det alltså bli en skillnad på 16 000 kronor till reservationens favör. Men i verkligheten är det, såsom utskottet har skrivit, så, att det är ett stort antal tjänstemän här och var, som endast delvis äro sysselsatta med denna förmedlingsverksamhet, och man vet inte, huruvida inte deras arbete skulle kunna övertas av andra, om de inte skötte denna uppgift.

Jag menar alltså att det skulle kun-

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

na göras en betydande rationalisering på olika håll här i landet, om arbetsförmedlingarna inte hade hand om denna sak.

Vidare har det från utskottets sida konstaterats, att många av de tjänstemän, som handha hemvårdarinneförmedlingen för kommunens räkning, utföra detta arbete i stor utsträckning på kvällarna — som rätt naturligt är för att de skola kunna komma i kontakt med de familjer, som behöva anlita hemvårdarinnor — och detta övertidsarbete ha de till stor del gjort utan särskild ersättning på grund av, kan man säga, kärlek till uppgiften. Men det har också konstaterats att även dessa tjänstemän börja vilja ha övertidsersättning, och det dröjer säkerligen inte länge förrän det blir satt i system, och då räcker det inte med den ringa avgift, som det tydligen är meningen att kommunerna skola betala, utan då kommer man upp till en helt annan storleksordning på kostnaderna.

Det finns ytterligare ett skäl som man kan anföra, och det är att på den rena landsbygden, där man inte har något förmedlingskontor på närmare håll än låt oss säga tre å fyra mil, kan ju aldrig hemhjälsnämnden ens tänka på att överlåta denna förmedlingsuppgift på en tjänsteman i staden, som inte kan känna till de familjer på landsbygden, som behöva ha hjälp av hemvårdarinnan, medan däremot hemhjälsnämndens representant — det kan vara ordföranden eller distriktsköterskan — känner alla och kan sköta uppgiften mycket bra. För övrigt finns det ingen egentlig teknisk möjlighet till att man i de rena landsdistrikten skall kunna ringa till arbetsförmedlingen varje gång då en hemvårdarinnan behöver anlitas. Hemhjälsnämnden är ju huvudman för de hemvårdarinnor, som kommunerna ha anställt, och det är inte lämpligt att de avkopplas från förmedlingen av dem. I de städer, som äro så stora att där finnes socialvårdsbyrå, torde det vara ostridigt att personalen på dessa socialvårdsbyråer genom sin övriga verksamhet inom di-

striktet måste få betydligt fullständigare kännedom om familjerna och deras behov, och därför kan bedöma dessa behov på ett bättre och mera objektivt sätt än en ofta ambulerande manlig eller kvinnlig befattningshavare hos arbetsförmedlingen. Då återstå de städer och samhällen, som ha arbetsförmedlingskontor, men som inte ha socialvårdsbyrå. Dessa samhällen äro väl ofast inte större än att hemhjälsnämnden där har möjlighet att för den uppgift det här är fråga om utse någon, som sköter uppgiften mot ett mindre arvode.

En risk som man måste räkna med är — det ha vi nu också resonerat om inom utskottet — att det kommer att mer och mer resoneras, såsom det har sagts inom avdelningen: »Varför skall arbetsförmedlingen ta betalt, när den utför en förmedlingsverksamhet, bara därför att det råkar vara en *kommun*, som den gör arbetet åt?» Principiellt skall ju arbetsförmedlingen vara fri, och den omständigheten, att man ibland kan behöva skicka en hemsamarit, som alltså mot en högre betalning träder till, när inte hemvårdarinnan räcker till, är knappast skäl nog att anlita arbetsförmedlingen för den uppgift det här gäller. Hemhjälsnämnden i kommunen kan mycket väl rekquirera en hemsamarit, när hemvårdarinnan inte räcker till. Då kommer det inte att dröja länge, förrän den här avgiften för förmedlingen blir avskaffad, och då stå vi där med ett stort antal tjänstemän — som till stor del utföra detta arbete på kvällarna för övertidsersättning — utan att man får någon ersättning av kommunerna därför. Det tror jag blir slutresultatet.

Är det inte bättre att säga klart ut, att detta är en kommunal angelägenhet, som skall skötas av kommunerna liksom de sköta sina andra angelägenheter? Emellertid säger utskottet, att i sådana kommuner, där verksamheten har så liten omfattning att man kan vara säker på att det inte kan motivera anställning av ytterligare befattningshavare, må det vara hänt att arbetsför-

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

medlingen får sköta om saken tills vidare. Jag håller med herr Boo om att detta inte är fullt konsekvent. Det är mera hyggligt än konsekvent, ty vi ha inte velat gå så abrupt till väga, utan vi mena att en sådan ordning kan vara en övergångsform tills hela verksamheten övertas av kommunerna.

Jag vill samtidigt påpeka, att i många delar av landet har man inte haft en tanke på att arbetsförmedlingarna skulle sköta om detta, och jag vet att t. ex. Göteborg har en särskild byrå för denna verksamhet. Man har där förklarat, att även om man finge hjälp därmed av arbetsförmedlingen, skulle man inte vilja begagna sig därav, då man anser sig sköta saken allra bäst själv på grund av att man bättre känner familjernas förhållanden.

Det här kan visserligen inte sägas vara en stor sak, men det kan komma att utveckla sig till att bli en sak, som kan bli stor i utgiftshänseende. Att arbetsförmedlingarna många gånger kanske önska att ha hand om den här verksamheten, förstår jag, ty den erfarenheten har man gjort att de gärna vilja ta på sig så många uppgifter att de kunna motivera en ordentlig personaluppsättning. Detta tycks ligga i varje organisations intresse. Men det kan inte vara något motiv, som vi här behöva taga hänsyn till, när vi skola taga ställning till denna fråga.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag, med lika stark övertygelse som herr statsrådet lade i dagen i slutet av sitt anförande.

Herr statsrådet **MÖLLER**: När man hör herr Mannerskantz resonera, låter det som om Kungl. Maj:t ville tvinga kommunerna att anlita arbetsförmedlingen för detta ändamål. Det är tvärtom så, att det är utskottet som vill förhindra att kommunerna få lov att anlita arbetsförmedlingen för detta ändamål.

Jag skulle vilja säga rent ut att detta är en sak som riksdagen egentligen inte borde lägga sig i. Nog kunna väl kom-

munerna få ha självbestämmanderätt på denna punkt.

När jag hör de där argumenten, som tyda på avundsjuke mellan landsbygd och städer — den landsbygd, som inte får förmånen att anlita arbetsförmedlingen, och vissa städer som få den — blir jag illa berörd. Jag kan inte förstå, att man över huvud taget vill begagna den sortens argument i denna diskussion.

När man anför att arbetsförmedlingen skall vara avgiftsfri, vill jag säga: Ja visst är den principiellt avgiftsfri, men just därför att den icke kan tillgodokomma alla och det är många som inte vilja begagna sig av den och ha full frihet att låta bli det, är det ganska rimligt, att de kommuner, som vilja överlåta denna förmedlingsverksamhet till arbetsförmedlingen på platsen, också få betala kostnaden därför. Det skapar ju likställighet mellan de kommuner som inte anlita arbetsförmedlingen och dem som anlita den, ty de kommuner, som inte anlita arbetsförmedlingen, få i alla fall betala vad denna förmedlingsverksamhet kostar.

Det må ursäktas mig, men med all aktning för herr Mannerskantz' argumentation på andra punkter än när det gäller avundsjukeargumentet, har jag ett mycket starkt intryck — som förstärktes av herr Mannerskantz' anförande — att detta förslag icke är genomtänkt från utskottets sida. Det är någon konstig idé, som ett tu tre har flugit i utskottets ledamöter, och då måste man naturligtvis hitta på en massa motiv för den, men dessa motiv tåla inte någon närmare granskning.

Herr **BOO**: När vi behandla denna fråga och anlägga våra synpunkter på den, framför allt sparsamhetssynpunkter, står i alla fall det faktum kvar, att Kungl. Maj:t här har förordat att den nuvarande ordningen, nämligen att arbetsförmedlingarna i princip ha hand om hemvårdarinneförmedlingen, skall bibehållas, men att de kommuner, som anlita arbetsförmedlingarna för denna

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

förmedling, skola betala en avgift därför. Kungl. Maj:t räknar med att få in 50 000 kronor på den affären. Utskottet föreslår, att vi i stället skola draga in fem tjänstemän, som nu — jag vet inte på vilka orter de finnas — syssla så gott som uteslutande med denna hemvårdarinneförmedling, och på detta skulle staten spara 34 000 kronor. Man skulle emellertid då bli av med denna inkomst av avgifter från kommunerna, och då blir alltså resultatet att denna sparsamhetsaktion medför en förlust för staten på 16 000 kronor. Därtill kommer att det här ju gäller avgifter från kommunernas sida för ett arbete, som kommunerna annars måste betala själva, varför det i realiteten inte blir någon besparing ur det helas synpunkt.

Detta problem om hemvårdarinneförmedlingen borde väl ha angräpts så, att man antingen låtit den nuvarande ordningen bestå, såsom Kungl. Maj:t har förordat, eller också förklarat att detta är en kommunal angelägenhet, som kommunerna själva skola ha hand om. Det hade varit en klar linje. Men det är ingen konsekvens i att, som statsutskottet nu föreslår, dra in fem tjänster och sedan säga, att på de platser i landet, där förmedlingsverksamheten bedrivs i mindre omfattning, kan den fortfarande få bedrivas i hittillsvarande ordning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är fogad vid denna punkt.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Jag ber också att få säga ett par ord i denna fråga.

Jag vill först säga till herr statsrådet, att när en utredning skall ge sig in på en översyn av det ena eller det andra verksamhetsområdet i syfte att spara medel åt staten, måste det bli fråga om påhitt, och det måste väl finnas en liten konstruktiv tankegång om hur man skall kunna få till stånd besparingar. Staten betalar ju ett så pass betydande bidrag som 1 400 kronor till varje anställd hemvårdarinna, medan landstinget betalar 700 och kommunen 400 kronor — flertalet hemvårdarinnor ha som bekant hit-

tills varit avlönade med en normallön på 2 500 kronor. Då utredningen vid sin översyn av förmedlingsverksamheten kom till klarhet om att på vissa orter, framför allt de större orterna, kommunerna helt enkelt hade överlämnat till statens arbetsförmedling att sköta den uppgift, som egentligen hemhjälpnsnämnderna skulle handha, så undrade vi, om det inte här kanske fanns en möjlighet till besparing, och vi funno det tämligen naturligt. Stockholm har egen förmedling, likaså Göteborg, men i Malmö sitter en kvinnlig statens tjänsteman i 22 lönegraden och är hundraprocentigt upptagen med denna förmedlingsverksamhet, och på detta sparar Malmö kommun en del pengar. Vi tyckte emellertid att denna verksamhet borde vara Malmö stads, lika väl som Göteborgs stad och Stockholms stad själva handha sin förmedlingsverksamhet. Och att kostnaderna för Malmö — som ett exempel — böra bestridas av kommunalkassan. Så enkelt var vårt resonemang — kanske det var alltför enkelt — men vi ville hålla isär kommunens utgifter på detta område och statens utgifter. Så kom detta påhitt upp, och vi resonerade om det i utskottet, och det ansågs så pass bärkraftigt, att vi tyckte att förslaget borde föreläggas riksdagen.

Nu förhåller det sig på det sättet med denna förmedlingsverksamhet, att den ofta är mycket grannlaga. Det finns väl knappast en kommun i det här landet, som har tillräckligt många hemvårdarinnor. De äro för få, och det blir alltid nästan varje dag ett besvärligt provande, om familjen Andersson eller familjen Pettersson skall ha förmånen av denna billiga arbetskraft. I de kommuner, som överlämnat denna uppgift till arbetsförmedlingen, skall en statens tjänsteman, kanske inte alltid så erfaren, sköta saken — jag vill dock inom parentes säga, för att inte något missförstånd skall uppkomma, att under utredningsarbetet funno vi överallt, där kommunerna hade överlämnat denna verksamhet till arbetsförmedlingen, att de, som sysslade med detta arbete, lade i dagen synnerligen stort intresse för uppgiften och skötte

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

den på ett föredömligt sätt. Det var mest lägre tjänstemän, endast undantagsvis, såsom i Malmö, i 22 lönegraden, vilka alldeles frivilligt avstodo ett par timmars fritid för att syssla med denna sak utan någon som helst ersättning. Det är sålunda inte fråga om annat än att dessa tjänstemän sköta denna uppgift så gott de kunna och i regel på ett utomordentligt sätt.

Men nu knyter jag an till vad jag nyss sade: de få sitta och pröva, om familjen Pettersson eller familjen Andersson skall ha förmånen att få denna hemvårdarinna, och de få ta avgörandet på sitt ansvar. Jag frågade mer än en av dessa tjänstemän: »Hur känner Ni det, när Ni skall sitta där och avgöra vilka av kommunens mindre bemedlade familjer som skola ha denna förmån?» Ja, de erkände då, att det inte är lätt, och ofta, sade de, få de ringa och höra efter, hur det kan vara. Man ville inte avgöra saken alldeles på eget ansvar, utan man sökte kontakt med hemhjälpnsnämndens ordförande eller någon annan, så att man fick stöd för sitt beslut.

Detta sistnämnda om kontakten nämnde jag av den anledningen, att ett av de bärande argumenten i departementschefens förslag, att förmedlingen av hemvårdarinnor skall ombesörjas av arbetsförmedlingarna, är att det i så fall skulle uppstå bättre kontakt mellan arbetsförmedlingen och kommunen och att man skulle ha lättare att tillgodose familjernas hjälpbehov med annan arbetskraft, om inte hemvårdarinnorna räcka till. Men det visar sig att det i de kommuner, som själva bedriva förmedlingsverksamhet, finns en sådan kontakt; vederbörande ringer till hemhjälpnsnämnden och säger: »Hemvårdarinnorna räcka inte till; kan ni skaffa oss en hemsamarit till den och den familjen eller kan ni skaffa oss någon annan hemhjälp, som kanske får betalas med högre pris?» Och det är då kommunen träder in och i ömmande fall betalar mellanskillnaden. Det är bättre och lättare, om det sker på detta sätt, och det är en praktisk fråga, såsom vi såg den i utredningen.

Jag ser att socialministern inte är här närvarande, men jag vill försäkra honom, att detta förslag är genomtänkt, också när det gäller konsekvenserna, ty vi säga oss — i varje fall säger jag mig det personligen — att den dag, de tjänstemän det här är fråga om komma och kräva ersättning för övertid, kan ingen objektivt påstå, att detta inte är befogat. Och detta kommer att medföra ökade utgifter.

Vidare säges, att här ju inte är fråga om att *tvinga* kommunerna att anlita arbetsförmedlingarna, utan det är fråga om att ge kommunerna möjlighet att anlita arbetsförmedlingarna, om de själva önska det, och om kommunerna göra det, skola de enligt Kungl. Maj:ts förslag få ersätta staten för dess kostnader. Detta låter ju höra sig, om man vore övertygad om att det skulle kunna ske så där lätt och smidigt och att en kommun skulle bli nöjd med arbetsresultatet. Men det kan ju hända, att det blir fråga om att betala övertidsersättning till de tjänstemän, som här nämnts, och att kommunerna säga att de inte kunna betala någon övertidsersättning. Detta kan enligt min mening få konsekvenser, som jag tror äro rätt svåra att förutse.

Jag medger gärna att detta, såsom här sagts, inte är någon stor fråga, och det är inte heller någon hjärtefråga för min del. Men då man vill göra gällande, att föreliggande förslag är ett påhitt, som inte alls är genomtänkt, vill jag anföra, att det visserligen kan vara ett påhitt, men det har tillkommit i syfte att spara några slantar åt staten, och jag trodde att det var en uppgift för utredningen att komma med förslag i den riktningen. Vi fingo således lägga det ena lilla påhittet till det andra och ha på det sättet uppnått en besparing på i runt tal en halv miljon kronor.

Det har också sagts, att det föreligger en bristande konsekvens i utskottets förslag — det har herr Manner-skantz medgivit, och det medger jag också. Men det är en praktisk fråga, om en kommun vill överlämna denna uppgift till ett litet förmedlingskontor, där

Anslag till den offentliga arbetsförmedlingen.

den skall skötas av en manlig eller kvinnlig tjänsteman, som kanske i övrigt inte är fullt sysselsatt och som ju ändå skall ha sin lön. Visserligen är det inkonsekvent att föreslå att arbetsförmedlingen skall sköta verksamheten i sådana här fall, men det är så mycket mer praktiskt att det sker på detta sätt, och det ha vi inte ansett vara något särskilt fel.

Jag skulle ytterligare vilja säga ett par ord rent allmänt — detta är kanske den sista punkt i utlåtandet, på vilken det förekommer någon diskussion — att denna arbetsförmedlingsverksamhet är av mycket stor samhälls- eller betydelse. Detta har ingen förnekad, och det har understrukits, och vi anse alla, att servicen här bör vara god. Men det förhåller sig också på det sättet, att det finns vissa arbetsområden, som kunna bereda hur mycket arbete som helst. Jag kan nämna sådan verksamhet som ungdomsförmedling och yrkesvägledning, arbetsvård samt i någon mån tjänstemannaförmedling. I dessa verksamhetsgrenar kunna ju nästan hur många personer som helst anställas, och det gäller härvidlag liksom att fastställa en yttre gräns, som man får nöja sig med under nuvarande förhållanden. Frågan om förmedlingen av hemvårdarinnor är ju som sagt bara en liten detalj, där det ena förslaget kan vara lika bra som det andra, men jag vill nog säga att utskottets förslag på denna punkt är det bättre, om man skall ta hänsyn till konsekvenserna och till det statsfinansiella läget, något som jag tror att man måste göra i detta fall.

Jag yrkar sålunda bifall till utskottets hemställan.

Herr OLSSON, KARL JOHAN: Herr talman! Utredningsmännens strävan att försöka förbilliga arbetsförmedlingsorganisationen är självfallet värd all respekt. Jag är inte heller oförstående för det principiella resonemanget, att det bör vara en kommunernas angelägenhet att leda hemvårdarinneverksamheten. Men om man inte rider upp sig på

principer utan försöker se frågan praktiskt, måste man nog medge, att den linje, som Kungl. Maj:t företräder, är den bättre av de två, som vi här ha att välja på.

Här har vittnats å ena sidan om att vissa stora kommuner sköta denna verksamhet själva — med egna tjänstemän. Å andra sidan har det påvisats att vissa kommuner — till och med en så stor stad som Malmö — låta arbetsförmedlingen sköta verksamheten. Och om man går ut ifrån att detta är en kommunal angelägenhet, kan man givetvis tycka att det är orätt att den ena kommunen skall få utnyttja arbetsförmedlingsorganisationen och den andra inte. Men nu innebär, såsom redan har sagts, Kungl. Maj:ts förslag att de kommuner, som anlita organisationen i fortsättningen, skola få betala för de tjänster, som denna gör dem, och därmed bortfaller fullständigt detta resonemang.

Det måste väl ändå förhålla sig på det sättet, att vare sig man ser denna fråga ur sparsamhetens eller rationaliseringens synpunkt så vinner man inte någonting nämnvärt med den ordning, som här föreslås av utskottet. Man vinner visserligen att några få tjänster kunna dras in inom den statliga arbetsförmedlingsorganisationen, men i stället få några kommuner anställa tjänstemän för att sköta uppgiften — det är inte överallt som det går att få frivillig arbetskraft för detta ändamål — och det blir som att ta ur den ena fickan och stoppa i den andra. Jag betraktar inte stat och kommun såsom skilda från varandra, utan jag betraktar dem båda som delar av *samhället*. Och, herr talman, när det gäller frågan om vad som är rationellt och vad som är praktiskt, måste jag säga att den ordning, som utskottet föreslår, betyder ingen rationalisering, utan den är raka motsatsen till rationalisering.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande del av den av herr Leander m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hesselbom* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 152 punkten VII, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande del av den av herr Leander m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hesselbom* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 82;

Nej — 47.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkterna VIII—XII.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för

budgetåret 1951/52 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 152, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 9 mars 1951, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att medgiva avskrivning av i statsrådsprotokollet angivna fordringar om tillhoppa 36 546 kronor 69 öre, dels ock för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln såsom reservationsanslag anvisa till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. 17 600 000 kronor, till Kostnader för överflyttning av arbetskraft 1 350 000 kronor, till Arbetskliniken i Stockholm 119 000 kronor, till Bidrag till kommunal och enskild arbetsvårdsverksamhet 152 500 kronor, till Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsverksamhet 810 000 kronor, till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrädsverksamhet 100 kronor samt till Kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m. 1 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lundqvist* och *Ebbe Ohlsson* (I: 405) och den andra inom andra kammaren av herrar *Birke* och *Hagberg* i Malmö (II: 578), i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande uppföra ett reservationsanslag av 10 000 000 kronor, dels ock att anslaget å sjätte huvudtiteln Bidrag till byggande av enskilda vägar skulle uppföras med ett med 2 600 000 kronor höjt belopp;

dels två ävenledes likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hjalmar Nilsson* m. fl. (I: 406) och den andra inom andra kammaren av herr *Boman* i Stafsund m. fl. (II: 579);

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Håstad* och *Johnsson* i Stockholm väckt motion (II: 580).

Anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i särskilda med A I, A II, A III och B betecknade punkter, av vilka punkten A II var indelad i moment.

På framställning av herr talmannen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis och momentvis.

Punkten A I.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten A II.**Mom. a.**

I detta moment hade utskottet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 405 och II: 578 till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 17 600 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort i nu förevarande moment hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 405 och II: 578 till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. för budgetåret 1951/52 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 12 600 000 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Det har inte lyckats utskottet att bli lika enigt på denna punkt som på den föregående. Därmed förhåller det sig på det sättet, att man, när man ser på de kostnader, som de olika åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande i våra dagar med överfull sysselsättning åsamka statsverket, måste konstatera att det rör sig om synnerligen höga belopp. Här är det fråga om 17 600 000 kronor. Riksdagen har tidigare beviljat anslag till arbetslöshetskassorna med ungefär lika stort belopp, och följaktligen ha anvisats sammanlagt 35 000 000 kronor för detta

ändamål i en tid, då vi väl ha så liten arbetslöshet som egentligen är teoretiskt möjlig. Under sådana förhållanden kommer man osökt in på tanken, om det skall vara nödvändigt att lägga ut så mycket pengar för arbetslöshetens bekämpande.

Jag har för min del i viss mån anknutit till besparingsutredningen, som menar att de av Kungl. Maj:et föreslagna åtgärderna kanske inte riktigt äro det bästa sättet att lösa frågan när det gäller att anordna arbeten för dem, som äro arbetslösa. Vi ha ju kvar några arbetslöshetsöar av den karaktären, att man där har svårt att flytta på ofta äldre arbetare inom ett verksamhetsområde, var till kommer att det också finns säsongbetonade arbeten i vissa delar av landet, där t. ex. stuveriarbetet i en hamn under vintertiden måste nedläggas o. s. v.

Reservanterna ha då menat att det gäller att försöka få ut det mesta möjliga i form av arbetslöshetsbekämpande åtgärder per satsad krona och att man därför borde försöka att mer än hittills för detta ändamål utvälja sådana arbeten, där dyrbara maskiner och dylikt inte kunna användas. På så sätt skulle pengarna bättre räcka till, och dessutom skulle inte statskommunala arbeten behöva anordnas för sådana ändamål, som kommunerna ändå genom sin löpande normala förvaltning ha att ombesörja. Kommunerna böra alltså planlägga dessa reservarbeten i god tid, och detta bör inte möta något hinder, eftersom man mången gång ett halvår i förväg vet, när en arbetslöshetsperiod är att vänta.

Detta är några åtgärder som skulle kunna vidtagas. Dessutom måste man väl också räkna med att just dessa kvardröjande arbetslöshetsöar komma att bli färre och mindre, ty det gäller ju här ofta äldre människor, som kunna ha blivit arbetslösa för länge sedan, t. ex. i samband med sågverksdöden i vissa delar av Norrland.

Vi äro således av samma mening som besparingsutredningen, att kostnaderna böra med sådana åtgärder, som här antytts och kanske även andra, begränsas för statens del. Vi ha räknat med möj-

Anslag till anordnande av allmänna skyddsrum m. m.

ligheten att på detta område spara 5 miljoner kronor. Jag tror att det är välbetänkt att man låter denna sparsamhetstanke komma till uttryck i anslagsbeslutet och att det verkligen göres ansträngningar i denna riktning, så att denna verksamhet i fortsättningen inte kommer att dra så stora kostnader, därför att den får fortgå schablonmässigt.

Under hänvisning till vad jag anfört, ber jag att få yrka bifall till den reservation som jag på denna punkt avgivit.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talmän! Den prutning herr Mannerskantz yrkade på anser utskottsmajoriteten vara ganska olämplig. Kungl. Maj:t har, jämfört med innevarande budgetår, prutat på detta anslag med 1.4 miljon kronor, och det anslag till steninköp, som herr Mannerskantz också ville pruta på, medför ett förbilligande av arbetslöshetens bekämpande. Det finns faktiskt ingen billigare form av hjälp för dessa äldre människor, som inte kunna skickas ut på sådana här arbeten, än att de få stanna kvar och arbeta i sitt gamla yrke, i den mån de orka detta.

Då tiden är långt framskriden och vi ännu ha en mycket diger föredragningslista att behandla, ber jag med vad jag här sagt att få hänvisa till utskottets motivering för Kungl. Maj:ts förslag och yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande momentet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mannerskantz begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 153 punkten A II a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Mom. b—g.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna A III och B.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1951/52 till civilförsvaret jämte i ämnet väckt motion.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till anordnande av allmänna skyddsrum m. m.

Punkten 2.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 154, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett reservationsanslag av 7 840 000 kronor.

Utskottet hade i förevarande sammanhang till behandling förehått en inom första kammaren av herr *Lundqvist* väckt motion (I: 388), vari hemställts, att riksdagen utöver vad av Kungl. Maj:t föreslagits måtte för budgetåret 1951/52 anvisa till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. ett anslag av 3 500 000 kronor.

Anslag till anordnande av allmänna skyddsrum m. m.

Utskottet hade i den nu föredragna punkter av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen I: 388 till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 7 840 000 kronor.

Reservation hade anförts av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen I: 388 till Kostnader för anordnande av allmänna skyddsrum m. m. för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 8 840 000 kronor.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! På denna punkt anser utskottet att byggandet av allmänna skyddsrum bör forceras och att forceringen bör fortsätta även under nästkommande budgetår. Men så säger utskottet på följande sätt: »Å andra sidan lägga statsfinansiella skäl ävensom situationen på arbetsmarknaden hinder i vägen för en utbyggnad i den omfattning, som i och för sig vore motiverad.» Jag hoppas sålunda att min ärade vän, herr Gustaf Karlsson, när han eventuellt kommer att tala för utskottet, inte kommer att säga att vad som yrkas i reservationen inte är motiverat.

Det rör alltså frågan, huruvida man när det gäller att möjliggöra ett fortsättande av byggandet av de allmänna skyddsrummen för allmänheten skall vara beroende av det statsfinansiella läget. Man kan ju riskera att råka in i en situation, som är sådan, att ingen människa den dagen, då man behöver någonstans att krypa in och ta skydd, kommer att undra över hurudant det statsfinansiella läget varit just i dag.

Nu är detta väl inte så mycket att resonera om. Någonstans måste ju gränsen dras; det är ju alldeles klart. Men

anledningen till att jag för min del reserverat mig på denna punkt och yrkat på en uppräknig av förevarande anslag med en miljon kronor är, att de pengar, som ha föreslagits av Kungl. Maj:t, i huvudsak gå åt under nästa budgetår till att avsluta de arbeten, som nu äro påbörjade. Reservanterna mena, att man bör ha vissa medel tillgängliga, så att inte detta arbete helt avstannar, utan att man kan påbörja byggandet av nya skyddsrum, där det är mest angeläget. Det föreligger under denna punkt en motion, som i sitt anslagsyrkande sträcker sig längre, men reservanterna ha ansett att det väsentligaste är att man kan påbörja nya anläggningar. Jag föreställer mig att lika väl som man kan använda arbetskraft under nästkommande budgetår för att avsluta dessa arbeten till ett belopp av 7 840 000 kronor, kommer det att vara möjligt att friställa arbetskraft för att också påbörja byggandet av nya skyddsrum. Detta är i korthet innebörden av den reservation, som under denna punkt är fogad till utlåtandet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Lundqvist*.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! Jag vill gärna medge att, sådan situationen nu är, det skulle inge större säkerhetskänsla, om vi hade alla våra berg urholkade, så att vi kunde krypa in i dem såsom grottmänniskor. Men här gäller det ju en avvägningsfråga, hur mycket man skall kunna avstå, inte bara av pengar utan även av arbetskraft, till dessa skyddsarbeten. Vi måste ju också se till, att det finns förnödenheter för människornas civila behov.

Detta har gjort att Kungl. Maj:t, såsom redovisas på denna punkt i utlåtandet, funnit att 7 840 000 kronor få räcka för detta ändamål. Vi ha inte resurser nog att offra mer pengar och arbetskraft på dessa arbeten, och därför få vi nöja oss med att anslå detta belopp.

Jag ber endast, herr talman, att med åberopande av vad som i utlåtandet anförts och föreslagits av departements-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

chefen — deras meningar sammanfalla ju helt — få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmanen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmanen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 154 punkten 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 3 och 4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1951/52 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 124, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådspro-

tokollet över socialärenden för den 23 februari 1951, föreslagit riksdagen att beträffande den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen fatta beslut på sätt i propositionen närmare angivits.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag ha utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen

från första kammaren:

I: 9 av herr *Axel Andersson* m. fl.,

I: 129, av herr *Andrén* m. fl.,

I: 209 av herr *Andrén* m. fl.,

I: 250 av herr *Lindblom* m. fl.,

I: 460 av herr *Einar Eriksson* m. fl.,

I: 461 av herr *Niklasson* m. fl.,

I: 462 av herr *Lars Andersson* m. fl.,

I: 463 av herr *Nyström* m. fl.,

I: 465 av herr *Lindblom* m. fl. samt

I: 467 av herr *Velander* m. fl. även-
som

från andra kammaren:

II: 14 av herr *Fröderberg* m. fl.,

II: 175 av herr *Hjalmarson* m. fl.,

II: 254 av herr *Hjalmarson* m. fl.,

II: 369 av herr *Ohlin* m. fl.,

II: 593 av herr *Jansson* i Kalix m. fl.,

II: 594 av herr *Jansson* i Kalix m. fl.,

II: 595 av herr *Pettersson* i Dahl m. fl.,

II: 596 av herr *Wedén* m. fl.,

II: 597 av herr *Johnsson* i Kastanjegården m. fl.,

II: 600 av herr *Hjalmarson* m. fl. samt

II: 601 av herr *Lager* m. fl.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i 35 särskilda, med I—XXXV betecknade punkter.

Vid utlåtandet funnos fogade ett flertal reservationer.

På framställning av herr talmanen beslöts att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten 1.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 601, av herr *Lager* m. fl. hade

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att förslag till genomförande av i motionen nämnda åtgärder, i de stycken beslutanderätten tillkomme Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt, måtte så skyndsamt som möjligt utarbetas och föreläggas riksdagen och att övriga omnämnda åtgärder måtte vidtagas av Kungl. Maj:t. I motionen hade i nio punkter angivits de bostadspolitiska åtgärder, som enligt motionärerna borde vidtagas. Såsom en första punkt i programmet hade motionärerna bland annat angivit, att bostadsproduktionen borde utökas på bekostnad av produktion eller import av lyxvaror, som vore mindre nödvändiga än bostäder.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte besluta, att motionen II: 601 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr NORLING: Herr talman! Läget på bostadsmarknaden har utvecklats till ett skrämmande socialt problem. Den förda bostadspolitiken, vilken skulle lösa bostadsfrågan och avskaffa bostadsnöden, har i stället verkat åt motsatt håll. Regeringens politik att låta bostadsinvesteringen vara den reglerande faktorn i den ekonomiska politiken har förvärrat bostadsnöden till ett socialt elände.

Medan den bostadspolitiska målsättningen var omkring 60 000 nybyggda lägenheter per år för att bostadsbristen skulle avhjälpas, har byggnadsverksamheten för bostadsbygge årligen minskats, för att under kommande budgetår nedskäras till 41 000 lägenheter, därav 29 000 på kvotkommunerna, samtidigt som bostadsstandarden försämrats. Samtidigt konstaterar bostadsstyrelsen efter en undersökning hösten 1950 bland 180 kvotkommuner, att det inom dessa kommuner fanns 163 000 bostadssökande, av vilka 98 000 voro gifta, och av dessa hade 70 000 minderåriga barn, 20 000 saknade egen bostad, och 64 procent av dem hade minderåriga barn.

Denna undersökning ger en skrämmande bild av bostadsnöden i landet och speciellt i tätorterna. Vi ha tidigare både i motioner och här i riksdagen påtalat denna utveckling, som kunde undvikas, om bostadsproduktionen ökades på bekostnad av mindre nödvändig produktion och import av lyxvaror. Några egentliga hinder föreligga icke längre för en utvidgad bostadsverksamhet. Flera viktiga byggnadsmaterialindustrier utnyttja ej hela sin kapacitet. Ur materialsynpunkt föreligga således ej hinder för ökad bostadsproduktion, och om nödvändiga åtgärder vidtoges, skulle den kommunala, allmännyttiga och spekulationsfria byggnadsverksamheten kunna släppas loss och kommunerna bygga så långt tomtmark och arbetskraft medge. Genom de enväldiga monopolföretagen inom byggnadsmaterialbranschen sker en icke nödvändig fördyring av materialpriserna, vilket klart uttryckes i de stegrade vinster, som redovisas. Med 1940 som basår visar indexet en stegring med närmare 79 procent av materialpriserna, medan specialindex för byggnadsmaterial uppskattas till 209,5.

Svenska Riksbyggen har för någon tid sedan meddelat att tvårumslägenheter uppförda i år bli omkring 500 kronor dyrare i årshyra. Monopolföretagen inom byggnadsmaterialindustrien fullfölja en målmedveten linje när det gäller medel och metoder för att utplundra konsumenterna. Förbilligande av byggnadsmaterialproduktionen kan endast ske genom samhällliga initiativ, varvid monopolens envælde brytes. 1947 års byggnadsmaterialsakkunniga böra erhålla i uppdrag att snarast framlägga förslag mot kartellsammanslutningarnas prisfördyrande åtgärder, när det gäller byggnadsmaterial, exempelvis genom en statlig planmässig produktion av sådant byggnadsmaterial, varpå det råder brist och som betingar uppenbara överpriser.

Bostadsstyrelsen framhåller, att på grund av de stegrade byggnadskostnaderna och med nuvarande finansieringsvillkor måste en hyresökning bli resultatet i nybyggda hus. Även om socialmi-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

nistern överlämnat bl. a. denna fråga till utredning, kan en hyreshöjning ej förhindras, om ej provisoriska åtgärder vidtagas. Jag vill därför understryka bostadsstyrelsens motivering för en höjning av inkomstgränsen med 1 000 kronor och förslaget att en sådan provisorisk kommer till stånd under budgetåret 1951/52, detta så mycket mer som stora delar av folket redan i realiteten fått sin levnadsstandard nedpressad under 1950 års nivå genom levnadskostnadsstegringen.

I fråga om fördelningen av befintliga bostäder har kravet om lagar för bostadsransonering och obligatorisk kommunal bostadsförmedling under en följd av år framförts och vunnit anslutning från den samlade hyresgäströrelsen och från bostadsstyrelsen. Det förhållandet, att fastighetsägaren ensam får avgöra vem som skall hyra en ledig lägenhet, drabbar i första hand familjer med flera barn och de ekonomiskt minst bärkraftiga. Då nu denna fråga hänskjutits till utredning, vill jag understryka det uttalande, som tredje lagutskottet gjorde när hyresregleringslagen behandlades, att denna utredning bör bedrivas så skyndsamt som möjligt.

Den kommunistiska gruppen har såväl i år i motion nr 601 i andra kammaren som tidigare framlagt förslag om *att* statlig subventionering i form av familjebostadsbidrag och bränslebidrag utvidgas till att omfatta även barnfamiljer, som bebo lägenheter i byggnader färdigställda efter den 1 januari 1940, *att* särskilda bostadsbidrag till ensamma mödrar med barn komma att utgå *samt att* inkomststrecken höjas så att den höjda penninglönen ej får tas till intäkt för indragning av eller vägran att bevilja sökta familjebostads- och bränslebidrag. Vi ha vidare föreslagit att tillägsslåneverksamheten utvidgas, tillägsslånen höjas och hushållsbränslet subventioneras med statsmedel i sådan utsträckning, att bostadskostnaderna hållas vid 1939 års nivå. Då samtliga dessa av oss föreslagna åtgärderna nu hänskjutits till den bostadspolitiska utredningen, vill jag för dagen endast understryka angelägenhe-

ten av att utredningen utföres skyndsammast möjligt.

I propositionen har föreslagits att bostadsstyrelsen får möjlighet att bevilja tertiärlån till kommunala och allmännyttiga företag på villkor, att förluster vid fastighetsförvaltningen icke till någon del skola täckas med statsmedel. Samtidigt förordas att bostadsstyrelsen får pröva, huruvida eventuella särbestämmelser i bostadsförenings stadgar kunna godtagas ur belåningssynpunkt. I båda dessa fall betyder Kungl. Maj:ts förslag en uppmjukning av tertiärlånekungörelsen. Den motivering som lämnats beträffande ändring av tertiärlånebestämmelserna för kommunala och allmännyttiga bostadsföretag är märklig ur den synpunkten, att lånen beviljas utan att bostadsföretaget planerat bygget med tillbörlig omsorg för att de ekonomiska kalkylerna skola hålla. I sådana fall borde väl bygget ej få komma till stånd. Då det gäller bostadsrättsföreningar på militärorter förordas att föreningarna erhålla lån oktad bostadsrätten upphör vid avgång från militäranställning. Vi kunna icke vara med om att godkänna bestämmelser, som innebära att denna personal ej får samma skydd för sin rätt till bostad, som tidigare tillförsäkrats vid industri anställda och övriga medlemmar av bostadsrättsföreningar.

Herr talman! Med vad jag framhållit vill jag under punkt I yrka bifall till motionen nr 601 i andra kammaren.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten II.

I de likalydande motionerna I: 250 av herr Lindblom m. fl. och II: 369 av herr Ohlin m. fl. hade förordats, att riksdagen

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att programmet för regleringen av investeringarna måtte modifieras i syfte att bereda ett ökat utrymme för bostadsbyggandet och att kreditpolitiken samt den ekonomiska politiken i övrigt måtte taga sikte på att skapa förutsättningar för ett steg för steg ökat bostadsbyggande.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten hemställt, att riksdagen måtte, beträffande ökning av bostadsbyggandet, med avslag å motionerna I: 250 och II: 369, godkänna vad utskottet anfört.

I motiveringen hade utskottet med avseende på nämnda motioner ävensom motionen II: 601 yttrat:

»De av departementschefen anförda uppgifterna om bostadsmarknaden under år 1950 utvisa, att någon påtaglig förbättring av läget icke har ägt rum under sista åren; någon nämnvärd ökning av bostadsbyggandet har ej heller kunnat åstadkommas. Under de senaste åren har bostadsbyggandet skurits ned obetydligt, och utskottet anser, att detta icke kan undgå att ha ogynnsamma verkningar. På grund av rådande samhällsekonomiska förhållanden erfordras vissa investeringsbegränsningar. Utskottet förutsätter, att vid övervägandet av investeringsverksamhetens inriktning på olika ändamål bostadsbyggandet får det utrymme, vartill förhållandena medgiva. I anledning av vad sålunda anförts kan utskottet icke biträda yrkandena i nyssnämnda motioner.»

Reservation hade avgivits av herrar *Sundelin* och *Söderquist*, fröken *Elmén* samt herrar *Widén*, *Wedén* och *Larsson* i Stockholm, vilka ansett,

dels att det nyss återgivna stycket av utskottets motivering bort hava följande lydelse:

»De av departementschefen anförda uppgifterna om bostadsmarknaden under år 1950 utvisa, att någon påtaglig förbättring av läget icke har ägt rum under sista åren; någon nämnvärd ökning av bostadsbyggandet har ej heller kunnat åstadkommas. Under de senaste

åren har produktionen på de allra flesta områden ökat i snabb takt, medan bostadsbyggandet skurits ner icke obetydligt. Utskottet delar därför den i förutnämnda motioner I: 250 och II: 369 framförda uppfattningen, att bostadsbyggandet på grund av den offentliga investeringsregleringen erhållit en relativt ogynnsam ställning. Utskottet, som anser att ett sådant förhållande bör kunna ifrågakomma endast för en kortare tid, föreslår, att de åtgärder vidtagas som kunna befinnas påkallade för att, utan intrång på möjligheterna att realisera andra särskilt angelägna investeringsprojekt, inom investeringspolitikens ram medgiva ett steg för steg ökat bostadsbyggande.»

dels ock att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande ökning av bostadsbyggandet, i anledning av motionerna I: 250 och II: 369 godkänna vad i reservationen anförts.

Herr LINDBLÖM: Herr talman! Under de senaste åren ha vi i denna kammar många gånger diskuterat frågan om bostadsbyggandet och statens stöd, när det gäller bostadsförsörjningen. Det är säkert icke möjligt att nu komma fram med några speciellt nya synpunkter på den här frågan. Jag tror därför att man mycket väl skall kunna inskränka debatten i år om detta spörsmål rätt väsentligt. Det är dessutom två saker, som alldeles speciellt ge anledning till en viss återhållsamhet just nu.

För det första är det det allmänna läge, som nu har inträtt på bostadsbyggandets område, ett läge som man närmast skulle vilja beteckna som hart när förtvivlat. Kostnaderna för byggandet öka vecka efter vecka, och det är inte så lätt att nu över huvud taget kunna göra någon kalkyl över vad det eller det bygget skall kosta. Man har också förmärkt en viss minskning i intresset för att sätta i gång byggen, med hänsyn till de ökade priserna, speciellt på material. Under sådana förhållanden är det klart att man ser rätt mörkt på framtiden.

För det andra har det nu på detta

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

område tillsatts en speciell utredning, som skall upptaga i varje fall en hel del av de spörsmål, som vi bruka diskutera i samband med bostadspolitiken, och jag tänker mig att vi väl inte då kunna föregripa denna utredning, vilken diskussion vi än föra här och vilket resultat denna diskussion än må leda till, utan det är väl självklart att de punkter, som äro hänförda till denna utredning, också få behandlas av den. Det är emellertid på ett par avsnitt, jag helt allmänt skulle vilja framföra några synpunkter, detta i synnerhet som jag knappast tror att den nyssnämnda utredningen kommer att ta upp de spörsmålen.

Under mom. II, beträffande ökning av bostadsbyggandet, har utskottet yrkat avslag på en från folkpartihåll väckt motion. I motionen framhålla vi att man borde söka bereda bostadsbyggandet större andel i investeringsvolymen. Det framgår av motionen, till vilken jag här hänvisar, hurusom nationalinkomsten har ökat under de senaste åren och hurusom investeringarna totalt sett också ha ökat i förhållande till denna nationalinkomsts stegring. Investeringarna för själva bostadsbyggandet visa emellertid icke samma ökning, utan vi ha att notera ett väsentligt minskat bostadsbyggande jämfört med vad fallet var 1938/1939. Det vore därför värt att allvarligt överväga, om man icke skulle kunna fördela dessa investeringar på ett sådant sätt, att man, trots det beträngda läget, ändå kunde få fram ett ökat bostadsbyggande. Vi måste dock tänka på att det finns tusentals och åter tusentals människor, som när det gäller bostadsfrågan äro i mycket svår belägenhet, och det kommer att för dessa bli oerhördt påfrestande att år ut och år in vänta på förbättringar i fråga om bostadsbyggandet.

Herr talman! Jag ber därför att på denna punkt få yrka bifall till den reservation av herr Sundelin m. fl. som i utlåtandet är betecknad med 1).

Herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Med hänsyn till den utveckling, som

ägt rum på bostadsbyggandets område, kunde det otvivelaktigt finnas mycket goda skäl för att ingående i den svenska riksdagen debattera de bostadspolitiska linjerna och hur man bör sörja för att få större antal bostäder. Men jag kan icke förstå att det fyller något som helst ändamål i en kammare, där praktiskt taget endast en sjättedel av dess ledamöter är närvarande, att ta upp en diskussion på någon punkt. Om man vill försöka upprätthålla den illusionen, att debatterna i kamrarna skulle ha något som helst inflytande på besluten, kräves det ju i alla fall att, låt mig säga, åtminstone hälften av ledamöterna är närvarande vid debatterna. När så inte är fallet, tycker jag att det vore att öda tid att här ta upp en debatt. Det är uppenbart att ledamöterna måste ha bestämt sig på förhand, de behöva icke ha någon vägledning av en debatt här. Att då öda tid med att debattera om fjorton olika punkter förefaller mig vara en fullkomlig överloppsgärning.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Det kan nog vara sant som statsrådet säger, men de, som äro inne här i kammaren, äro kanske de mest intresserade. Det är därför måhända inte helt bortkastat att utveckla något av det som framkommit i utskottsutlåtandet och reservationen.

Jag vill nu närmast söka bena ut, om det egentligen är någon skillnad mellan utskottets skrivning i det avseende, som herr Lindblom berörde, och den reservation som är avgiven. Jag har försökt efter bästa förmåga att klara ut detta.

Den skillnad som existerar kommer endast fram i slutet av reservationen. Reservanterna anse, sedan de talat om att det blivit en nedskärning av byggnadsverksamheten o. s. v., att utskottet bort göra följande uttalande: »Utskottet, som anser att ett sådant förhållande bör kunna ifrågakomma endast för en kortare tid, föreslår, att de åtgärder vidtagas som kunna befinnas påkallade

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

för att, utan intrång på möjligheterna att realisera andra särskilt angelägna investeringsprojekt, inom investeringspolitikens ram medgiva ett steg för steg ökat bostadsbyggande.»

Det har inom utskottet icke varit några olika meningar om att det är ogynnsamt, att man icke kan öka bostadsbyggandet — det ha vi också skrivit rent och klart ut. Men statsutskottets tredje avdelning har tidigare behandlat även andra ärenden som avse byggnationen. Vi ha haft exempelvis frågor om byggande för sjukvårdsändamål, och där ha vi varit, jag höll på att säga nog oförsiktiga att två gånger förut under denna riksdag skriva någonting om att det vore önskvärt, om man kunde öka byggnadskvoten för sjukvårdsändamål. Men vi få inte skriva precis vad som helst, så att det ena slår ihjäl det andra. Det förhåller sig faktiskt så att kvoten för sjukvårdsändamål icke är större än 46 miljoner kronor, ett belopp som låter mycket, men som är mycket litet i detta sammanhang. Där ta de statliga universitetssjukhusen sin anpart, och de statliga sinnessjukhusen ta litet över 10 miljoner kronor. Därtill komma olika specialändamål. För landstingens sammanlagda behov av sjukvårdsbyggen kvarstå av kvoten 13 å 14 miljoner kronor. När man då vet att det finns landsting, som ha det verkligt dåligt ställt med byggnader för även ganska primära sjukvårdsändamål, förstår man att det inte är särskilt lätt att föreslå en minskning i varje fall av kvoten för sjukhusbyggnader.

Vi ha också velat att karolinska sjukhuset skall få bygga om två polikliniker till laboratorier och flytta garnisionssjukhuset ifrån karolinska sjukhuset, vilket erfordrar en nybyggnad. I anledning därav skrev utskottet på tredje avdelningens förslag, att det vore önskvärt att kvoten ökades, så att detta bleve möjligt.

Jag tror, att om man ginge över område efter område, skulle det visa sig att det inte går att hitta något, där man tycker att man skulle kunna minska kvoten. Då återstår endast det som en

av reservanterna vid statsutskottets plenum försökte, jag höll på att säga, något generat rädda sig med genom att säga att man får lov att ställa till så, att hela investeringsvolymen kan ökas. Det, herr Lindblom och herr talman, ha vi icke det minsta emot, om herr Lindblom bara kan tala om för oss hur det skall gå till just nu.

Här föreligger det alltså inte några olika uppfattningar. Jag har verkligen frågat mig, varför denna reservation kommit till, ty den innehåller icke något positivt förslag, som man kan ta ställning till. Det måste väl också anges vilka andra investeringar som man skall inskränka på. Jag har närmast betraktat denna reservation som ett självändamål; jag har icke kunnat förstå vad den eljest skall tjäna till.

Herr talman! Med hänsyn till vad jag nu anfört ber jag att få hemställa att riksdagen måtte besluta godkänna utskottets skrivning.

Herr WEHTJE: Herr talman! Frågan om vår bostadsförsörjning kommer väl icke att bli slutdiskuterad i kväll. Övervägandena om denna synnerligen viktiga angelägenhet komma väl att fortsätta. Därför skall jag trots de relativt fåtaliga närvarande här i kammaren tilllåta mig att framföra några synpunkter av mera allmän innebörd.

Statsutskottets utlåtande angående bostadsförsörjningen är även i år åtföljt av en mängd reservationer, vilka vittna om att det är många, som ej äro beredda att följa socialministern. Jag konstaterar också, att man även bland utskottets socialdemokrater kan spåra en viss tveksamhet, även om avvikelserna i deras ställningstagande till propositionen icke röra sig om de stora frågorna. Även inom regeringen synes man bedöma bostadsfrågan olika. När man t. ex. jämsides med förevarande ärende studerar propositionen om förlängningen av hyresregleringslagen, framträder omedelbart en skillnad mellan socialministerns och justitieministerns syn på frågan om bostadsförsörjningen; social-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ministern är mera optimistisk, och justitieministern, vågar jag påstå, är mera realistisk. Inom socialdepartementet anser man, att läget det sista året icke påtagligt förbättrats, under det att man i justitiedepartementet finner krissituationen besvärligare än förut och anser att läget nu försämrats. Från den utgångspunkten har justitieministern skridit till verket och tillsatt en utredning.

Gör man bokslut över det sista decenniets aktiva bostadspolitik, finner man visserligen en rikhaltig provkarta på allehanda subventionsformer, regleringsåtgärder, en markerad övergång från bostadsproduktion i enskild regi till bostadsbyggande i kommunal och s. k. allmännyttig företagsform, ett system med ett uttryckligt gynnande av den sistnämnda produktionsformen, och en lagstiftning som enligt statsrådet Anderssons uttalande i denna kammare förra året utgår från att bostadsförsörjningen i första hand är en samhällelig angelägenhet och att kommunerna skola bära huvudansvaret härför. Köerna i bostadsförmedlingarna ha förvisso sin uppfattning om hur kommunerna förvalta detta ansvar, och den moderna socialpolitiken har numera fått sin klass av vantlottade, bestående av hundratusentals människor utan egna lägenheter och med en bostadsstandard, som är långt sämre än den de tidigare haft. Fastigheternas underhåll eftersättes. Vidare ha vi blivit låsta vid flera skilda hyresnivåer för lägenheter med i huvudsak samma standard, och detta trots att man redan på tidigt stadium tydligen varit medveten om riskerna. I bostadssociala utredningens första betänkande framhålles bland annat följande: »En bindning av hyrorna för redan befintliga hyresbostäder måste emellertid komma att ytterligare försämra betingelserna för nyproduktion och sålunda bidra att skärpa bostadsbristen, varjämte en med hänsyn till bostadsmarknadens normala funktioner i framtiden olycklig splittring av hyresnivån skapas.»

I dagens förvirrade situation har regeringen nu tillsatt tvenne utredningar. Den ena skall syssla med bostadspoliti-

ken och den andra med hyresregleringen. De stora principfrågorna, som enligt min uppfattning kräva ett skyndsamt avgörande, ha av såväl departementschefen som utskottets majoritet hänvisats till dessa utredningar, som säkerligen icke komma att få någon lätt uppgift.

I och för sig är det visserligen glädjande att man äntligen efterkommit de önskemål som man från högerhåll är efter år framfört, nämligen om en översyn av bostadspolitiken, för vilka man tidigare inte haft mycket intresse till övers. Jag är övertygad om att vi bättre kunnat behärska situationen och löst en mängd frågor, om man långt tidigare hade igångsatt dessa utredningar.

För den som över huvud taget sysslar med ekonomiska frågor är det ingalunda en överraskning att byggnadskostnaderna förändrats. De påverkas av den allmänna fördyringen av råvarorna som började redan föregående år. Men de äro också en naturlig följd av den allmänna löneregleringen, vilken självfallet måste återverka även på produktionskostnaderna inom byggnadsbranschen. När löne- och prisrörelserna kommit i gång är det en naturlig följd att också byggnadsmarknaden beröres därav. Som jag för ett år sedan i denna kammare framhöll, borde den då planerade övergången till en friare ekonomi ha samordnats med en utredning om bostadsförsörjningen. Bostadspolitiken kan icke isoleras från den allmänna ekonomiska politiken, utan intar där en central ställning. Av nationalbudgeten utgör bostadsposten, inklusive bränsle och lyse, ungefär 6 procent, och av de totala bruttoinvesteringarna upptaga bostäderna omkring 20 procent. Visserligen pågår inom industrien ett ständigt tekniskt forskningsarbete i förbilligande syfte, men det vore att lättsinnigt draga växlar på framtiden, om man förlitade sig på att de industriella landvinningarna nu på en gång skulle kunna motväga de allmänna fördyringarna.

Den nuvarande bostadspolitiska ledtråden har varit att upprätthålla den nominella hyresnivån från förkrigstiden.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Jag ber här att få erinra om de synpunkter härpå som framfördes i ett utlåtande av bostadssociala utredningen år 1945. Där heter det: »Krigsårens bostadspolitik lades ursprungligen upp med syftet att förhindra att en tillfällig kostnadsstegring skulle överföras på hyresnivån. När ett väntat krisfall efter krigets och avspärrningens slut inträffade, skulle enligt planen de krismässiga generella byggnadskostnadssubventionerna i tillägsslånen form avvecklas.» Genom tillfälliga subventioner skulle man befria bostadsmarknaden från de kostnadsstegringar som uppkommo i början av kriget. Detta skulle ske genom att de s. k. tillägsslånen infördes och genom att räntesatsen fastlåstes. Detta karakteriserades som blott tillfälliga åtgärder som man i ett normalare prisläge borde avskaffa.

Men den ekonomiska utvecklingen blev en annan, och de tillfälliga åtgärderna på detta område, liksom så ofta eljest, permanentades. Följden har blivit att statliga subventioner alltmer betraktas som ett normalt inslag i bostadsförsörjningen. Genom att fullfölja denna politik komma alla att subventionera alla. Enligt min uppfattning borde den naturliga lösningen i stället ha varit, att man koncentrerat stödet åt de grupper som äro i särskilt behov därav — jag tänker då i första hand på barnrika familjer och på åldringarnas bostadsförsörjning. Först genom en sådan koncentration kan hjälpen bli verkligt effektiv för dem som äro i behov därav. I enlighet därmed bör familjebostadsbidrag utgå blott till familjer med mer än två barn.

Hur litet samordnade bostadspolitik och den allmänna ekonomiska politiken äro, framgår av en liten passus i såväl propositionen som utskottsutlåtandet. Den från vår ekonomiska ledning emanerande kreditåtstramningen säges ha lett till svårigheter för byggnadsföretagarna att erhålla erforderliga krediter. Dessa kreditsvårigheter skulle nu för byggnationens del undanröjas genom att den statliga lånegivningen skulle utvidgas; tertiärlånen skulle, som det heter,

fördjupas. Men det kan ju ej ske utan att man gör ett klart avsteg från den återhållsamhet och åtstramning av kreditmarknaden som eljest är rekommenderad. Det måste man göra klart för sig.

För kreditgivningen ha vi från högern yrkat, att man skulle införa det s. k. kreditgarantisystemet, varigenom de vedertagna kreditinstituten skulle tillhandahålla medel för bostadsförsörjningen och dessa uppgifter avlyftas från statsförvaltningen och statsbudgeten. Frågan har utretts av 1945 års bankkommitté, och en dylik omläggning har förordats av 1950 års besparingsutredning och av flertalet kommuner, varjämte den med framgång praktiserats för jordbrukskrediterna, men icke desto mindre vill man nu hänskjuta ärendet för s. k. förutsättningslös utredning genom den nyligen tillsatta bostadskommittén. Då denna redan utan detta uppdrag torde bli fullt sysselsatt under avsevärd tid och då en verklig besparing skulle kunna göras om kreditgarantisystemet omedelbart genomföres, kan jag ej förstå att frågan nu skall ytterligare uppskjutas på obestämd tid. För närvarande kan det dra ut i åratals innan ett låneärende definitivt avgjorts. Dröjsmål uppkomma såväl när det gäller preliminära lånebesked som i fråga om utbetalning av lånebeloppen. Bostadsstyrelsens balanslista för oavgjorda låneärenden är avskräckande. Skriftväxlingarna och de personliga besöken kräva också sin tribut. Det är därför ett konserverande av en dålig ordning i vårt samhälle, om man icke tar definitivt ståndpunkt till införande av kreditgarantisystemet.

Konkurrens under likvärdiga villkor borde vara en hörnsten i vårt samhälle. När det gäller bostadsförsörjningen, har emellertid regeringens politik varit att sätta den enskilda produktionen i ett sämre läge med lägre belåningsvärden och minskade möjligheter till subventioner för de hyresgäster som bo i dess fastigheter. Vi ha därför återkommit med samma yrkande som tidigare, nämligen att belåning skall medges till samma värde för all bostadsproduktion oav-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

sett företagarformen. Statsutskottets majoritet har emellertid hänvisat till att någonting nytt icke har framkommit sedan frågan sist behandlades och därför avstyrkt detta rimliga krav på likställighet.

Utöver vad som tidigare framhållits, skulle jag nu vilja säga, att vid dagens höga produktionskostnader måste det inge betänkligheter att staten lämnar lån till 100 procent. Vid en nedåtgående priscurva kan detta leda till avsevärda förluster för staten, såvida man icke räknar med att de framtida byggnadskostnaderna och därmed hyrorna komma att stanna vid nuvarande höjd och vid den nivå, efter vilken staten nu lämnat lån. Att över huvud taget vid en allmän prisstegring tillämpa ett system med 100-procentig belåning rimmar illa med vedertagna principer för allmän kreditgivning. Ett ekonomiskt bedömande av frågan borde leda till ett minskat statligt engagemang.

När det gäller prisstegringarnas återverkan på byggnadsproduktionen, ha inbördes motsägande uppfattningar framkommit. Utskottets majoritet har uttalat vissa farhågor för att de ökade kostnaderna skulle kunna föranleda en minskad produktion. När det gäller egnahemsbyggen har man emellertid icke dragit den slutsatsen av detta förhållande att man låtit byggnadsföretagarna själva avgöra storleken av sina egnahem, utan man har i stället föreslagit en minskning av maximiytorerna. Jag förmenar att man i stället borde ha ansett, att envar egnahemsbyggare själv bör få bedöma, hur stora byggnadskostnader han kan bära, och att det statliga förmyndarskapet således icke bör utövas här.

Det inger förvisso betänkligheter med en omfattande byggnadsproduktion till nuvarande höga kostnader förlagd till tätorternas ytterområden med långa resvägar och dyra transportkostnader till och från arbetsplatserna. De höjda kostnaderna bäras självfallet lättare för bebyggelse inom den centrala räjongen, där de indirekta boendekostnaderna äro lägre. En förnyelse av de centrala stadsdelarna med deras stora områden av sa-

neringsfärdiga fastigheter blir därför enligt min uppfattning alltmer nödvändig.

Herr talman! Med dessa allmänna synpunkter ber jag att få uttala min anslutning till de av herr Mannerskantz m. fl. vid denna och övriga punkter avgivna reservationerna.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Jag har icke någon anledning att försvara formuleringen i den reservation, som här föreligger, men eftersom den reservationen närmast ansluter sig till i ärendet väckta motioner, fann jag anledning att yrka bifall till den.

Jag tror emellertid att herr Mannerskantz missförstod mig på en punkt. Jag avsåg icke att en omfördelning av byggnadsverksamheten skulle ske mellan sjukhus, skolor och bostadsbyggande, utan vad jag syftade på var om man icke skulle kunna tänka sig vissa omfördelningar i den totala investeringsbudgeten. Det är dock att märka att regeringen har ansett, att de totala bruttoinvesteringarna skulle kunna öka från 8 600 till 8 900 miljoner kronor. Men av denna ökning på 300 miljoner kronor komma dock på bostadsbyggandet endast 5 miljoner kronor. Det synes mig därför vara anledning att överväga, om det verkligen icke finns möjligheter till en omfördelning, som naturligtvis icke kan göras på rak arm här i kammaren, utan som måste ombesörjas av det departement, som sysslar med dessa frågor.

Eftersom jag i alla fall har fått ordet, kanske jag kan få fortsätta, där jag tänkte fortsätta mitt förra anförande, då jag blev hastigt avbruten. Jag skulle vilja understryka vad som ytterligare framhålls i de motioner, som jag här hänvisat till, nr 250 i denna kammare av mig m. fl. och nr 369 i andra kammaren. Där framhålls bland annat en synpunkt, som jag tror är rätt betydelsefull i dagens läge, nämligen att man när det gäller egnahemsbyggandet icke bör ställa så stora krav på utformningen av byggnaderna, att det blir större svårigheter för den som skall bygga än vad det egent-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ligen behöver vara. Om någon nöjer sig med att uppföra en bostad med något enklare utformning, så bör detta kunna få ske och vederbörande ändå erhålla det stöd som staten ger i andra fall. Man kan tänka sig att ett enklare byggnads sätt i många fall skulle göra det lättare för de egnahemsbyggare, som vilja ha en dylik bostad, att bygga utan att det medför alltför stora kostnader.

Sedan ber jag, såvitt gäller XI i utskottets utlåtande, där jag hänvisar till reservation 5), att få instämma med herr Wehtje. Det måste väl ändå förr eller senare övervägas, huruvida det icke är absolut nödvändigt att åstadkomma annan fördelning, när det gäller grunderna för tertiärlånen. Jag tror att vi få lov en dag att komma dithän, att vi sänka den övre länegränsen för de kommunala, allmännyttiga och kooperativa företagen till, såsom här föreslås, 90 procent. Om man gör detta är det tänkbart att det kommer att medföra en sådan minskning av investeringsvolymen, att därigenom ytterligare ökning av byggnadsverksamheten kan förekomma.

Jag skall be att få yrka bifall till reservationen på den punkten, när den kommer före.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det var endast en inadvertens i herr Lindbloms anförande, som jag observerade. Herr Lindblom började sitt anförande med att säga att kostnaderna ha stigit så mycket, att nu kan man snart inte bygga mera alls. Då tycker jag att det är litet egendomligt att i samma ögonblick yrka på en ökad bostadsproduktion.

Herr ERIKSSON, EINAR: Herr förste vice talman! Det kanske kan vara på sin plats att inte helt lämna herr Wehtjes anförande utan erinringar.

Herr Wehtje var, såsom han uttryckte sig, glad över att regeringen nu äntligen hade bestämt sig för att följa högerns råd att göra en allmän översyn över bostadspolitiken. Jag hoppas för min del,

att herr Wehtjes glädje inte skall bli långvarig, ty jag förmodar att den översyn, som nu skall verkställas genom de utredningar, som ha tillsatts, icke kommer att tillfredsställa herr Wehtjes eller högerns synpunkter på bostadsfrågan. Det vore nämligen liktydigt med att hela den statliga bostadspolitiken i så fall skulle torpederas.

När herr Wehtje talar så varmt för de stackars människor, som tvingas stå i bostadsköerna, veta vi mycket väl, att herr Wehtje kan föreslå — och han har också gjort det — radikala åtgärder för att minska antalet personer i bostadsköerna. Riksdagen skulle i dag kunna göra mycket för att minska köbildningen genom att ansluta sig till högerns reservationer. Då skulle nämligen de människor, som i dag befinna sig i bostadsköerna, bli tvungna att lämna köerna på grund av den enkla anledningen att de inte skulle ha råd att fråga efter en bostad, d. v. s. man skulle i så fall återgå till den metodik som tidigare tillämpats på bostadsmarknaden, nämligen att förhållandet mellan tillgång och efterfrågan balanseras av de bostadssökandes ekonomiska möjligheter.

Jag kan inte heller underlåta att trots att det egentligen inte hör hemma under nu förevarande punkt även bemöta herr Wehtjes uttalande, att det förekommer så långa dröjsmål vid behandlingen av låneärenden i bostadsstyrelsen, att vi därför omedelbart böra övergå till det av honom förordade kreditgarantisystemet. Min personliga erfarenhet av bostadsstyrelsens behandling av låneärenden är emellertid tvärtom den, att det där icke förekommer några dröjsmål utöver vad som rimligen kan anses vara nödvändigt för ärendenas behandling annat än t. ex. i sådana fall då vederbörande lånesökande inte har klara papper. Jag förmodar att det i så fall uppstår liknande dröjsmål om vederbörande vänder sig till den enskilda kreditmarknaden. Har den lånesökande inte klara papper, lämnar väl inte heller ett privat bankinstitut ut pengar utan vidare. Man får faktiskt bekväma sig till att ha handlingarna i ordning.

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Herr Wehtjes anmärkning mot bostadsstyrelsen på denna punkt är därför enligt min mening icke berättigad. Jag kan såsom tillhörande det stora klientel, som har med bostadsstyrelsen att göra, vitsorda, att herr Wehtjes uppgifter i detta fall icke äro riktiga.

Slutligen förklarade herr Wehtje, att det blir ett statligt förmyndarskap genom de villkor som staten såsom långivare förknippar med sin utlåningsverksamhet. Herr Wehtje menar, att det genom de villkor, som äro förknippade med tertiärlånegivningen, på något sätt skulle bli ett annat slags förmyndarskap än det förmyndarskap som en låntagare alltid får en känsla av när han vänder sig till en kreditgivare. Mig veterligt finns det intet kreditinstitut i landet, vare sig enskilt eller annat, som inte har rätt att ställa villkor för låntagaren. Jag har aldrig betraktat det som ett förmyndarskap utan som en mycket legitim företeelse.

Slutligen, herr förste vice talman, vill jag också understryka vad herr Mannerskantz tidigare nämnde beträffande den punkt i utlåandet som vi nu egentligen ha att behandla. Jag har nämligen inte heller kunnat finna någon skillnad mellan vad utskottet föreslagit i sin skrivning och den reservation som är undertecknad av herr Sundelin m. fl. Det är bara så att denna reservation är i hög grad folkpartistisk. Den är en illustration på vad folkpartiet kan hitta på i sina bästa stunder, och den bör också få stå som sådan. Reservationen har, såsom herr Mannerskantz tidigare nämnt, över huvud taget intet positivt innehåll utöver vad utskottet har anfört.

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag uttalar en förhoppning att vi genom de tillsatta utredningarna skola kunna komma fram till ett mera tillfredsställande resultat i fråga om vår bostadsförsörjning, vilket jag håller fast vid bör vara möjligt, ty situationen är faktiskt ganska bekymmersam. Antalet människor t. ex. här i Stockholm som sakna egen bostad uppgår till 75 000, d. v. s.

lika många personer som bo i en stad av Hälsingborgs storlek. Det måste väl ändå kunna finnas några andra vägar för att komma ifrån de abderitiska förhållanden som för närvarande råda inom den moderna bostadspolitiken.

Sedan, herr talman, endast några ord om det kreditgarantisystem, som jag förordat en övergång till. Det är väl så allmänt känt, att handläggningen av låneärenden inom bostadsstyrelsen tar orimligt lång tid i anspråk, att det inte är lönt att bestrida detta faktum. Det är inte heller bara sådana lånesökande som ha oklara papper som få vänta i årtal på att få besked om de av dem sökta lånen, utan dröjsmål förekommer även med själva utbetalningen av lånen. Jag tror inte att jag behöver ytterligare argumentera om denna sak. Om herr Eriksson är vänlig att undersöka saken, skall han finna, att jag har rätt. Därför är även härvidlag en annan ordning på sin plats.

Herr ERIKSSON, EINAR: Herr talman! När herr Wehtje anför, att de bostadslösas antal är mycket stort, är jag lika medveten härom som han. Men det är i fråga om metodiken att lösa problemet som vi långt ifrån äro överens. Herr Wehtje och hans partivänner vilja lösa problemet genom att skapa en sådan ordning, att folk på grund av ekonomiska skäl förhindras att efterfråga en bostad. Vi däremot vilja försöka lösa bostadsbristen genom ett system, där människornas köpkraft bevaras och där man icke har en ransonerings bostadstillgångarna, baserad på människornas ekonomiska bärkraft.

Vad sedan beträffar bostadsstyrelsen, tycker jag icke att det är rätt av herr Wehtje att såsom han har gjort vid upprepade tillfällen, då bostadspolitiken behandlats i riksdagen, rikta generella anmärkningar mot ett statligt verk, mot vilket i varje fall de som ha direkta förbindelser med detsamma icke ha ansett sig ha haft anledning till kritik. Herr Wehtje ser på bostadsstyrelsen mer von oben och framför an-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

märkningar, vilkas riktighet jag vågar bestrida, intill dess att herr Wehtje lagt fram faktiska bevis för sina påståenden.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag minns hurusom jag i min ungdom en gång var tillsammans med en man, som väl ansåg sig vara anarkist eller något dylikt. Han klagade mycket över de förhållanden, som rådde här i landet, och ansåg tydligen att det var sådana familjer som den jag kom ifrån som hade skulden till allt det onda. Men han sade ofta: »Det är inte Mannerskantz som jag vill åt, utan systemet!» Om man nu, herr Eriksson, från vår sida riktar anmärkning mot att människor måste vänta så länge på besked från bostadsstyrelsen om sina lån och att det blir dröjsmål med utbetalningarnas verkställande, innebär detta icke ett personligt klander mot de personer som arbeta i bostadsstyrelsen. Riksdagen och regeringen ha ju själva bestämt, hur många tjänstemän det skall vara där. Kritiken riktar sig i stället mot själva systemet.

Med det system, som nu tillämpas på bostadsförsörjningens område, är det enligt min mening omöjligt att få det hela att löpa friktionsfritt i samma utsträckning som skulle bli möjligt om man avlastade åtminstone en del arbete från bostadsstyrelsen, t. ex. det som har med krediternas beviljande och utbetalning att göra. Det är intet tvivel om att detta arbete skulle kunna skötas smidigare och elegantare, om det finge handhas av dem som sedan länge äro vana vid dylika uppgifter och som ha till sin ordinarie dagliga gärning att sköta kreditutbetalning. Det kommer naturligtvis ändå att återstå vissa saker som måste handläggas av myndigheterna, antingen de centrala myndigheterna eller myndigheterna ute i länen, men man skulle utan minsta tvivel kunna befria det statliga organet från den del av verksamheten, som hänger samman med kreditgivningen och lånens utbetalande, varigenom man skulle

minska bostadsstyrelsens arbetsbörda. Det är från denna utgångspunkt ingen mening att beskylla bostadsstyrelsens tjänstemän för att vara odugliga eller pliktförgättna, och det gjorde inte heller herr Wehtje såsom jag uppfattade hans anförande.

Jag hade, herr talman, möjligen tänkt att ta till orda under en del punkter längre fram i utlåtandet, men det är kanske lika bra att klara av en del principiella saker redan nu, så att den senare delen av utskottets utlåtande kan behandlas mer yrkandevis.

Vi ha ju nu här i landet försökt att tillämpa ett system med ökat statligt och kommunalt inflytande och därmed också ökat samhälleligt ansvar för hur bostadsförsörjningen ordnas. Detta system måste väl nu sägas ha kört fast ganska betänkligt. Man tycks vara på det klara med den saken även inom det socialdemokratiska partiet. Jag tror mig kunna bedöma läget så, att man icke anser sig kunna låta utvecklingen i fråga om bostadsförsörjningen löpa vidare på samma sätt som hittills, utan att speciella åtgärder måste vidtas. Jag vet att man haft den tanken uppe att beröva dem, som ha byggt sina hus under den billigare tiden, t. ex. under 1940-talets första hälft, deras tilläggs lån för att med hjälp av de pengar, som därigenom frigöras, finansiera de hus som nu byggas och som bli mycket dyrare. Jag undrar, om en dylik tanke verkligen kan förverkligas. Att försöka subventionera bort den mycket stora kostnadsökning, som har skett bara under de senaste månaderna, skulle medföra väldiga utgifter för staten. För närvarande tillämpas fyra olika subventionsklasser. I den lägsta klassen innebär subventionen, att man genom tilläggs lån betalar 50 öre per kvadratmeter av hyran. I högsta subventionsklassen är motsvarande belopp 2 kronor. Genomsnittligt torde det ligga vid något under 1 krona. Det säger sig självt att de medel, som man skulle få till sitt förfogande genom indragning av de tidigare tilläggs lånen på sätt som man här tycks tänka sig, inte skulle förslå långt

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

för att täcka de nya tillägglån, som skulle vara erforderliga för att subventionerna bort de senaste tidernas pris-höjningar.

Jag tror att detta exempel ganska bra visar hur man har kört fast. Vore det ändå inte värt försöket att för någon tid pröva på litet friare former? Visserligen kan man säga, att tiderna och förhållandena voro annorlunda förr, men innan staten och kommunerna ingrepp på detta område, byggdes det faktiskt mycket. Det fanns också lediga bostäder. Jag tror att det är riktigt, att folk på den tiden hade sämre råd och därför inte kunde breda ut sig på samma sätt som nu. Efterfrågan var med andra ord inte densamma då som för närvarande. Men det kan väl finnas mellanting i detta fall, och när man ändå måste göra en avvägning, borde en sådan lösning vara acceptabel.

Jag tror att resultatet bara skulle bli ännu större svårigheter, om man fortsätter som hittills. Det är nästan alltid så vid planhushållning, att om ogynnsamma verkningar framträda, måste man skärpa regleringen och lägga till nya påfund, så att man till slut inte har någon möjlighet att stanna där man från början tänkt sig att gränsen skulle gå. Detta är, tror jag, all planhushållnings öde.

En viss hyresstegring skulle efter vad man kan se inte vara någonting direkt farligt. I april 1939 hade socialstyrelsens s. k. indexfamilj totala utgifter exklusive skatt på kr. 3 456: 01. Skatten uppgick till kr. 244: 84, och de totala utgifterna voro således 3 700 kronor. Hyreskostnaden uppgick till kr. 630: 26, eller 18,2 procent av utgifterna exklusive skatt. I april 1945 hade indexfamiljen en sammanlagd utgiftsstat av 5 022 kronor, och hyran utgjorde kr. 850: 21, eller 18,5 procent. Den 1 april 1951 voro indexfamiljens utgifter kr. 10 177: 04, medan hyran utgjorde 1 221 kronor, eller endast 14,6 procent. Trots hyresstegringen under de senaste fem åren från 850 till 1 221 kronor, har alltså hyrespostens procentuella andel i indexfamiljens samtliga utgifter sjunkit från 18,5 till 14,6 procent.

Nu vet man att det i mitten av 1940-

talet uppsattes som mål, att hyreskostnaderna inte skulle få vara mer än 20 procent av inkomsterna. För indexfamiljen föreligger alltså i det fallet en mycket stor och ökad marginal. Det skulle nog inte vara alldeles ur vägen, herr talman, om man vågade sig på en något annan melodi inom bostadspolitiken, ty skall man fortsätta den nuvarande linjen och skärpa den, blir resultatet bara en ännu större villervalla.

I detta sammanhang bör man kanske konstatera, att det nu nästan kan finnas risk för en krasch på hela byggnadsmarknaden, något som herr Lindblom redan har påpekat. Kostnaderna kunna bli sådana, att man helt enkelt inte kan upprätthålla det reducerade byggnadsprogram, som det ansetts möjligt att inrymma inom investeringspolitikens ram. En sådan krasch skulle kanske inte *enbart* ha olyckliga verkningar, ty den skulle mer än något annat inverka på de stegrade byggnadskostnaderna, så att i varje fall ett stando och möjligen en minskning av dessa kostnader kunde komma till stånd. Om det blir svårt för byggnadsarbetarna att erhalla sysselsättning och för byggnadsämnesindustrien att finna avsättning för sina produkter, borde vissa olater när det gäller bostadsbyggandet kunna motverkas, olater som i varje fall förekomma här i huvudstaden men förmodligen även i andra städer, och vidare kunde marginalerna i fråga om olika slags byggnadsmaterial minskas o. s. v.

Detta är kanske till slut det naturliga sättet att komma till rätta med byggnadskostnaderna. Temporärt måste resultatet visserligen bli en skärpning av bostadsbristen, men i det långa loppet får man kanske på så sätt möjlighet att lösa några av de verkligt svåra problem, som de stora kostnadsstegringarna inom byggnadsbranschen för närvarande medföra.

Herr statsrådet **MÖLLER**: Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att hålla någon längre föreläsning på detta område utan därför att jag måste göra någ-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ra reflexioner med hänsyn till det senaste anförandet.

Först och främst har inte frågan om tilläggslånen eventuella amortering och förräntning någonting att göra med spörsmålet hur man skall täcka de ökade kostnader, som nu uppkomma. Saken är helt enkelt den, att om man skulle anse sig böra öka hyrorna i de på 1930- och framför allt på 1940-talet byggda husen, så skulle det bli utrymme för en amortering och förräntning, något som med hitintills utgående hyror inte förekommit. Jag vill i övrigt inte ingå på herr Mannerskantz' tolkning av orsak och ändamål när det gäller en eventuell amortering och förräntning av tilläggslånen; hans yttrande måste bero på ett missförstånd.

I övrigt skulle jag bara vilja fästa uppmärksamheten på att den medicin för att avhjälpa svårigheterna på bostadsmarknaden, som herr Mannerskantz visserligen inte med någon större eutusias rekommenderade men i alla fall ansåg att man borde pröva, skulle bestå i en minskning av bostadskvoten i de investeringar som nu förekomma. Detta är raka motsatsen till vad herr Lindblom rekommenderade, nämligen en ökad bostadskvot utan motsvarande inskränkning när det gäller andra investeringar — en ekvation som jag åtminstone för närvarande förmodar tillhör de olösliga. Det finns för all del många sätt att resonera, men hur en sänkning av antalet nya bostäder skall kunna minska köerna av bostadssökande, det kan i varje fall inte jag begripa.

I grund och botten är det nog här fråga om två alldeles skilda åskådningar, en som önskar att man även på bostadsområdet skall höja standarden för det arbetande folket i landet och en annan som menar, att det egentligen är ganska likgilligt hur fattigt folk bor. I senare fallet rör det sig om en återgång till åskådningssätt, som voro vanliga ännu fram på 1920-talet, även om de kanske inte uttrycktes så som jag här tillät mig göra.

Vår politik har gått ut på att förändra detta åskådningssätt. När herr Man-

nerskantz tydligen betraktar det som en lycklig utveckling, att hyrorna nu ta en minskad andel av människornas inkomster, måste jag för min del säga att detta är ett av de utmärkta resultat, som blivit en följd av den bostadspolitik vi fört här i landet. Avsikten har varit att sänka bostadens andel i de allmänna levnadskostnaderna, och vi ha till en viss grad — efter min mening i en mycket tillfredsställande grad — uppnått vårt mål. Jag hälsar naturligtvis med utomordentlig tillfredsställelse, att man åtminstone på någon punkt har kunnat helt förverkliga de målsättningar som uppställdes när den statliga bostadspolitiken begynte.

Jag har endast velat göra dessa reflexioner. Jag finner det mycket beklagligt att en fråga som denna skall behandlas vid en så sen timme på dygnet, men det är ju ingenting att göra åt den saken med hänsyn till den arbetsordning vi ha här i riksdagen, då alla de stora frågorna skola trängas på kamrarnas föredragningslistor under de sista fjorton dagarna eller tre veckorna i maj månad. Under rådande förhållanden finner jag således ingen anledning att ytterligare förlänga debatten.

Herr THUN, EDVIN: Herr talman! Med den erfarenhet av byggnadsverksamheten, som jag sedan åtskilliga år tillbaka har såsom ordförande i ett förmedlingsorgan i en liten stad, kanske det kan vara på sin plats att jag säger några ord till herr Mannerskantz.

Han talade bland annat om det nuvarande dåliga systemet, som enligt hans mening tydligen inte längre kan funktionera på ett tillfredsställande sätt, och menade att man lämpligen borde söka sig fram till friare former, om man skall kunna få någon rätsida på de förhållanden vi nu äro inne i. Jag vill då påpeka att vi under åren 1939, 1940 och 1941 i min hemstad sökte stödja dessa friare företagsformer för att få till stånd en bostadsproduktion, något som då över huvud taget var mycket svårt. Det visade sig vid detta tillfälle, att de fria fö-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

retagarna inte voro pigga på att bygga, utan att det endast var genom kommunernas och statens stöd som en byggnadsverksamhet kunde hållas i gång.

Jag skulle tro att situationen i dag är likartad. Med de nuvarande onormala priserna på byggnadsmaterial är jag övertygad om att den fria företagsamheten inte skulle uträtta så synnerligen mycket, om den finge arbeta under fria former. Riskerna äro i dagens läge alltför stora.

Det är klart att situationen just nu är mycket vanskelig, men jag tror att enda möjligheten är att stat och kommun hårdade än tidigare söka på olika sätt bidra till att få en rätsida på förhållandena. Om det över huvud taget skall bli möjligt att driva byggenäskap i fortsättningen, tror jag att staten i högre grad än tidigare måste lämna ekonomiskt stöd. När det gäller byggena i min egen hemstad har man konstaterat, att hyrorna nu måste bli väsentligt högre än för lägenheter, som färdigställdes under år 1949 eller år 1950. Och eftersom jag direkt deltar i verksamheten och har möjligheter att följa och kontrollera utvecklingen, har jag kunnat konstatera att höjningarna väsentligen bottna i de förskjutningar av materialkostnaderna, som ägt rum.

Om man över huvud taget skall kunna bygga, finns det ingen annan utväg än att man från det allmännas sida måste bidra för att söka lösa problemen. Hur detta skall ske är ju svårt att säga, men att det måste ske på något sätt är en klar sak. I det fallet hjälpa emellertid inga friare former.

Herr WEHTJE: Herr talman! Jag har förut här i kammaren diskuterat vår bostadsfråga med socialministern, och jag får upprepa vad jag därvid sagt: Jag tror inte alls att skiljelinjen, såsom statsrådet antydde, går mellan två olika meningsriktningar, av vilka den ena vill höja vår bostadsstandard och över huvud taget förbättra våra bostadsförhållanden, medan den andra skulle vara tämligen likgiltig för den uppgiften. Jag

menar i stället att skiljelinjen går mellan dem, som vilja lösa bostadsfrågan med regleringar och bestående allmänna subventioner, och dem som vilja nå en rimlig lösning av problemet om vår bostadsförsörjning genom att främja produktionen och få till stånd en friare ordning.

Jag hänvisar nu liksom tidigare till de insatser som gjorts på enskilt initiativ. Inom företagavärlden började man vidtaga åtgärder för att förbättra de anställdas bostadsförhållanden långt innan staten eller kommunerna givit sig i kast med denna uppgift. Denna verksamhet har fått allt större omfattning, och senare har staten genom sin politik kunnat medverka.

Medverkan kan dock inte ske i de former man hitintills valt. Jag tycker att det är ganska betecknande vad som i detta avseende säges i en redaktionell artikel i tidskriften Tiden. Det står där att »vi har avskaffat prismekanismen som regulator utan att vi hittills varit beredda att... på annat sätt ransonera bostadstillgångarna. Vi vill ha vinsten av en viss politik, men vi vill inte betala priset för den.»

Priset måste dock betalas, och det får nu ske i den formen, att en stor mängd människor ställas utan bostad.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Sundelin m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten III.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, i fråga om fördelningen av byggnadskvoter och beviljande av byggnadstillstånd, besluta, att i motionerna I: 209 och II: 254 samt I: 467 och II: 600 framlagda förslag icke skul-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

le till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I motiveringen hade utskottet anfört:

»Vad gäller i motionerna I: 209 och II: 254 samt I: 467 och II: 600 åsyftat av kommunal myndighet upprättat turordningsförslag får utskottet erinra om att frågan om grunderna för dylikt förslag tidigare har varit föremål för riksdagens prövning. År 1949 fann riksdagen (statsutskottets utlåtande nr 171) i anledning av motioner med delvis samma syfte som de motioner varom här är fråga icke anledning till åtgärder. Utskottet anser, att nya skäl för ett övervägande av grunderna för turordningsförslagen icke na förebragts, varför utskottet avstyrker förevarande i motionerna I: 209 och II: 254 samt I: 467 och II: 600 framförda förslag.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Söderquist*, *Jansson*, *Bengtson*, *Skoglund* i *Dovers-
torp*, *Svensson* i *Grönvik* och *Rubbestad*, fröken *Elmén* samt herrar *Widén*, *Birke*, *Wedén* och *Larsson* i *Stockholm* ansett,

dels att det nyss återgivna stycket av motiveringen bort hava följande lydelse:

»Det i motionerna I: 209 och II: 254 framförda önskemålet, att grunderna för av kommunal myndighet upprättat turordningsförslag böra ändras på sådant sätt att garantier skapas för fri konkurrens mellan olika företagsformer, anser utskottet vara förtjänt av beaktande. Jämväl frågan om åtgärder för att stimulera till ändamålsbundet sparande anser utskottet böra bli föremål för särskild undersökning. Utskottet förordar förden skull, att det bl. a. närmare utredes, hur en prövning av ansökningar om byggnadstillstånd bör ske för att de av motionärerna angivna syftena skola kunna tillgodoses.»

dels ock att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i fråga om fördelningen av byggnadskvoter och beviljande av byggnadstillstånd, i anledning av motionerna I: 209 och II: 254 samt I: 467 och II: 600, godkänna vad reservationerna anfört.

Herr *MANNERSKANTZ*: Herr talman! Vid behandlingen av de särskilda punkterna är det kanske inte nödvändigt att tala så utförligt, eftersom vi tidigare haft tillfälle att diskutera de principiella spörsmålen.

Det gäller i denna punkt en angelägenhet, som under årens lopp förenat de borgerliga representanterna i utskottet, nämligen önskemålet att åstadkomma fri konkurrens mellan å ena sidan de fria företagen på detta område och å andra sidan de kommunala och s. k. allmännyttiga bostadsföretagen. Härtill ha vi i år fogat en önskan, att man särskilt skulle undersöka om det inte vore möjligt att vid tillståndsgivningen premiera dem, som kunna visa att de sparat ihop till ett eget hem. Jag tror inte att vi kunna komma till rätta med vare sig bostadspolitikens finansiering eller vår allmänna ekonomiska politik i landet, om vi inte kunna få människor att spara mera. De krediter, som skola lämnas, finnas nämligen inte med mindre än att någon först har sparat ihop dem, försåvitt man inte vill bedriva falskmynteri i den stora skala som faktiskt har förekommit i vårt land under de senaste åren.

Reservationen i denna punkt går alltså ut på, herr talman, att man bör utfärda bestämmelser som hindra kommunerna att i turordningsförslag gynna vissa och missgynna andra. Jag vet att det invändes, att vi inte kunna lägga oss i detta, därför att vi i så fall inkräkta på den kommunala självbestämmanderätten. Men så förhåller det sig inte, ty detta är inte någon kommunal rätt a priori. Det är inte nödvändigt att bostadsstyrelsen överlåter denna uppgift till kommunerna, som faktiskt använda den som ett medel jämte flera andra för att missgynna den enskilda bygghuset och gynna de kommunala och s. k. allmännyttiga företagen.

Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr *KARLSSON*, *GUSTAF*: Herr talman! Såsom herr *Mannerskantz* näm-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

de, möta vi här en gammal bekant, nämligen frågan om turordningsförslag, och dessutom har det nya momentet tillkommit att man, om jag inte fattar fel, önskar att särskild förtur skulle ges åt dem som sparar för att kunna bygga ett eget hem eller liknande.

Jag tillåter mig att gent emot herr Mannerskantz med bestämdhet hävda, att uppgiften att upprätta turordningsförslag är en kommunal angelägenhet och att bostadsstyrelsen inte har med den saken att skaffa. Turordningen är någonting som de arbetsförmedlande organen — länsarbetsnämnderna — ha i sin hand vid beviljandet av arbetstillstånd. Det bostadspolitiska organet har ingen befattning med turordningsfrågan, utan den är av naturliga skäl en kommunal angelägenhet. Åt den saken kunna vi i detta sammanhang ingenting göra, såvida man inte i en särskild lagstiftning rent av vill förbjuda kommunerna att taga befattning med denna angelägenhet. Och det skulle enligt vår mening strida mot den kommunala självbestämmningsrätten och inte heller vara nyttigt för den bostadspolitiska målsättningen.

Vad beträffar det nyinförda elementet, medger jag att målsparandet ligger i linje med strävandena i tiden, men jag har för min del svårt att förstå hur man skall kunna kontrollera att en person verkligen har sparar ihop sina pengar själv, om han kommer och säger att han sparar ihop så och så många tusen kronor och därför begär rätt att framför andra i kommunen få bygga ett hus. Vill man ta kontrolluppgiften i detta fall på allvar, skall man inte samtidigt tala om att man vill komma ifrån krånglet, ty härvidlag måste man bereda sig på ett krångel i detta land som är mycket värre än någonting vi tidigare upplevat. Den konsekvensen är jag för min del inte beredd att ta, herr talman.

Med dessa få ord hemställer jag om bifall till utskottets yrkande i denna punkt.

Herr ERIKSSON, EINAR: Herr talman! Eftersom denna fråga återkommer varje

år, såsom herr Karlsson i Munkedal framhöll, skulle jag vilja ta mig samma frihet som herr Mannerskantz många gånger gör, att lämna råd till andra, både enskilda och partier. Jag skulle vilja råda herr Mannerskantz att under tiden fram till högerens nästa partimotion i bostadsfrågan söka finna något system, som kommunerna skulle kunna tillämpa för att vid turordningsförslagen beträffande kvoterna kunna tillfredsställa alla parter. Så skiftande som förhållandena äro från plats till plats, där man har att fördela kvoter, är jag övertygad om att denna ärade församlingen icke skulle vara i stånd att lämna kommunerna några anvisningar om hur de böra förfara. Men jag tror att högeren förfogar över människor med synnerligen konstruktiva hjärnor, och det skulle vara av intresse om man på det hållet under det närmaste året försökte sig på att lösa den uppgiften.

Jag kan redan på förhand säga att jag kommer att vara synnerligen intresserad av att diskutera ett system, som skulle kunna leda till bättre resultat än det man nu anser sig kunna konstatera!

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag skall notera detta råd!

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Mannerskantz begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 155 punkten III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Mannerskantz* m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Mannerskantz* begärde rösträkning, verkställes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 46.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Punkten IV.

I förevarande punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå i motionerna I: 129 och II: 175 samt I: 467 och II: 600 framlagda förslag om införande av ett kreditgarantisystem.

Reservation hade avgivits av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 129 och II: 175 samt med bifall till motionerna I: 467 och II: 600, i vad de berörde detta ämne, besluta, att ett kreditgarantisystem skulle införas.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Tidigare under debatten rörande detta utskottsutlåtande har herr *Wehtje* belyst åtskilliga av de spörsmål, som behand-

las under de olika punkterna, och bland annat också frågan om införande av ett kreditgarantisystem. Jag kan därför fatta mig kort.

Jag skulle endast vilja fråga, hur många gånger samma sak egentligen skall utredas i detta land? Det börjar bli kutym, att en fråga skall utredas två och helst tre gånger. Jag kan inte finna att det är nödvändigt i detta fall. Den tekniska utformningen beträffande systemet är ju fullständigt klarlagd, och man skall väl göra någonting i Kungl. Maj:ts kansli också.

Jag är av den uppfattningen, att det går att införa ett kreditgarantisystem, även om jag är medveten om att man under det kommande budgetåret inte kan avvara så stora belopp av de medel som gå till fonden för bostadsbygget, därför att de flesta lånen för kommande budgetår ju redan äro beviljade. Men till en viss del är det möjligt. Avskrivningsbeloppen kunna då också minskas rätt betydligt. Det skulle säkert vara klokt att komma i gång under nästa budgetår, så att man budgetåret därpå vore helt inne i denna nya ordning. Systemet har ju också prövats bland annat beträffande långivningen inom jordbruksnäringen, och det har där aldrig varit något gnissel, utan det har gått alldeles utmärkt, vilket jag tror att det skulle göra även här. Administrationen skulle samtidigt förenklas.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen under denna punkt, och jag vill samtidigt säga, att det ju redan varit så mycket gymnastik här i kammaren i dag, att jag inte kommer att begära voting på alla punkter, där vi ha reserverat oss.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Herr talman! Herr *Mannerskantz* tyckte mena, att frågan om införande av ett kreditgarantisystem är så klar och så utredd, att systemet skulle kunna sättas i verkställighet redan den 1 juli i år. Utan att kunna ge herr *Mannerskantz* svar på frågan, hur många gånger en sak skall vara utredd, innan man fattar ett beslut, vill

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

jag säga, att denna fråga i varje fall inte är mogen för riksdagens beslut.

Bostadsstyrelsen har avstyrkt de förslag, som framlagts i detta hänseende. Det är ju ändå nödvändigt att klara av alla tekniska detaljer, som sammanhånga med bankernas handhavande av dessa ting. Förhållandet mellan bostadsstyrelsen och bankerna måste vara klarlagt, om kreditssystemet över huvud taget skall vara användbart, vilket jag för min del inte är så alldeles säker på. Men låt oss antaga, att det kan vara användbart för flerfamiljshus, så måste det väl ändå föreligga en formlig uppgörelse mellan bankerna och staten om verkställigheten av dessa åtgärder. Om riksdagen fattar ett beslut i denna fråga, innan en sådan uppgörelse träffats, eller i varje fall konturerna till en sådan uppgörelse dragits upp, är det väl tämligen klart vem som kommer att ligga i underläge, när det gäller att diskutera om villkoren och dylikt. Det är därför som det skulle vara rent av olyckligt, om riksdagen nu i enlighet med herr Mannerskantz' yrkande skulle besluta om kreditssystemets införande.

Jag vill säga till herr Mannerskantz, att jag vill inte — även om det skulle vara tekniskt möjligt att införa ett kreditgarantisystem på detta område — ha ett system, som lägger i bankernas händer, hur man skall styra och ordna beträffande bostadspolitiken i detta land. Jag tror det skulle vara olyckligt, om vi komme dithän, och det kan ligga snubblande nära, om vi skulle följa herr Mannerskantz' förslag.

Ja, herr talman, nog skulle det vara åtskilligt att säga på denna punkt, men vi böra befrita oss om att fatta oss så kort som möjligt vid denna tid på dygnet, och jag ber att få sluta med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WEHTJE: Herr talman! Det skulle ha varit mycket intressant att få höra en saklig argumentering, varför inte kreditgarantisystemet skulle kunna användas. Det var ju en ganska summarisk argumentering som nyss lämnades.

Utskottsmajoritetens talesman sade bara, att han »var övertygad om» att kreditgarantisystemet inte går att tillämpa. Men varför är han övertygad om det?

Det är inte något skäl att inte formerna skulle vara fastställda, ty de kunna ju fastställas i administrativ ordning. Inte heller är det någon fara för att bankerna skulle komma att dirigera villkoren. Nog brukar väl staten ha möjlighet att vid sina förhandlingar göra sin uppfattning gällande.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten V.

I den kungl. propositionen hade föreslagits, att såsom allmän regel tills vidare skulle gälla, att egnahemslån beviljades endast om egnahemmets bottenyta uppginge till högst 90 m² i fråga om ettplanshus, till högst 65 m² i fråga om 1½-planshus och till högst 55 m² i fråga om tvåplanshus. Vidare hade föreslagits, att den ändringen skulle vidtagas att egnahemslån utan subvention till större hus slopades. Motsvarande jämkningar hade förordats beträffande maximibestämmelserna för lån till tvåfamiljshus.

I motionerna I: 467 och II: 600 hade föreslagits, att maximiytorna för egnahem, till vilka lån beviljades, skulle bibehållas oförändrade och bottenytan alltså alltjämt få utgöra högst 100 m² i fråga om ettplanshus, 80 m² i fråga om 1½-planshus och 60 m² i fråga om tvåplanshus.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, beträffande maximiytorna för rätten till egnahemslån, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

avslag å motionerna I: 467 och II: 600, i vad de avsåge denna fråga, godkänna vad i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 23 februari 1951 anförts.

Herr SNYGG: Herr talman! Under denna punkt har av Kungl. Maj:t föreslagits och av utskottet tillstyrkts en minskning av maximiytorna för egna hem, till vilka lån beviljas. Utskottet uttalar att denna minskning endast bör bli av tillfällig karaktär och att en återgång till de gamla maximibestämmelserna bör ske så snart förhållandena det medgiva.

Varken i propositionen eller i utskottsutlåtandet är det utsagt, om det skall finnas några övergångsbestämmelser. Man får det intrycket, att de nya bestämmelserna utan undantag skola gälla från den 1 juli. Det finns emellertid åtskilliga låneärenden, som redan ligga hos länsbostadsnämnderna och som äro tekniskt granskade och färdiga att besluta om. Är det då meningen att dessa ärenden, som alltså kommit in och blivit granskade under innevarande budgetår, så snart man kommer över till nästa budgetår skola återsändas till de lånesökande för att de skola göra om ritningarna och kalkylerna i enlighet med de nya bestämmelserna? Jag ställer frågan: Kan ett sådant förfaringsätt vara rimligt?

Jag skulle därför på denna punkt vilja uttala det önskemålet till statsrådet och chefen för socialdepartementet, att, när dessa nya bestämmelser skola börja tillämpas av länsbostadsnämnderna, det skall bli möjligt för nämnderna att göra detta på ett smidigt sätt, så att möjlighet finnes för dem att även efter ingången av nästa budgetår bevilja lån till egna hem med större maximiytor än som nu föreslagits — med andra ord: att de gamla bestämmelserna skola gälla i form av övergångsbestämmelser.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna VI—IX.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten X.

I denna punkt hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå i motionerna I: 467 och II: 600 framlagda förslag om successiv inskränkning av tilläggslångivningen.

Reservation hade anmälts av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 467 och II: 600, såvitt de avsåge denna fråga, besluta, att en successiv inskränkning av tilläggslångivningen skulle företagas i huvudsaklig överensstämmelse med vad i reservationen anförts.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag har tidigare berört frågan om hur omöjligt det kan visa sig vara att klara de stora kostnadsökningarna medelst subventioner, i varje fall av den art som tillämpats hittills via tilläggslånen.

Om man inte hade infört dessa tilläggs lån i början på 1940-talet, hade skillnaderna mellan hyresnivåerna då och nu inte behövt bli så stora. Om det blir en fortsatt inflation här i landet, kanske en galopperande inflation, så att bostadskostnaderna stiga ytterligare — och då mera som en följd av den allmänna inflationen — blir följderna, med de tilläggs lån som komma att beviljas inom den närmaste tiden, att klyftan mellan kostnaderna kommer att öka ytterligare under kommande år.

Jag tror det är tid att börja inse, att detta allas subventionerande av alla är rätt meningslöst. Det riktiga vore enligt min mening att till hyrorna lägga den del av skatten, som går åt för att subventionera hyrorna.

Då man alltså inte på längre sikt vinner så mycket med att fortsätta med tilläggs lånen, tycker jag det vore bättre att förbereda deras avskaffande. Men

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

det kan icke desto mindre vara välbetänkt, att man gör avvecklingen så smidig som möjligt. Vi ha därför angivit en skala för deras avveckling, vilken emellertid inte är avsedd att innebära ett yrkande utan endast en anvisning på hur detta skulle kunna ske. Vi anse således, att anslaget för detta ändamål från och med nästa budgetår bör begränsas med 20 procent per år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven under denna punkt.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Då detta spørsmål för närvarande är föremål för utredning, anser jag att det skulle vara i hög grad oklokt, om kammaren fattade beslut i enlighet med herr Mannerskantz yrkande.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten XI.

I förevarande punkt hade utskottet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte avslå i motionerna I: 465 och II: 596 samt I: 467 och II: 600 framlagda förslag om sänkning av den övre gränsen för tertiärlån.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Söderquist*, *Jansson*, *Bengtson*, *Skoglund* i *Dovers-torp*, *Svensson* i *Grönvik* och *Rubbestad*, fröken *Elmén* samt herrar *Widén*, *Birke* och *Wedén* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anled-

ning av motionerna I: 465 och II: 596 samt I: 467 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, besluta, att övre gränsen för statliga tertiärlån skulle fastställas till 90 % av avkastningsvärdet, dock att i fråga om av enskilda uppförda hus det lånebeviljande organet skulle äga pröva, huruvida lån över 85 % av värdet borde beviljas.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Med den motivering, som är angiven i reservationen och som syftar till att det bör vara fri konkurrens mellan olika företagsformer, och med hänvisning till de synpunkter, som herr Wehtje tidigare framhållit, nämligen att det kanske vore riktigast att även de kommunala och allmännyttiga företagen bleve medvetna om att de själva skulle svara för den översta toppen av lånen, ber jag att få yrka bifall till reservationen under denna punkt.

Reservationen går ut på att den övre gränsen för tertiärlån skall utgöra 90 procent av avkastningsvärdet oavsett företagsform, men att i fråga om av enskilda uppförda hus en prövning skall äga rum, huruvida lån utöver 85 procent av värdet bör beviljas.

Vi borgerliga ledamöter ha skrivit oss samman om denna reservation, och med hänsyn till att det alltså inte är bara ett parti, som står för reservationen, kanske jag ser mig nödsakad att i detta fall begära votering.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Det är kanske litet oartigt, om jag hänvisar till föregående års protokoll över den debatt, som då fördes, och de skäl som jag då anförde för avslag på herr Mannerskantz' yrkande, men när klockan är en kvart över 12 på natten är det en praktisk åtgärd, och därför tillåter jag mig att med denna hänvisning yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANNESON: Herr talman! Jag skall visserligen försöka efterkomma den vädjan, som herr Karlsson gjorde,

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

att vi så här sent inte skola fortsätta en till synes onödig diskussion, men eftersom jag mycket sällan brukar ta kammarens tid i anspråk vågar jag ändå säga ett par ord.

Både av herr Wehtjes och av herr Mannerskantz' deklarationer har det ju klart framgått, att de i själva verket syfta till att med sina reservationer och förslag åstadkomma ett sådant läge på bostadsmarknaden att det blir en krasch — då man alltså slutar att bygga hus — för att med detta s. k. radikalmedel pressa ned hyrorna. Det är väl i linje därmed som också högern har motionerat och nu gått fram med sin reservation.

Det är emellertid betydligt mera förvånansvärt — och det är därför, herr talman, jag har begärt ordet — att folkpartiet och även bondeförbundet såsom reservanter ställt sig på samma linje. Om jag inte misstagit mig så har herr Lindblom här i kammaren i natt fört folkpartiets talan, och han har talat för en ökad byggnadsverksamhet. När det står klart för oss alla att byggnadskostnadernas stegring, och därmed svårigheterna för de byggande att finansiera dem, jämte de på grund därav stegrade hyreskostnaderna i själva verket måste medföra en minskad efterfrågan och ett avstannande av byggnationen, förefaller det åtminstone mig alldeles oförklarligt, att man från det håll, där man talar för en ökad bostadsproduktion och på allvar vill bli trodd, skulle vilja åstadkomma ett ytterligare försvårande av finansieringen.

Det är väl snarast så, herr talman, att vi alla på detta område borde vara angelägna om att åtgärder vidtoges för att underlätta finansieringen. Under alla förhållanden skola vi väl, åtminstone tills dessa frågor äro bättre utredda, hålla oss vid status quo.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Jag vill endast påpeka att för de enskilda, som velat anlita den statliga bostadslånchjälpn, har det varit förenat med svårigheter hela tiden, svårare i varje fall än för de kommunala och

allmännyttiga företagen. Men jag tror inte man kan beskylla herr Johannesson eller någon annan för att det har skett med avsikt för att det skall bli fler och fler kommunala byggen och färre och färre enskilda byggen.

Jag tror inte att det som vi här yrkat med nödvändighet måste leda till ett minskat bostadsbyggande, annat än möjligen temporärt och på en och annan plats. Om det skedde här i Stockholm kanske det inte minst kunde ha sin grund i att folk börja att bli utledsna på att bygga med hänsyn till det sätt, på vilket byggandet terroriseras på arbetsmarknaden.

Jag tror att det ligger för mycket misstänksamhet bakom herr Johannessons insinuation när han säger, att vi medvetet skulle vilja skapa en krasch på byggnadsmarknaden för att på den vägen pressa ned byggnadskostnaderna. Jag sade i ett tidigare anförande, att det måhända kommer en sådan krasch, och då får man inte betrakta det såsom »enbart» till nackdel. Ordet *enbart* vet jag att jag använde. Och det innebär att jag anser att det huvudsakligast skulle vara nackdelar förbundna med en sådan utveckling.

Jag vill att man skall bli rätt tolkad, och i detta fall vänder jag mig även till herr statsrådet. Hans tolkning av mitt anförande anser jag knappast vara riktig.

Herr JOHANNESON: Herr talman! Till att börja med vill jag vad beträffar historieskrivningen erinra om att när statsmakterna på allvar började sätta in med långivningen till bostadsbyggnadsverksamheten och bland annat då också till de privata, förelåg inte tidigare någon sådan långivning för flerfamiljshus. Men inför den tveksamhet från den enskilda företagsamhetens sida att våga gå vidare i fråga om bostadsproduktionen, som uppstod vid ett annat tillfälle, nämligen år 1941, ansåg man från samhällets sida, att man ändå borde hjälpa dessa företag genom att bevilja dem lån upp till 85 procent, eftersom deras kre-

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

ditgivare tvekade och det var nödvändigt för samhället att få fler bostäder.

Saken ligger dock annorlunda till, herr Mannerskantz, när det gäller de kommunala och allmännyttiga företagen. Om ett förslag i enlighet med reservanternas yrkande skulle bli riksdagens beslut, skulle det bara betyda att kommunerna finge gå in och svara för även de övre 10 procenten i de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen. Från något annat håll står inte hjälp till finansieringen att få för dessa företag. Jag frågar mig då: Vad skulle därmed vinnas, när den statliga upplåningen, såsom för närvarande är fallet, sker effektivt? Skall det behöva bli så, att småkommunerna skola tvingas att gå ut på låne marknaden och kanske få dyrare och sämre pengar att sätta in i bostadsproduktionen? Jag sätter ett stort frågetecken för den saken.

Jag vågar, herr Mannerskantz, påstå att det under alla förhållanden inte är någon åtgärd, som kommer att förbilliga hyrorna för dem som skola bo i dessa bostäder.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Med anledning av herr Johannessons anförande ber jag att få säga, att jag vid alla tillfällen, när denna fråga tidigare diskuterats, har hävdatt att den som skall bygga också bör sätta in ett eget kapital i detta byggnadsföretag. Jag har därför aldrig någon gång påyrkat en likställighet mellan de nämnda företagen och de enskilda företagen på det sättet, att de enskilda skulle få möjlighet att låna upp till 100 procent. Jag har alltid framhållit att om en enskild skall bygga, så skall han kunna sätta in något i företaget, och jag menar att samma regel skall gälla också i fråga om kommunerna samt kooperativa och allmännyttiga företag. Det behöver icke betyda högre hyror för dessa än vad fallet blir för dem, som bygga i enskild regi och gå in med sitt eget kapital från 85 till 100 procent. Varför det skall behöva bli dyrare, kan inte jag förstå. Det måste väl bli enahanda förhållande, därest

den enskilde skall bygga och låna eller sätta in eget kapital från 85 till 100 procent, som om en kommun skall sätta in från 90 till 100 procent.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Det är naturligtvis så, herr Johanneson — det ligger i den mänskliga naturen — att om ett företag självt får svara för den där översta toppen av lånen måste det med naturnödvändighet medföra en ytterligare strävan, utöver den som eventuellt och i vissa fall i alltför liten grad förefunnits, att få det hela billigt byggt. Jag tror att det inte heller ur den synpunkten vore alldeles ur vägen, att man hade en sådan där topp, som de kommunala företagen finge direkt svara för själva. De behöva ju inte förlora på det, ty de kunna räkna med att få den delen av kapitalet förräntad via hyrorna lika väl som den underliggande delen.

Herr JOHANNESON: Herr talman! Jag vill bara erinra om att kommunerna i fråga om de kommunala och allmännyttiga bostadsföretagen stå för en del av den förlustrisk, som skulle komma att uppstå, om dessa företag voro dåligt byggda och dåligt skötta. Redan däri ligger en klar stimulans och samtidigt, om man vill uttrycka det negativt, en hållhake på kommunerna att sträva efter att göra sitt bästa när det gäller deras byggnadsverksamhet, trots förmånen med de hundraprocentiga lånen.

Jag skulle vilka fråga herr Mannerskantz, om det verkligen finns någon anledning att tvivla på att våra kommuner ute i landet äro ansvars-kännande, pålitliga och ytterst försiktiga, när de arbeta med dessa byggen?

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågasvarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition.

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 155 punkten XI, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Mannerskantz* m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten XII.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten XIII.

I de likalydande motionerna I: 467, av herr *Velander* m. fl., och II: 600, av herr *Hjalmarson* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, utom annat, att familjebostads- och bränslebidragen skulle förbehållas familjer med mer än två barn, att inkomstprövningen för familjebostads- och bränslebidragen skulle ske med kortare mellanrum än för närvarande samt att bränslebidragen successivt skulle avvecklas.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte beträffande beviljandet av familjebostads- och bränslebidrag avslå i motionerna I: 467 och II: 600 i dessa delar framlagda förslag.

Reservation hade avgivits av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt

herrar *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, beträffande beviljandet av familjebostads- och bränslebidrag, med bifall till i motionerna I: 467 och II: 600 framlagda förslag, såvitt nu vore i fråga, besluta dels att familjebostadsbidrag endast skulle tillkomma familjer med minst tre minderåriga barn, dels ock att bränslebidragen skulle avvecklas på sätt i reservationen förordats.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Den fråga, som nu är föredragen, är en av de verkligt gamla bekanta. Vi från höger:s sida mena, att om man skall kalla familjer för barnrika, så skola de ha åtminstone tre barn. Härom året sänktes fordringarna för att erhålla dessa bidrag, innebärande att de skulle utgå även till familjer med två barn.

Om finansministern var närvarande i kammaren i dag, skulle jag fråga honom, om inte just denna typ av anslag hör till alla finansministrars mardrömmar. Det är ju den verkligt automatiska utgiftsstegringen som ligger förborgad i detta anslag.

För nästa budgetår beräknas för detta ändamål ett belopp av 37 miljoner kronor. Det började så vackert med ett anslag på 6 miljoner kronor för några år sedan, men år 1970 kommer detta anslag, om byggnationen fortsätter i samma takt som nu, att vara uppe i 180 miljoner kronor. Så småningom blir detta anslag av den storleksordningen, att det helt enkelt blir nödvändigt att dra in det. Och då frågar jag herr talmannen och alla ledamöter av kammaren: Är det inte bättre att begränsa denna sak, innan alltför många ha fått den förmån, som man sedan skall beröva dem?

Även om denna reservation är ytterst rimlig, har jag ändå ingen förhoppning att genom votering vinna bifall till den, men jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **KARLSSON, GUSTAF**: Jag har precis samma mening som herr *Manner-*

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

skantz sist uttalade, och jag skall därför inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten XIV.

I motionerna I: 461 och II: 595 samt I: 467 och II: 600 hade föreslagits, att det s. k. trekronorsbidraget skulle upphöra att utgå. I motionerna I: 465 och II: 596 hade yrkats, att en i propositionen nr 124 omnämnd utredning rörande vissa bostadspolitiska frågor skulle pröva frågan, huruvida trekronorsbidrag borde utgå till hyresgäster även i andra fastigheter än kommunala och allmännyttiga eller av industrier för anställda uppförda fastigheter.

Utskottet hade i den nu ifrågakvarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte beträffande trekronorsbidraget

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 461 och II: 595 samt I: 467 och II: 600, såvitt motionerna avsåge denna fråga, besluta, att nämnda bidragsform tills vidare skulle bibehållas;

b) i fråga om utvidgad tillämpning av bidraget, i anledning av vad i motionerna I: 465 och II: 596 i denna del föreslagits, godkänna vad utskottet anfört.

Reservation hade anmälts av herr *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Jansson*, *Bengtson*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Svensson* i *Grönvik*, *Rubbestad* och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med

en hemställan, att riksdagen måtte beträffande trekronorsbidraget

a) med avslag å Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 461 och II: 595 samt I: 467 och II: 600, såvitt nu vore i fråga, besluta, att bestämmelserna om sådant bidrag skulle upphävas;

b) avslå motionerna I: 465 och II: 596.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! Denna punkt gäller trekronorsbidraget. Här ha högern och bondeförbundet funnit varandra och anse först och främst, att det sätt, på vilket detta bidrag delas ut och handhas, trots den lilla översyn och pålappning som det fått, lider av brister, som icke böra vidlåda statsbidrag. Dels är det endast ett fåtal samhällen som ha nytta av det. Hittills har det ju mest varit Stockholms stad, som ju vi landsortsbor sällan unna någonting utöver det som den har till skänks, som tagit det mesta, men nu ha flera andra städer lärt sig detta och börjat ta anslaget mera i anspråk. Detta gör att vi miss tänka, att även detta blir en automatiskt stegrad utgift, som inte bör bibehållas. Vi tro också, att det är rätt meningslöst att försöka subventionera bort den inflation, som delvis uppkommit genom subventioner.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 7.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Det är inte bara så, att högern och bondeförbundet ha funnit varandra i avslagsyrkandet på denna punkt, utan här ha också folkpartisterna gått fram med ett eget krav, men det gäller en utvidgning av denna verksamhet, så att här är det nästan hur lustigt som helst!

Jag tror emellertid vad detta trekronorsbidrag beträffar, att det kanske är den form av bidrag på hela detta område, där man lättast skulle kunna komma till rätta med svårigheterna om bidraget skulle dras in. Det är den uppfattning jag har. Men det pågår en utredning,

Anslag till främjande av bostadsförsörjningen m. m.

och den kommer då säkerligen också att titta på dessa ting. Därför skulle det vara oklokt att nu göra ändringar på något håll i bidragssystemet, och fördenskull yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Mannerskantz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 155 punkten XIV, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Mannerskantz m. fl. beträffande nämnda punkt avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna XV—XXXV.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr talmannen hemställde nu, att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan måtte få uppskjutas till ett annat sammanträde.

Denna hemställan bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 151 och sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande nr 2 skulle på föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras näst efter bankoutskottets utlåtande nr 19.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.40 på natten.

In fidem

G. H. Berggren.